

Läroplan 2016 Gymnasiet Björneborgs svenska samskola

Namn	Läroplan 2016 Gymnasiet Björneborgs svenska samskola
Kommun	Björneborg
Skola	Björneborgs svenska samskola
Träder i kraft	8.8.2016

Innehållsförteckning

1. GYMNASIETS LÄROPLAN I BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA.	1
1.1. Uppgörandet av läroplanen i Björneborgs svenska samskola.	1
1.2. Läroplanens innehåll.	2
1.2.1. Verksamhetsidé och värdeprioriteringar.	2
1.2.2. Av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet.	4
1.2.3. Språkprogram.	5
1.2.4. Samarbetet med andra gymnasier, yrkesläroanstalter, yrkehögskolor och universitet.	6
1.2.5. Plan för användningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen.	6
1.2.6. Den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten.	8
2. GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPDRAG OCH VÄRDEGRUND.	9
2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag.	9
2.2. Värdegrunden.	10
3. UNDERVISNINGEN.	12
3.1. Synen på lärande.	12
3.2. Studiemiljöer och studiemetoder.	13
3.3. Verksamhetskulturen.	17
3.4. Studiernas uppbyggnad.	20
4. STÖD OCH HANDLEDNING FÖR DE STUDERANDE.	23
4.1. Samarbete mellan hem och läroanstalt.	23
4.2.Handledning.	24
4.3. Stöd för lärande och studier.	26
4.4. Studerandevård.	28
4.4.1. Centrala principer för studerandevården.	29
4.4.2. Uppgörande av planer inom studerandevården.	31
4.5. Plan för användningen av disciplinära åtgärder och förfaringssätt.	32
4.6. Särskilda frågor angående språk och kultur.	36
5. BEDÖMNINGEN AV DEN STUDERANDES LÄRANDE.	37
5.1. Syftet med bedömningen.	37
5.2. Kursbedömningen.	37
5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar.	38
5.2.2. Självständigt genomförd kurs.	39
5.2.3. Bedömningen av kurser i muntlig språkfärdighet.	39
5.2.4. Framsteg i studierna.	40

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier.	41
5.3. Bedömningen av ämneslärokurs.	43
5.4. Fullgörande av gymnasiets hela lärokurs.	44
5.5. Betyg och betygsanteckningar.	45
6. ÖVRIGA PLANER.	49
6.1. Plan för studerandevård.	49
6.2. Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier.	59
6.3. Plan om användningen av disciplinära åtgärder och förfaringssätt. . .	62
6.4. Jämställdhetsplan.	62
6.5. Plan om likabehandling.	64
7. Mål och centralt innehåll för lärandet.	65
7.1. Allmänna mål för undervisningen.	65
7.2. Temaområden.	67
7.3. Modersmål och litteratur.	72
7.3.1. Svenska och litteratur.	73
7.4. Det andra inhemska språket, svenska (ruotsi).	80
7.5. Det andra inhemska språket, finska.	83
7.5.1. Finska, modersmålsinriktad lärokurs.	85
7.6. Främmande språk.	90
7.6.1. Franska, B2-lärokurs.	93
7.6.2. Tyska, B2-lärokurs.	97
7.6.3. Främmande språk, engelska, A-lärokurs.	99
7.7. Matematik.	104
7.7.1. Gemensam studiehelhet i matematik.	105
7.7.2. Matematik, lång lärokurs.	106
7.7.3. Matematik, kort lärokurs.	113
7.8. Biologi.	118
7.9. Geografi.	124
7.10. Fysik.	129
7.11. Kemi.	134
7.12. Filosofi.	138
7.13. Psykologi.	141
7.14. Historia.	146
7.15. Samhällslära.	154
7.16. Religion.	158
7.16.1. Evangelisk-luthersk tro.	159
7.17. Livsåskådningskunskap.	162

7.18. Hälsokunskap.	167
7.19. Gymnastik.	170
7.20. Musik.	172
7.21. Bildkonst.	175
7.22. Studiehandedning.	179
7.23. Temastudier.	182

1. GYMNASIETS LÄROPLAN I BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA

Läroplanen för Björneborgs svenska samskolas gymnasium är uppgjord enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2015. Den beskriver gymnasiets undervisning och fostran. Läroplanen är uppgjord för undervisning på svenska. Utgående från läroplanen ska utbildningsanordnaren utarbeta en plan för hur undervisningen i praktiken ska ordnas under läsåret. Den studerande ska göra upp sitt studieprogram med stöd av gymnasiets läroplan och årsplanen.

I läroplanen för BSS beaktas även undervisningsutbudet i andra skolor i Björneborg såsom samarbete med de finska gymnasierna samt deltagande i Satakunda Sports Academy. Samarbete inom gymnasienätverket GNet och yreksehögskolan Arcada ingår som en viktig resurs. Övriga samarbetspartners tas upp i de årliga läsårsplanerna.

Den studerandes möjlighet att slutföra de studier som ingår i gymnasiets lärokurs inom tre år bör tryggas genom flexibla studier och genom att erbjuda det stöd för lärande och studier som behövs. I läroplanen beaktas den studerandes möjlighet att göra individuella val och också utnyttja undervisning som ordnas av andra utbildningsanordnare.

Läroplanen har uppgjorts i samarbete med gymnasiets personal, de studerande, vårdnadshavare och till de delar lagen förutsätter det med verkställande social- och hälsovårdsmyndigheter. Alla föräldrar och vårdnadshavare ska ha möjlighet att bekanta sig med läroplanen. Innan läroplanen godkänns ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och gymnasiets personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om den. Avsikten med samarbetet är att försäkra sig om att gymnasieutbildningen är av hög kvalitet och samhällligt betydelsefull och att hela skolsamfundet förbinder sig att följa de gemensamt överenskomna målen och arbetssätten.

När läroplanen görs upp bör man sträva efter lösningar som utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet, stödjer de studerandes välbefinnande, ork och delaktighet, sporrar till flexibel och effektiv användning av resurser samt bidrar till mångsidig kommunikation både inom gymnasiet och med det omgivande samhället.

1.1. Uppgörandet av läroplanen i Björneborgs svenska samskola

Läroplanen för gymnasiet Björneborgs svenska samskola är uppgjord utgående från föreliggande grunder för gymnasiets läroplan. Läroplanssystemet för gymnasieutbildningen omfattar:

- gymnasielagen (629/1998) och -förordningen (810/1998)
- statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014)
- Utbildningsstyrelsens föreskrift om grunderna för gymnasiets läroplan
- den läroplan som utbildningsanordnaren godkänner
- den årliga plan som avses i 3 § i gymnasieförordningen (810/1998).

Läroplanen har gjorts upp i samarbete med gymnasiets lärare, studerande och föräldrar. I arbetet har beaktats de särdrag som kännetecknar Björneborgs svenska samskola som det enda svenskspråkiga gymnasiet i Björneborg med omnejd. Våra studerande kommer från Björneborg och kranskommunerna.

Det närliggande samhället har en övervägande finsk prägel, vilket gör att Björneborgs svenska samskola har ett viktigt regionalt utbildningsuppdrag, inte minst när det gäller att upprätthålla och förstärka det svenska språket och den svenska kulturen. Vårt gymnasium är den enda skola som kan erbjuda utbildning på svenska på andra stadiet i hela regionen. Björneborgs svenska

samskola fungerar på sin språkö som en viktig ambassadör för det svenska i Finland. Konceptet daghem, förskola, grundskola och gymnasium utgör en unik helhet.

Björneborgs svenska samskola är mån om att upprätthålla en kvalitativ undervisning och ett konkurrenskraftigt kursutbud i gymnasiet. Kursutbudet bör tillgodose den enskilda studerandes behov och krav på undervisningen.

Läroplanens omfattning ställer stora krav och utmaningar på undervisningen i ett litet gymnasium på en språkö. Björneborgs svenska samskola fördjupar samarbetet med andra utbildningsanordnare. Fr.o.m. hösten 2013 ingår Björneborgs svenska samskola i gymnasienätverket Gnet, som idag är det största finlandssvenska nätverket bestående av 12 gymnasier med ca 1800 studerande och 200 lärare.

Samarbetet med finskspråkiga gymnasier i Björneborg och med de svenska gymnasierna på språköarna fortsätter. Våra studerande erbjuds möjlighet att delta i Satakunta Sports Academy (SSA) och delta i morgonträningar i sin gren. Ytterligare erbjuds våra studerande kurser tillsammans med yrkeshögskolan Arcada. Förutom samarbetet kring olika kurser sker mycket utvecklingsarbete genom gemensamma fortbildningstillfällen för lärare både med språkögymnasierna och inom Gnet. Även de små gymnasierna på språköarna skall kunna erbjuda ett komplett kursutbud för att garantera de studerandes rätt till jämlik gymnasieutbildning och därmed också ge de studerande de kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier.

1.2. Läroplanens innehåll

Läroplanens innehåll följer läroplansgrunderna.

1.2.1. Verksamhetsidé och värdeprioriteringar

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiet läroplan. De studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identitet ska stödjas på ett mångsidigt sätt. De studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. De studerande ska vägledas att bli medvetna om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda de studerande att värdesätta olika språk och kulturer samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka de studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen enligt 6 § 1 mom. i gymnasielagen meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man anteckna i läroplanen i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

I Björneborgs svenska samskola är undervisningsspråket svenska.

Björneborgs svenska samskola har som målsättning att utveckla emotionella, sociala, intellektuellt vakna, kunniga, nutidsorienterade och traditionsmedvetna framgångsrika människor med stark känsla för ekologiska, etiska och estetiska värden.

I en liten skola som vår är det relativt sett lätt att skapa en känsla av gemenskap, en VI-anda, mellan alla som arbetar i skolsamfundet. Trevliga, gemensamma satsningar såsom olika projekt, exkursioner, fester o.d. där alla studerande är engagerade i arbetet för ett gemensamt mål är goda instrument för uppnåendet av en god gemenskap.

För oss i en liten skola är det också lätt att skapa en trygg studiemiljö. Vi anser att det är viktigt att var och en i skolsamfundet kan känna sig trygg och få information om vart man kan vända sig om man behöver hjälp.

Vår verksamhet bygger på en humanistisk människosyn. Värdegrunden lägger grunden för vår människosyn och våra mål och avspeglas därmed i vår dagliga verksamhet och konkretiseras i vårt bemötande av varandra. I den finns en gemensam övertygelse om vad som är viktigt, vad som är grunden för ett gott liv och med vilka medel man kan skapa grunden för en bättre värld. Vi fostrar till solidaritet, öppenhet, globalt ansvar och omsorg för varandra och framtiden. Respekt för den enskilda individen, förståelse för livsstilar och åsikter som kan kännas främmande och tron på jämlikhet mellan människor av olika position, ålder, kön, sexuell läggning och etniskt ursprung är grundstenar i vår verksamhet. Skolan är en social och kulturell mötesplats som har både möjlighet och skyldighet att stärka individens och skolans kulturella identitet. Vårt motto är en skola – en gemenskap. Vi jobbar för en skolanda som kännetecknas av gemenskap, trygghet, öppenhet, glädje och tillit. Alla som arbetar i skolan – studerande, lärare och annan personal – är delaktiga i att utveckla skolan och har ansvar för det gemensamma välbefinnandet. Tendenser till trakasserier ska aktivt bekämpas. Vi bemöter fördomar, främlingsfientlighet och intolerans med kunskap, öppenhet och aktiva insatser.

Målinriktning är en central princip både på individ- och organisationsnivå. Alla de som jobbar på vår skola arbetar för att nå de mål de sätter upp för sin egen inläring och personliga utveckling. Självvärdering av styrkor, kunskap och resultat både individuellt och i grupp är centrala redskap för den reflektion som lägger grunden för sådan målinriktad verksamhet. Vi stöder engagemang, nyfikenhet och lust till kontinuerligt lärande hos både lärare och studerande. Vi hjälper den studerande att utveckla kompetenser som behövs för vidare studier. Vi jobbar för att den studerande efter sin tid vid hos oss ska vara en mångsidig människa, utrustad med den vilja att arbeta för en bättre värld, den tilltro till sig själv och den ljusa syn på framtiden som krävs för ett ansvarsfullt och aktivt medborgskap.

1.2.2. Av utbildningsanordnaren godkänd timfördelning för gymnasiet

ÄMNE	Obligatoriska kurser	Nationella fördjupade kurser
Modersmål och litteratur	6	3
Språk		
A1-språk ENA	6	2
A2-språk FIM	6	2
B2-språk TY, FR	0	8
B3-språk	0	8
Matematik		
MAG Gemensam lärokurs	1	
MAA Lång lärokurs	9	3
MAB Kort lärokurs	5	2
Realämnena		
Biologi	2	3
Geografi	1	3
Fysik	1	6
Kemi	1	4
Filosofi	2	2
Psykologi	1	4
Historia	3	3
Samhällslära	3	1
Religion/Livsåskådning	2	4
Hälsokunskap	1	2
Konst- och färdighetsämnen		
Gymnastik	2	3
Musik	1-2	2
Bildkonst	1-2	2
Studiehandledning	2	0
Temastudier		3
Obligatoriska kurser	47-51	

Fördjupade kurser minimum	10
KURSER SAMMANLAGT minimum	75

Skolan erbjuder tillämpade kurser utöver de obligatoriska och fördjupade kurserna

Nätkurser

Repetitionskurser

Projekt och samarbetskurser

Skolvisa egna kurser

BSS tillämpade kurser:

Enigheten	1	Biologi/anatomi	0.5
Fotografering	1	De gamlas dans	1
Videofilmning	1	EK1 Att starta eget (Arcada)	1
Bildkonst/historia	1	B3-språk i annat gymnasium	
Deutschland auf echt	1	SSA / Palmgren	
La vrai France	1	Gnet nätkurser	
Cern-fysik	1		
HiRy	1		

De tillämpade kurserna erbjuds inte varje år. De slutgiltiga kurserna fastslås i läsårsplanen.

1.2.3. Språkprogram

Som den enda utbildningsanordnaren av utbildning på svenska i en helfinsk miljö ställs höga krav på att undervisningen i svenska och litteratur håller hög klass. Det krävs också av de studerande att de kontinuerligt använder sig av det svenska språket och vinnlägger sig om att utveckla det.

Eftersom majoriteten av de studerande kommer från tvåspråkiga och helt finskspråkiga hem bygger undervisningen i finska på den modersmålsinriktade finskans läroplan. Om en studerande är helt svenskspråkig kan undervisning ges enligt läroplanen för A-finska.

A-engelskan i gymnasiet bygger på A1-engelskan som eleverna inlett med i årskurs 3 i grundskolan. Som B2-språk erbjuds i BSS tyska och franska. Studier i dessa språk har eleverna inlett i årskurs 7 i grundskolan. Om gruppstorleken är tillräcklig kan även undervisning i B3-språken tyska och franska erbjudas. Efter 3 kurser i B3-språk läser de studerande språket tillsammans med B2-grupperna.

I samarbete med de finska gymnasierna i Björneborg är det möjligt för våra studerande att läsa B3-språk i något av dessa gymnasier.

BSS gymnasium erbjuder ytterligare tillämpade kurser i tyska och franska "Språk och kultur på riktigt".

1.2.4. Samarbetet med andra gymnasier, yrkesläroanstalter, yrkehögskolor och universitet

I Björneborg samarbetar BSS med de finska gymnasierna så att våra studerande erbjuds möjlighet att avlägga kurser i något av stadens gymnasier. De finska gymnasisterna är välkomna att avlägga kurser i BSS. Skolans idrottare har möjlighet att kombinera studier med idrott i.o.m. att BSS är medlem i Satakunta Sports Academy SSA. Under tre mornar per vecka kan skolans idrottare delta i morgonträningar i sin gren.

BSS är med i gymnasienätverket GNet. I nätverket ingår 12 finlandssvenska gymnasier med sammanlagt ca 1800 studerande. GNet erbjuder ca 35 nätkurser varje år. Varje gymnasium anordnar ett visst antal nätkurser beroende på antalet studerande. Förutom nätkurser ordnar GNet ämneslärarträffar och fortbildning.

Samarbetet med de övriga språkskolorna i Tammerfors, Uleåborg och Kotka är viktigt. Mest samarbete har BSS med Tammerfors som logistiskt ligger närmast. Vi ordnar gemensamma kurser, främst språk- och kulturkurser med gemensamma studieresor utomlands.

BSS koordinerar verksamheten inom det naturvetenskapliga området där alla finlandssvenska gymnasier ingår. De kurser som ordnas är bl.a. Cern och München.

Tillsammans med Svenska samskolan i Tammerfors erbjuds våra studerande årligen en kurs i ekonomi på yrkeshögskolan Arcada i Helsingfors.

BSS' studerande erbjuds möjlighet att delta i prepkurser ordnade i Åbo Akademi.

1.2.5. Plan för användningen av informations- och kommunikationsteknik i undervisningen

Gymnasiet står inför stora förändringar gällande användningen av IKT i undervisningen, inte minst till följd av att studentexamen digitaliseras. Därför måste användningen av IKT i gymnasiet vara väl planerad och genomförd så att de studerande redan under gymnasietiden har möjlighet att testa och öva sig i olika lärmiljöer med olika digitala verktyg.

Pedagogisk synvinkel

IKT-strategin för grundskolan ligger som grund för det fortsatta arbetet i gymnasiet. Gymnasisterna ska förutom i basfärdigheter undervisas i de arbetsfärdigheter och den livskompetens som behövs i framtiden. Tillgängligheten av information är en enorm resurs. Förmågan att söka upp, granska, hantera, producera och skapa information måste genomsyra undervisningen i alla ämnen under hela gymnasietiden. Detta ställer krav på en förnyad pedagogisk strategi. I BSS vill vi inte endast satsa på IKT som ett teknologiskt komplement utan även som ett pedagogiskt mervärde. Tekniken ska inte fungera som ett självändamål, i stället ska tekniken användas på sådana sätt som inte skulle vara möjliga utan de digitala verktygen. Genom att ställa frågan: "*kunde jag ha undervisat detta också utan digitala verktyg?*", kan man göra stora pedagogiska kliv framåt.

Utrustning

Varje studerande i gymnasiet ska ha sin egen bärbara dator. Information om kraven som ställs på terminaler ges varje år åt de nya studerandena i gymnasiet. Skolan informerar också om var de studerande kontinuerligt kan hitta information (www.ylioppilastutkinto.fi, Digabi och Abitti). Skolans wlan-nät ska fungera problemfritt och byggs kontinuerligt ut för att motsvara kraven. Det ska vara tillräckligt snabbt, så att även ett stort antal studerande och elever samtidigt kan vara uppkopplade till nätet.

Användningen av IKT i olika ämnen

I BSS använder vi GAFE (Google Apps for Education). De studerande skriver i stor utsträckning olika arbeten, uppsatser, essäer, presentationer etc. på dator och lämnar in sina arbeten via Drive. Egna datorer och Drive möjliggör individuell feedback under och efter varje lektion. Datorerna

används för informationssökning. Vissa uppgifter kräver att de studerande använder youtube-klipp eller artiklar som finns på nätet. I vissa kurser har läroboken helt lämnas bort och ersatts med e-läromedel. I lång matematik har BSS sedan 2014 varit med i pilotprojektet eMath där interaktiva läromedel används.

Digitala prov

Lärarna uppmuntras att anpassa sin undervisning till de nya kraven. Elektroniska prov ordnas under kurserna och provveckorna och alla lärare ska känna till och kunna använda Abitti-provsystemet. I digitala prov kan man förutom text och bilder införa annat material som ljudfiler, film, animationer och kartor. Olika verktyg kan användas under kurserna men det är viktigt att varje studerande under sin studietid i gymnasiet flera gånger får öva sig att använda Abitti-miljön.

Studentexamensnämndens krav

SE publicerar de krav som examens genomförande kräver av skolan. Skolan skaffar utrustning till skrivsalen:

- Servrar
- El-system med sladdar
- Nätkablar
- Switch
- USB-stickor

Fortbildning

Lärarna ska ges möjlighet att delta i fortbildning för att hitta de rätta pedagogiska verktygen i sitt eget ämne för användningen av IKT i undervisningen.

De studerande ska fortbildas enligt följande plan:

G1:

Mål:

- ta i bruk datorn
- bekanta sig med olika lärplattformar och grunderna i informationssökning

Innehåll:

- inlärningsplattformar, Google Apps, Drive
- informationssökning
- effektiv anteckningsteknik
- säkerhet och säkerhetskopior
- ämnesvis handledning
- övningar med program som används i studentexamen

G2:

Mål:

- fördjupa kunskaperna
- använda verktyg på ett mångsidigt och ändamålsenligt sätt

Innehåll:

- användning av inlärningsplattformarna
- olika inlärningsmetoder
- skapa eget material på Internet
- mediakritik
- IKT som en del av utvärderingen
- övningar med program som används i studentexamen

G3:

Mål:

- föreberedelser för de elektroniska studentproven i alla ämnen

Innehåll:

- övningar med program som används i studentexamen

Ekonomi

Gymnasiet är en frivillig utbildningsform och material som används bekostas huvudsakligen av studerande och vårdnadshavare. BSS erbjuder alla sina studerande gratis Office-paket. En fördel med datorerna är att man kan använda e-böcker. I dagsläge finns e-böcker i matematik, samhällslära, geografi och antalet utökas hela tiden. E-böckerna är billigare än pappersversionerna, vilket kommer att medföra inbesparingar för gymnasisterna.

1.2.6. Den kontinuerliga utvecklingen och utvärderingen av verksamheten

BSS utvecklar och utvärderar kontinuerligt sin verksamhet.

Utvärderingsarbetet bedrivs lokalt enligt överenskommen princip och tidtabell. För arbetet används ZEF-Solutions' verktyget eduZef.

Vi kollar upp vad de studerande anser om trivsel, undervisning, skolmiljö och eventuellt annat aktuellt. Resultaten sammanställs och delges elever och lärare. Vårdnadshavarna deltar i utvecklandet av läroplanen. Studerande deltar också i självvärderingar gällande de egna arbetssätten och motivationen, hur väl de nått målen för undervisningen. De studerande i 1G fyller i en enkät efter period 1.

Grupphandledarna för samtal med varje studerande i sin grupp. Studiehandledaren genomför flera utvärderingar inom ramen för studiehandledningen.

Rektor för utvecklingsamtal med personalen en gång per läsår.

Skolan deltar i nationella utvärderingar av inlärningsresultat. Studentexamen är ett mätinstrument. Resultaten analyseras och delges skolans direktions.

Utvärderingar görs i alla gymnasiegrupper. Ämneslärarna utvärderar kurser i samband med genomförandet av kursen. Trivsel, trygghet, inlärningsmiljö, undervisning och det egna lärandet utvärderas åtminstone en gång under läsåret i varje klass. Abiturienterna deltar innan de avslutar sin skolgång i februari i en utvärdering gällande studierna i gymnasiet. Personalen deltar i en utvärdering av skolmiljön, arbetet och undervisningsarrangemangen.

2. GYMNASIEUTBILDNINGENS UPPDRAG OCH VÄRDEGRUND

Gymnasieutbildningens uppdrag är att ge en bred allmänbildning. Med allmänbildning i gymnasieutbildningen avses värderingar, kunskaper, färdigheter, attityder och vilja med vars hjälp en kritiskt och självständigt tänkande individ kan samverka med andra och handla på ett ansvarsfullt, empatiskt och framgångsrikt sätt. Under gymnasietiden vidareutvecklar den studerande viktiga kunskaper om människan, olika kulturer, naturen och samhället. Undervisningen ska hjälpa den studerande att förstå komplexa beroendeförhållanden i livet och i världen och att analysera omfattande företeelser.

Gymnasieutbildningen har som uppdrag att undervisa och fostra. Under gymnasietiden formar den studerande sin identitet, människosyn, världsbild och världsåskådning och finner sin plats i världen. Samtidigt utvecklar den studerande sin förståelse för historien och en beredskap inför framtiden. Gymnasieutbildningen ska fördjupa den studerandes intresse för vetenskapens och konstens värld samt utveckla färdigheter för arbete och arbetsliv.

Gymnasieutbildningen bygger på den grundläggande utbildningens lärokurs. Den ger de allmänna förutsättningarna för fortsatta studier vid universitet, yrkeshögskolor och för sådan yrkesutbildning som bygger på gymnasietets lärokurs. Kunskaperna och färdigheterna som inhämtats i gymnasiet påvisas genom avgångsbetyget från gymnasiet, studentexamensbetyget, gymnasiediplom och övriga prestationer. Gymnasieutbildningen ska vägleda den studerande att göra upp framtidsplaner och sporra till livslångt lärande.

2.1. Gymnasieutbildningens uppdrag

Målet för verksamheten i BSS är att stöda utvecklingen till kritiskt och självständigt tänkande, ansvarstagande individer utrustade med skolans gemensamma, överenskomna värderingar, kunskap, färdigheter och kompetenser samt vilja att jobba för en hållbar framtid. Vår uppgift är att skapa goda förutsättningar för inläring och fostra samt stöda individens utveckling. I gymnasiet skaffar sig den studerande en bred allmänbildning som stärker de kunskaper och färdigheter som behövs i framtiden.

I BSS främjas inläringen genom att erbjuda individuella inlärningsmetoder som omfattar bl.a. digitala inlärningsverktyg. Kunskaperna bedöms på ett mångsidigt sätt. Genom en stimulerande lärmiljö skapar vi förutsättningar för att studerandena ska få uppleva den glädje som insikter och inläring medför. Studerandena deltar i planeringen av skolans verksamhet och undervisning, vilket stärker deras engagemang i inläringen.

Det närliggande samhället har en övervägande finsk prägel, vilket gör att Björneborgs svenska samskola har ett viktigt regionalt utbildningsuppdrag, inte minst när det gäller att upprätthålla och förstärka det svenska språket och den svenska kulturen. Vårt gymnasium är den enda skola som kan erbjuda utbildning på svenska på andra stadiet i hela regionen. Björneborgs svenska samskola fungerar på sin språkö som en viktig ambassadör för det svenska i Finland. Konceptet daghem, förskola, grundskola och gymnasium utgör en unik helhet.

Björneborgs svenska samskola är mån om att upprätthålla en kvalitativ undervisning och ett konkurrenskraftigt kursutbud i gymnasiet. Kursutbudet bör tillgodose den enskilda studerandens behov och krav på undervisningen.

Läroplanens omfattning ställer stora krav och utmaningar på undervisningen i ett litet gymnasium på en språkö. Björneborgs svenska samskola fördjupar samarbetet med andra utbildningsanordnare. Fr.o.m. hösten 2013 ingår Björneborgs svenska samskola i

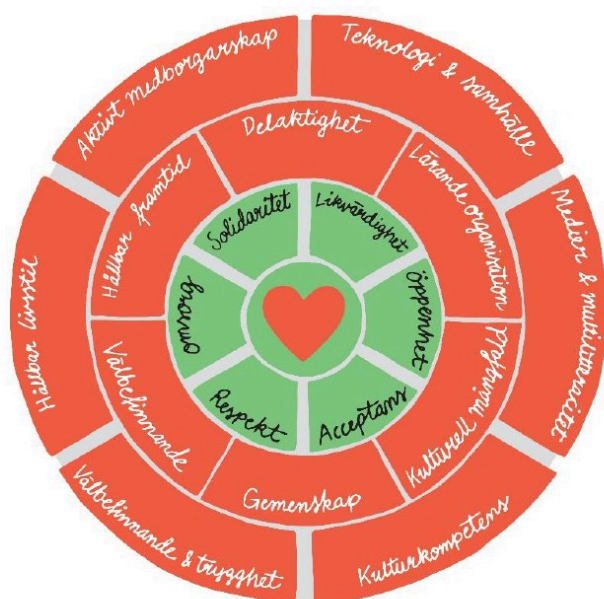
gymnasienätverket Gnet, som idag är det största finlandssvenska nätverket bestående av 12 gymnasier med ca 1800 studerande och 200 lärare.

Samarbetet med finskspråkiga gymnasier i Björneborg och med de svenska gymnasierna på språköarna fortsätter. Våra studerande erbjuds möjlighet att delta i Satakunta Sports Academy (SSA) och delta i morgonträningar i sin gren. Ytterligare erbjuds våra studerande kurser tillsammans med yrkeshögskolan Arcada. Förutom samarbetet kring olika kurser sker mycket utvecklingsarbete genom gemensamma fortbildningstillfällen för lärare både med språkögymnasierna och inom Gnet. Även de små gymnasierna på språköarna skall kunna erbjuda ett komplett kursutbud för att garantera de studerandes rätt till jämlik gymnasieutbildning och därmed också ge de studerande de kunskaper och färdigheter som de behöver för fortsatta studier.

2.2. Värdegrunden

Värdegrunden för Björneborgs svenska samskola bygger på den enhetliga svenska lärostigen från barntädgård via förskola och grundskola till gymnasiet. Kontinuiteten syns i vår gemensamma syn på fostran, tillväxt och lärande i alla åldrar. Vi utvecklas, lär och växer tillsammans i en uppmuntrande och respektfull interaktion. Våra lärmiljöer är pedagogiska och kvalitativa och vi står för en hållbar utveckling.

Allas välmående och glädje utgör grunden för vår verksamhet. De viktigaste värderingarna för Björneborgs svenska samskola är jämlikhet, likabehandling och tolerans, välbefinnande och en hållbar livsstil samt ett kritiskt förhållningssätt till information. Dessa värderingar stödjer allmänbildningen. Skolans verksamhet fostrar till delaktighet i beslutsfattande och gemenskap, vilket främjar jämlikhet, likabehandling och tolerans. Studerandenas välbefinnande stöds genom omsorg och omtanke. En hållbar livsstil syns genom att den studerande lär sig att bli medveten om hur de egna handlingarna påverkar på lokal och global nivå. "Tänk globalt, handla lokalt". En kritisk informationshantering syns genom att de studerande har förmåga att strukturera en omfattande mängd information samt bedöma informationens tillförlitlighet. Därtill är det viktigt att hantera information som överskrider läroämnesgränserna. I gymnasiets verksamhet uppskattas varje medlem i gemenskapen. Multikulturalism ses som en rikedom. De studerande uppmans till öppenhet, tolerans och världsmedborgarskap.

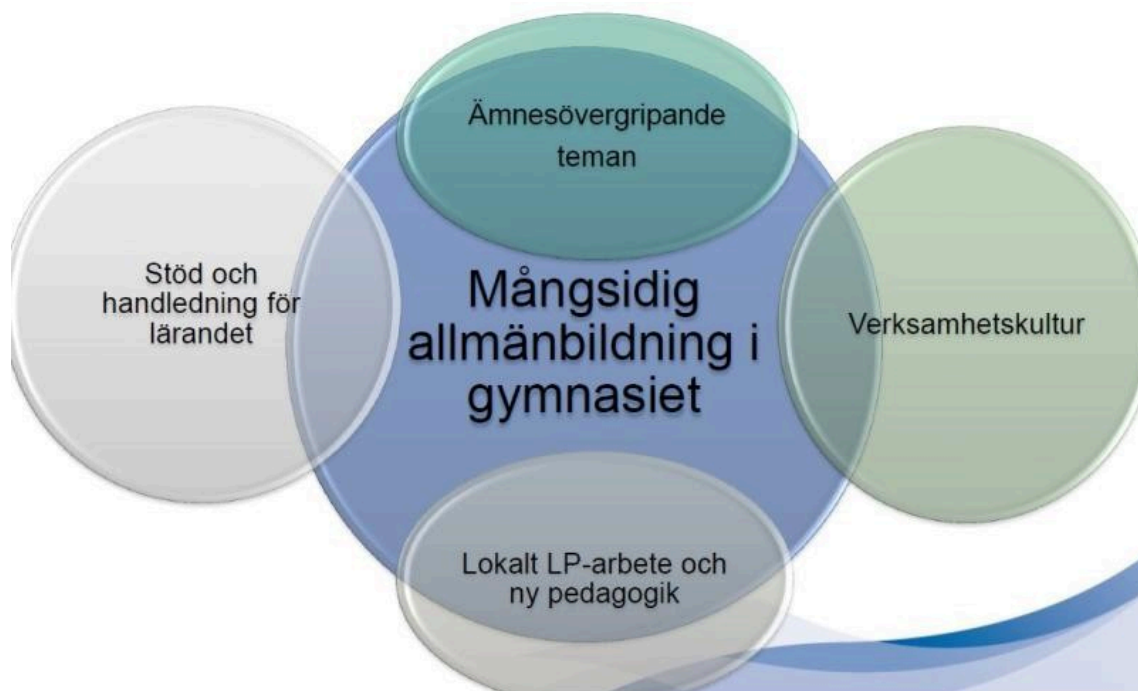
Våra ideal och värderingar

- vördnad för livet och fredsvilja
- medmänsklighet och rättvisa
- ärlighet och redbarhet
- ansvarskänsla
- medvetenhet om rättigheter och skyldigheter
- tolerans och jämlikhet
- positivt kritiskt tänkande
- miljöansvar; lokalt och globalt samarbete
- aktivt medborgarskap och entreprenörskap
- tydligt framtidsperspektiv
- initiativkraft och motiverat beslutsfattande
- livslångt lärande och arbetsmoral
- öppenhet för ny information
- kritisk och ansvarsfull hållning visavi informations- och mediedjungeln
- förmåga att möta utmaningar
- prioritering av finlandssvensk kultur i ett vidare kultursammanhang
- självkännedom och sund självkänsla
- god hälsa och psykiskt välbefinnande
- bred allmänbildning
- vett och etikett
- förmåga att uppskatta estetiska värden

3. UNDERVISNINGEN

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning (942/2014) så att den studerande ska ha möjlighet att:

- utvecklas till en bildad samhällsmedlem
- utveckla kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld
- utveckla sin förmåga till livslångt lärande

3.1. Synen på lärande

Grunderna för läroplanen bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes aktiva, målinriktade och självstyrda arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information, bygger ny kunskap och fördjupar därmed sin kompetens utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter främjar lärandet och sporrar de studerande att fördjupa sina kunskaper.

Lärandet sker genom kommunikation med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där det försiggår. I gymnasiet ska de studerande handledas att upptäcka samband mellan begrepp, vetenskapsområden och kunskaper och att tillämpa det de tidigare lärt sig, i föränderliga

situationer. En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande. Samtidigt utvecklas även färdigheter som förutsätts för livslångt lärande. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter främjar lärandet och sporrar de studerande att fördjupa sina kunskaper.

I BSS gymnasium baserar sig undervisningen på ett synsätt, enligt vilket inläring är en process som den studerande aktivt deltar i. Inläringen förutsätter målinriktade studier i växelverkan med andra studerande, läraren och miljön. Inläringen ses som en process, vilken omfattar problemlösning där den studerande kopplar nya kunskaper och färdigheter till det hen tidigare lärt sig samt bearbetar de nya kunskaperna. Läraren undervisar och handleder den studerande i inlärningsprocessen.

Centralt i inläringen är att man själv är aktiv och att man kritiskt inhämtar kunskap, strukturerar och utnyttjar det man lärt sig samt bygger upp de nya kunskaperna tillsammans med andra. Inläringen är helhetsbetonad och påverkas också av upplevelser och känslor. Glädjen att lära sig, uppmuntrande respons, positiva upplevelser och växelverkan stärker den studerandes självbild.

3.2. Studiemiljöer och studiemetoder

Studiemiljöerna och -metoderna i gymnasiet ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. Också de studerandes förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov ska utgöra grunden för valet och utvecklandet av studiemiljöer och -metoder. Eftersom lärandet är mångfasetterat och knutet till tidigare inhämtade kunskaper, ska mångsidiga undervisnings-, handlednings- och studiemetoder tillämpas i gymnasiet. Vid valet av metoder bör de begreppsliga och metodiska kunskaper som förutsätts i olika läroämnen beaktas. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande. Genom arbetsmetodiska lösningar kan man stödja de studerande att utveckla förmåga att behärska helheter och kunskaper inom ämnesövergripande områden. Målet med undervisnings- och studiemetoderna i gymnasiet är att de studerande ska arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. De studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina arbetsfärdigheter och sin arbetsteknik och att ta ansvar för sitt lärande. De ska också handledas att använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt. Vid valet av studiemetoder och i handledningen av arbetet ska man dessutom sträva efter att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner. Meningsfulla lärupplevelser förbinder och motiverar till studier. De studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop dels med deras egna erfarenheter, dels med olika företeelser i omgivningen och samhället. De studerande ska uppmuntras att lösa problembaserade och tillräckligt utmanande uppgifter, upptäcka problem och att ställa frågor och söka svar. Studiemiljöerna i gymnasiet ska vara trygga och hälsosamma för de studerande. Målet är att studiemiljöerna ska vara mångsidiga, att de ska främja studiemotivationen och bidra till att studierna blir meningsfulla. Genom att utveckla studiemiljöerna ska man utöver självständigt arbete även stödja interaktivt och kollaborativt lärande. I lösningar som gäller studiemiljöerna är det skäl att beakta att lärandet sker i varierande situationer och på många olika platser. Den byggda miljön och naturen ska utnyttjas i studierna så att kreativt tänkande och forskningsbaserade studier är möjliga. Studiemiljöerna ska vidgas till sammanhang utanför läroanstalten bland annat med hjälp av digitala verktyg och arbetssätt. De studiemiljöer som universitet, yrkeshögskolor och andra läroanstalter, bibliotek, idrotts- och naturcenter, konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet och företag samt andra parter erbjuder ska utnyttjas på ett mångsidigt sätt. De studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka och utvärdera information i olika former och för att producera och dela ny kunskap. De studerande ska själva ansvara för anskaffningen av läromedel, material och arbetsredskap, ifall dessa inte erbjuds av utbildningsanordnaren. De studerandes individuella studiegång, lärtigar och förmåga att studera på nätet ska stödjas genom att de studerande erbjuds möjligheter att genomföra studier också som distansstudier. En kurs som genomförs som distansstudier ska bestå av självständiga studier handledda av läraren och samt mångsidig användning av datanät och annan informations- och kommunikationsteknik. Inom distansundervisningen ska man sträva efter att också använda

kollaborativa arbetssätt. En gymnasiekurs kan också ordnas som flerformsundervisning, så att kursen förutom distansundervisning och -studier på nätet även innehåller närundervisning och -handledning. När studierna genomförs som självständiga studier är det viktigt att beakta den studerandes förutsättningar att genomföra studierna utan att delta i undervisning. Man ska också beakta den studerandes behov av handledning och stöd.

VÅR STUDIEMILJÖ:

För att främja studiemotivationen och inläringen är den moderna studiemiljön digital, kreativ, flexibel, inspirerande och trygg. För att möjliggöra detta är lärarens roll att skapa ett målmedvetet, konstruktivt, handledande och dialogiskt studieklimat. Vi betonar utforskande och kollaborativa studiemetoder för att utveckla den studerandes samarbetsfärdigheter samt kritiska och analytiska tänkande. Lärandet är en ständigt pågående verksamhet som inte begränsas till skolan. Vår uppgift är därför att möjliggöra inläring i och utanför skolan. Via gymnasienätverket GNet erbjuder vi våra studerande möjligheter att avlägga virtuella kurser på distans. Dessutom förverkligas projekt i samarbete med övriga stadiets skolor över språk- och ämnesgränserna inom och utanför landets gränser. Vi samarbetar också med tredje stadiets utbildning som ett led i vår satsning på högskoleförberedande verksamhet (yrkeshögskolan Arcada). Vårt upplägg för tentamen tränar den studerande i självständiga studier och utvecklar metakognitiva färdigheter.

I inläringssituationer framhävs att den studerandes egen aktivitet i fråga om planering av studierna o självvärdering är en viktig del av inlärningsprocessen och utvecklandet av de megakognitiva färdigheterna. I BSS gymnasium erbjuds de studerande en trygg lärmiljö som vid sidan av den fysiska lärmiljön utnyttjar andra externa miljöer vid sidan om gymnasieutrymmena. De virtuella miljöerna kompletterar och globaliserar lärmiljöerna.

Interaktionsfärdigheter mellan människor och förmågan till empati skapar grunden för trygga och sunda lärmiljöer och för verksamheten i virtuella miljöer. En gymnasiestuderande i BSS använder under sin studietid på ett mångsidigt sätt elektroniska lärmiljöer, -underlag och program, vilket skapar en grund för framtida arbetslivserfarenheter. Alla gymnasiestuderande har en bjss-postadress. I undervisningen används Google Apps For Education (GAPE) och Classroom.

För att underlätta planeringen inför studentexamen utvecklar vi ämnesstigar för rekommenderad studiegång. Ämnesstigarna bereder också väg för ämnesöverskridande verksamhet som stöd för en bred allmänbildning och stöder den studerandes aktiva och målinriktade självstyrning.

Metoder för att styra det självständiga arbetet och den studerandes eget ansvarstagande utvecklas kontinuerligt.

VÅRA ARBETSMETODER:

PROBLEMBASERAD INLÄRNING

Den problembaserade inläringen baserar sig på problemlösning eller kring problemet uppbyggda inlärningsmetoder. Utgångspunkten är att de studerande eller studerandegruppen med problem självständigt försöker lösa problemet. Utgående från att det inte finns ett direkt svar med tanke på den studerandes kunskaper och färdigheter. Den problemorienterade inläringen ger ett praktiskt och i det verkliga livet baserat inläringssätt. Det stöder förhållningssättet till arbete där den studerande är sin egen ledare. Dessutom betonas växelverkan i gruppen och den kollektiva kunskapsbildningen.

FORSKNINGSBASERAD INLÄRNING

Det forskningsbaserade lärandet ska ses som ett brett tanke- och arbetssätt där den studerande agerar som experterna med sina karaktäristiska metoder. I det forskningsbaserade lärandet styr den studerande sitt eget lärande genom att bilda sammanhang och behov att förstå de problem som uppstår. Det väsentliga i inlärningsprocessen, där den studeranden kritiskt granskar sina tidigare attityder samt letar efter information och bygger nya helheter av den inlärd kunskapen. Målet är fenomenets djupare förståelse och förklaring samt utveckling av källkritiska färdigheter. Den forskningsbaserade inläringen betonar gruppens växelverkan att utvärdera och sprida de

kunskaper som förvärvats. Lärarens fungerar som handledare och uppmuntrar till skapande av expertnätverk.

PROJEKTINLÄRNING

Med projektinläring menas en metod där man ensam eller i grupp genomför ett projekt. Projektet är långvarig (mer än en lektion) och den innehåller flera skeden/faser. Vid början av projektet kommer man överens om tidtabell, mål, utgång och projektets värdering.

I metoden samlar, analyserar och värderar studerande information. De löser problem, drar slutsatser och diskuterar med andra. Metoden tillämpar undersökande inläring och förutsätter att den studerande självständig samlar in information och tillämpar den inlärd kunskapen.

CASE BASERAD INLÄRNING

Med case-baserad inläring menas en metod, där exempel eller fallbeskrivning används för att illustrera och konkretisera inläringen. Metoden passar också som motivering för inläring av nytt. Case kan utforskas t.ex. i text, video eller på basen av en tidningsartikel, som länkar den inlärd informationen till verkligheten (till det verkliga livet).

EXPERIMENTELL INLÄRNING

Den experimentella inläringen används speciellt i naturvetenskapens forskningsbaserade metoder. I det forskningsbaserade tillvägagångssättet är tyngdpunkten i studerandets eget tänkande och skapande. I denna inlärningsmetod är det vetenskapliga arbetet i centrum, som man själv eller en liten grupp har gjort. Proven kan vara bara kvalitativa eller kvantitativa. Provet kan göras antingen i skolan eller någon annan inlärningsmiljö. Vid experimentella inläringen används induktiva tillvägagångssätt eller så flyttas man från specialfall mot allmänna lagar eller principer. Den experimentella inläringen kan innehålla alla undersökningens faser eller endast en del av dem.

PORTFOLIO LÄRANDE

Portfoliot är studerandens personliga långsiktiga inlärningsverktyg. Det är ett verktyg, som synliggör inlärningsprocessen och den egna utvecklingen blir synlig för både studeranden och läraren. Portfoliot kan innehålla t.ex. inlärningsdagböcker, kursarbeten, avhandlingar, arbetsbeskrivningar, nyheter, videon, kursprov, essä uppsatser, lärarutvärderingar samt självutvärderingar. Med hjälp av portfoliot kan studerande också visa sina färdigheter som förvärvats utanför skolan.

DIALOGISKT LÄRANDE

Dialogiska lärandets mål är att djupare förstå det som behandlas och sina egna och andras uppfattningar. Dialogin i själv är lika värdefull som dess mål. Det dialogiska lärandet förutsätter aktivitet och frivillighet. Den fordrar uttålighet, förmåga att lyssna och respektera, mod att uttrycka sig, kunskap att motivera sitt påstående och skicklighet att fråga. Det kräver ansträngning till kritisk reflektion och färdighet att ifrågasätta sina egna förutfattade meningar.

LÄRARBASERAD INLÄRNING

Inläring med ledning av lärare betyder t.ex. föreläsningar, där läraren är i den aktiverandes roll och studeranden följer hans undervisning och skriver t.ex. anteckningar.

STUDERANDE BYGGER UPP INFORMATIONEN (individuell inläring)

Man antar att den studerande har kunskap sen tidigare och på den bygger på med passliga inlärningsuppgifter. Inlärningsprocessen börjar med bekantning av läroämnet och bakgrundsinformation samt vetenskapens grundprinciper och tankesätt. Tillämpning av

kunskapen i praktiken sker med mångsidiga, autentiska och med inlärningsuppgifter på passlig nivå för den studerande.

PAR- OCH GRUPPARBETE

I pararbeten söker man tillsammans information, diskuterar, förbereder gemensamma uppgifter samt använder ömsesidigt lärande och ömsesidigvärdering i inlärningsprocessen olika faser. Arbetsparen och gruppens medlemmar stöder varandras inläring.

TEAMARBETE

Teamet är en liten grupp människor som kompletterar varandras kunskaper. Teamarbete kan användas som arbetsätt genom hela kursen som ett kontinuerligt arbetsätt eller till en mindre begränsad uppgift.

I teamarbete förbinder sig de studerande att tillsammans arbeta mot ett gemensamt mål. De studerande är medvetna om att de tillsammans är ansvariga för sin prestation och värderar sitt eget och teamets arbete.

GEMENSAMT KUNSKAPSBYGGANDE

I det gemensamma kunskapsbyggandet försöker de studerande gemensamt lösa problemet. De studerande arbetar i grupp, målet är att tillsammans samla information via samtal, undersökning och utvärdering av varandras idéer. När de studerande måste förklara och motivera sina egna idéer åt de andra blir hens tänkande klarare och den utvecklas. I den gemensamma debatten raffinerar nya idéer.

SJÄLVSTYRD STUDIEPROCESS

Självstyrda studier betyder inläring i annan än formell, ordnad utbildning där man avsiktligt förbättrar sina kunskaper och färdigheter. Studerande ansvarar själv för sin inlärningsprocess. Metoden möjliggör framsteg i självstyrda studier men fordrar självdisciplin av den studerande. I den styrda processen kontrollerar läraren regelbundet studiernas framsteg, t.ex. träffar regelbundet face-to-face eller via nätet.

SJÄLVSTYRDA STUDIER I SJÄLVSTÄNDIG PROCESS

Självstyrda studier betyder inläring i annan än formell, ordnad utbildning där man avsiktligt förbättrar sina kunskaper och färdigheter. Studerande ansvarar själv för sin inlärningsprocess. Studierna görs utan lärare, men läraren definierar vad som skall studeras. Metoden möjliggör självständig inläring, men fordrar självdisciplin.

ÖVRIGA METODER

SPEL SOM INLÄRNINGSMETOD

I spelpedagogiken utnyttjar man verksamhetssätt från spel. Med hjälp av spel försöker man förstärka elevens engagemang och aktivera hen till frivilligt deltagande, studerande och utveckling. Med spel försöker man motivera och inspirera till lärande.

DRAMA OCH ROLLSPEL

Drama och rollspel är inlärningsmetoder, där studerande verkar i olika roller och bygger upp föreställda världar utgående från lärarens start/utgångspunkt. På detta sätt har den studerande möjlighet att få olika synvinklar till det behandlade ämnet. Skillnaden mellan det fiktiva och verkligheten väcker tankar. Med hjälp av drama lär sig studerande att kritiskt värdera både det som studeras och sin egen attityd och sitt förhållande till ämnet. I rollspel försöker man simulera situationerna så autentiska och verkliga som möjligt. Detta passar t.ex. bra för inövning av förhandlingar och uppträdande. I båda arbetsätten är det en väsentlig del av inläringen att händelsen och det egna förfaringsättet reflekteras och värderas i efterhand.

DEBATT

Debatt är en gemensam arbetsmetod, där man med tal- och kommunikationsfärdighet lär sig problemlösning. Man samlar bakgrundsinformation inför debatten. Debatten följer på förhand överenskomna regler och uppbyggnad. Metoden strävar att förbättra tänkande och argumentering. Debatten kan också äga rum i nätmiljö.

PERSONLIGT LÄRANDE

I personligt lärande tar man ifall det är möjligt i beaktande studerandes behov, kunskap, förutsättningar, kunnande samt mål. Studerandes motivation förbättrar möjligheten att få studera på det sätt som känns bäst för individen. Då kan hen fördjupa sina kunskaper i det som hen mest är intresserad av. Det är viktigt att lära sig att göra upp tidtabeller, planera och styra sina egna studier. Detta främjas ifall den studerande kan bestämma när, var, med vem, vilka läromedel och källor som används, vilken studieteknik används, dock inom läroplanens ramar. Lärarens handledning och pedagogiska stöd behövs i dessa beslut.

Elektroniska inlärningsmiljöer ger många möjligheter att differentiera studierna och klagör alternativa utbildningsvägar för den studerande. I studieplaneringen försöker man ta i beaktande studerandes språkliga nivå, språk- och kulturbakgrunder.

Personligt lärande kan också betyda att man utnyttjar utbudet av högskolestudier som stöder studerandes vidareutbildningsplanering.

Utvärdering av inlärningsprocessens och studieresultatets slutliga mål är att den studerande själv är medveten om sina kunskaper, sitt lärande och sin studietekniska prestanda. Detta utvecklar hens självkänsla och stärker hens självförtroende.

Att läraren ska kunna styra studerandes personliga inlärningsprocess måste hen kunna följa med studerandes framsteg och inläringens problempunkter. Feedback vid rätt tidpunkt hjälper studerande framåt.

3.3. Verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen i centrum:

- Social och inkluderande lärmiljö
- Delaktighet och gemenskap
- Välfärd och hållbar utveckling
- Kulturell mångfald och språklig medvetenhet

Verksamhetskulturen är en helhet som bygger på tolkning och ledning av normer och verksamhetsmål som styr arbetet samt på organisering, planering, genomförande och bedömning av arbetet. Utgångspunkten för BSS gymnasium är en verksamhetskultur som främjar inläring, delaktighet, välbefinnande och en hållbar livsstil.

BSS bildar en naturlig lärmiljö där varje studerande ges utrymme att ses, höras och utvecklas. I gymnasiet möjliggörs samarbete och delaktighet. Målet är tillväxt till ett aktivt medborgarskap som främjar de mänskliga rättigheterna och en demokratisk verksamhetskultur.

En central del är att öva färdigheter inom kollektiv informationsbildning, vilket förutsätter att den individuella inlärningsförmågan och färdigheterna i informationshantering utvecklas tillräckligt samt att studerandena lär sig att kommunicera. I BSS är det också möjligt att genom fenomenbaserade pedagogiska metoder öva sig på omfattande helheter och intellektuellt utmanande processer. På detta sätt har studerandena möjlighet att utveckla sina

interaktionsfärdigheter, förmåga att uttrycka sig själv och andra sociala färdigheter och får därigenom färdigheter att verka i det moderna arbetslivet.

Verksamhetssätten för den lärande gemenskapen i gymnasiet byggs tillsammans genom att man utnyttjar studerandenas sakkunskap enligt principen om delad sakkunskap. Studerandena får möjlighet att delta i utvecklandet av skolans verksamhet – och inte endast i studerandekårsverksamheten – genom att man utnyttjar deras kunskaper inom olika arbetsgrupper i skolorna och andra öppna forum. Man utgår från tanken om att gymnasiet är en arbetsplats för alla som verkar där, varvid alla medlemmar i gemenskapen också bär ett ansvar.

I gymnasiet BSS uppmanas studerandena att identifiera sina egna möjligheter, välja, engagera sig i studierna och inte låta sitt förhållningssätt till olika läroämnen påverkas av rollmodeller med anknytning till könet.

Studerandena deltar i planeringen och genomförandet av en hållbar vardag. På så sätt bygger man framtidshopp och skapar en grund för en ekosocial utbildning.

BSS ska erbjuda sina studerande en möjlighet att främja individuella färdigheter genom kollaborativa metoder. I verksamheten beaktas olika kulturella bakgrunder på ett respektfullt sätt och med värnande om deras kulturella spektrum. Skolan som inlärningsgemenskap är en del av det kulturellt föränderliga och mångformiga samhället, där det lokala och det globala överlappar varandra.

En lärande organisation

En läroanstalt är en lärande gemenskap som ska främja alla sina medlemmars lärande och stimulera till målinriktat arbete. För att bygga upp en lärande gemenskap förutsätts dialog och pedagogiskt ledarskap. Arbetssätt som stärker det kollaborativa och individuella lärandet ska systematiskt utvecklas. Genom tematiska arbetssätt kan man skapa förutsättningar för helhetsskapande undervisning. Arbetet ska utgå från de studerande och stärka deras initiativförmåga, utveckling och lärande. En positiv inställning till lärande lägger grund för framtida färdigheter och livslångt lärande. En lärande organisation skapar rutiner för kommunikationen både inom läroanstalten och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med hemmen, andra skolor och utbildningsstadiet samt med arbets- och företagslivet.

Digitaliseringen möjliggör kollaborativt lärande och kunskapskapande samt användning av olika slag av studie- och kunskapsmiljöer. De studerande ska handledas att agera också i en nätverksbaserad och globaliserad värld.

Som stöd för en lärande organisation skapar vi strukturer för utbyte av kunskap, erfarenhet och idéer bland alla parter i skolan. Samarbetet mellan alla parter är både horisontellt och vertikalt.

Det horisontella samarbetet syns i form av kollaborativ inläring bland de studerande samt i elevkårsstyrelsens och elevparlamentets verksamhet. Bland lärarna syns det i form av ämnesöverskridande skolutvecklingsarbete inom och mellan arbetslagen, i samarbetet inom ämnesgrupperna samt i form av s.k. kollegiecoaching med självreflektion och utbyte av idéer som mål.

Det vertikala samarbetet sker mellan personalen och de studerande. Målet för samarbetet är ömsesidigt utbyte av information, erfarenheter och idéer över ålders- och yrkesgränserna som gynnar hela skolans och de enskilda individernas utveckling.

Delaktighet och gemenskap

Delaktighet och demokratisk verksamhet ger de studerande förutsättningar att växa till aktiva medborgare. Utbildningsanordnaren ska främja alla studerandes delaktighet och ge dem mångsidiga möjligheter att delta i beslutsfattandet och i utvecklandet av arbetssätten vid läroanstalten. De studerande ska uppmanas att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor och att agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. De ska även uppmanas att vara aktiva och att delta i till exempel studerandekårs- och tutorverksamhet. Läroanstalten ska systematiskt, i samarbete med olika samarbetsparter, utveckla handlingsätt som skapar delaktighet och gemenskap. I undervisningen ska man använda kollaborativa

arbetssätt och stödja de studerande att utveckla sociala relationer i gruppen. Betydelsen av kollaborativa arbetssätt och grupphandledning ska betonas i början av gymnasiestudierna.

Vi tror att samhörighet och möjlighet till delaktighet inverkar på de studerandes och personalens välmående. Välmående har betydelse för individens arbetsförmåga och en höjande inverkan på resultatet. Den studerande bereds, där hinder inte föreligger, möjlighet att inverka på verksamhetens upplägg både inom och utanför klassrummet. Ett distribuerat ledarskap möjliggör för våra anställda att själva ta initiativ och ansvar. Ett aktivt arbete för samhörighet mellan alla i vår skola hör till alla parter uppgifter.

Välbefinnande och en hållbar framtid

I en lärande gemenskap främjas en hållbar livsstil och förutsättningarna för en bra framtid. De studerande ska uppmuntras att arbeta för en rättvis och hållbar framtid. Ett ansvarsfullt förhållningssätt till miljön ska återspeglas i vardagens val och rutiner. Arbets- och tillvägagångssätten ska stödja den studerandes och gruppens välbefinnande och skapa en rofylld och trygg atmosfär.

Kommunikationen i gruppen ska präglas av öppenhet, omsorg och ömsesidig respekt. Dessa aspekter ska beaktas i läroanstaltens hela verksamhet och styra allas arbete. Handledning och studerandevård är hela läroanstaltens gemensamma uppgift. De studerande ska ha möjlighet till lagenlig handledning och stöd med hänsyn till deras individuella och särskilda behov. Jämlikhet och likvärdighet ska främjas i arbetet. Mobbning, trakasserier, våld, rasism eller diskriminering ska inte accepteras, utan förebyggas och tas itu med. De studerande ska uppmuntras att tillägna sig en aktiv livsstil som främjar hälsa, välbefinnande och lärande. Måltiden är en del av en verksamhetskultur som främjar de studerandes välbefinnande.

Vårt arbete för välmående bygger på en levande värdegrund som baseras på respekt för individen. Den lägger grunden för en öppen dialog mellan alla parter, för omsorg om varandra och människor i vår nära omgivning och längre bort samt för vår gemensamma framtid. Vårt arbete för global fostran stöder detta mål.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i gymnasiet. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Läroanstalten ska dra nytta av landets kulturarv, national- och minoritetsspråk samt den egna och omgivningens kulturella, språkliga, religiösa och åskådningsmässiga mångfald. Det är viktigt att förstå språkens centrala betydelse för lärande och kommunikation samt för identitetsskapande och integrering i samhället. Varje läroämne har sitt eget sätt att använda språket, sitt eget begreppssystem och textbruk, som öppnar olika perspektiv på samma företeelse. I ett språkmedvetet gymnasium utvecklar den studerande flerspråkighet, vilket innebär kunskaper om och i språkbruket inom olika vetenskapsområden, inom modersmålet och dess språkliga varianter såsom dialekter, samt inom övriga språk på varierande nivå. I gymnasiet är varje lärare också språklärare i sitt ämne.

Vår satsning på internationalism och global fostran har som mål att väcka intresse för andra kulturer samtidigt som vi arbetar för att stärka den finlandssvenska identiteten bland våra studerande. Jämsides med stödet för framväxten av flerspråkighet stöder lärarna utvecklingen av ett gott modersmål som verktyg för bearbetningen av kunskap, tankar och känslor. Vårt mål är kommunikativa individer som kan möta andra människor med öppenhet och dialog.

Vi profilerar oss som en skola med satsning på högskoleförberedande verksamhet.Handledningsverksamheten inom såväl studiehandledningen som inom ämnena har som mål att den studerande smidigt ska klara av övergången till högskolestudier. Vårt uttalade mål är att också arbeta för välmående bland studerande och lärare som stöd för studier och arbete. Vår vision är att vara en progressiv skola fylld av engagemang för arbete, för en hållbar utveckling på såväl individ- som samhälls- och global nivå.

Vår verksamhet vilar på en humanistisk värdegrund som är påtaglig för våra studerande. Verksamheten utvärderas årligen av våra abiturienter. Därtill utförs regelbundna utvärderingar av de studerande, av lärarna och av hemmen. På basis av resultaten från

utvärderingarna samt i samarbete med elevkåren utvecklar vi vår verksamhet i enlighet med överenskommen profil och vision.

3.4. Studiernas uppbyggnad

I gymnasieutbildningen för unga omfattar gymnasiets lärokurs minst 75 kurser. I enlighet med statsrådets förordning om de allmänna riksomfattande målen för och timfördelningen i den utbildning som avses i gymnasielagen (942/2014) består gymnasiestudierna av obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser. De fördjupade kurserna är valfria för den studerande och huvudsakligen fortsättningskurser som direkt hänger samman med de obligatoriska kurserna. De nationella fördjupade kurserna är de kurser som avses i statsrådets förordning (942/2014) som erbjuds som fördjupade studier och för vilka Utbildningsstyrelsen fastställt läroplansgrunder. Av dessa kurser ska den studerande välja minst tio i sitt studieprogram. Utöver de nationella fördjupade kurserna kan gymnasiet ytterligare ha lokala fördjupade kurser i sin läroplan.

De tillämpade kurserna är metodkurser, av samma eller någon annan utbildningsanordnare ordnade yrkesinriktade studier, integrerade kurser som innehåller stoff från olika ämnen, eller andra studier som lämpar sig för gymnasiet. De tillämpade kurserna omfattar nationella tillämpade kurser och lokala tillämpade kurser som ingår i gymnasiets läroplan. De nationella tillämpade kurserna kan även utgöras av gymnasiediplom som utbildningsanordnaren kan erbjuda i olika ämnen och ämnesgrupper enligt de nationella läroplansgrunderna, och av de konstkurser, för vilka Utbildningsstyrelsen har fastställt nationella läroplansgrunder. (Se kapitel 5.24: Ämnesövergripande konstkurser)

I gymnasiets läroplan bestäms i vilken ordning kurserna ska avläggas. Detta framgår ur den ämnesvisa delen i läroplanen.

Fenomenbaserat lärande och helhetsskapande studier

Vad innebär helhetsskapande studier?

I helhetsskapande studier studeras autentiska fenomen från den omkringliggande världen. Fenomenen som studeras skall kunna upplevas med mänskliga sinnen eller bygga på mänskliga erfarenheter. Erfarenheterna kan också vara mentala processer som baserar sig på inre funktioner.

Studierna utgår från ett autentiskt lärande och frågorna som studeras bör vara placerade i en äkta och naturlig kontext. I mån av möjlighet skall det användas sakkunniga och experter, varierande metoder och verktyg, digitala tillämpningar samt elektroniska tjänster och källor som bygger på mångvetenskapliga synsätt.

En av utgångspunkterna för helhetsskapande studier är ett projektbaserat lärande och de utgår från undersökande arbetsmetoder. De studerande utvecklar sitt kritiska och kreativa tänkande genom helhetsskapande och mångvetenskapliga studier.

I helhetsskapande studier går man mot ett övergripande, autentiskt och kontextuellt lärande. Genom detta får de studerande ytterligare bättre beredskap och färdigheter för fortsatta studier i universitet och yrkeshögskolor.

Pedagogik och metoder

Kunskapsuppbyggandet är kollektivt och det bör användas ändamålsenliga och mångsidiga lärmiljöer. Den studerande får ett naturligt ägandeförhållande till sin inläring då själva inlärningsprocessen bygger på autentiska situationer. Användbara metoder för helhetsskapande

studier är bl a undersökande lärande, problembaserat lärande, projektbaserat lärande samt portfolio-lärande.

Principer för uppbyggnaden av helhetsskapande studiehelheter

Då helhetsskapande studiehelheter byggs upp bör det, utöver den ämnesvisa dispositionen, även beaktas mångsidiga ämnesöverskridande helheter. I undervisningen tar man hänsyn till principen att hela staden är en lärmiljö och beaktar även inläring som sker utanför skolbyggnaden. Lärmiljön skall stöda de studerande, så de lär sig använda befintliga kunskaper och färdigheter och kan kritiskt utvärdera information.

De metoder som rekommenderas för att utvärdera helhetsskapande studier utgår från kriterier och målsättningar som slagits fast på förhand och som utvärderar framsteg i studier och inläring. Målsättningen med utvärderingsmetoderna är att förbättra den studerandes självutvärderingsfärdighet, d v s att lära sig att utvärdera det egna kunnandet och den egna utvecklingen. Även kollegial utvärdering kan rekommenderas som en metod.

Lärarens roll är att stöda, handleda och möjliggöra den studerandes lärprocess. Läraren ger feedback vid olika inläringssituationer, vilket stöder den studerande och hjälper att styra lärprocessen i rätt riktning.

Principer för helhetsskapande studier i BSS

Helhetsskapande lärande hämtas in som en del av all inläring.

Helhetsskapande studier förverkligas enligt modellen för delad expertis. De studerande är aktivt med och för fram idéer, planerar, förverkligar och utvärderar fenomenbaserade helheter från början till slut tillsammans med lärarna. På detta sätt uppfylls även principen om ett undersökande kollektiv. Ett undersökande kollektiv är ett samfund där medlemmarna fungerar i växelverkan med varandra och använder information och färdigheter kollektivt. Verksamhetskulturen i ett undersökande kollektiv bygger på att alla medlemmar är aktiva. Det bör reserveras tillräckligt med tid för planering av de helhetsskapande studiehelheterna. Gymnasiet beskriver hur helhetsskapande studier förverkligas i sin årliga läsårsplan. I planen beskrivs hur den mångvetenskapliga utgångspunkten (samband mellan konst och vetenskap), aktualiteten, mångsidiga utvärderingsmetoder och de studerandes delaktighet tas i beaktan inom helhetsskapande studier.

Vid val av fenomen kan följande aspekter beaktas:

- fenomenets personliga, individuella nivå
- lokal nivå
- nationell nivå
- europeisk nivå
- global, internationell nivå

På alla nivåer bör det beaktas de olika tidsdimensionerna: det förflutna – nutiden – framtiden. Aspekter som betonas vid helhetsskapande studier är aktualitet, samarbete över ämnesgränser och mångvetenskapliga synvinklar som kompletterar varandra. Björneborg med omnejd erbjuder mångsidiga möjligheter till helhetsskapande studier.

Från kurser till fenomen och från fenomen till kurser

I BSS kan uppbyggandet av helhetsskapande studier ha två olika utgångspunkter: från kurs till fenomen eller från fenomen till kurs. Valet av utgångspunkt bestäms av vilket som är mer ändamålsenligt.

Ifall utgångspunkten är från kurs till fenomen, byggs helheten upp av målsättningar från olika kurser, genom att innehåll och mål kombineras och kopplas samman. I detta fall är det läroplanens grunder som styr kursens målsättningar, innehåll och utvärderingskriterier.

Ifall utgångspunkten är från fenomen till kurs betonas fenomenets öppenhet. I detta fall planeras helhetens målsättningar, innehåll, metoder och utvärdering utgående från funktionsprinciperna för ett undersökande kollektiv (se ovan).

Med hjälp av fenomen mot ett fenomenalt lärande

Helhetsskapande studier leder till ett mångfacetterat och inspirerande lärande, det väcker nya tankar och idéer hos den studerande och utgår från undersökande arbetsmetoder. Tyngdpunkten ligger på att kunna tillämpa och kombinera kunskap och information samt att kunna bemästra olika färdigheter. Lärandet är autentiskt och förstärker problemlösningsförmågan. I helhetsskapande lärande, som utgår från fenomen, betonas kritiskt tänkande och ett kollektivt skapande av ny kunskap. Ett fenomenbaserat lärande ger möjligheter till kreativt tänkande och nya innovationer. Resultat och arbetsuppgifter öppnas och presenteras för en vidare publik, även utanför skolan. Målet för inläringen är att utveckla kunskaps- och färdighetsmässiga kompetenser. Inlärningsmålen baserar sig på läroplanen och de definieras och öppnas på ett tydligt och åskådligt sätt. Den studerande deltar såväl i planeringen av den egna lärprocessen som i att planera, förverkliga och utvärdera den gemensamma lärprocessen. Den studerande är ansvarig både för sitt eget och för det kollektiva lärandet.

I helhetsskapande lärande framhävs lärarens roll som handledare och tränare för den studerande. Lärarens kärnuppgift är att aktivera den studerandes tankeprocesser och handlingar. I början av gymnasiestudierna fordras mera handledning än i slutet av studierna. Läraren är en inspirerande sakkunnig och motiverar de studerande till ett livslångt lärande. Olika lärare arbetar tillsammans varmed sakkunskapen inom olika ämnen och vetenskapsgrenar kan delas och bli till en fenomenbaserad helhet. Helheten blir därmed mera än delarnas summa. Studierna behöver inte organiseras som lärotimmar eller enligt läroämne, istället kan de t ex bestå av olika projekt och gemensamma träffar.

I helhetsskapande studier utvecklas de studerandes metakognitiva färdigheter: multiliteral kompetens, samarbetsfärdigheter, färdighet att leda och styra sig själv samt färdigheter i att växelverka och fungera i grupp. De studerande kan exempelvis utvärdera nivån på sitt kunnande och sina färdigheter, analysera de egna egenskaperna (t ex stresshantering) och välja metoder som passar dem bäst.

4. STÖD OCH HANDLEDNING FÖR DE STUDERANDE

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete förhela gymnasietets personal och det ska ledas på ett målinriktat sätt.

Motto: Hela skolan ska fungera som handledare!

- 2 obligatoriska kurser i studiehandledning: den första kursen fokuserar på gymnasiestudierna och den andra på fortsatta studier och arbetsliv
- Den individuella studieplanen ska innehålla:

- studieplan

- plan för studentexamen

- plan för fortsatta studier och yrkeskarriär

4.1. Samarbete mellan hem och läroanstalt

Gymnasieutbildningen för ungdomar ska genomföras i samarbete med hemmen (gymnasielag 629/1998, 2 §). Utgångspunkten för samarbetet är öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Samarbetet ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande, sund utveckling och välbefinnande. Avsikten är också att främja de studerandes, vårdnadshavarnas och hemmens delaktighet samt gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasietets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid. I gymnasiet BSS strävar man efter att samarbetet mellan hemmen och läroanstalten är stödjande (uppmuntrande), uppbyggande och stöder den studerandes inläring.

Gymnasieutbildningen för ungdomar ska genomföras i samarbete med hemmen (gymnasielag 629/1998, 2 §). Utgångspunkten för samarbetet är öppen och jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Samarbetet ska stödja den studerandes förutsättningar för lärande, sund utveckling och välbefinnande. Avsikten är också att främja de studerandes, vårdnadshavarnas och hemmens delaktighet samt gemenskapen, välbefinnandet och tryggheten vid läroanstalten. Samarbetet med vårdnadshavarna och hemmen ska ingå i gymnasietets verksamhetskultur och fortgå under den studerandes hela gymnasietid.

I BSS gymnasium strävar man efter att samarbetet med hemmen är stödjande (uppmuntrande), uppbyggande och stöder den studerandes inläring. Samarbetet ska vara mångsidigt och samarbetsformerna ska systematiskt utvecklas. Vårdnadshavarna ska informeras om gymnasiet som utbildningsform och om gymnasietets praxis och uppmuntras att delta i samarbetet och utvecklandet av verksamheten. Tillsammans med den studerande ska man följa med hur arbetet och studierna framskrider och informera vårdnadshavarna om situationen. De studerande och vårdnadshavarna ska också ges information om handledningen, studerandevården och stödet för lärande och studier.

Samarbetet ska utgå från den studerandes individuella förutsättningar och behov. I samarbetet ska man beakta den unga vuxnas och myndiga studerandes integritet och ansvar. Också olika typer av familjer och deras specifika behov ska tas i beaktande i samarbetet. Att utnyttja vårdnadshavarnas kompetens i samarbetet stärker verksamhetskulturen. Samarbetet är särskilt viktigt vid utbildningens övergångsskeden, i planeringen av studierna och när det visar sig att en studerande eventuellt behöver stöd.

Utöver föräldrakvällar görs samarbetet mellan vårdnadshavarna och läroanstalten mer inriktat och mångsidigt till exempel med hjälp av olika enkla och användarvänliga elektroniska

kommunikationsmedel (Wilma). Målet är att man tillsammans ska handleda och stödja den studerande att ta ansvar för sin egen inläring och sitt välmående.

Ansvar för att utveckla samarbetet samt för att skapa förutsättningar och former för samarbetet ligger hos utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska i läroplanen fastställa hur samarbetet mellan hem och läroanstalt genomförs. Utbildningsanordnaren ska regelbundet utreda de studerandes och deras vårdnadshavares åsikter om läroanstaltens och utbildningsanordnarens verksamhet (gymnasielag 629/1998, 27 §).

4.2.Handledning

Handledningen ska vara ett gemensamt arbete för hela gymnasietets personal och ska ledas på ett målinriktat sätt. Studiehandledaren bär huvudansvaret för hur handledningen ordnas i praktiken och för planeringen och genomförandet av handledningen som helhet. Grupphandledaren fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp. Ämnesläraren handleder den studerande i studietekniken i sitt eget ämne, hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att lära sig lära och stödjer förutsättningarna för fortsatta studier och kunskapen om arbetslivet vad det egna ämnet beträffar. Den studerande ska vara aktiv och delaktig i handledningen. Varje studerande ska respekteras som individ med rätt till handledning. Handledningen kan ordnas som kursformad undervisning, individuellt och i smågrupper, som kamrathandledning eller som en kombination av dessa.

Den studerande ska under gymnasietiden få handledning som stöd för sina studier och val. Handledningen ska hjälpa den studerande att förstå hur olika val under gymnasietiden påverkar karriärmöjligheterna och möjligheterna till fortsatta studier. Den studerandes studiestrategier och förmåga att utvärdera sina färdigheter ska utvecklas. Den studerande ska få hjälp med att ge akt på sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att välja lämpliga studiemetoder. Den studerande ska få lära sig att planera och göra egna val och att ta ansvar för sina val. Målet är att den studerande ska inse betydelsen av ett livslångt lärande. Handledningen ska på ett mångsidigt och fördomsfritt sätt lyfta fram olika alternativ angående fortsatta studier och karriärplanering som stödjer den studerandes egna planer och val, och den studerande ska vägledas att söka information om alternativen. Som stöd för gymnasiestudierna och övergången till fortsatta studier och arbetslivet ska den studerande utarbeta en individuell plan som innehåller en studieplan, en plan för studentexamen samt en plan för fortsatta studier och yrkeskarriär. Den studerande ska uppdatera sina planer med stöd av handledarna vid läroanstalten. Varje anställd inom skolgemenskapen stödjer de studerandes välmående, uppväxt och utveckling. Varje lärare följer hur de studerande framskrider i studierna samt handleder och stödjer de studerande, vid behov också vidare.

Handledningen är särskilt viktig vid etappmålen och övergångsskedena i utbildningen. Läroanstalten ska informera eleverna, vårdnadshavarna, studiehandledarna och lärarna i den grundläggande utbildningen om gymnasieutbildningen och ge dem möjligheter att bekanta sig med undervisningen i gymnasiet. Då nya studerande inleder sina studier vid gymnasiet ska de informeras om läroanstaltens verksamhet och gymnasiestudierna. De studerande ska under gymnasietiden ges möjlighet att bekanta sig med både arbetslivet och framtida studieplatser. Övergången till fortsatta studier ska uppmärksammas i slutskedet av gymnasieutbildningen.

Den studerande ska informeras om vilka uppgifter olika personer har inom handledningen samt i vilka frågor och hur den studerande kan få hjälp av dem.

Gymnasets handledningsplan stöder utvecklandet av vårt gemensamma handledningsarbete och samt preciserar uppgifts- och arbetsfördelningen bland vår personal i fråga om handledning. Ytterligare information om de olika yrkesgruppernas ansvarsområden i gymnasiet finns i planen för studerandevård.

HANLEDNINGSPLANEN

Handledningen i BSS gymnasium bildar en helhet som stöder den studerande i olika skeden av gymnasiestudierna. Handledningen utgörs av ett samarbete mellan den studerande, skolans personal samt vårdnadshavare. Ansvaret för olika uppgifter fördelas på följande sätt:

Rektor

- har huvudansvaret för att handledningen genomförs enligt läroplanen
- gör kursordningar och läsordningar
- beslutar om tentamensrätt och tillgodoräknande av kurser
- är sammankallare av det pedagogiska teamet och ordförande för gruppen
- är huvudansvarig för kontakten till vårdnadshavare
- är ansvarig för att studerandena får information om skolans verksamhet, regler, periodprogram och studentexamen
- tar emot anmälan till studentexamen
- informerar elever i grundläggande utbildningen och deras vårdnadshavare om gymnasieutbildningen
- antar studerande till gymnasiet
- beviljar ledighet enligt anhållan längre än 3 dagar
- beslutar om disciplinära straff

Grupphandledare

- fungerar som närmaste handledare för sin studerandegrupp
- delar ut skolinformation, Wilma, betyg, schema, kursantal, studieguiden och frånvaroprinciper
- kontrollerar studerandes och gruppens sammanlagda frånvaro
- diskuterar studieprestationer med studerande
- observerar märkbara förändringar i studieresultaten och meddelar pedagogiska teamet om oro finns kring en studerandes studier
- kontrollerar att studerandena har tillräckligt antal kurser årsvis
- för grupphandkedarsamtal med varje enskild studerande minst en gång per läsår
- håller kontakt till vårdnadshavare
- beviljar ledighet enligt anhållan 1-3 dagar

Studiehandledare

- bär huvudansvaret för hur handledningen ordnas i praktiken och för planeringen och genomförandet av handledningen som helhet
- handleder både i grupp och enskilt
- sköter kursval och valblanketter
- koordinerar byte av kurser
- handleder studerande vid uppgörandet av studieplan
- informerar om virtuella kurser
- sköter handledning rörande studier, studentexamen, fortsatta studier och yrkesval
- sköter kontakten med centrala samarbetspartner såsom framtida studieplatser, arbetslivet och andra externa aktörer

Ämneslärare

- kontrollerar att studerande har ett tillräckligt antal godkända obligatoriska kurser i eget ämne innan studentskrivningarna
- har översikt över underkända kurser och oavslutade kurser i eget ämne samt informerar studerande om dessa
- informerar om kurser, innehåll, krav, bedömning etc. i det egna ämnet
- kontakter pedagogiska teamet om det föreligger oro för studerandes skolprestationer
- lär ut studieteknik i det egna ämnet
- följer upp kurser som går parallellt och kurser som avläggs självständigt
- godkänner kurser som en studerande avlagt i annan läroanstalt (i samråd med rektor)
- beviljar frånvaro som gäller en enda lektion

Speciallärare

- gör läs- och skrivsvårighetsscreening
- ordnar intyg till studentexamen
- handhar specialundervisning
- hjälper vid inlärningssvårigheter
- hjälper med studieteknik

Studerande

- tar ansvar för sina studier och håller sig uppdaterad
- är aktiv och delaktig i handledningen
- utarbetar en individuell plan innehållande studieplan, plan för studentexamen samt plan för fortsatta studier och yrkeskarriär
- delger specialläraren eventuella intyg över svårigheter
- planerar stödåtgärder tillsammans med ämneslärare
- håller koll på kursantal, antalet underkända kurser och oavslutade kurser samt frånvaro

Vårdnadshavare

- följer aktivt med den studerandes studieprestationer och stödjer den studerande i studierna
- meddelar studerandes sjukfrånvaro till grupphandledare

Pedagogiskt team

- kartlägger behov av stöd och koordinerar stödet

Skolsekreterare

- handleder i ärenden som gäller skolresestöd och studiestöd
- ger utskrifter av intyg och betyg
- ger Wilma-koder
- uppdaterar adresslistor och kontaktuppgifter

I studerandevårdsteamet ingår ytterligare följande personal:

Häsovårdare

- har mottagning 2 dagar i veckan i häsovårdarrummet
- ger hälsofostran och förebyggande upplysningsverksamhet både individuellt och i grupp
- utför hälsokontroller vid behov
- upprätthåller kontakter till häsovårdsmyndigheter
- är medlem i elevvårdsguppen

Kurator

- ansvarar för socialt arbete med att främja trivsel, trygghet och välbefinnande

Psykolog

- ansvarar för psykiskt mående, mental hälsa, inlärning och skolframgång

4.3. Stöd för lärande och studier

Syftet med stöd för lärande och studier är att stödja den studerande under gymnasiestudierna. Stödet ska ordnas med beaktande av de studerandes olika utgångslägen, styrkor och utvecklingsbehov. Stöd för lärande och studier innebär dels att man finner lösningar för hela gemenskapen och för studiemiljön, dels att man möter de studerandes individuella behov. Det är viktigt att lärandet kan löpa obehindrat och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Varje studerande ska ha möjlighet att lyckas i sitt lärande utifrån sina egna

förutsättningar, att utvecklas som lärande individ och att växa och utvecklas som människa. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes studieförutsättningar, utvecklingen av förmågan att lära sig lära samt den studerandes möjlighet att ta ansvar för sina studier och planera, genomföra och utvärdera studierna. De studerande och vårdnadshavarna ska informeras om möjligheterna att få stöd och vårdnadshavarna ska uppmuntras att för sin del stödja den studerandes målinriktade lärande.

I en tillgänglig lärmiljö identifierar läraren de studerandes styrkor och stödbehov samt möjliggör individuella och flexibla studievägar. Målet är att minska mängden stöd som ordnas separat genom att i undervisningsarrangemangen ta i beaktande de studerandes olika färdigheter och behov. I en tillgänglig lärmiljö kan var och en agera jämlikt med andra, oberoende av egenskaper.

De verksamhetssätt, undervisningsarrangemang och studiemiljöer som tillämpas i gymnasiet samt deras lämplighet för den studerande ses över och man strävar efter att hitta lösningar som stödjer den studerandes studier. Läraren planerar stödåtgärderna tillsammans med den studerande och eventuellt i samarbete med andra experter. Varje lärare har i uppgift att ge uppmuntrande respons och att handleda studerande som behöver stöd så att deras självförtroende, självvärderingsförmåga samt inlärningsförmåga och förmåga att planera framtiden stärks. Den studerandes behov av specialarrangemang i studentexamensproven bedöms utifrån det stöd han eller hon behövt och fått under gymnasietiden. Man leder den studerande att skaffa de utlåtanden som behövs samt kommer överens om samarbete för att prova eller öva på de specialarrangemang som den studerande behöver.

En studerande kan tillfälligt ha blivit efter i studierna eller behöva stöd på grund av till exempel språkliga, matematiska, motoriska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter. Behovet av stöd kan också hänga ihop med sociala svårigheter, mentala problem eller problem i den aktuella livssituationen. Utgångspunkten vid bedömningen av stödbehovet är samarbete och kommunikation med den studerande och i mån av möjlighet även med vårdnadshavarna. Konstaterandet av behovet av stöd kan enligt 40 § i lagen om grundläggande utbildning (628/1998, ändrad genom lag 1288/2013) grundas på information från den grundläggande utbildningen, den studerandes egna, lärarnas eller den övriga personalens observationer eller olika bedömningar. Stödet ska planeras utgående från den information om den studerandes stödbehov som finns att tillgå och det stöd som den studerande eventuellt fått tidigare. Stödåtgärderna ska planeras och sättas in på ett så tidigt stadium som möjligt.

Man ska granska arbetssätten, undervisningsarrangemangen och studiemiljöerna i gymnasiet och hur de lämpar sig för den studerande och sträva efter att finna lösningar som stödjer den studerande i studierna. Läraren ska planera stödåtgärderna tillsammans med den studerande och samarbeta med övriga eventuella sakkunniga. Det är varje lärares uppgift att ge uppmuntrande respons och handleda en studerande som behöver stöd för att stärka självförtroendet, förmågan att bedöma sig själv, att lära sig lära och att planera sin framtid. Den studerandes behov av specialarrangemang i studentexamensproven ska bedömas utgående från det stöd hen behövt och fått under gymnasietiden. Den studerande ska få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden. Dessutom ska man komma överens om det samarbete som behövs för att den studerande ska kunna testa och öva specialarrangemangen.

Stödformerna kan bestå av differentiering av undervisningen och andra pedagogiska lösningar, utnyttjande av kursvalsmöjligheter, mångsidig studiehandledning och stöd av grupphandledaren. Man ska sträva efter att ordna undervisningssituationerna och proven med beaktande av den studerandes individuella behov. Studierna för en studerande kan enligt 13 § i gymnasielagen (629/1998, ändrad genom lag 478/2003) delvis ordnas på annat sätt än vad som föreskrivs i gymnasielagen och -förordningen och i gymnasiets läroplan. De stödåtgärder och det stöd som behövs i olika läroämnen kan enligt överenskommelse skrivas in i den studerandes individuella studieplan. Den studerande ska vid behov hänvisas att ansöka om tjänster som avses i 29 § 2 mom. i gymnasielagen. Utöver stöd för lärande och studier kan den studerande också få individuell studerandevård.

Det är viktigt att inlärningsssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. De studerande och vårdnadshavarna informeras om möjligheterna att få stöd. Studerande ombeds att meddela specialläraren om det stöd som hen eventuellt fått tidigare och lämna in eventuella intyg över

svårigheter. Stödåtgärderna planeras och sätts in på ett så tidigt stadium som möjligt och planeras utgående från den information om den studerandes stödbehov som finns att tillgå. Vid behov begärs uppgifter av den tidigare utbildningsanordnaren. Ämnesläraren planerar stödåtgärderna tillsammans med den studerande och kan även samarbeta med övriga eventuella sakkunniga. De stödåtgärder och det stöd som behövs i olika läroämnen kan enligt överenskommelse skrivas in i den studerandes individuella studieplan. Om en studerande tillfälligt blivit efter i studierna och behöver stöd ges detta av ämnesläraren. Studerande kan också begära stöd av specialläraren.

Om en studerande har läs- och skrivsvårigheter, en sjukdom eller har ett funktionshinder och om hen eller vårdnadshavaren vill att störningen ska beaktas i studentexamen, måste studerande skaffa fram en utredning över läs- och skrivsvårigheterna eller läkarintyg. Specialläraren gör en screening över läs- och skrivsvårigheter när gymnasiestudierna inleds. Utifrån resultatet görs en noggrannare testning enligt studentexamensnämndens föreskrifter. Den studerande får hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och göra anhållan till studentexamensnämnden. Studerande ska ges möjlighet att testa och öva specialarrangemangen under gymnasietiden.

De stödåtgärder vi erbjuder den studerande är stödundervisning efter långvarig sjukdom. Genom specialundervisningen erbjuder vi också den studerande personlig handledning i studietekniska färdigheter. Vid prov möjliggörs avvikande arrangemang för den studerande som behöver det.

Studiehandledaren, specialläraren, ämneslärarna och alla inom studerandevården kan delta i ordnandet av de stödformer en enskild studerande behöver. Rektor fattar de administrativa beslut som behövs som stöd för den enskilda studerandes framgångsrika studier.

4.4. Studerandevård

Målet med studerandevården i gymnasiet är att främja de studerandes lärande, hälsa och välbefinnande och värna om hela läroanstaltens välbefinnande och en sund och trygg studiemiljö. Studerandevården ska bestå av både gemensam och individuell studerandevård. [Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 2 § och 3 §.]

Studerandevården i gymnasiet ska omfatta studerandevård i enlighet med den läroplan som utbildningsanordnaren godkänt samt studerandevårdstjänster bestående av psykolog- och kuratorstjänster samt studerandehälsovårdstjänster. Den kommun där läroanstalten är belägen ansvarar i första hand för att tillhandahålla studerandevårdstjänsterna. En privat eller statlig utbildningsanordnare kan besluta om att erbjuda dessa tjänster helt eller delvis i egen regi och på egen bekostnad. Den studerande har rätt att avgiftsfritt få sådan studerandevård som förutsätts för att hen ska kunna delta i utbildningen, med undantag av sjukvårdstjänster för studerande som fyllt 18 år. De studerande och deras vårdnadshavare ska informeras om den studerandevård som de studerande har tillgång till och den studerande ska hänvisas att söka de studerandevårdstjänster som hen behöver. [Lag om elev- och studerandevård 3 § och 9 § (ändrad genom lag 1409/2014) och 11 §.]

Studerandevården ska ordnas genom sektorsövergripande samarbete med undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att den bildar en fungerande och sammanhängande helhet. Studerandevården ska genomföras i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare och vid behov med andra samarbetsparter. Alla studerande ska ges möjlighet att delta i planeringen och utvecklandet av studerandevården. Studerandevården är en uppgift som hör till alla som arbetar vid läroanstalten och alla som ansvarar för studerandevårdstjänsterna. Läroanstaltens personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i studiegemenskapen. [Lag om elev- och studerandevård 3 § och 4 §, gymnasielag 629/1998, 27 § (1268/2013).]

4.4.1. Centrala principer för studerandevården

I föreliggande grunder för gymnasiets läroplan fastställs de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet. Grunderna innehåller också anvisningar om läroplanen och läroanstaltens studerandevårdsplan [gymnasielag 10 §, 29 a § (ändrad genom lag 1289/2013), lag om elev- och studerandevård 13 §].

Gemensam studerandevård

Studerandevården utgör en viktig del av gymnasiets verksamhetskultur och angår alla vuxna som arbetar i skolan. Alla vuxna som arbetar i skolan sörjer för de studerandes välbefinnande och lärande i samarbete med vårdnadshavarna. De studerandes välbefinnande i skolan påverkas av att skolmiljön är trygg och sund samt att de får tillräckligt stöd för lärande och skolgång. Välbefinnande syftar på den studerandes upplevelse av god fysisk och psykisk hälsa, trygghet och positiva sociala relationer. Att stödja välbefinnandet handlar om att möta, uppmuntra och hjälpa de studerande samt att stärka deras delaktighet.

Det generellt inriktade studerandevårdsarbetet handlar om att främja, följa, bedöma och förbättra skolsamfundets och studerandegruppernas välbefinnande. Den generellt inriktade studerandevården fokuserar på förebyggande arbete och innebär omsorg om en hälsosam, säker och tillgänglig skolmiljö. Vid utvecklandet av gemenskapsfrämjande verksamhetsrutiner samarbetar man med studerande och vårdnadshavare samt med andra aktörer och myndigheter som arbetar för att främja barns och ungas välmående.

De studerandes och vårdnadshavarnas delaktighet och möjligheter att bli hörda utgör en viktig del av den generellt inriktade studerandevården och ökar välbefinnandet. De studerandes växande till aktiva medborgare stöds genom ökad delaktighet. Verksamhetspraxis som ökar delaktigheten bidrar också till att förebygga problem, att identifiera dem i ett tidigt skede och att ordna behövt stöd. Studerandevården skapar förutsättningar i skolmiljön till samhörighet, omtanke och öppen interaktion.

De studerande har rätt till en fysiskt säker samt psykiskt och socialt trygg studiemiljö. Utgångspunkten i att ordna undervisningen är att garantera de studerandes och personalens trygghet och säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Skolornas ordningsregler och säkerhetsplan ökar säkerheten, trivsamt och den interna ordningen i skolan. Skolorna har också planer för skyddande av de studerande för våld, mobbning och trakasserier. *De här planerna fogas som bilagor till skolornas egna studerandevårdsplaner.*

Välskötta skolbyggnader samt undervisningslokaler och -redskap bidrar till en hälsosam och säker miljö. I den generellt inriktade studerandevården ingår att fortlöpande främja och följa skolsamfundets välbefinnande och att ta hand om skolmiljön så att den är hälsosam, säker och trygg. Detta sker i samarbete med alla vuxna som arbetar i skolan. Till främjandet av säkerheten hör också verksamhetsrutinerna vid förebyggandet av olycksfall samt datasäkerheten.

I vår arbetsgrupp för den gemensamma studerandevården deltar:

- rektor/biträdande rektor
- skolpsykolog
- skolkurator
- skolhälsovårdare
- speciallärare eller någon annan lärare
- studiehandledare
- den (de) säkerhetsansvariga i skolan

Den gemensamma studerandevårdsgruppens centrala uppgifter är:

- att skapa och utveckla gemensamma strukturer som främjar välbefinnandet
- att göra det möjligt för studerande och vårdnadshavare att delta i utarbetandet av elevhälsoplanen och i välfärdsarbetet
- att samordna samarbetet med externa aktörer

- att utveckla lärmiljöerna
- att bereda skolans läsårsplan till den del det gäller studerandevården
- att utveckla och följa studerandevårdssamarbetet mellan hem och skola

Individuell studerandevård

Med individuell studerandevård avses skolhälsovårdstjänster, psykolog- och kuratorstjänster inom elevhälsan samt sektorövergripande individuellt inriktade insatser från elevhälsan. De omfattande hälsoundersökningarna och andra återkommande kontroller inom skolhälsovården utgör en del av den individuella studerandevården, och de sammandrag som görs av dessa ger information också för genomförandet av den gemensamma studerandevården.

Målet för den individuella studerandevården är att följa och främja den studerandes mångsidiga utveckling, hälsa, välbefinnande och lärande. Det är också viktigt med stöd och problemlösning i ett tidigt skede. Den studerandes individuella förutsättningar, resurser och behov beaktas både i skolans vardag och när stödet från studerandevården byggs upp.

Den individuella studerandevården bygger alltid på den studerandes och vid behov vårdnadshavarens samtycke. Den studerandes delaktighet samt egna önskemål och åsikter beaktas, när man vidtar åtgärder och skapar lösningar som gäller honom eller henne. Interaktionen är öppen, respektfull och konfidentiell. Arbetet ordnas så att den studerande blir hörd och kan uppleva situationen som stressfri. I studerandevårdsarbetet iaktas bestämmelserna om sekretess och utlämnande av uppgifter.

Behandlingen av ett ärende i en expertgrupp som samlas till stöd för en enskild studerande samt gruppens sammansättning bygger på den studerandes eller vid behov vårdnadshavarens samtycke. Med specifikt skriftligt samtycke av den studerande eller vårdnadshavaren kan några av studerandevårdens samarbetspartner eller anhöriga till den studerande delta i behandlingen av ärendet. Gruppens medlemmar har därtill rätt att begära råd i ett ärende av sakkunniga som anses lämpliga.

Behandlingen i en expertgrupp av ett ärende som gäller en enskild studerande sammanfattas i en elevhälsojournal. Gruppens ansvarsperson antecknar nödvändiga uppgifter i elevhälsojournalen för ordnande och genomförande av den individuella studerandevården. Även andra medlemmar i expertgruppen kan göra anteckningar i journalen. Journalen ska föras i fortlöpande och kronologisk ordning. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter:

- den studerandes namn, personbeteckning, hemkommun och kontakt-information samt för en minderårig studerande vårdnadshavarens eller en annan laglig företrädares namn och kontaktinformation,
- datum för anteckningen samt vem som gjort den och hans eller hennes yrkes- eller tjänsteställning,
- mötesdeltagarna och deras ställning,
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet,
- uppgifter om de åtgärder som genomförts medan den studerandes situation har utretts, såsom bedömningar, undersökningar och utredningar,
- genomförda åtgärder såsom samarbete med olika aktörer samt tidigare och nuvarande stödåtgärder,
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten, planen för genomförande av besluten samt
- uppgifter om dem som svarar för genomförandet och uppföljningen

Om uppgifter i en elevhälsojournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut och till vem samt på vilka grunder de lämnats ut.

Trots sekretessen har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell studerandevård rätt att av varandra få och att till varandra och den myndighet som ansvarar för studerandevård lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att individuellt inriktade insatser från elevhälsan ska kunna ordnas och genomföras. Dessutom har de rätt att av varandra

få och till varandra och till den studerandes lärare, rektor och utbildningsanordnaren lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för ett ändamålsenligt ordnande av undervisningen för den studerande.

Om en studerande övergår till en annan utbildningsanordnarens undervisning eller utbildning, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av den studerande eller vid behov av vårdnadshavaren till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevhälsans klientregister som behövs för kontinuiteten i elevhälsan får överföras till den nya utbildningsanordnaren. Däremot får sådana uppgifter som är nödvändiga för ordnandet av undervisningen trots sekretessen omedelbart levereras till den andra utbildningsanordnaren eller anordnaren av gymnasieutbildning eller yrkesutbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på begäran av den nya utbildningsanordnaren.

Studerandevårdsgrupper i yrkesövergripande arbete

I Björneborg verkar stadens sektorsövergripande ledningsgrupp för hälsofrämjandet (HYRY) som styrgrupp för elev- och studerandevården inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen samt på andra stadiet. Denna styrgrupp ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av studerandevården på kommunnivå. Studerandevården ordnas i sektorövergripande samarbete mellan bildningssektorn och social- och hälsovården så att den bildar en fungerande och enhetlig helhet.

Studerandevården genomförs i samarbete med de studerande och deras vårdnadshavare så att varje studerandes ålder och förutsättningar beaktas. Vid behov idkas samarbete också med andra aktörer. Inom skolan är studerandevården en uppgift som angår var och en som arbetar i skolgemenskapen och ansvarar för studerandevårdstjänsterna. Det primära ansvaret för skolsamfundets välbefinnande ligger hos skolans personal.

När det uppkommer orosmoment som gäller skolsamfundets eller studerandes välbefinnande, söker man lösningar tillsammans med den studerande och vårdnadshavarna. Till studerandevårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänsterna samt skolhälsovården. Dessa sakkunnigas uppgifter gäller både individer, skolsamfund och samarbete. Tjänster erbjuds till den studerande och vårdnadshavare så att de är lättillgängliga. Tjänsterna ordnas inom den tid som bestäms i lagen.

Studerandevårdsplanen kommer in HÄR

4.4.2. Uppgörande av planer inom studerandevården

Om elev-/studerandevården inom förskoleundervisningen, inom den grundläggande utbildningen och på andra stadiet samt till den anknutna planer bestäms i lagen om elev- och studerandevård.

Elev- och studerandevårdsarbetet i Björneborg bygger på en helhet av tre planer, som tillsammans styr planeringen och genomförandet av studerandevården:

- välfärdsplanen med ett avsnitt om studerandevården
- läroplanen, som innehåller en beskrivning av gymnasiets studerandevård, samt
- den skolspecifika elev- och studerandevårdsplanerna för skolan. I BSS har vi en studerandevårdsplan. Elev- och studerandevården med sina mål, uppgifter och principer för genomförande bildar en helhet som sträcker sig från förskolan till andra stadiet. Växelverkan mellan de olika utbildningsstadierna är en viktig fråga när man funderar över elev- och studerandevårdsverksamheten som helhet. Enhetlig praxis stöder under de olika utvecklingsfaserna de studerandes hälsa, välbefinnande och lärande. Strukturerna, formerna och verksamhetsrutinerna för det sektorövergripande samarbetet inom studerandevården utvecklas och utvärderas i skolsamfundet och med olika samarbetspartner. Den studerande och vårdnadshavare ges information om tillgänglig studerandevård, och hänvisas till de studerandevårdstjänster de behöver. Den studerandes och vårdnadshavarens delaktighet i studerandevården, ett systematiskt samarbete samt information om studerandevården ökar kännedomen om studerandevården och gör det

lättare att söka service. Inbördes konsultation mellan olika yrkesgrupper är en viktig arbetsmetod inom studerandevården.

VÅR STRUKTUR FÖR STUDERANDEVÅRD SAMT FRÄMJANDE AV TRYGGHET OCH SÄKERHET .... BILD!

Läroplanen kompletteras av:

- skolspecifika kompletteringar till studerandevårdsplanen
- läsårsplanen

Följande skolspecifika planer finns som separata bilagor till läroplanen:

- a) Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier
- b) Verksamhet vid akuta kriser
- c) Verksamhet vid hotfulla eller farliga situationer

Skolan meddelar om uppdateringen av de skolspecifika planerna i samband med läsårsplanen.

1. Det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster

Studerandevårdstjänsterna i vår skola består av skolpsykolog- och kuratortjänster, som hör till bildningssektorn i Björneborgs stad, samt skolhälsovårdstjänster, som lyder under social- och hälsovården. Skolans rektor planerar tillsammans med den gemensamma studerandevårdsgruppen användningen av skolans studerandevårdsresurs och bedömer hur den ska inriktas på ett ändamålsenligt sätt.

Vår skola har (läget 1.8.2016) följande dimensionering inom elev- och studerandevården i fråga om skolpsykologer, skolkuratorer, skolhälsovårdare och skolläkare:

- Skolpsykologer: vid behov
- Skolkuratorer: 1 dag per vecka (gemensam med elevvården inom den grundläggande utbildningen)
- Skolhälsovårdare: 2 dagar per vecka i skolan (gemensam med elevvården inom grundläggande utbildningen)
- Skolläkare: vid behov

2. Förfaringssätt inom studerandevården

I vår skola består den individuella studerandevården av skolpsykolog-, skolkurators- och skolhälsovårdstjänster. Utöver dessa behandlas ärenden som gäller utredning av stödbehovet hos en enskild studerande eller en viss grupp av studerande samt ordnandet av studerandevårdstjänster för dem i en sektorsövergripande expertgrupp, som tillsätts skilt för varje fall. Till expertgruppen kan utses sakkunniga medlemmar endast med samtycke av den studerande eller, om han eller hon inte har förutsättningar att bedöma samtyckets betydelse, med vårdnadshavarens samtycke. Gruppen utser inom sig en ansvarsperson.

En minderårig kan av vägande skäl förbjuda sin vårdnadshavare eller sitt lagliga ombud att delta i behandlingen av ett ärende som gäller honom eller henne. Frågan om hur den studerandes intresse uppfylls avgörs i ett sådant fall av en yrkesperson inom social- och hälsovården som hör till studerandevården.

En elevhälsojournal ska utarbetas om individuellt inriktad studerandevård.

4.5. Plan för användningen av disciplinära åtgärder och förfaringssätt

Enligt 21 § i gymnasielagen (629/1998, ändrad genom lag 1268/2013) har den studerande rätt till en trygg studiemiljö. Samarbete och olika pedagogiska lösningar i gymnasiet skapar

förutsättningar för en bra arbetsro. Den som ordnar gymnasieutbildning har rätt att använda också sådana disciplinära åtgärder som nämns i gymnasielagen.

Enligt 21 § i gymnasielagen ska utbildningsanordnaren i samband med läroplanen utarbeta en plan och anvisningar om användningen av disciplinära åtgärder och förfaringssätt. Utbildningsstyrelsen ger i grunderna för läroplanen anvisningar om hur planen ska utarbetas. Syftet med planen är att se till att förfaringssätten är lagenliga och enhetliga och att de studerande behandlas jämlikt. Planen bidrar också till att läroanstaltens ordningsregler följs.

Vid utarbetandet av planen är det viktigt att notera att man i samband med disciplinära åtgärder och då man tryggar arbetsron, endast bör använda lagenliga disciplinära åtgärder. Dessa åtgärder ska iakttas de allmänna rättsskyddsprinciperna inom förvaltningen. Användningen av åtgärder ska grunda sig på sakliga, allmänt godtagbara och objektiva skäl. Konsekvenserna av likartade gärningar ska vara de samma, oberoende av gärningsman, dock så att upprepade gärningar kan anses som en försvårande omständighet. De disciplinära konsekvenserna ska stå i proportion till gärningen och får inte användas på ett osakligt sätt, till exempel i kränkande syfte.

Utbildningsanordnaren ska utarbeta planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringssätt i samarbete med läroanstaltens personal och de studerande. Innan planen godkänns eller uppdateras ska utbildningsanordnaren höra studerandekåren och läroanstaltens personal samt erbjuda alla studerande i gymnasiet möjlighet att framföra sin åsikt om den. Samarbete med vårdnadshavarna, social- och hälsovården samt andra myndigheter som behövs stödjer utarbetandet och genomförandet av planen.

Planen för användning av disciplinära åtgärder och förfaringssätt ska beskriva:

- 1. i vilka fall fostrande samtal används och hur samtalen genomförs i praktiken
- 2. vilka lagstadgade förfaringssätt som används vid förseelser, fusk och störande beteende, ansvars- och arbetsfördelning samt metoder för samråd och dokumentering
- 3. hur man vid användningen av disciplinära åtgärder garanterar att förvaltningens allmänna rättsskyddsprinciper iakttas
- 4. hur man ser till att personalen instrueras och har den kompetens som behövs för att utöva disciplinära befogenheter
- 5. hur olika parter informeras om planen, ordningsreglerna och de lagstadgade disciplinära åtgärderna⁶. med vilka metoder man följer upp planen och utvärderar genomförandet och effekten av åtgärderna.

Punkterna 1, 2 och 3 behandlas nedan. Punkterna 4, 5 och 6: Personalen instrueras via fortbildning, intern skolning och rektorsmöten. Skolan ansvarar för att berörda parter informeras om planen, de skolvisa ordningsreglerna och de lagstadgade åtgärderna. Planen utvärderas vid rektorsmöten och skolvisa utvärderingar.

Fostrande samtal (Lag om grundläggande utbildning) *En elev som stör undervisningen eller på något annat sätt bryter mot ordningen i skolan, gör sig skyldig till fusk eller behandlar andra elever eller skolans personal respektlöst eller på ett sätt som kränker deras människovärde kan som första åtgärd åläggas att delta i ett fostrande samtal i högst två timmar. Fostrande samtal kan hållas på en gång eller i flera delar under skoldagen eller utanför den. (GrL 35a §).*

Beslut om fostrande samtal fattas av lärare eller rektor. Den som håller det fostrande samtalet dokumenterar det i den studerandes dagboksblad. Om den studerande är under 18 år meddelas vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna ges tillfälle att delta i samtalet om detta anses behövligt.

Tillsägelse om att lämna klassrummet eller skolan (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

En elev/studerande som stör undervisningen kan bli tillsagd att lämna klassrummet eller det rum där undervisningen ges för den tid som återstår av lektionen, eller en skoltillställning (GrL 36.2 §, GL 26.2 §).

Läraren beslutar om att lämna klassrummet och lärare eller rektor om att lämna skolans tillställning. Åtgärden följs av ett fostrande samtal.

Avlägsnande från klassrummet, skolans utrymmen eller skolans tillställning (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Lyder en elev inte en uppmaning att avlägsna sig har rektorn och läraren rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller ett annat utrymme där det ges undervisning, eller från en skoltillställning (GrL 36 b §, GL 26 b §). Rektorn och läraren har också rätt att avlägsna en elev från skolans område, om eleven inte avlägsnar sig efter att ha fått veta att han eller hon avstängts från undervisningen.

Försöker en studerande som ska avlägsnas förhindra detta genom att göra motstånd, har rektorn och läraren rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga för att få eleven avlägsnad och som med hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en helhetsbedömning av situationen kan anses vara försvarbara. Den som använt maktmedel ska göra en skriftlig utredning som lämnas till utbildningsanordnaren (bildningschefen). Maktmedelsredskap får inte användas.

Lärare och rektor avlägsnar den studerande tillsammans eller enskilt. Behövlig studerandevård ska anordnas (GrL 31 a §) och vårdnadshavarna meddelas om den studerande är under 18 år. Åtgärden följs av ett fostrande samtal.

Rätt att beslagta föremål eller ämnen (Lag om grundläggande utbildning)

Rektorn och en lärare vid en skola har rätt att tillsammans eller var för sig under arbetsdagen frånta en elev ett förbjudet föremål eller ämne enligt 29 § 2 mom. eller ett sådant föremål eller ämne som eleven stör undervisningen eller inläringen med (GrL 36 d §).

Rektor och lärare har rätt att använda maktmedel om föremålet eller ämnena äventyrar elevens eller andras säkerhet eller om föremålet eller ämnena stör undervisningen eller inläringen. Vid användning av maktmedel tas hänsyn till elevens ålder och situationens hotfullhet eller motståndets allvar och en samlad bedömning av situationen. Maktmedelsredskap får inte användas vid beslagtagandet.

Åtgärderna får inte ingripa i elevens personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en elev ska den diskretion som omständigheterna kräver iaktas. Beslagtaget föremål eller ämne ska märkas med elevens namn, datum för beslagtagandet och beslagtagare. Vid behov dokumenteras beslagtagningen i den studerandes dagboksblad och vårdnadshavarna meddelas.

Rätt att granska studerandes saker (Lag om grundläggande utbildning)

Skolans lärare och rektor har rätt att under arbetsdagen granska de saker som en elev har med sig och de förvaringsutrymmen i skolan som eleven förfogar över och att utföra en yttlig granskning av elevens kläder för att omhänderta ett förbjudet föremål eller ämne som avses i 29 § 2 mom. och med vilket den egna säkerheten eller någon annans säkerhet kan äventyras, om det är uppenbart att eleven innehar sådana föremål eller ämnen och eleven trots begäran vägrar att överlämna dem eller inte på ett tillförlitligt sätt visar att han eller hon inte innehar sådana (GrL 36 e §).

Rätten att granska studerandes saker används då man har anledning att tro att säkerheten äventyras. Innan granskningen ska den studerande meddelas orsaken till att den utförs. Granskaren ska vara av samma kön som den studerande och en annan vuxen person ur skolans personal ska närvara vid granskningen (studerande väljer person). Beslagtagande och granskning ska ske på ett så säkert sätt som möjligt (GrL 36f §). Åtgärderna får inte ingripa i den studerandes personliga integritet i större omfattning än vad som är nödvändigt för att trygga studieron och säkerheten. Vid omhändertagande av föremål och ämnen och vid granskning av en studerande ska den diskretion som omständigheterna kräver iaktas.

En lärare eller rektor som använt sig av maktmedel ska lämna en skriftlig redogörelse för händelsen till utbildningsanordnaren (skoldirektören). Den som granskar och beslagtar föremål och ämnen dokumenterar detta i den studerandes dagboksblad. Vårdnadshavarna underrättas så fort som möjligt om studerande är under 18 år. Föremål eller ämnen som använts för att orsaka oordning och som omhändertagits av en lärare eller rektor ska överlämnas till den

studerande efter lektionen eller skoltillställningen (GrL 36g §). Om det är sannolikt att det störande beteendet fortsätter efter lektionen ska det föremål eller ämne som använts för att orsaka oordning överlämnas till den studerande senast vid arbetsdagens slut.

Sådana förbjudna föremål och ämnen som avses i 29 § 2 mom. överlämnas till den studerandes vårdnadshavare eller någon annan laglig företrädare. Om vårdnadshavaren inte inom tre månader efter det att hen fått meddelande om omhändertagandet avhämtar föremålet eller ämnet får det bevisligen förstöras. Föremålen och ämnena ska dock överlämnas till polisen eller till någon annan i lag föreskriven myndighet, om den studerande, dennes vårdnadshavare eller lagliga företrädare inte har laglig rätt att inneha dem. Överlämnandet ska ske så fort som möjligt efter det att föremålet eller ämnet har omhändertagits. Före överlämnandet ska föremålet eller ämnet förvaras omsorgsfullt. Narkotika, skjutvapen, vapendelar, patroner, projektiler, gassprayer och explosiva varor som har omhändertagits ska omedelbart överlämnas till polisen.

Förvägran att delta i undervisningen (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

En elev kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst den återstående arbetsdagen, om det föreligger en risk för att en annan elev eller en person som arbetar i skolan eller i ett annat undervisningsutrymme blir lidande av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtillhörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av elevens störande uppförande (GrL 36.3 §).

En studerande kan förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar, om det föreligger en risk för att säkerheten för en annan studerande eller person som arbetar i läroanstalten eller i ett annat undervisningsutrymme äventyras av elevens våldsamma eller hotfulla uppförande eller om undervisningen eller därtill hörande verksamhet försvåras orimligt mycket på grund av den studerandes störande uppförande (GL 26.3 §).

Rektor beslutar om förvägran att delta i undervisningen. Beslutet dokumenteras i den studerandes dagboksblad. Vårdnadshavarna meddelas om den studerande är under 18 år. Behövlig studerandevård ordnas.

Avstängning för viss tid eller avstängning från studier på basis av ett brott (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Om en domstol har dömt en elev till straff, får eleven inte av samma skäl påföras disciplinstraff. En elev kan dock avstängas för viss tid, om det med hänsyn till elevens brott eller omständigheter i samband med det är motiverat (GrL 36.c §). Om en studerande är föremål för rannsakan med anledning av brott, kan den studerande för den tid som rannsakan pågår avstängas från studierna om detta är motiverat med hänsyn till det brott som han eller hon misstänks ha gjort sig skyldig till eller omständigheter som har samband med detta (GL 26.4 §).

Beslutet om avstängning fattas av ett förtroendeorgan (direktionen). Till beslutet fogas besvärsmått. Det misstänkta brottet ska specificeras och den studerande skall erbjudas tillfälle att höras skriftligt eller på annat bevisligt sätt. Annan behövlig utredning ska ombesörjas. Vårdnadshavarna meddelas ifall den studerande är minderårig.

Skriftlig varning, disciplinärt straff (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

En studerande som stör undervisningen eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller gör sig skyldig till fusk kan ges högst två timmars kvarsittning eller en skriftlig varning. (GrL 36.1 §, GL 26.1 §).

En varning ges då den studerande har flera bestraffningar som inte verkat eller om det störande beteendet är tillräckligt allvarligt. Gärningen eller försummelsen ska specificeras och den studerande ska höras. Även vårdnadshavarna ges tillfälle att höras. Annan behövlig utredning ska ombesörjas.

Avstängning, disciplinärt straff (Lag om grundläggande utbildning, Gymnasielagen)

Om förseelsen är allvarlig eller om en elev fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter att ha fått kvarsittning eller en skriftlig varning, kan eleven avstängas för högst tre månader (GrL 36 §). Utbildningsanordnaren skall ordna undervisningen så att den elev som har avstängts

för en viss tid inte blir efter i de framsteg som hans eller hennes årskurs och undervisningsgrupp gör. För den avstängda eleven utarbetas en individuell plan utifrån läroplanen och undervisningen genomförs och inläringen följs enligt denna plan (GrL 36 a.2 §). Om förseelsen är allvarlig eller om den studerande fortsätter att uppföra sig olämpligt på ovan avsett sätt efter en skriftlig varning kan den studerande avstängas från läroanstalten för en viss tid, högst ett år (GL 26 §).

Beslutet om avstängning fattas av ett förtroendeorgan (svenska skolsektionen). Till beslutet fogas besvärsanvisning. Skolans rektor ger en skriftlig redogörelse med specifikation av gärningen eller försummelsen, information om hur den studerande hörts, annan behövlig utredning samt information om hörande av vårdnadshavare. Studerandevård anordnas åt den studerande.

Ersättning för skada (Lag om grundläggande utbildning)

Studerandes skyldighet att ersätta skada hen åsamkat regleras i skadeståndslagen (412/1974). Skadan dokumenteras i den studerandes dagboksblad. Vårdnadshavarna informeras om skadan (GrL 35.1 §).

Nedsmutsning av skolans utrustning eller utrymmen eller förorsakande av oordning (Lag om grundläggande utbildning)

Om det med säkerhet är känt vem som utfört gärningen och denne kan identifieras, kan en lärare vid eller rektor för skolan av pedagogiska skäl bestämma att eleven ska rengöra eller ordna upp skolans egendom eller utrymmen som eleven avsiktligt eller av oaktsamhet smutsat ned eller skapat oreda i (GrL 35.2 §).

Lärare eller rektor beslutar om åtgärder och dessa dokumenteras i den studerandes dagboksblad. Utförandet övervakas. Uppgiften får inte vara farlig eller tung för den studerande med beaktande av hans ålder och utvecklingsnivå. Genomförandet av uppgiften får sträcka sig över högst två timmar och den får inte utföras under lektionstid. Om uppgiften utförs vid sidan av den studerandes arbetsdag meddelas vårdnadshavarna. Utförandet av uppgiften ska beaktas vid beslut om disciplinära åtgärder.

Ovanstående är utdrag ur Skolfredspaketet 2015.

Planen för fostrande samtal och disciplinära åtgärder utgör en separat plan som bilaga till läroplanen och den är gemensam med den grundläggande utbildningen.

4.6. Särskilda frågor angående språk och kultur

All undervisning ska följa de gemensamma målen och principerna som beskrivs i grunderna för gymnasiets läroplan. De studerandes språkliga färdigheter och kulturella bakgrund ska beaktas i gymnasieundervisningen. Varje studerandes språkliga och kulturella identitet ska stödjas på ett mångsidigt sätt. De studerande ska handledas att förstå och respektera vars och ens grundlagsenliga rätt till sitt eget språk och sin egen kultur. De studerande ska vägledas att bli medvetna om sina språkliga och kulturella rättigheter i olika situationer.

Målet är att vägleda de studerande att värdesätta olika språk och kulturer samt att främja två- och flerspråkighet och på så sätt stärka de studerandes språkliga medvetenhet och metalingvistiska färdigheter. Flerspråkiga undervisningssituationer kan ingå i gymnasieutbildningen.

I gymnasieutbildningen är läroanstaltens undervisningsspråk antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk.

I BSS är undervisningsspråket svenska.

Dessutom kan en del av undervisningen enligt 6 § 1 mom. i gymnasielagen meddelas på något annat språk i de fall då den studerande har ett annat modersmål än de ovan nämnda. I så fall ska man anteckna i läroplanen i vilka ämnen, i vilken utsträckning och på vilka sätt språket i fråga används i undervisningen eller i studierna.

5. BEDÖMNINGEN AV DEN STUDERANDES LÄRANDE

5.1. Syftet med bedömningen

"Syftet med bedömningen är att leda och sporra studerandena i deras studier och utveckla deras förutsättningar att bedöma sig själva. Studerandenas inläring och arbete ska bedömas mångsidigt."

(Gymnasielag 629/1998, 17 § 1 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Syftet med bedömningen av lärandet är

- att främja den studerandes lärande. Utgångspunkten är att de studerande förstår vad de ska lära sig och hur lärandet bedöms.
- att sporra den studerande att ställa upp egna mål och välja ändamålsenliga arbetssätt
- att utveckla lärandet genom respons, självvärdering och kamratvärdering. Respons under studierna är en del av växelverkan mellan den studerande och läraren. Respons samt självbedömning och kamratvärdering hjälper den studerande att justera sina mål och utveckla sitt arbete i enlighet med målen.
- att ge den studerande respons på framsteg i studierna och inlärningsresultatet både under gymnasietiden och när studierna avslutas
- att ge vitsord i en kurs eller en prestation är bara EN av många bedömningsmetoder som ska användas

Bedömningen ska även ge information till vårdnadshavaren, de följande läroanstalterna, arbetslivet och andra motsvarande parter. Bedömningen av den studerandes lärande hjälper också läraren och gymnasiet som helhet att analysera effekterna av undervisningen. Vitsordsgivning är en form av bedömning.

5.2. Kursbedömningen

Den studerandes lärande ska bedömas under kursens gång. Syftet med bedömningen är att främja den studerandes lärande och ge respons på hur hen uppnår kursens mål.

Efter avslutad kurs ska den studerande ges ett vitsord för sin kursprestation. Vitsordet ska grunda sig på många olika slag av prestationer som visar hur väl målen för läroämnet och kursen uppnåtts. Utöver olika delprestationer används också iakttagelser av den studerandes lärande och arbete. Samtal mellan läraren och den studerande samt de studerandes självbedömning och kamratvärdering kan användas som stöd för vitsordsgivningen. Föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper och färdigheter. De studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper ska inte bedömas. I läroplanen ska bedömnings sätt och -praxis närmare beskrivas.

"Den studerande har rätt att få uppgifter om bedömningsgrunderna och om hur de har tillämpats på honom." (Gymnasielag 629/1998, 17 § 2 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Den studerande ska i början av varje kurs informeras om såväl de allmänna bedömningsgrunderna som de kursspecifika målen och bedömningsgrunderna för kursen i samband med att bedömningen diskuteras med de studerande. Information om bedömningsgrunderna förbättrar de studerandes och lärarnas rättsskydd och hjälper den studerande att planera sitt arbete.

Diagnostiserade handikapp och därmed jämförbara svårigheter, såsom läs- och skrivsvårigheter, språksvårigheter hos invandrare eller andra faktorer som gör det svårt för den studerande att visa sina kunskaper, bör beaktas i bedömningen så att den studerande ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på. Dyliga svårigheter kan beaktas i den studerandes kursvitsord.

Vi lägger speciell vikt vid utvärderingen och bedömningen av den studerandes kunskap och färdigheter i form av lärarens formativa respons (skriftligt eller muntligt) eller som handledningssamtal under pågående kurs. Metoder och verktyg för utvärdering är lärarens iakttagelser av den studerandes lärande och arbete, den studerandes självvärdering, kamratvärdering, matriser och bedömningsblanketter. Vid slutet av kursen görs vid sidan av den formativa bedömningen en summativ vitsordsbedömning.

I vitsordsbedömningen bedöms den studerandes kunskaper och färdigheter i ämnet. Den grundar sig på alla de prestationer som visar hur väl målen för läroämnet och kursen har uppnåtts. I kursbedömningen ingår inte den studerandes värderingar, attityder och personliga egenskaper. *Förseningar eller olovlig frånvaro inom gränserna för vad som krävs för närvaro under en kurs beaktas inte heller i bedömningen.*

5.2.1. Siffervitsord och prestationsanteckningar

"Den bedömning som avses i 1 mom. ges antingen med siffror eller på något annat sätt som bestäms i läroplanen. Vid bedömningen med siffror används skalan 4–10. Vitsordet 5 anger hjälpliga, 6 försvarliga, 7 nöjaktiga, 8 goda, 9 berömliga samt 10 utmärkta kunskaper och färdigheter. Underkänd prestation anges med vitsordet 4..." (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 2 mom.)

Vitsordet för obligatoriska kurser och de nationella fördjupade kurser som fastställs i grunderna för läroplanen ges med siffror, med undantag av kurserna i studiehandledning och temastudier, som bedöms med en anteckning om avlagd kurs (A = avlagd, U = underkänd). Nationella tillämpade kurser bedöms med en anteckning om avlagd kurs (A = avlagd, U = underkänd). En lokal fördjupad eller tillämpad kurs kan i enlighet med vad som bestäms i läroplanen bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagd kurs (A = avlagd, U = underkänd). Bedömningen av lokala fördjupade och tillämpade kurser ska beskrivas i läroplanen.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme och med muntligt respons vid ett utvärderingssamtal. I läroplanen kan man fastställa hur en icke slutförd kursprestation ska noteras och kompletteras.

I BSS gymnasium används följande prestationsbeteckningar:

- **Beteckningen H** för en icke slutförd kursprestation. Om den studerande saknar någon del som är väsentlig för kursbedömningen kan läraren av motiverade orsaker anteckna ett H (*halvfärdig*). De prestationer som saknas ska antecknas i tilläggsuppgifterna för bedömningen. Den studerande ska avlägga den prestation som saknas inom en rimlig tidsfrist som läraren fastställer. H-anteckningen ska emellertid kompletteras senast under den följande perioden och ett H under period 5 ska kompletteras senast under den första perioden under följande läsår. Om H inte kompletteras inom utsatt tid kan kursen inte bedömas med vitsord och blir följaktligen obedömd.
- **Beteckningen P** betyder att provet saknas. Om du varit borta från ett kursprov med giltig orsak kan du få anteckningen P på periodbetyget.
- **Beteckningen K** betyder att kursen är bruten. En studerande kan ha brutit en kurs på eget bevåg. En studerande kan också få bruten kurs om hen inte i tid lämnat in en deluppgift med central betydelse för bedömningen av kursen. Kursen kan anses vara bruten om den studerande inte i tillräckligt hög grad har deltagit i kursundervisningen eller utfört de centrala uppgifter som hör till den. Då har förutsättningarna för att kursen ska kunna bedömas inte uppfyllts. En obligatorisk delprestation som saknas leder till bruten kurs om delprestationen inte lämnats in inom utsatt tid. Om en kurs bedömts med K måste den studerande avlägga kursen på nytt.
- Om den studerande inte har slutfört uppgifter som hör till kursen inom deadline beaktas de antingen som underkända delprestationer (om de med tanke på slutbedömningen har mindre betydelse) eller K (om de för slutbedömningen av kursen har central betydelse). Tydliga bedömningsgrunder meddelas vid varje kursstart.

- Beteckningen **B** betyder att tillstånd om befrielse har givits.

Är du borta från ett prov utan orsak och utan att du anmält om frånvaron, bedöms du antingen med **H** eller **K** på betyget. Om läraren anser det möjligt, kan du också bedömas med underkänt vitsord.

I BSS gymnasium bedöms skolspecifika fördjupade och tillämpade kurser med ett sifvertvitsord eller prestationsanteckning (G = godkänd, U = underkänd). Bedömningen kan kompletteras med en verbal bedömning. Brutna kurser markeras med anteckningen K (K = bruten).

(H = deltagit). Den studerande **ska avlägga den prestation som saknas inom en rimlig tidsfrist som läraren fastställer**. H-anteckningen ska emellertid kompletteras senast under de två därpå följande perioderna och ett H under period 5 ska kompletteras senast under den första perioden under följande läsår. Om H inte kompletteras inom utsatt tid kan kursen inte bedömas med vitsord och blir följaktligen obedd.

5.2.2. Självtändigt genomförd kurs

"De studerande kan förväntas genomföra en del av studierna självtändigt."

(Gymnasieförordning 810/1998, 4 § 1 mom.)

"En studerande kan på ansökan beviljas tillstånd att genomföra studier utan att delta i undervisningen." (Gymnasieförordning 810/1998, 4 § 2 mom.)

En kurs som den studerande genomför på egen hand bör avläggas med godkänt vitsord. Läroplanen ska innehålla närmare bestämmelser om vilka studier som kan bedrivas självtändigt och principerna för hur de ska fullgöras.

Om en studerande genomför en kurs helt eller delvis självtändigt, följs i tillämpliga delar ovan nämnda bedömningsprinciper. Också i sådana fall ska bedömningen vara tillräckligt mångsidig och beakta hela kursinnehållet. Bedömningen ska även beakta hur den studerande har uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

I BSS gymnasium kan studier avläggas som självtändiga studier i samråd med ämneslärare och rektor. Praktiska eller muntliga inslag som utgör en stor del av kurshelheten kan utgöra hinder för att avlägga kurser genom självstudier. I samråd avgörs också om den studerande har tillräckliga förutsättningar för att avlägga kursen självtändigt. Självtändiga studier omfattar också närträffar för handledning, uppföljning och eventuella prestationer.

Anhållan om att få avlägga en kurs som självtändiga studier skall fyllas i på blankett (i bilagorna) som lämnas till ämnesläraren. Skolan kan emellertid fastställa situationer där man på pedagogiska grunder inte rekommenderar eller kan bedöma självstudier.

5.2.3. Bedömningen av kurser i muntlig språkfärdighet

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen i det andra inhemska språket samt den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen och den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen i främmande språk ska basera sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som Utbildningsstyrelsen utarbetar och andra prestationer som den studerande visat under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10.

"I språkundervisningen ska den studerandes muntliga språkfärdighet bedömas utöver de övriga delområdena i språkfärdigheten. Den muntliga språkfärdigheten bedöms i ett särskilt prov."

Bestämmelser om innehållet i provet i muntlig språkfärdighet utfärdas genom förordning av statsrådet." (Gymnasielag 629/1998, 17 § 3 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

"Det prov i muntlig språkfärdighet som avses i 17 § 3 mom. i gymnasielagen består av uppgifter där man bedömer den studerandes uttal, förmåga att referera och förmåga att diskutera. Provet bedöms med siffror enligt skalan i 2 mom. Vitsordet för kursen i muntlig språkfärdighet baserar sig på provet i muntlig språkfärdighet och annat under kursen visat kunnande." (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 4 mom., ändrad genom statsrådets förordning 1117/2008)

Prestationen i det prov i muntlig färdighet som hör till kursen och annat under kursen visat kunnande bedöms mot de mål som uppställs för språket och lärokursen i fråga i grunderna för läroplanen. Förutsättningarna för bedömning av kursen uppfylls, när den studerande har visat sådant kunnande som krävs för att genomföra kursen och har avlagt det prov i muntlig färdighet som ingår i kursen.

5.2.4. Framsteg i studierna

"Den studerande och hans vårdnadshavare skall tillräckligt ofta få uppgifter om hur den studerande arbetar och om hans framsteg i studierna. Om lämnande av uppgifter bestäms närmare i läroplanen." (Gymnasieförordning 810/1998, 6 § 1 mom.)

För att försäkra sig om att vårdnadshavarna i enlighet med förordningen får information om den studerandes arbete och framsteg i studierna, kan gymnasiet begära att vårdnadshavaren undertecknar informationsmeddelanden skriftligt eller elektroniskt för de studerandes del som ännu inte är myndiga.

"I läroplanen bestäms enligt läroämne eller ämnesgrupp de kurser som skall genomföras med godkänt resultat för att den studerande skall kunna gå vidare i studierna i läroämnet eller ämnesgruppen i fråga. En studerande som inte har slutfört ovan avsedda studier med godkänt resultat skall beredas möjlighet att visa att han inhämtat sådana kunskaper och färdigheter som gör det möjligt att gå vidare i studierna." (Gymnasieförordning 810/1998, 7 § 1 mom.)

Det är viktigt att följa med hur den studerandes studier fortlöper. Om tillvägagångssätt som till exempel om huruvida eventuella hinder för att gå vidare i studierna ska användas, bestäms i läroplanen. Man kan emellertid inte skärpa kravet på hur lärokursen i ett ämne ska avläggas som beskrivs i föreliggande läroplansgrunder genom att definiera hur den studerande får gå vidare i studierna.

Den studerande ska på begäran ges möjlighet att höja ett underkänt kursvitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i kursen. Hur omtagningen går till ska närmare beskrivas i läroplanen.

I BSS gymnasium är principerna för att höja ett underkänt vitsord genom en omtentamen eller enligt lärarens övervägande på något annat ändamålsenligt sätt följande:

Underkänt vitsord:

Ett underkänt vitsord (4) har du rätt att tentera 2 gånger.

Om du har fått underkänt vitsord (4) i en kurs eller blivit omedömd med H eller P kan du:

- a) tentera kursen vid omtagningstillfället direkt efter kursens slut
- b) tentera kursen på sommarens allmänna tentdag i juni eller på tentdagen i augusti
- c) tentera ett underkänt vitsord i samband med omprovet efter period 3.
- d) efter omprovning med lärare och rektor, tentera kursen då kursen följande gång har kursprov

- e) gå om kursen

Om du lämnar upp ett prov tomt eller skriver underkänt vitsord 2 gånger i samma kurs, blir du tvungen att gå om kursen enligt lärarens

direktiv. OBS! Frånvaro från prov utan giltig orsak samt ett tomt prov räknas som ett försök att avlägga kursen.

Läroplanen ska också beskriva hur den studerande ges möjlighet att försöka höja ett redan godkänt kursvitsord. Också i ett sådant fall ska bedömningen vara mångsidig. Om en studerande utnyttjar denna möjlighet, är det den bättre kursprestationen som räknas.

Höjning av godkänd kurs:

Du har rätt att höja ett godkänt kursvitsord endast en gång.

Under ett höjningstillfälle får du höja en kurs. Du kan inte avlägga ett underkänt prov samtidigt som du försöker höja ett godkänt kursvitsord.

Du har rätt att höja vitsordet i **en** godkänd kurs på

- - tentdagen i augusti
- - tentdagen i februari (i samband med OM-provet efter p 3)
- - tentdagen i juni

Du har rätt att höja vitsordet i en godkänd kurs genom att på nytt delta i undervisning och eventuellt prov när kursen återkommer i skolans undervisningsprogram.

Abiturient har rätt att höja ett kursvitsord i samband med omtagningsprovet efter period 4.

I Studieguiden ges uppgifter om datum för OMprov och höjningstillfällen. Likaså ges information om datum samt om anmälningar till olika höjningstillfällen.

5.2.5. Erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier

"En studerande har rätt att få tidigare slutförda studier som motsvarar målen för och det centrala innehållet i läroplanen eller kunnande som förvärvats på annat sätt bedömda och erkända. Genom erkännande av kunnande kan den studerande få obligatoriska, fördjupade eller tillämpade studier som ingår i gymnasiets läroplan tillgodoräknade eller ersatta. I fråga om erkännande av den studerandes kunnande iakttas vad som i 17 och 17 a § föreskrivs om bedömning och beslut om bedömning. Vid behov ska kunnandet visas på det sätt utbildningsanordnaren bestämmer."

(Gymnasielag 629/1998, 23 § 1 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

"Beslut om erkännande av kunnande ska på särskild begäran fattas innan nämnda studier eller en studiehelhet som gäller kunnande som ska tillgodoräknas inleds." (Gymnasielag 629/1998, 23 § 2 mom., ändrad genom lag 1116/2008)

Utöver vad som fastställs i gymnasielagen (629/1998, 23 §, ändrad genom lag 1116/2008) bör man genom tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt undvika överlappningar i studierna och förkorta studietiden.

Den studerande kan ansöka om tillgodoräknande av studier som genomförts i andra sammanhang eller erkännande av kunnande som förvärvats på annat sätt. Den studerande ska uppvisa ett utlåtande om sina studier eller sitt kunnande. Gymnasiet kan be den studerande att komplettera sin prestation i enlighet med gymnasieutbildningens mål. Även studiernas omfattning ska beaktas. De studerande ska få information om tillvägagångssätt vid erkännande av kunnande.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som obligatoriska, fördjupade eller tillämpade kurser. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas till godo i de kurser som enligt grunderna för läroplanen ska bedömas med siffror, ska kurserna bedömas med siffror. Vid behov kan tilläggsprestationer förutsättas som stöd för vitsordsgivningen. Vad gäller bedömningen av kunskaper som förvärvats på annat sätt ska man följa bestämmelserna om bedömningen av kurserna och lärokurserna i läroplansgrunderna och läroplanen.

När studier från andra läroanstalter räknas en studerande till godo ska man hålla sig till bedömningen i den läroanstalt där prestationen har utförts. Om det handlar om en kurs som enligt gymnasiets läroplan ska bedömas med siffror, ska vitsordet omvandlas till gymnasiets vitsordsskala enligt följande tabell:

skala 1-5	gymnasieskala	skala 1-3
1 (nöjaktiga)	5 (hjälpiga)	1
2 (nöjaktiga)	6 (försvarlig)	1
3 (goda)	7 (nöjaktiga)	2
4 (goda)	8 (goda)	2
5 (berömliga)	9 (berömliga), 10 (utmärkta)	3

I sådana fall där man inte kan avgöra om ett gymnasievitsord för en kurs som avlagts vid en annan läroanstalt motsvarar ett högre eller ett lägre vitsord, ska vitsordet bestämmas till den studerandes fördel.

Vid erkännande av kunnande och tillgodoräknande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas som för studier som genomförts i Finland.

Enligt 34 § i gymnasielagen får den studerande söka ändring i ett beslut gällande tillgodoräkning av studier som genomförts på annat håll. Den studerande har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär hos regionförvaltningsverket så som bestäms i förvaltningslagen (434/2003). Yrkan om rättelse måste begäras inom 14 dagar från det att den studerande har delgetts beslutet. (Gymnasielag 629/1998, 34 § och 34 b §, ändrad genom lag 958/2015.)

Ett beslut som meddelats med anledning av begäran om omprövning enligt 34 § får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen, om inte något annat föreskrivs någon annanstans i lag. Yrkan om rättelse måste begäras inom 14 dagar från det att den studerande har delgetts beslutet. (Gymnasielag 629/1998, 34 a § 2 mom. och 34 b §, ändrad genom lag 958/2015.)

I sitt avgångsbetyg kan den studerande i ett läroämne ha en lärokurs av endast en omfattning. När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas hans studier enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den utsträckning som kursernas mål och centrala innehåll motsvarar varandra. Motsvarigheten ska närmare definieras i samband med respektive ämneslärokurser. Kursvitsorden för den långa lärokursen överförs då direkt som kursvitsord för de korta kurserna. Resten av studierna enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra fördjupade eller tillämpade kurser i enlighet med vad som bestäms i

läroplanen. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. Samma principer ska följas då en studerande mitt i studierna övergår från kort till lång lärokurs i ett läroämne. I sådana fall kan tilläggsprestationer förutsättas och vitsordet ska samtidigt omprövas.

En studerande som studerar ämnet modersmål och litteratur enligt lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur ska bedömas enligt denna lärokurs, oberoende av om särskild undervisning i svenska/finska som andraspråk och litteratur har ordnats för hen eller om gymnasiet har kunnat erbjuda endast en del av kurserna i lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur. Kurser som avlagts enligt lärokursen svenska/finska och litteratur räknas i sin helhet till godo i kurserna i svenska/finska som andraspråk och litteratur, och vitsordet för dem gäller som vitsord för kurserna. Kurser i svenska/finska som andraspråk och litteratur ersätter kurser i svenska/finska och litteratur i den utsträckning de motsvarar varandra till mål och centralt innehåll. Den studerande kan i sitt betyg ha vitsord för antingen lärokursen svenska/finska och litteratur eller svenska/finska som andraspråk och litteratur, inte för vardera.

5.3. Bedömningen av ämneslärokurs

"I fråga om bedömningen av varje enskilt läroämne eller ämnesgrupp beslutar den studerandes lärare eller, om lärarna är många, lärarna gemensamt. I fråga om slutbedömningen beslutar rektorn och den studerandes lärare gemensamt." (Gymnasielag 629/1998, 17 a §, ändrad genom lag 1116/2008)

En ämneslärokurs består av de kurser i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den studerandes studieplan ska preciseras under gymnasiestudiernas gång. Uppgörandet och uppföljningen av studieplanen hjälper den studerande att välja kurser målinriktat. Lärokursen i ett läroämne kan vara olika lång för olika studerande.

De obligatoriska kurserna och nationella fördjupade kurserna i de olika läroämnena finns beskrivna i grunderna för gymnasiets läroplan. Den gemensamma kursen i matematik räknas till den lärokurs i matematik som den studerande avlagt. De nationella fördjupade kurserna i temastudier utgör inte en enhetlig lärokurs, utan består av separata kurser. Alla obligatoriska och nationella fördjupade kurser som den studerande har läst ska synas på betyget, med undantag av underkända kurser i temastudier.

Om lokala fördjupade kurser, nationella tillämpade kurser och lokala tillämpade kurser ingår i lärokursen i något läroämne, ska det skrivas in i läroplanen. Av de lokala fördjupade, nationella tillämpade och lokala tillämpade kurserna räknas endast de kurser som den studerande avlagt med godkänt resultat till lärokursen i ämnet.

I lärokursen i ett läroämne får den studerande högst ha underkända kursvitsord enligt följande:

Obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1-2 kurser	0
3-5 kurser	1
6-8 kurser	2
9 eller fler kurser	3

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet av vitsorden för de obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser som den studerande har slutfört.

"En studerande som inte har godkänts i ett ämne eller som önskar höja sitt vitsord ska ges möjlighet att höja sitt vitsord i ett fristående förhör." (Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 3 mom.)

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet på basis av kursvitsorden skulle förutsätta, ska vitsordet höjas.

Förutom genom ett särskilt förhör kan vitsordet för lärokursen i ett ämne höjas

- genom tilläggsprestationer i lokala fördjupade, nationella tillämpade och lokala tillämpade kurser
- enligt en prövning som görs av dem som beslutar om bedömningen av den studerande, ifall den studerandes kunskaper och färdigheter är bättre än vad kursvitsorden skulle förutsätta när studierna i läroämnet avslutas.

Läroämnena som ska bedömas med siffror i avgångsbetyget

Lärokurser i obligatoriska läroämnena och valfria främmande språk ska bedömas med siffror i enlighet med gymnasieförordningen. Kurser i studiehandledning och temastudier bedöms med en anteckning om avlagd kurs. För gymnastik och sådana läroämnena som omfattar bara en kurs samt för valfria främmande språk, ifall den lärokurs som den studerande har avlagt i språket omfattar endast två kurser, antecknas på den studerandes begäran endast att kursen är avlagd.

Övriga i läroplanen definierade tillämpade studier som lämpar sig för gymnasietts uppgift ska bedömas i enlighet med vad som bestäms i läroplanen.

5.4. Fullgörande av gymnasietts hela lärokurs

"Gymnasietts lärokurs omfattar minst 75 kurser. Undervisning i olika läroämnena och studiehandledning ges i form av kurser som omfattar i genomsnitt 38 timmar. De studier som är frivilliga för den studerande kan till omfattningen vara kortare eller längre än vad som nämns ovan. I närundervisning ska minst 45 minuter per timme användas för undervisning. (Gymnasieförordning 810/1998, 1 § 1 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

Den studerande ska, för att avlägga gymnasietts lärokurs, läsa obligatoriska, fördjupade och tillämpade kurser enligt sin individuella studieplan. Den studerande ska avlägga obligatoriska kurser och nationella fördjupade kurser i minst den omfattning som bestäms i statsrådets förordning om timfördelningen i gymnasiet (Statsrådets förordning 942/2014).

Den studerande har slutfört gymnasietts lärokurs när hen har avlagt de enskilda ämneslärokurserna med godkänt resultat, antalet nationella fördjupade kurser är minst 10 och minimiantalet 75 kurser uppfylls. Till gymnasietts lärokurs räknas endast sådana kurser i temastudier som erbjuds som nationella fördjupade kurser, de lokala fördjupade kurserna, de nationella tillämpade kurserna och de lokala tillämpade kurserna som den studerande avlagt med godkänt resultat.

Om en studerande enligt 13 § i gymnasielagen befrias från studierna i ett läroämne, ska hen i stället välja andra studier så att minimiantalet kurser uppfylls.

Ny bedömning och rättelse av bedömning

I ett beslut som avses i 17 § och som gäller bedömning av en studerande får ändring inte sökas genom besvär. En studerande kan hos rektor begära ett nytt beslut om studieförstegen eller

slutbedömningen inom två månader efter det att han eller hon fick del av beslutet. I fråga om den nya bedömningen beslutar skolans rektor och den studerandes lärare gemensamt. (Gymnasielag 629/1998, 34 d § 1 mom., ändrad genom lag 958/2015)

Den studerande får hos regionförvaltningsverket på det sätt som anges i förvaltningslagen begära omprövning av den nya bedömning som gjorts på begäran eller av ett avgörande genom vilket begäran har avslagits, inom 14 dagar från det att han eller hon fick del av beslutet. Efter att ha tagit upp omprövningsbegäran till prövning kan regionförvaltningsverket ändra förvaltningsbeslutet, upphäva beslutet, avslå begäran om omprövning eller återförvisa ärendet till rektor för ny behandling. (Gymnasielag 629/1998, 34 d § 2 mom., ändrad genom lag 958/2015)

Utbildningsanordnaren ska informera de studerande om möjligheten till ny bedömning och till rättelse av bedömning.

5.5. Betyg och betygsanteckningar

"Till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs ges avgångsbetyg. Till en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets lärokurs ges skiljebetyg, i vilket bedömningen av de studier som slutförts antecknas. Till en studerande som har slutfört lärokursen i ett eller flera läroämnen ges ett betyg över slutförd lärokurs.

(Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 1 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

"I fråga om avgångs- och skiljebetyg samt betyg över slutförd lärokurs i ett eller flera ämnen tillämpas vad som bestäms i 6 §. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet ges som bilaga till avgångsbetyget."

(Gymnasieförordning 810/1998, 8 § 2 mom., ändrad genom statsrådets förordning 52/2014)

I gymnasiet används följande betyg:

1. Avgångsbetyg från gymnasiet ges till en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs. Intyg över provet i muntlig språkfärdighet som fastställs i gymnasieförordningen ges som bilaga till avgångsbetyget.
2. Betyg över slutförd enskild lärokurs ges när en studerande har slutfört en eller flera av gymnasiets ämneslärokurer.
3. Betyg över utträde ur gymnasiet (skiljebetyg) ges till en studerande som avgår från gymnasiet innan hen har slutfört gymnasiets hela lärokurs.

Gymnasiets betyg ska innehålla följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- de studier som har slutförts
- ort, datum för utfärdandet av betyget och rektors underskrift
- bedömningsskalan
- en redogörelse för lärokurserna i språk

SV2/S2 = lärokursen svenska/finska som andraspråk och litteratur i läroämnet modersmål och litteratur

A = en lärokurs i ett språk som inletts i årskurserna 1–6 i den grundläggande utbildningen

B1 = en lärokurs i ett obligatoriskt språk som inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B2 = en lärokurs i ett valfritt språk som inletts i årskurserna 7–9 i den grundläggande utbildningen

B3 = en lärokurs i ett valfritt språk som har inletts i gymnasiet

M = modersmålsinriktad lärokurs i det andra inhemska språket (finska/svenska)

- en anteckning om att betyget har utfärdats enligt grunderna för gymnasiets läroplan 2015, fastställda av Utbildningsstyrelsen.

För vitsordet i religion och livsåskådningskunskap antecknas i betygen ”religion/livsåskådningskunskap” utan att specificera vilken undervisning den studerande har deltagit i.

Svenska/finska som andraspråk och litteratur antecknas i betyget under punkten modersmål och litteratur.

I avgångsbetyget från gymnasiet och i ett betyg över slutförd lärokurs antecknas de läroämnen som den studerande har studerat, antalet kurser som fullgjorts i läroämnena och vitsordet i varje läroämne med ord och med siffror (till exempel: berömliga...9) eller enbart att läroämnet har fullgjorts med godkänt resultat (avlagd).

För temastudierna antecknas de kurser som slutförts med godkänt resultat, namnet på kurserna och en anteckning om avlagd kurs (avlagd).

I avgångsbetyget och i ett betyg över slutförd lärokurs ska det också finnas en punkt för tilläggsuppgifter. Här antecknas de intyg över prestationer i anslutning till gymnasiestudierna som ges som bilagor till och kompletterar avgångsbetyget, till exempel avlagda gymnasiediplom och prov i muntlig språkfärdighet. Därtill specificeras övriga studier som hör till gymnasiets lärokurs och som inte ingår i ämneslärokurserna.

Om en studerande har läst över hälften av kurserna i en ämneslärokurs på ett annat språk än skolans egentliga undervisningsspråk, ska detta antecknas i betyget under tilläggsuppgifter.

I ett skiljebetyg från gymnasiet antecknas läroämnena och de avlagda kurserna samt övriga gymnasiestudier som den studerande har fullgjort. I betyget antecknas för varje kurs ett siffervitsord eller att kursen har avlagts (A = avlagd, U = underkänd).

Gymnasiet ska föra ett register över de studerandes studieprestationer, där avlagda kurser och kursvitsord framgår. I BSS används Primus.

För gymnasiets hela lärokurs ges inget allmänt vitsord, vare sig som medeltal av vitsorden i de olika läroämnena eller på annat sätt.

Det totala antalet kurser som den studerande avlagt antecknas i betyget. I det totala antalet kurser räknas inte underkända kurser i temastudier som avlagts som nationella fördjupade kurser, underkända lokala fördjupade kurser, underkända nationella tillämpade kurser eller underkända lokala tillämpade kurser.

Utbildningsanordnaren beslutar om betygens utformning.

Intyg över prov i muntlig färdighet och gymnasiediplom ges som bilagor till avgångsbetyget från gymnasiet.

Intyg över prov i muntlig färdighet

I intyget över provet i muntlig språkfärdighet som fastställs i gymnasieförordningen antecknas följande uppgifter:

- intygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- i vilket språk och i vilken lärokurs provet avlagts samt provvitsord
- ort, datum när betyget utfärdats (samma datum som på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Betyg över avlagt gymnasiediplom

Gymnasiediplomet är en bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet och antecknas under tilläggsuppgifter. I gymnasiediplombetyget antecknas följande uppgifter:

- betygets namn
- utbildningsanordnarens namn
- datum för tillståndet att ordna gymnasieutbildning som beviljats av undervisnings- och kulturministeriet
- läroanstaltens namn
- den studerandes namn och personbeteckning
- läroämne eller motsvarande, i vilket gymnasiediplomet avlagts
- vitsord
- antalet kurser som avlagts i det läroämne som gymnasiediplomet gäller, inklusive diplomkursen
- ort, datum när betyget utfärdats (samma datum som på avgångsbetyget från gymnasiet) och rektors underskrift
- bedömningsskalan.

Bedömning och utvecklande av skolans verksamhet

I BSS geymnasium är bedömningen av skolans verksamhet en del av skolgemenskapens grundläggande arbete och av bedömningen av den allmänbildande utbildningen i Björneborgs svenska samskola. Målet för bedömningen är att stödja de studerandes inläring och utbildningsväsendets anställdas arbete samt att skaffa fram och analysera information som grund för skolans utvecklingsarbete och beslutsfattande.

Planeringen av verksamheten och ekonomin för varje läsår utgår från skolans egen läroplan, de strategiska samt operativa och ekonomiska målen för den allmänbildande utbildningen och verksamhetsberättelsen från föregående läsår. Skolan utnyttjar tillgängliga bedömningsresultat i planeringen av den egna verksamheten och ekonomin.

Vid självvärderingen och uppföljningen av de egna resultaten beaktar skolan den gemensamma praxis som nämns i riktlinjerna för bedömning av den allmänbildande utbildningen samt de resultat den gett upphov till och resultatens utveckling.

Skolan deltar i nationella undersökningar och undersökningar som upprätthållaren beställt och svarar på enkäter samt utnyttjar de resultat som fås av dessa i utvecklandet av den egna verksamheten.

6. ÖVRIGA PLANER

6.1. Plan för studerandevård

STUDERANDEVÅRD I BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA

Planen finns i sin helhet som bilaga och innehåller bilder. Den senaste planen är uppdaterad i juni 2015.

Med studerandevård avses främjande och upprätthållande av studerandes goda lärande, goda fysiska och psykiska hälsa och sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa. Målet är att skapa en sund, trygg och säker inlärnings- och uppväxtmiljö, att värna om den mentala hälsan samt förebygga utslagning och främja välbefinnandet i skolgemenskapen.

Studerandevården omfattar studerandevård i enlighet med denna läroplan samt sådana studerandevårdstjänster som i Folkhälsolagen (66/1972) avses med skolhälsovård och i barnskyddslagen (417/2007) avses med stöd för skolgången.

Studerandevården

- hör till alla som arbetar i skolan samt till de myndigheter som ansvarar för studerandevårdstjänster,
- genomförs i samarbete med studeranden och vårdnadshavaren,
- innebär både kollektivt och individuellt stöd,
- bygger på förtroende och respekt gentemot studeranden och vårdnadshavaren
- ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete mellan bildningsväsendet och stadens social- och hälsovårdsväsende

Studerandevårdens uppgift är att

- som en del av verksamhetskulturen i skolan utveckla en inlärningsmiljö som stödjer välbefinnandet och stärker skolgemenskapen
- främja en positiv interaktion och en atmosfär av omsorg
- vid behov ingripa i problemsituationer
- utveckla, följa upp och utvärdera välbefinnandet i hela skolgemenskapen,
- följa upp varje elevs helhetsmässiga välbefinnande och att vid behov i samarbete med vårdnadshavaren stödja studeranden och ingripa i eventuella förändringar i välbefinnandet,
- sörja för att behov i anslutning till studerandens individuella växande, utveckling och hälsa beaktas i skolans vardag.

Rektor har ett helhetsansvar för studerandevården i skolan.

CENTRALA PRINCIPER FÖR STUDERANDEVÅRDEN I BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA

Grunderna för läroplanen fastställer de centrala principerna för studerandevården och målen för den studerandevård som hör till undervisningsväsendet.

STYRGRUPP FÖR ELEVHÄLSAN VID BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA

Generell och gemensam elevvård

- Ansvarar för planering, styrning, genomförande och utvärdering av arbetet kring elevhälsa vid Björneborgs svenska samskola
- Leds av rektor
- Gruppens viktigaste uppgift är att främja välbefinnandet och säkerheten i skolan samt utveckla arbetet kring övrig generellt inriktad elevhälsa
- Gruppen behandlar inga ärenden gällande enskilda elever/studerande
- Ansvarar för att elevvårdsplanen och andra planer som berör elevhälsan är i skick: krisplanen, antimobbningsplanen, räddningsplanen, ordningsreglerna, jämställdhetsplanen (för gymnasiet). Planerna sammanställs av arbetsgrupper med det respektive specialområdet
- I styrgruppen för elevhälsa ingår rektor, speciallärare, studiehandledare, kurator, skolhälsovårdare samt vid behov representanter från klasslärare, klassföreståndare och ämneslärare

STUDERANDESPECIFIKA EXPERTGRUPPER

Individuell elevvård

- Tillsätts vid behov och med samtycke
- Behandlar individuella elevvårdsärenden och utreder stödbehovet samt hur elevvårdstjänster ska ordnas för en enskild elev/studerande för vilken man har oro
- Sammansättningen varierar enligt respektive elevs/studerandes behov och samtycke, t.ex. representanter från undervisningspersonal, skolhälsovård samt psykolog- och kuratorstjänster
- Sammankallas av den person som ärendet enligt arbetsuppgifterna hör till, t.ex. kurator eller psykolog
- Utser inom sig en ansvarsperson
- Arbetet dokumenteras och följs upp

ÖVRIGA EXPERTGRUPPER

(Sektorsövergripande) grupper i skolan

- Grupper som inte hör till elevhälsan, t.ex. KiVa-teamet, antimobbningsteamet, jämställdhetsteamet, grupper som behandlar ordnande av trestegsstöd, etc.
- Representant/-er ur en övrig expertgrupp kan ingå i en studerandespecifik expertgrupp beroende på ärende och samtycke

4.3.1. Yrkesövergripande samarbete inom studerandevården (Bilaga 1)

- Björneborgs stad ansvarar för planering, styrning och utvärdering av utbildningsanordnarens/skolans studerandehälsa som helhet.
- Staden tillhandahåller psykolog- och kuratorstjänster samt skolhälsovårdstjänster.
- BSS ingår i en gemensam styrgrupp tillsammans med staden.
- BSS ingår i stadens Hyry-grupp (Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä)
- Rektor fungerar som skolans representant i styrgruppen.

Studerandevårdsarbetet i BSS genomförs på 2 nivåer, gemensam och individuell nivå.

Gemensam studerandevård

BSS har en styrgrupp för studerandehälsa, vars uppgift är att

- att planera, styra och utvärdera studerandevården i skolan
- att främja **det förebyggande** arbetet inom studerandevården, då lärande, välmående, hälsa, social ansvarskänsla, interaktion, delaktighet, säkerhet och tillgänglighet är i fokus

Rektor leder arbetet. Alla som arbetar i skolan och som svarar för studerandevårdstjänsterna har ansvar för det förebyggande arbetet.

Styrgruppen för studerandehälsa ansvarar för uppgörandet av **en studerandevårdsplan** där följande uppgifter uppdateras:

- Det totala behovet av studerandevård i skolan samt tillgängliga studerandevårdstjänster
- Förfaringssätt inom den gemensamma studerandevården (planerna som förutsatts i grunderna för läroplanen)
- Ordlandet av den individuella studerandevården
- Samarbetet inom studerandevården med studerandena och deras vårdnadshavare
- Genomförande och uppföljning av studerandevårdsplanen

Individuell studerandevård

Individuell studerandevård omfattar skolhälsovårdstjänster, psykolog- och kuratorstjänster som ges studeranden samt yrkesövergripande studerandevård som gäller en enskild studerande.

- Målsättningen är att följa och främja studerandens helhetsmässiga utveckling, hälsa, välmående och lärande.
- Den individuella studerandevården bygger alltid på studerandens och vid behov vårdnadshavarens samtycke.
- **Studeranden**, för vilken man har oro hänvisas till studerandevårdstjänsterna – enskilt samtal t.ex. med skolkuratoren.

Vårdnadshavaren ges information om att studeranden hänvisats till studerandevårdstjänster. Beroende på ärendets art och studerandens ålder kan studeranden neka meddelande till vårdnadshavare. Studeranden kan vägra anlita studerandevårdstjänster.

- Vid behov sammansätts **en studerandespecifik expertgrupp** i enlighet med studerandens/vårdnadshavarens samtycke. Expertgruppen kan bestå av lärare, skolhälsovårdare, skolpsykolog- och kurator och sammanfattas av den person som ärendet hör till enligt arbetsuppgifter. Gruppen utser inom sig en ansvarsperson.

- Gruppen dokumenterar sitt arbete, vilket förs till studeranderegister. Med studerandens/vårdnadshavarens specifika skriftliga samtycke kan även andra behövliga personer/yrkesgrupper delta. Nödvändig information om ordnandet av studerandevård kan överföras till ansvarig myndighet.

1. Studerandevårdsplaner

Enligt grunderna för läroplanen.

1. Skolspecifik studerandevårdsplan

1. *Det totala behovet av studerandevård och tillgängliga studerandevårdstjänster*

Beroende på problemets art och karaktär - varierar

Hälsovårdare i skolan (2 dagar/vecka)

Kurator (1 dag/vecka)

Psykolog (kontakt vid behov)

Möten i medeltal 1 gång per månad. Styrgruppen för studerandehälsa i BSS

1. *Ordandet av gemensam studerandevård*

Studerandevårdsarbetet i Björneborgs svenska samskola koordineras och utvecklas i styrgruppen för studerandehälsa, som

- sammankallas av rektor
- ansvarar för planering, utveckling, styrning och utvärdering av studerandevårdsplanen
- som leder och ansvarar för det gemensamma elev/studerandevårdsarbetet i skolan
- till sin sammansättning består gruppen av rektor, kurator, speciallärare, skolhälsovårdare, elev/studiehandledare och representant för lärarkåren. Gruppens sammansättning bestäms årligen i skolans läsårsplan.

Styrgruppen deltar inte i studerandevårdsarbetet med enskilda studerande. Gruppen utför utvärdering av hälsa och välbefinnande hos skolans studerande inom ramen för undersökningen Skolhälsa som genomförs av Institutet för hälsa och välfärd.

Samtliga som arbetar i skolan oavsett primär uppgift har ett kollegialt studerandevårdsansvar och är i första hand själva skyldiga att uppmärksamma behovet av gemensam respektive individuell studerandevård hos studerande och föra ärendet vidare till skolans studerandevårdsgrupp eller till behörig personal.

Rektor ansvarar för att personalen, studerandena, vårdnadshavarna och samarbetsparterna informeras om beskrivningen av studerandevårdsarbetet i den lokala läroplanen och tillämpning i skolan. Vårdnadshavarna ska särskilt informeras om hur ett studerandevårdsärende, som gäller den enskilda studeranden, inleds och bereds.

Studerandevårdspersonalen är aktivt med i övergångsskedena i utbildningen, dvs. Inom och från andra stadiets utbildning.

Kontakten mellan hem och skola sköts vanligtvis genom föräldramöten, årliga utvärderingssamtal, periodbetyg samt nättjänsten Wilma, som bl.a. möjliggör daglig uppföljning av framsteg i

studier samt frånvaro. Vårdnadshavarna kontaktas alltid då personal upplever oro för en studerandes hälsa eller välmående och därför hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster. Vårdnadshavarna kontaktas också då en studerande varit olovligt frånvarande, tilldelas disciplinärt straff eller förvägras undervisning. I sådana situationer underrättas skolkuratoren för att en bedömning av behovet av studerandevårdsinsatser.

Information om studerandevårdens organisation, verksamhet och struktur presenteras i de allmänna föräldramötena. Information finns även att tillgå elektroniskt via Wilma.

Som en del av den gemensamma studerandevården ingår planer som främjar trygghet och säkerhet och allmän välmåga:

Kris- och räddningsplan

Antimobbningsplan

Antirusmedelsplan

Jämställdhetsplan

Ordningsregler

Beredskap för ingripande vid frånvaro

Studieguiden

1. *Ordandet av individuell studerandevård*

Med individuell studerandevård avses skolhälsovårdarnas, skolkuratorernas och skolpsykologernas tjänster för enskilda studeranden. De omfattande hälsoundersökningarna och andra återkommande kontroller är en del av den individuella studerandevården. Individuell studerandevård förutsätter alltid studerandens och vid behov vårdnadshavarens samtycke.

Studerandens egen åsikt i planeringen och genomförandet av den individuella studerandevården ska utgöra grunden för studerandevårdsarbetet, med beaktande av studerandens ålder, utvecklingsnivå och personliga förutsättningar. Det viktigt att studeranden känner förtroende för den grupp som samlas kring hans eller hennes ärende, därför skall studeranden godkänna sammansättningen av den expertgruppsom samlas. Från den sektorsövergripande expertgruppen kan undervisningspersonal begära information som är nödvändig för att ordna undervisningen för den studerande. Expertgruppen avgör vilken information som är relevant att lämna ut.

1. Samarbetet med de studerande och deras vårdnadshavare

Med specifikt skriftligt samtycke kan studeranden vägra att anlita studerandevårdstjänster. Vårdnadshavaren ska informeras om att studeranden hänvisats till studerandevårdstjänster. Vårdnadshavaren kan inte hindra att studeranden anlitar studerandevårdstjänster eller att en sakkunniggrupp samlas tillsammans med studeranden om studeranden själv önskar det. När en studerande blir myndig får föräldrarna inte längre någon information om den studerande. Med studerandens samtycke kan vårdnadshavaren dock få fortsatt information.

Då en expertgrupp samlas tillsammans med studeranden och hans eller hennes vårdnadshavare eller annan närstående, utser gruppen inom sig en ansvarig. Den ansvariga dokumenterar behandlingen av studerandens ärende i personregistret (studerandehälsjournal).

Olika register och hur de hänger ihop:

Dokumentationen ska innehålla

- studerandens person- och kontaktuppgifter,
- datum för behandling i sakkunniggruppen,
- vem som inlett ärendet,
- vem som deltagit i mötet,
- ärendet (vad frågan gäller),
- beslut om fortsatta åtgärder med motivering,
- vem som deltagit i behandlingen av ärendet,
- om uppgifter överlämnas bör det framgå vilka uppgifter om studeranden som lämnats, till vem de lämnats, med vems samtycke och på vilka grunder
- vem som ansvarar för genomförandet och uppföljningen av åtgärderna.

Anteckningarna ska göras upp så att ett eget personregister skapas för studeranden. Personregistret ska behandlas så att sekretessbestämmelserna följs.

Förfaringssätt vid oro för enskild studerande (bilaga 2)

Exempel på förfaringssätt vid oro över en enskild studerande:

1. Då en lärare upplever oro för en studerandes välmående talar hon eller han direkt med studeranden, eller kontaktar studerandens grupphandledare att tala med studeranden.

Om vårdnadshavaren eller någon av skolkamraterna känner en oro, kontaktar han/hon studerandens grupphandledare eller skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.

1. I samtal med studeranden hänvisar läraren/grupphandledaren studeranden till skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.

- Den vuxna och studeranden kommer överens om att vid behov tillsammans besöka skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen.
- Den vuxna informerar studeranden om att hon eller han kommer att informera skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen om att den vuxna hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster.
- Den vuxna informerar studerandens vårdnadshavare om att han eller hon hänvisat studeranden till studerandevårdstjänster.
- I dokumentationen skall det stå att studeranden hänvisats till skolans studerandevårdstjänster.
- Studeranden kan vägra att besöka skolhälsovårdaren, kuratören eller psykologen.
- Studerandens vårdnadshavare kan inte hindra att studeranden utnyttjar studerandevårdstjänster.
- Om studeranden vägrar att besöka någon av studerandevårdstjänsterna dokumenteras detta.

1. Studeranden besöker skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen. I samtalet med studeranden bedömer skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen behovet av studerandevårdstjänster utöver det egna ansvarsområdet och initierar i samråd med studeranden och vårdnadshavaren om att sammankalla en expertgrupp till stöd för studerandens välmående.

- Skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen dokumenterar studerandens besök i sitt eget yrkes register.
- Studeranden kan vägra att en expertgrupp sammankallas, vilket vårdnadshavaren däremot inte kan hindra.
- Skolhälsovårdaren, skolkuratoren eller psykologen dokumenterar om

studeranden vägrat besök.

1. Med studerandens och vid behov vårdnadshavarens samtycke för val av medlemmar sammankallas en expertgrupp. Med studerandens och hans eller hennes representants specifika skriftliga samtycke kan även behövliga samarbetspartners eller elevens närstående delta. Sakkunniggruppen utser inom sig en ansvarsperson som dokumenterar gruppens studerandevårdsarbete.

Krävande studerandevårdsärenden behandlas på större nätverksmöten, där förutom vårdnadshavarna (och eleven), skolpersonal och elevvården även socialarbetare och vårdande instans deltar.

I mån av möjlighet gör skolans personal tillsammans med studerandens vårdnadshavare en begäran om utredning av barnskyddsbehovet. Om detta inte är möjligt så har skolans personal anmälningsplikt (Barnskyddslagen 417/2007, 25 §). I egenskap av tjänstemän är skolans personal skyldiga att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

1. Genomförande och uppföljning av studerandevårdsplanen

Årligen uppskattas behovet av stödåtgärder inom elevhälsan i samråd med berörda expertgrupper.

Styrgruppen för elevhälsan vid BSS ansvarar för utvärdering och uppföljning av den generella och gemensamma elevvården årligen.

De olika yrkesgruppernas ansvarsområden i gymnasiet fördelade på följande sätt:

Grupphandledarens uppgift i anslutning till gruppens studerande är att

- diskutera regelbundet med sin grupp om frågor i anslutning till skolvardagen och informera studerandena om sådant som diskuterats på lärmöten eller som rektor beslutat om
- följa med studerandens studieframgång och anvara för deras periodbetyg
- känna till studerandens eventuella svårigheter förknippade med studierna
- hålla grupphandledarsamtal med varje enskild studerande minst en gång per läsår och enligt behov
- följa upp studerandens frånvaro och utreda eventuella oklarheter
- vid behov utdela och följa upp bestraffningar
- ansvara för kontakten till vårdnadshavare
- ansvara för arbetet tillsammans med specialläraren kring studeranden i behov av särskilt stöd

Grupphandledarens uppgifter i anslutning till samarbete med hemmet är att

- informera studerandena och vårdnadshavarna om läsordningar, skolans ordningsregler och aktuella frågor
- upprätthålla kontakten till studerandens vårdnadshavare och regelbundet ordna föräldramöten

Grupphandledarens uppgifter i anslutning till administrativa uppgifter är att

- ansvara för att planen för studerandens lärande och den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas skrivs in i Wilma då en sådan görs upp
- ansvara tillsammans med specialläraren uppgörandet av pedagogiska bedömningar och utredningar
- uppdatera studerandeuppgifterna till kansliet

Grupphandledarens uppgifter i anslutning till samarbete är att

- samarbeta med skolhälsovården kring den omfattande hälsoundersökningen

Ämneslärarens uppgift i anslutning till studerandevården är att

- känna till studerandens eventuella svårigheter förknippade med skolgången
- följa upp studerandens frånvaro och utreda eventuella oklarheter
- samarbeta med speciallärare, studiehandledare, skolkurator och övrig studerandevårdspersonal kring studerandens studieframgång och utveckling
- hjälpa med studieteknik i det egna ämnet
- (ge information för att planen för elevens lärande och den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas kan skrivas in i Wilma då en sådan görs upp)

Studiehandledarens uppgift i anslutning till de studerande är att

- träffa studerandena i grupp under de perioder när studiehandledning är insatt, annars i studiehandledarrummet
- handleda gällande studierna, såväl i grupp som enskilt
- sköta valblanketter, kursval och ändringar i kursval
- tillsammans med den studerande göra upp en plan för studierna, dess genomförande och mål
- genomföra enkäter gällande studier och trivsel
- ta itu med problem i samband med studiernas framskridande och föra ärendet vidare
- kontakta vårdnadshavare när det gäller ämnesval eller problem i studierna
- informera om fortsatta studier och yrkesval

Speciallärarens uppgift i anslutning till de studerande är att

- hjälpa med studieteknik
- testa studerande med inläringssvårigheter
- stöda och hjälpa studerande med inläringssvårigheter
- utfärda intyg om inläringssvårigheter

Rektor uppgifter i anslutning till studerandevården är att

- ansvara för att studerandevårdstjänster är tillgängliga
- tillsammans med expertgruppen genomföra arbetet och utvärdera studerandevårdsplanen

- handleda och informera i ärenden gällande studier
- uppdatera Studieguiden och informera om innehållet
- uppdatera och informera om läroplanen och skolspecifika planer
- utfärda disciplinära straff (skriftlig varning och avstängning)

Skolkuratorns uppgifter inom studerandevården

Skolkuratoren är skolans socialarbetare och använder olika metoder inom socialt arbete för att främja trivsel, trygghet och välbefinnande för alla i skolan. Arbetet sker på olika plan: arbete med enskilda studerande och deras vårdnadshavare, med grupper av studerande, med skolsamfundet och i samarbete med andra instanser.

Skolkuratorsarbete skall i främsta hand vara ett förebyggande arbete som stöder studerandens skolgång och på sikt förhindrar utslagning. Arbetet sker utifrån en helhetssyn med fokus på studerandens situation och relation till sin omgivning, familj och skola:

- samtal med enskilda studerande och deras familjer
- arbete med mindre studerandegrupper och med hela grupper

·utvecklings- och planeringsarbete på skolnivå

- yrkesövergripande samverkan och nätverksarbete

Skolhälsovårdarens uppgifter inom studerandevården

Skolhälsovårdaren planerar och ansvarar för skolhälsovården i skolan i samarbete med skolläkaren. Skolhälsovården verkar i nära samarbete med studerande, vårdnadshavare, studerandevårdspersonal, rektor och olika aktörer inom social- och hälsovård.

Skolhälsovården bygger på uppföljning av den fysiska, psykiska, sociala och intellektuella utvecklingen och hälsotillståndet hos eleverna. Verksamheten är i första hand förebyggande och kan delas in på följande sätt:

·individriktad hälso- och sjukvård med årliga hälsogranskningar, som i åk 1, 5 och 8 är omfattande och innefattar även undersökning av skolläkare, hälsokontroller med samtliga elever i klasserna 2, 3, 4, 6,7, 9 och I G och hälsokontroller vid behov i II G och III G

- miljöinriktad hälsovård med inriktning på sanitära förhållanden och arbetshälsa

·hälsofostran och förebyggande upplysningsverksamhet både individuellt och i grupp

Psykologens uppgifter inom studerandevården

Psykologen arbetar inom elevvården som sakkunnig på sitt område i samarbete med andra yrkesgrupper. Psykologen deltar i mån av möjlighet elevvårdsmötena. Psykologen deltar i uppföljningen av enskilda elevers psykiska mående, inläring och skolframgång, samt vid behov i planerandet av lämpliga stödåtgärder.

Psykologen gör också undersökningar för att klargöra svårigheter med inläring och skolframgång, eller för att få ökad förståelse för elevens mentala hälsa, oroväckande eller avvikande beteende. Vid behov hänvisar psykologen vidare för tilläggsutredningar. Psykologen kan också konsultera och fungera rådgivande i elevvårdsteamet eller direkt till lärare och annan skolpersonal.

Övriga instanser inom Björneborgs stad

Det yrkesövergripande samarbetet inom elevvården sker i samarbete med stadens Hyry-grupp (Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä). Kasvatus- ja opetusvirasto ansvarar för verksamheten och stadens skoldirektör fungerar som ordförande. Gruppen sammankommer 3-4 gånger per år.

Ungdomsverksamhetens uppgift

Till specialungdomsarbetarnas och ungdomsarbetarnas uppgifter hör bl.a.

- förebyggande ungdomsarbete
- uppsökande och uppföljande ungdomsverksamhet
- att arrangera verksamhet för speciella grupper
- samarbeta med skolor, föreningar och organisationer

Målet med stadens ungdomsverksamhet är att stödja de ungas utveckling och självständighetsprocess, samt att främja ett aktivt medborgarskap och stärka deras sociala identitet.

Barnskyddet

Barnskydd är barn- och familjeinriktat barnskydd. Barnskyddet främjar barnets gynnsamma utveckling och välfärd. Barnskyddet stödjer föräldrarna, vårdnadshavarna och andra personer som svarar för barnets vård och fostran i fostran av och omsorg om barnet.

Barnskyddet involveras i elevvårdsarbetet då oron över eleven sträcker sig utöver själva skolprestationerna. Barnskyddets personal står till tjänst med konsultation. Skolornas personal kan konsultera personal inom barnskyddet för att få råd i enskilda elevärenden. Konsultationen ska då ske utan att elevens namn nämns.

I mån av möjlighet gör skolans personal tillsammans med barnets vårdnadshavare en begäran om utredning av barnskyddsbehovet. Om detta inte är möjligt så har skolans personal anmälningsplikt (Barnskyddslagen 417/2007, 25 §). I egenskap av tjänstemän är skolans personal skyldiga att utan dröjsmål och utan hinder av sekretessbestämmelserna göra en anmälan till det organ som ansvarar för socialvården i kommunen, om de i sin uppgift fått kännedom om ett barn för vars del behovet av vård och omsorg, omständigheter som äventyrar barnets utveckling eller barnets eget beteende kräver att behovet av barnskydd utreds.

Ankkuri-gruppen

Då skolans elevvårdsgrupp inte längre ser möjligheter att inom ramen för sitt uppdrag klara av ett elevvårdsärende eller då förtroendet mellan parterna saknas, förhållandena är inflammerade eller då problemen omfattar situationer som sträcker sig utöver den egna skolan (t.ex. droger, brottslighet) ska skolans rektor eller elevvårdspersonal be om hjälp av Björneborgs stads Ankkuri-grupp. Ankkuri-modellen grundar sig på ett yrkesövergripande samarbete mellan olika myndigheter. Gruppen har sin bas på polisstationen och ordnar regelbunda träffar för personer som dagligen jobbar med barn och ungdomar.

1. *Genomförandet och uppföljningen av elevhälsan*

Årligen uppskattas behovet av stödåtgärder inom elevhälsan i samråd med berörda expertgrupper.

Styrgruppen för elevhälsan vid BSS ansvarar för utvärdering och uppföljning av den generella och gemensamma elevvården årligen.

Bilaga 1

Bilaga 2

6.2. Plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier

ANTIMOBBNINGSPROGRAMMET I BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLA

ALLA ÄR VÄRDEFULLA!

Vad är mobbning?

Mobbning är när en person upprepade gånger och under en viss tid blir utsatt för negativa handlingar från en eller flera personer, antingen direkt genom öppna angrepp eller indirekt genom social isolering eller utfrysning.

Mobbning är ett aggressivt beteende / beteende som gör någon annan ledsen eller illa till mods, som:

- upprepar sig (minst 2-3 gånger i månaden)
- är avsiktligt
- riktas mot en relativt försvarslös person

Mobbning är inte konflikter och enstaka gräl eller slagsmål. Man kan vara av olika åsikt utan att det är mobbning. Konflikter och oenighet är oundvikliga i verksamhet som människor deltar i.

För att avgöra om en konflikt är mobbning eller inte kan man bla. ställa följande frågor:

- Är avsikten att göra någon ledsen eller illa till mods eller att ha roligt på någons bekostnad?
- Är den mobbade ledsen eller rädd?
- Är det flera mot en eller har den mobbade av någon annan orsak svårt att försvara sig?

Hur sker mobbning?

Det finns tre olika slags mobbning:

- **Verbal mobbning** är alltid direkt mobbning, t.ex. att härma, håna, hota verbalt, ge öknamn, sprida rykten, skicka fientliga sms, skicka hånfulla eller chockerande meddelanden på nätet, redigera och sprida fotografier på nätet.
- **Fysisk mobbning** är alltid direkt mobbning, t.ex. att slå, sparka, knuffa, nypa, hålla fast någon mot hans/hennes vilja, förstöra egendom, gå i andras pulpetor och väskor, trakassera.
- **Psykisk mobbning** är alltid indirekt mobbning, t.ex. att ignorera, utesluta, grimasera och himla med ögonen, utpressa, såra.

Mobbningens mekanismer

Mobbningen är ofta fråga om makt. Det kan vara ett sätt att försöka få uppskattning eller status i en grupp. Mobbarna upplevs som populära i klassen. Genom att välja ut barn som är blyga, fysiskt svaga eller har en svag ställning i gruppen kan mobbarna demonstrera sin makt gång på gång, utan att vara rädd för att de andra skall protestera.

Mobbningen anses idag vara ett gruppfenomen, dvs. hela gruppen eller klassen är involverad i mobbningen, också de som inte gör något. Christina Salmivalli nämner följande roller i samband med mobbning:

- mobbare
- mobbarens förstärkare
- medlöpare
- tysta godkännare
- mobbade
- den mobbades försvarare

Hur stoppa mobbningen?

I vår skola råder noll-tolerans gällande mobbning. Vi ser det förebyggande arbetet mot mobbning som en viktig del av verksamheten. Från och med hösten 2009 deltar BSS i KiVa Skola-programmet. KiVa skola programmet är ett åtgärdsprogram som:

- erbjuder konkreta råd och modeller
- drar nytta av den virtuella inlärningsmiljöns möjligheter (dataspel, nätmiljö)
- strävar efter att påverka hela gruppen så att alla elever bär ansvar för det gemensamma välbefinnandet

Till det förebyggande arbetet hör förutom KiVa-lektioner bl.a. fungerande trivsel- och ordningsregler, rastövervakning och vänelever. Det är också viktigt att alla vuxna har en gemensam linje och säger ifrån vid dåligt beteende. Vi betonar även hemmets aktiva roll i det förebyggande antimobbningsarbetet.

Skolans lärare har deltagit i fortbildning gällande KiVa skola-programmet. Föräldrarna har fått information under föräldramöten. Föräldrarna har också upplysts om handboken som finns på www.kivaskola.fi

Genom utvärderingar, i samband med utvecklingssamtal, i diskussioner med lärare och elevvårdspersonal försöker skolan alltid ta reda på om det förekommer mobbning. Skolan genomför årligen en situationskartläggning för att följa hur mobbningssituationen i årskurserna 1-9 förändras. Kartläggningen görs i maj och materialet samlas i KiVa-databasen vid Åbo universitet.

I gymnasiet följer vi handlingsmodellen när det gäller att utreda eventuella mobbningsfall. KiVa-lektionerna hålls i åk 1, 4 och 7 och efter behov även i andra årskurser.

Hur ingriper vi? Skolans handlingsmodell bygger på KiVa Skola-programmet

I skolan verkar två KiVa-team. Teamets huvudsakliga uppgift är att utreda de mobbningsfall som kommer till kännedom. Klassläraren /klassföreståndaren samarbetar med teamet. KiVa-teamet är inte lösningen till skolans alla problem, vilket betyder att teamets uppgift inte är att utreda alla gräl eller konflikter.

1. När en anmälan om eventuell mobbning kommer skolan till kännedom fyller den av skolans personal som först fått kännedom om saken i en sållningsblankett (blankett 1).
2. Om den information som samlats om fallet inte uppfyller kriterierna för mobbning diskuterar klassläraren/klassföreståndaren incidenten med de elever som deltagit och tar vid behov kontakt med vårdnadshavarna. Om det visar sig att det inte har varit fråga om mobbning utan enbart en enskild konflikt, ett gräl eller ett missförstånd som lett till att eleven blivit sårad, görs inga åtgärdsplaner men lärarna informeras om att vara uppmärksamma på fallet. Klassläraren/klassföreståndaren kontrollerar genom uppföljningsdiskussion att situationen är avklarad. Föräldrarna kontaktas efter behov.
3. Om det är frågan om upprepad mobbning förs ärendet vidare till KiVa-teamet.
4. Två av teamets medlemmar diskuterar först med den mobbade eleven (blankett 2).
5. Omedelbart efter diskussionen med den mobbade eleven, gärna under samma dag, efter varandra, förs enskilda diskussioner med de elever som deltagit i mobbningen (blankett 3). Avsikten är att nå en överenskommelse (en lösning).
6. KiVa-skola-programmets rekommendation är att de uppdagade mobbningsfallen utreds med hjälp av diskussioner mellan KiVa-teamet och eleverna. Föräldrarna informeras i allmänhet efter att utredningsdiskussionerna förts. Detta sker genom telefonsamtal, samtal, brev eller per epost.
7. Gruppdiskussion förs med de elever som deltagit i mobbningen. Man går gemensamt igenom överenskommelserna (blankett 4).
8. Uppföljningsdiskussion förs med den mobbade eleven efter 1-2 veckor (blankett 5).
9. En gemensam uppföljningsdiskussion hålls (blankett 6).
10. Elevvårdsteamet informeras om mobbningsfall.
11. Om mobbningen inte upphör, om barnets beteende är mycket aggressivt eller beror på en psykisk störning gör elevvårdsteamet en bedömning. Socialväsendet, barnskyddet eller polisen kopplas in. Kurator och skolhälsovårdare ansvarar för fortsatta åtgärder.

Varje fall dokumenteras och dokumentationsmaterialet sparas och arkiveras. För dokumentationen skall bl.a. följande punkter ingå:

- datum och namn
- händelseförlopp
- åtgärder och överenskommelser
- uppföljning

Som underlag för dokumentationen används färdiga KiVaskola-blanketter och vid behov annat material.

Samarbetet mellan hem och skola

Grundansvaret för barnets fostran ligger hos föräldrarna. Skolan har emellertid ansvar för det som händer mellan barnen i skolan. Föräldrarna känner sina egna barn bäst. Läraren/klassföreståndaren känner just den elevgrupp som barnen i hennes/hans klass utgör. Läraren är i daglig kontakt med gruppen och förstår aspekter i gruppens dynamik och det är läraren som styr interaktionerna i klassen.

Både hemmet och skolan kan genom sitt agerande förhindra mobbning. Det bästa resultatet nås genom en fungerande arbetsfördelning och ett smidigt samarbete.

6.3. Plan om användningen av disciplinära åtgärder och förfaringsätt

6.4. Jämställdhetsplan

BJÖRNEBORGS SVENSKA SAMSKOLAs GYMNASIUM

JÄMSTÄLLDHETSPLAN FÖR ÅREN 2015-2018

1.

Ändamålet med jämställdhetsplanen och de åtgärder som bör vidtas för att förhindra diskriminering och befrämja jämställdheten.

Jämställdhetslagen eller lagen om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) har till ändamål att hindra diskriminering på grund av kön och främja jämställdheten mellan kvinnor och män. Att befrämja jämställdhet är en del av skolans verksamhet och speciellt skolans rektor och skolans övriga ledning bär ansvar för att jämställdheten förverkligas och befrämjas. Utöver detta övervakas förverkligandet av jämställdheten av ett jämställdhetsteam som består av rektor, handledaren för gymnasiets elevkår, representanter för gymnasiets elevkår och ev. invalda lärare. På teamets ansvar ligger också att minst vart tredje år gå igenom planen, komplettera den vid behov, informera studerandena samt utreda och åtgärda brott mot lagen om jämställdhet om dylika uppstår.

Jämställdhet är inte ett krav på likhet.

Läroplanen, anordnandet av undervisningen och studiehandledningen bör stöda en målinriktad jämställdhet.

2.

Arbetsförhållanden och arbetsmiljö

Arbetsförhållandena och arbetsmiljön planeras och utvecklas så att de är anpassade för såväl kvinnliga som manliga studerande och så att de underlättar studierna och också i mån av möjlighet tar hänsyn till de studerandes speciella behov och förutsättningar. Vid utvecklandet av de fysiska, psykiska och sociala arbetsförhållandena tas hänsyn till jämställdhetsaspekter.

3.

Jämställdhet i undervisningen och ett jämställt bemötande av de studerande (GymnL §34, GymnF §13)

Vid intagningen av elever till skolan bör de ansvariga ge likvärdig information till de sökande. Medeltalet för samtliga sökande är 7,0.

Vid bedömningen av studieprestationerna bör man ta hänsyn till ett jämlikt bemötande av de studerande. För att garantera de studerandes rättsskydd delges de studerande tydliga regler för bedömningen. (BSS:s gymnasiums läroplan §7, grunderna för gymnasiets läroplan 2003 (GLP 2015 §5, uppdaterat): Bedömningen av studierna samt Studieguiden.)

Dessa regler bör också ge upplysning om på vilket sätt och till vem den studerande kan vända sig om han/hon anser sig ha blivit utsatt för orättvis behandling.

Skolans ledning ser till att eventuella fall av diskriminering åtgärdas utan dröjsmål, sakligt och konfidentiellt.

Vid uppgörande och utveckling av läroplan samt vid val av läroböcker och övriga läromedel, bör man om möjligt ta hänsyn till båda könen's åsikter. För att befrämja jämställdheten i undervisningen samt för att ge undervisningspersonalen möjlighet att lära sig känna igen och korrigera sitt eget diskriminerande beteende, bör personalen ges möjlighet till handledning.

4.

Förebyggande av diskriminering och sexuellt ofredande

Diskriminering och ofredande på grund av kön är ovillkorligen förbjudet. (Lagen om jämställdhet §7, §8, §8a och §8d) För att de berörda skall känna igen fall som kan anses diskriminerande eller sexuellt trakasserande bör information härom ges såväl till undervisningspersonalen som till de studerande. Jämställdhetsteamet ser till att de föreskrifter för hur man skall gå tillväga, om man anser sig ha blivit ojämnt behandlad, finns lättillgängliga för alla. Föreskrifterna ingår som en del av läroplanen och finns upptagna i studieguiden för gymnasiet.

I BSS görs årligen en skriftlig enkät, som kartlägger läget i skolan.

Som sexuellt trakasserier anses ett oönskat, ensidigt muntligt eller fysiskt närmande som övergår i direkt trakasserier eller ofredande om närmandet fortsätter trots att den utsatta sagt ifrån och upplevt närmandet som obehagligt och sårande. Trakasseriet kan uppträda t.ex. med gester eller miner, muntligt, via telefonsamtal, e-post och chatt-forum eller genom fysisk beröring.

I enlighet med föreskrifterna skall den som anser sig diskriminerad eller ofredad kontakta någon vuxen i jämställdhetsteamet. Medlemmarna i teamet vidtar omedelbara åtgärder. Först hörs parterna i konflikten enskilt. En utredning görs och den dokumenteras skriftligt. Uppföljning görs genom diskussion med berörda parter. Om diskrimineringen eller trakasserier inte upphör förs ärendet till elevvårdsteamet, som i sin tur kontaktar samarbetsparter inom hälso-, social- eller polisväsendet.

Jämställdhetsteamet bokför årligen antalet fall och anordnar vid behov ett utredningstillfälle för de studerande i gymnasiet för att reda ut och åtgärda upptäckta fall.

5.

Fördelningen kvinnor – män i Björneborgs svenska samskola i början av år 2015

I Björneborgs svenska samskolas gymnasium fanns det totalt 44 studerande i september 2015. Av dessa var 19 män och 25 kvinnor. Man kan således säga att gymnasiet vid BSS varken är mans- eller kvinnodominerat.

6.

Hur du får råd och direktiv från jämställdhetsfullmäktige

Om du misstänker att du blivit behandlad i strid med jämställdhetslagen kan du be jämställdhetsfullmäktige om råd och hjälp samt för övrigt om information angående jämställdhetslagens föreskrifter via

- rådgivningsnummer 09-1607 3248
- råd angående jämställdhetsplanering 09-1607 4463

Råd och hjälp kan också fås via

- e-post: tasa-arvo@stm.fi eller
- per post : Tasa-arvoaltuutetun toimisto

PL 33, 00023 Valtioneuvosto

Tilläggsinformation angående jämställdhetsfrågor finns på adressen:

www.tasa-arvo.fi

Jämställdhetsplanen uppdateras vart tredje år (vid behov oftare).

6.5. Plan om likabehandling

Plan om likabehandling görs upp under hösten 2016.

Lagen träder i kraft den 1.1.2017.

7. Mål och centralt innehåll för lärandet

7.1. Allmänna mål för undervisningen

Undervisningen och den övriga verksamheten i gymnasiet ska ordnas enligt de allmänna riksomfattande målen för gymnasieutbildningen som fastställs i statsrådets förordning (942/2014) så att den studerande ska ha möjlighet att utvecklas till en bildad samhällsmedlem, att tillägna sig kunskaper och färdigheter som förutsätts i en föränderlig värld och utveckla förmåga till livslångt lärande. Målen betonar betydelsen av en bred allmänbildning och förståelse för helheter samt uppmuntrar till etiskt ansvarsfull och aktiv medverkan på lokal, nationell och internationell nivå.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes medvetenhet om hur mänsklig verksamhet påverkar miljön. Undervisningen ska vägleda den studerande att förstå nödvändigheten och de olika dimensionerna av en hållbar livsstil. Undervisningen ska uppmuntra den studerande att ge akt på och hantera etiska frågor, konflikter och spänningar ur flera perspektiv. Undervisningen ska även sporra den studerande att påverka och arbeta för ett mer rättvist och mer hållbart samhälle och en värld som visar respekt för de mänskliga rättigheterna.

Under gymnasietiden ska den studerande få mångsidiga erfarenheter av att bygga ny kunskap också över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem. Den studerande ska få erfarenheter av undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning. Undervisningen ska även bidra till att utveckla den studerandes multilitteracitet. Målet är att den studerande ska förstå språket inom olika vetenskapsområden och konstarter samt kunna producera och tolka olika texter. Den studerande ska även vänja sig vid att utvärdera och kritiskt granska olika slag av information. Språk ska värdesättas och lyftas fram på ett mångsidigt sätt inom gymnasieutbildningen. Den studerande ska utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på de båda inhemska språken som på främmande språk. Undervisningen ska vägleda den studerande att utveckla sin digitala kompetens och fördjupa sin förståelse för informationsteknologi samt att använda digitala verktyg på ett ändamålsenligt, ansvarsfullt och tryggt sätt i både individuellt och kollaborativt arbete.

Genom att sporra den studerande att utveckla sin kommunikations-, samarbets- och uttrycksförmåga, kan man inom gymnasiestudierna skapa gemenskap, delaktighet och välbefinnande. I studierna ska de studerande få erfarenheter av målinriktad verksamhet och kollaborativt lärande i team och projekt. Gymnasieutbildningen ska uppmuntra de studerande att använda uttrycksformer som är karaktäristiska för olika konstarter och att delta i konst- och kulturlivet. Fysisk aktivitet och hälsosamma levnadsvanor ska ses som grundläggande förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Under gymnasietiden ska den studerande utveckla och bredda sin förmåga att lära sig att lära. Den studerande ska lära känna sina styrkor och utvecklingsbehov som lärande individ och att lita på sina möjligheter att lära sig. Det är viktigt att den studerande inser betydelsen av att engagera sig för det egna lärandet, och på så sätt stärker sin förmåga att självständigt ta ansvar för sitt lärande. Gymnasieutbildningen ska hjälpa den studerande att hitta lämpliga studiestrategier och utveckla sin förmåga att använda dem. Under gymnasietiden ska den studerande utveckla en god förmåga och vilja att studera livet ut.

Gymnasieutbildningen ska stärka den studerandes identitet och hjälpa den studerande att förstå sitt värde som unik individ. Förutsättningarna för att skapa en undervisning som är genusmedveten och jämställdhetsmedveten är att man har förståelse för olika sexuella läggningar och könsaspekter. Undervisningen ska ge den studerande kunskaper om och erfarenhet av olika utbildningsmöjligheter, samhälle och arbetsliv. Denna undervisning hjälper den studerande att planera sin framtid, fortsatta utbildning och sitt framtida yrke. Utbildningen ska stärka de studerandes jämlika och likvärdiga möjligheter att utveckla sina kunskaper och att göra val både under studietiden och inför framtiden.

I BSS gymnasium **samarbetar** och deltar man i projekt inom olika verksamhetsområden, ämbetsverk inom bildningsväsendet, privata aktörer och organisationer.

Ungdomarna i Björneborg har ett eget påverkningssystem för unga, Nuorisoparlamentti. Det upprätthålls av utbildningsverket.

*I samarbete med medborgarorganisationer lär sig ungdomar att utföra **frivilligarbete**, vilket lär dem att se **samhälleliga och globala problem**.*

I BSS gymnasium uppmuntrar man till en företagsam attityd i all skolverksamhet samt skapar möjligheter att öva sig på företagsamhet (Ung Företagsamhet, Ekonomikurser i samarbete med Arcada). Genom företagsamhetsfostran stödjer man också den studerandes **kreativitet och innovationsförmåga** samt uppmuntrar till olika försök.

Den studerande funderar på sin egen boende- och studiemiljö i Satakunda. Den studerande bildar sig en uppfattning av Björneborg som en del av Finland och Europa samt även som en del av den **globala världen**. Den studerande kan bearbeta information om världen och tillämpa den på sin egen livsmiljö.

Den mångkulturella vardagen i regionen samt samarbetet med mångkulturella aktörer, till exempel flyktingcentraler, och monikulttuurikeskus, lär de studerande att respektera människovärdet, de mänskliga rättigheterna samt att möta den föränderliga världen och kommunicera i en mångkulturell miljö.

Genom ett fenomenbaserat pedagogiskt grepp bygger den unga upp en helhetsbetonad uppfattning om information som överskrider läroämnesgränserna. Genom att arbeta **tillsammans i grupp** skapar man **gemensam kunskap** genom att undersöka saker **kritiskt**, fatta beslut och lösa problem.

Möjlighet att använda svenska i näromgivningen är begränsad. Därför satsar skolan extra på att de studerande ska få möjlighet att använda och förkovra sin svenska i skolan och genom besök av olika gäster och organisationer smat även genom att erbjuda möjlighet att besöka svenska institutioner och områden.

I BSS gymnasium genomförs internationella projekt som fördjupar de studerandes förståelse för det språk som används i projektet i fråga. Den studerande **behärskar olika kommunikationssituationer** och lär sig att **identifiera till exempel den kulturella bakgrundens inverkan på kommunikationssituationer**.

I BSS **samarbetar** man med yrkeshögskolor, andra läroanstalter och många kulturinstitutioner som är belägna i Björneborg men också i t.ex. Åbo och Helsingfors.

Vardagsmotion och fysisk aktivitet främjas bland annat genom att man skapar mångsidiga lärmiljöer. Genom dessa främjar man också nya inlärningssätt.

Mångsidiga inlärningsmetoder, användning av data- och kommunikationsteknik samt autentiska och virtuella lärmiljöer ökar den studerandes förmåga att identifiera sina egna styrkor när det gäller inläring.

En individuell inläring och upplevelse av att inläringen är tillägnad en själv **förbättrar ungdomarnas självstyrning**. En självstyrande ung person som utarbetar en individuell studieväg kan välja vad han eller hon vill studera både bland den egna skolans utbud och bland utbudet på stadsnivå samt även bland utbudet utanför gymnasierna, till exempel via gymnasienätverket GNet. Gymnasiestuderande lär sig att arbeta i **olika arbetsgrupper och arbetsgemenskaper**.

Vi uppmuntrar studerandena att delta och påverka gör att de blir aktiva, ansvarstagande och **kritiska medborgare**. De studerande uppmuntras att delta, påverka och stärka gemenskapen i skolans verksamhet och i närmiljön.

I gymnasiet omfattar studieprogrammet för studiehandledning samt även för andra läroämnen kontakter till arbetslivet. Genom principen om att hela skolan handleder får den studerande en mångsidig uppfattning om **inlärningsförmågan**, framtida utbildningsmöjligheter och arbetslivet.

7.2. Temaområden

Temaområdena behandlar högaktuella samhällsfrågor som är centrala för utbildning och fostran. Temaområdena tar också upp aktuella värdegrundsfrågor. De facto innehåller de både ämnesövergripande teman och centrala kompetenser. Temaområdena har beaktats i ämnesdelarna i läroplansgrunderna och i de teman som är centrala då man utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet.

Gemensamma mål för alla temaområden är att den studerande ska

- utforska och analysera nutida företeelser och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden mellan olika företeelser samt kunna strukturera större helheter på ett sätt som sammanför och kombinerar olika kunskaps- och färdighetsområden
- ha möjligheter till kunskapsdelning, kollaborativt lärande och att komma med gemensamma idéer och lösningar samt möjligheter till kreativ problemlösning och kreativt tänkande
- kunna framföra underbyggda åsikter om sådant hen önskar förändra och bli motiverad att arbeta för en hållbar framtid.

Gemensamma temaområden för alla gymnasier är

- aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv
- välbefinnande och trygghet
- hållbar livsstil och globalt ansvar
- kulturkompetens och internationalism
- medier och multilitteracitet
- teknologi och samhälle.

Utöver dessa kan utbildningsanordnaren också godkänna andra temaområden i läroplanen.

Temaområdena ska kompletteras och konkretiseras i läroplanen. Temaområdena ska beaktas i undervisningen i alla läroämnen och genomsyra gymnasiets verksamhetskultur. Innehållet i temastudierna (kapitel 5.22) kan väljas utgående från temaområdena. Volontärbete, arbetspraktik eller någon annan verksamhet utanför gymnasiet kan utgöra en del av ett temaområde.

Temaområdena behandlar högaktuella samhällsfrågor och som är centrala för utbildning och fostran. Temaområdena tar också upp aktuella värdegrundsfrågor. De facto innehåller de både ämnesövergripande teman och centrala kompetenser. Temaområdena har beaktats i ämnesdelarna i läroplansgrunderna och i de teman som är centrala då man utvecklar verksamhetskulturen i gymnasiet.

Gemensamma mål för alla temaområden är att den studerande ska

- utforska och analysera nutida företeelser och miljöer
- förstå samband, interaktion och beroendeförhållanden mellan olika företeelser samt kunna strukturera större helheter på ett sätt som sammanför och kombinerar olika kunskaps- och färdighetsområden
- ha möjligheter till kunskapsdelning, kollaborativt lärande och att komma med gemensamma idéer och lösningar samt möjligheter till kreativ problemlösning och kreativt tänkande

- kunna framföra underbyggda åsikter om sådant hen önskar förändra och bli motiverad att arbeta för en hållbar framtid.

Gemensamma temaområden för alla gymnasier är

- aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv
- välbefinnande och trygghet
- hållbar livsstil och globalt ansvar
- kulturkompetens och internationalis
- medier och multilitteracitet
- teknologi och samhälle.

Utöver dessa kan utbildningsanordnaren också godkänna andra temaområden i läroplanen. Temaområdena ska beaktas i undervisningen i alla läroämnen och genomsyra gymnasiets verksamhetskultur. Innehållet i temastudierna kan väljas utgående från temaområdena. Volontärarbete, arbetspraktik eller någon annan verksamhet utanför gymnasiet kan utgöra en del av ett temaområde.

Aktivt medborgarskap, entreprenörskap och arbetsliv

Målet för temaområdet är att stärka de studerandes vilja och förmåga att delta som aktiva medborgare i samhället samt att öka deras kännedom om arbete, arbetsliv och entreprenörskap. Temaområdet ska ge de studerande lärupplevelser som inspirerar dem att ta initiativ, agera på ett företagsamt och ansvarsfullt sätt, samarbeta och att tänka kritiskt, konstruktivt och på vetenskaplig grund. Erfarenheter av att delta, påverka och arbeta samt att reflektera kring dessa erfarenheter utgör det centrala innehållet i temaområdet.

Målet är att den studerande ska

- förstå principerna för hur medborgarsamhället, företag och den offentliga makten fungerar, analysera samhällsfrågor och bredda sin kunskap om arbetslivet
- förstå utgångspunkterna för arbetsliv och entreprenörskap samt fördjupa sig i olika former av entreprenörskap och arbete, ekonomiska verksamhetsprinciper och framtidsutsikter
- få erfarenheter av att delta i medborgarsamhället och i arbets- och företagslivet samt hitta egna intresseområden, tillvägagångssätt och påverkningsmöjligheter
- utveckla och tillämpa färdigheter som förutsätts i medborgarsamhället och arbetslivet, såsom språkkunskaper samt kommunikativa och interaktiva färdigheter
- kunna använda sin yttrandefrihet och analysera gränserna för ansvarsfull yttrandefrihet med hjälp av aktuella exempel
- lära sig att planera sina handlingar, tänka på ett förutseende sätt, bedöma situationer samt att ta rimliga risker och även klara av misslyckanden och besvikelser
- våga komma med idéer, ta initiativ, starta diskussioner och påverka i olika sammanhang
- bli medveten om sina färdigheter, styrkor och intressen samt kunna göra genomtänkta val som gäller studier och arbete.

Studiemiljöer som stödjer genomförandet av temaområdet ska utvecklas i samarbete med de studerande samt andra aktörer, såsom olika organisationer och företag. Närdemokrati, olika slag av medier och ungdomsgrupper erbjuder vägar till ett aktivt medborgarskap. De studerande ska utveckla sin kännedom om närings- och arbetslivet genom att utforska dessa områden i praktiken och med hjälp av olika informationskällor. Projekt kring övningsföretag samt projekt tillsammans med företag, högskolor och andra läroanstalter kan utgöra en del av temaområdet.

Välbefinnande och trygghet

Målet för temaområdet är att ge de studerande en överblick över de psykiska, sociala, fysiska, samhälleliga och kulturella faktorer som påverkar vårt välbefinnande, vår hälsa och vår trygghet.

Det centrala innehållet i temaområdet är livskompetens och självkänedom samt kunskaper, färdigheter, attityder, värderingar och vilja som främjar välbefinnande och trygghet. Målet är att uppmuntra de studerande till en aktiv livsstil. Därtill ska de studerande lära sig att stärka skyddsfaktorer som främjar den mentala hälsan och att identifiera möjliga riskfaktorer.

Målet är att den studerande ska

- kunna beskriva psykiskt, socialt, fysiskt och kulturellt välbefinnande och förstå den mänskliga mångfalden och människors olika behov och livssituationer
- förstå faktorer som påverkar den egna hälsan och tryggheten samt gymnasiet och samhällets välbefinnande och trygghet och kunna reflektera över hur man själv kan främja dessa faktorer
- kunna identifiera faktorer som försämrar välbefinnandet, såsom mobbning, trakasseri, rasism och att lämna någon utanför gruppen, samt kunna försvara sig och andra mot sådant
- kunna hantera motsättningar och konflikter på ett konstruktivt sätt, också genom att medla
- kunna tackla problem- och undantagssituationer samt vid behov söka och hänvisa andra att söka hjälp som erbjuds inom servicesystemet
- kunna arbeta till förmån för sitt eget och andras välbefinnande och sin egen och andras säkerhet i gymnasiet, närmiljön och samhället
- känna till samhälleliga åtgärder som främjar välbefinnande och trygghet och kunna möta osäkerheten i en föränderlig värld.

Temaområdet ska utgöra en del av gymnasiet verksamhetskultur som bidrar till välbefinnande och trygghet och präglas av gemenskap och omsorg om varandra. Välbefinnande- och trygghetsaspekten ska också omfatta studerandekårsverksamheten, samarbetet mellan hem och läroanstalt, skolmåltiden och studerandevården. Gymnasiet kan genomföra temaområdet i samarbete med ungdoms-, idrotts-, kultur- och socialväsendet samt med polisen och räddningsverket.

Hållbar livsstil och globalt ansvar

Målet för temaområdet är att sporra de studerande att tillägna sig en hållbar livsstil samt arbeta för en hållbar utveckling. Syftet med en hållbar utveckling är att säkerställa dagens och framtida generationers möjligheter till ett gott liv på lokal, regional och global nivå. Utgångspunkten är att anpassa den mänskliga verksamheten till naturens bärkraft och de begränsade naturresurserna samt att upprätthålla ekosystemtjänsterna. Målet är att de studerande utvecklas till ansvarsfulla aktörer med förmåga och vilja att i sitt eget liv verka för en hållbar framtid.

Målet är att den studerande ska

- känna till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och förstå att man uppnår en hållbar livsstil endast genom att kombinera dessa
- kunna analysera och bedöma förändringar i naturmiljöer, byggda miljöer och sociala miljöer samt våga arbeta för positiva lösningar
- känna till faktorer som påverkar klimatförändringen och hotar den biologiska mångfalden samt förstå vad de innebär för miljön och mänsklig verksamhet
- kunna analysera globaliseringen och hur den påverkar en hållbar livsstil lokalt och globalt samt känna till olika sätt att minska fattigdom och ojämlikhet
- kunna analysera samband mellan en hållbar livsstil, produktions- och konsumtionssätt samt politiska beslut
- leva enligt en sådan livsstil som förutsätts för att föra vidare vårt natur- och kulturarv till kommande generationer
- kunna samarbeta med olika parter för att gemensamt främja en hållbar och rättvis utveckling.

Temaområdet ska ge de studerande en överblick av sådant som borde förändras och hur omfattande dessa behov är. Dessutom ska man framhålla förbättringar som redan gjorts, i riktning mot en hållbar livsstil, och sådana områden som man kan påverka och förändra. För att utvecklas till medborgare som aktivt främjar hållbar utveckling måste de studerande få uppleva att deras egna val och handlingar har betydelse.

Inkludering av ett globalt ansvarsperspektiv i gymnasiets verksamhet över lag främjar en hållbar livsstil. Gymnasiet kan även stödja en hållbar utveckling genom att utarbeta ett eget program för hållbar utveckling. De studerandes delaktighet är central då man genomför programmet. Det är också viktigt att samarbeta med olika organisationer och aktörer.

Kulturkompetens och internationalism

Målet för temaområdet är att vidareutveckla de studerandes flerspråkighet och kunskap om kulturer, att stödja dem att utveckla sin kulturella identitet och att uppmuntra dem att medverka i kulturellt mångfaldiga sammanhang. En central utgångspunkt för temaområdet är de studerandes egen erfarenhetsvärld, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. De studerande ska ges möjligheter att undersöka hur delaktighet och handlingsförmåga utvecklas i ett kulturellt mångskiftande samhälle, i ett internationellt arbetsliv och i en mångfasetterad och komplex värld.

Målet är att den studerande ska

- känna till de mänskliga rättigheterna och kunna reflektera över hur man bäst främjar dem i kulturellt och ideologiskt mångskiftande grupper
- kunna reflektera över kulturarv, värderingar, ekonomiska sammanhang och andra omständigheter som ligger till grund för kulturella identiteter och levnadsvanor i den egna vardagen, det finländska samhället och världen
- på ett positivt sätt stärka sin kulturella identitet och sin kännedom om kulturer samt lära sig att se olika fenomen utgående från andras livssituationer och förhållanden och att fungera som kulturtolk
- förstå hur det materiella och immateriella kulturarvet har uppkommit och på vilket sätt den studerande själv och i grupp kan bidra till att värna om och utveckla kulturarvet
- utveckla sin språkmedvetenhet, flerspråkighet och multilitteracitet
- kunna ta del av kulturellt mångskiftande nätverk och miljöer genom att sträva efter ömsesidig respekt och genuin interaktion
- få tillfällen att träna och utveckla sina färdigheter som världsmedborgare genom kreativt, multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

Inom temaområdet ska olika teman i mån av möjlighet behandlas i autentiska och flerspråkiga studiemiljöer. Vid utformandet av studiemiljöer kan gymnasiet utnyttja sina nätverk för internationell verksamhet och olika former av internationalisering på hemmaplan. Gymnasiet ska samarbeta med olika aktörer. Då verksamhetskulturen utvecklas ska man fästa uppmärksamhet vid gymnasiet som språk- och kulturmiljö och vid att främja ett gott uppförande. Gymnasiets traditioner, fester och andra evenemang kan utgöra en del av temaområdet.

Medier och multilitteracitet

Temaområdet ska fördjupa de studerandes insikter i multilitteracitet samt förståelse för mediekulturen. Dessa innehar en central roll i vår tids kultur och för individens utveckling som människa. Med multilitteracitet avses förmåga att tolka, producera och kritiskt granska texter i olika former och i olika kontexter. Mediekunskap

är en form av multilitteracitet. Multilitteracitetsbegreppet är en utvidgning av det vidgade textbegreppet, där texter ses som helheter bestående av verbala, visuella, auditiva, numeriska eller kinestetiska symbolsystem eller av kombinationer av dessa. Multilitteraciteten bidrar till att utveckla individens förmåga att tänka och lära sig samt fördjupa sin språkliga medvetenhet och

utveckla sin förmåga att läsa kritiskt. Olika former av litteracitet utvecklas i all undervisning och i alla läroämnena.

Målet är att den studerande ska

- fördjupa och utveckla sin multilitteracitet, i synnerhet sin förmåga att tolka, producera och kritiskt granska olika typer av texter
- fördjupa sin uppfattning om vilken betydelse språket inom olika vetenskapsområden och konstarter har, för både studier och arbetsliv
- lära sig att söka, välja, använda och dela olika typer av texter vid informationssökning och i studierna över lag
- fördjupa sin förmåga att kommunicera och påverka genom att utveckla sin förmåga att producera medietexter tillsammans med andra i olika kommunikationsmiljöer och med olika verktyg
- öva sig i mediekritik genom att fördjupa sig i samhällsliga, ekonomiska och kulturella faktorer som påverkar mediernas verksamhet
- känna till centrala upphovsrättsliga regler och normer för yttrandefrihet samt kunna analysera etiska och estetiska frågor i anknytning till medier
- kunna utnyttja olika medier och sin kompetens i multilitteracitet för att uttrycka sig och kommunicera med andra, samt producera, använda och dela innehåll på ett ansvarsfullt sätt.

Genom samarbete mellan läroämnena och genom mångsidiga studiemiljöer kan gymnasiet stödja de studerande i att fördjupa sin multilitteracitet. Även genom att utnyttja de studerandes egna idéer och miljöer och genom samarbete med till exempel medier, bibliotek samt forsknings- och kulturinstitutioner stärks de studerandes multilitteracitet. De studerande ska lära sig att ta del av medier på olika sätt, individuellt och gemensamt, till exempel genom att vara med och skapa mediematerial. Planen för användning av informations- och kommunikationsteknik i gymnasieundervisningen är ett viktigt stöd för detta temaområde.

Teknologi och samhälle

Målet för temaområdet är att fördjupa den studerandes förståelse för sambandet mellan den tekniska utvecklingen och samhällsutvecklingen. Människan bygger världen med teknikens hjälp utifrån sina behov, genom att söka och skapa nya lösningar. Tekniska lösningar bygger på kunskap om naturlagar och fenomen. Kreativitet och problemlösning, ändamålsenlighet och funktionalitet samt en hållbar framtid är utgångspunkter för den tekniska utvecklingen. Det centrala innehållet i temaområdet är livsstilsförändringar samt förändringar i omvärlden och samhället. Temaområdet kan behandlas ur ett historiskt, nutids- och framtidsperspektiv.

Målet är att den studerande ska

- använda kunskaper och färdigheter i olika läroämnena för att bedöma olika tekniska fenomen och reflektera över följderna av tekniska innovationer och olika utvecklingsmöjligheter inom teknologins område
- förstå människans förhållande till teknologin och kunna reflektera kring teknologins roll och betydelse för levnadsvanor, samhällsförändringar och miljöns tillstånd
- kunna se och förstå sambanden mellan vetenskap, konst och teknologisk utveckling
- våga utnyttja sina egna möjligheter, sin kreativitet och förmåga att lösa problem för att söka lösningar på praktiska problem samt lära sig att se misstag som en erfarenhet som hör till en kreativ process
- tillägna sig samarbetsförmåga och företagsamhet samt bekanta sig med företag och innovativa aktörer i arbetslivet som är intressanta tack vare sina tekniska lösningar
- kunna göra förnuftiga tekniska val som medborgare och konsument
- kunna reflektera över samband och samverkan mellan teknologi, ekonomi och politik samt bedöma hur olika tekniska alternativ påverkar utvecklingen av arbetsplatser, arbetets innehåll och sysselsättningen.

Människans förhållande till teknologin ska behandlas ur ett hem-, arbetslivs- och fritidsperspektiv. Teknologiska utvecklingstrender och -alternativ ska bedömas utifrån etiska och ekonomiska grunder samt ur välbefinnande- och säkerhetsperspektiv. De studerande ska uppmuntras att ta ställning till den teknologiska utvecklingen och att delta i beslutsfattande gällande den och samtidigt sträva efter en hållbar livsstil. Frågor som anknyter till temaområdet ska konkretiseras genom att man bekantar sig med hur tekniken tillämpas inom olika områden. Arbete i digitala miljöer och samarbete med olika aktörer inom teknologiområdet kan ingå i arbetet inom detta temaområde. Genom medveten handledning kan man här skapa jämlika förutsättningar för de studerande vid val av studier.

Lokala mål för undervisningen

De centrala kompetenser som genomsyrar den nationella läroplanen betonas särskilt i vår undervisning. Vårt mål är att utveckla och förstärka dessa kompetenser:

- kreativitet
- initiativförmåga
- flexibilitet
- social, digital, kommunikativ och kontextuell kompetens

Övriga centrala kompetenser kopplas ihop med vår skolas profil så att undervisningen tydligt stöder utveckling inom dessa kompetensområden. Hit hör förmåga till empati och tolerans samt den globala och kulturella kompetens som stöder vårt arbete för internationalism och global fostran. Krittiskt tänkande, tillämpningsförmåga, multilitteracitet, självledarskap och målinriktning är de centrala kompetenser som vi betonar i syfte att förstärka den studerandes beredskap för högskolestudier.

7.3. Modersmål och litteratur

Läroämnet modersmål och litteratur är ett centralt färdighets-, kunskaps-, kultur- och konstämne i gymnasiet. Ämnet spelar en central roll för den språkliga och kulturella allmänbildningen och genom modersmålsämnet stärks de studerandes förmåga att i olika vardags- och studiesituationer kommunicera, tänka, lära sig att lära samt utveckla sin personliga identitet. Modersmålsämnet hämtar sitt innehåll närmast från språk-, litteratur- och kommunikationsvetenskaperna och från kulturforskningen och bidrar till att utveckla språklig och kulturell kompetens samt medie-, medborgar- och demokratikunskap.

All social och kommunikativ kompetens och allt lärande baserar sig på att man har en mångsidig förmåga att uttrycka sig muntligt och skriftligt enligt situationens krav. Undervisningen i modersmål och litteratur har som mål att de studerande ska nå en sådan kompetens gällande språk och litteratur samt språkbruk, textanvändning, kommunikation, medier och multimodalitet som krävs vid fortsatta studier samt i arbetslivet. Undervisningen i modersmål och litteratur ska basera sig på ett vidgat textbegrepp som innebär att texter kan bestå av ord, bilder, ljud, siffror eller andra semiotiska system eller av olika kombinationer av dessa.

Litteraturundervisningen ska bidra till fördjupad kunskap om skönlitteratur och facklitteratur, fördjupad läserfarenhet samt förmåga att analysera och tolka texter ur olika synvinklar. Litteraturläsning ger upplevelser, stöd för utveckling av krittiskt tänkande och empati, etisk och estetisk reflektion, identitetsutveckling och kännedom om kulturarvet samt breddar den personliga uttrycksförmågan. Den studerande ska ges möjlighet att utifrån sin egen språkliga och kulturella bakgrund utveckla sin identitet i ett pluralistiskt och mångmedialt samhälle. Målet är även att den studerande ska lära sig värdesätta flerspråkighet, kulturell mångfald, mänskliga rättigheter ur språklig synvinkel samt jämlikhet och jämställdhet och få möjlighet att utveckla den egna uttrycksförmågan.

Inom ämnet modersmål och litteratur ska man sträva efter en integrering av läroämnets olika delområden, eftersom kunskaps- och färdighetsområdena står i ett funktionellt förhållande till varandra. Studiemiljöerna ska vara mångsidiga och innefatta bland annat webbmiljöer, bibliotek, kulturinstitutioner och mångsidiga metoder och det som behandlas inom ämnet ska vara meningsskapande och bidra till de studerandes lust att lära. Texter ska skapas och tolkas både individuellt och tillsammans med andra, även digitalt, och delas med andra studerande. Inom undervisningen ska man samarbeta med de övriga lärokurserna i ämnet modersmål och litteratur som erbjuds och med övriga läroämnen.

7.3.1. Svenska och litteratur

Svenska språket är det ena av Finlands två nationalspråk och svenskan är vid sidan om finska språket ett samhällsbärande språk i Finland. Lärokursen svenska och litteratur har samma omfattning och i stort sett samma mål och kursinnehåll som lärokursen finska och litteratur, dock med vissa avvikelser som beror på språkspecifika och kulturella faktorer. Läroämnet har ett centralt kulturbärande och identitetsskapande uppdrag i de svenska skolorna i Finland. Undervisningen i lärokursen svenska och litteratur har även som uppdrag att stärka de studerandes kulturella och språkliga medvetenhet, även gällande finskan och samiskan, och deras förståelse för språkets och kulturens betydelse för individen och samhället. Genom undervisningen i svenska och litteratur ska man kontinuerligt stödja de studerandes skolspråk och språkliga medvetenhet, parallellt med att flerspråkighet ska användas som en resurs. De studerandes varierande språkbakgrund ska uppmärksammas och beaktas i undervisningen.

Lärokursen svenska och litteratur ska vidare fördjupa de studerandes kunskaper om och i svenska språket, deras kommunikativa färdigheter och läs- och skrivkompetens, även i multimodala sammanhang, och deras kunskaper om litteratur och kultur. Modersmålsämnet ska ses som en bildningsprocess och är i den meningen ett livskunskapsämne och ett betydelseskapande ämne som bidrar till identitetsbygget och som fördjupar historiemedvetandet och det kulturella medvetandet. Genom analys av och reflektion kring olika slag av texter blir de studerande medvetna om metaforiska och narrativa mönster som är inbyggda i samhället och som ger människan möjlighet att skapa betydelse för hennes existens.

Svenska språket är objekt för undervisningen i denna lärokurs och huvudsakligt undervisningsspråk också i alla övriga läroämnen. I undervisningen ska man göra de studerande medvetna om betydelsen av god språklig kompetens inom de fortsatta studierna och de ska även bli bekanta med möjligheterna till studier i svenska och litteratur på högskolenivå. Inom kurserna integreras de olika delområdena: läsning, skrivande, tal, kommunikation, språk, texter, litteratur, drama och mediekunskap. De olika kunskapsområdena och färdigheterna samverkar därmed kontinuerligt med varandra. Under alla kurser ska de studerandes text- och kommunikationskompetens och den skriftliga kompetensen kontinuerligt utvecklas och de studerande ska läsa och behandla skönlitteratur och andra texter med utgångspunkt i kursens tematik. Att läsa hela verk och skriva längre sammanhållande texter ingår i det centrala innehållet i kurserna.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i svenska och litteratur är att den studerande ska

- fördjupa och bredda sina färdigheter i svenska språket och sin textkompetens och kommunikation för att kunna uttrycka sig mångsidigt och kommunicera målinriktat och ändamålsenligt
- fördjupa och bredda sina kunskaper om språk, skön- och facklitteratur, medier och kommunikation och kunna använda relevanta begrepp

- vidareutveckla sin multilitteracitet för att kritiskt kunna granska, analysera och utvärdera olika slag av texter och tillämpa sina kunskaper vid tolkning och produktion av texter med olika syften och i olika kontexter
- fördjupa och bredda sin kommunikativa kompetens för att kunna analysera och bedöma olika kommunikationssituationer och -relationer utgående från kontexten och kommunikativa uttryck av olika slag
- behärska normerna för standardspråket, inse att språket varierar inom olika fack- och vetenskapsområden och förstå betydelsen av språkvård både ur ett samhällligt perspektiv och för sitt eget språkbruk
- fördjupa sina språk- och litteraturkunskaper och stimuleras att söka sig till skönlitteratur i olika medier och från olika tider och kulturer för att utveckla sitt tänkande, sin allmänbildning, fantasi och inlevelseförmåga samt för att bygga sin världsbild
- kunna välja bland och kritiskt granska olika informationskällor, informationens tillförlitlighet, användbarhet och syfte
- ha kunskap om och kunna tillämpa upphovsrättsliga regler och kunna använda och hänvisa till källor
- kunna använda många olika slag av digitala verktyg inom modersmålsämnet alla delområden och förstå något om digitaliseringens inverkan på språk- och textanvändning
- kunna njuta av, använda och skapa språk och kultur
- fördjupa sin förståelse för olika kulturer och kulturell mångfald och känna till språkets och kulturens rötter och utveckling.

Bedömning

Bedömningen av lärokursen i svenska och litteratur ska basera sig på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Dessa mål är i sin tur kopplade till de allmänna målen för lärokursen. Det är viktigt att den studerande känner till kursmålen och att både den studerande och läraren kan följa med progressionen under kursens gång. Kursvitsordet ska basera sig på många olika slag av skriftlig och muntlig produktion inom läroämnets olika delområden, på eventuella andra bevis på kunskap och på hur aktivt den studerande har arbetat under kursens gång. Bedömningen ska vara mångsidig, sporrande, öppen och rättvis och basera sig på delaktighet. Den studerande ska uppmuntras till självvärdering och kamratvärdering under kursens gång. Det är viktigt att den studerande sätter upp individuella mål och utvärderar sin egen måluppfyllelse och att både läraren och de studerande ger varandra kontinuerlig respons. Genom att utveckla sin kompetens i självvärdering får den studerande en konstruktiv och realistisk uppfattning om sina kunskaper i ämnet och om sig själv som talare, texttolkare och textproducent.

Nationella obligatoriska kurser

1. En värld av texter (MO01)

Kursen är en introduktion till modersmålsämnet på gymnasiet och har som mål att fördjupa de studerandes kunskaper om och insikter i multimodala texter och kommunikation. Den studerande vidareutvecklar sin multilitteracitet och sin förmåga att fungera målinriktat och konstruktivt som lyssnare, talare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera och tolka texter som strukturella helheter
- utveckla sin kompetens att tolka och producera olika slag av texter och tolka olika textuella dimensioner
- fördjupa sin kunskap om skriv- och läsprocesser som kommunikativa, samhälleliga och individuella uttryck
- utöka sina kunskaper om och färdigheter i tal och kommunikation, speciellt i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- analys av de studerandes individuella kommunikationsprofiler och utveckling som talare, lyssnare, läsare och skribenter
- textbegreppet i vid bemärkelse: multilitteracitet
- olika textgenrer och deras funktion: berättande, beskrivande, instruerande, ställningstagande och reflekterande texter och kombinationer av dessa
- texters multimodalitet, speciellt medietexter och mediebilder
- texters flerstämmighet
- analys av prosatexter: både fiktion och fakta, med fokus på romaner och noveller
- informationssökning, webbläsning, källhänvisningar och källkritik
- materialbaserat skrivande, kommentarer till och referat av texter och att skriva tillsammans
- metakognitiva färdigheter och lässtrategier
- gruppkommunikation och dynamiken vid målinriktad gruppdiskussion

2. Språk, kultur och identitet (MO02)

Kursen ger en bild av språkets betydelsebärande funktion tillsammans med andra verbala och nonverbala uttrycksformer. Språkets och kulturens betydelse för individen och samhället behandlas, även ur ett skönlitterärt perspektiv, och den studerandes kunskap om språk, språklig variation och kommunikation fördjupas.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin språkliga medvetenhet och förstå språkets och litteraturens sociala, samhälleliga, individuella och meningsskapande funktion
- ha kunskaper om språkliga strukturer och kunna tillämpa grammatikaliska begrepp vid textanalys
- förstå svenska språkets position bland språken i världen och som ett språk i Norden
- ha kunskaper om språkförhållandena i Finland och i det övriga Norden samt om det svenska språkets ursprung
- förstå fenomenen kulturell och språklig pluralism och flerspråkighet
- lära sig planera, bearbeta och sammanställa muntliga och skriftliga faktatexter och att ge och ta emot respons och utvärdera sina muntliga och skriftliga färdigheter.

Centralt innehåll

- språkets, litteraturens och kulturens identitetsskapande roll
- analys av text-, sats- och ordstrukturer och andra meningsskapande element i texter, till exempel språkliga metaforer
- de nordiska språkens gemensamma ursprung, skillnader och likheter mellan de nordiska språken och formländet av det svenska språket
- det svenska språkets kulturbärande roll i Finland och betydelsen av svenskt standardspråk
- språkliga varieteter såsom dialekter och slang samt flerspråkighet, kulturell mångfald, vitalisering av språk och språklig mångfald
- litteratur, både skönlitteratur och faktatexter, som anknyter till kursens teman och med fokus på finlandssvensk litteratur
- skrivandet som process: från idé till planering, avgränsning av ämnet, val av synvinkel, respons av och till andra, bearbetning av språk och stil, rubricering och finslipning
- informativa inlägg i en diskussion eller en debatt och att ge och ta emot respons

3. Att analysera och tolka litteratur (MO03)

Kursen behandlar språk och litteratur som verktyg för skapande. Den studerande fördjupar sin kunskap om språkets estetiska funktion och kulturella betydelse. Den studerande blir även allt skickligare i att tolka skönlitterära texter, både muntligt och skriftligt och kan njuta av och glädjas över skönlitteratur i olika former.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla sin förmåga att läsa och tolka fiktiva texter både analytiskt och estetiskt och reflektera över sitt eget läsande
- fördjupa sin uppfattning om litteraturen som estetiskt verkningsmedel och få en uppfattning om skönlitteraturens kulturbärande roll
- fördjupa sin förmåga att analysera och tolka litteratur med hjälp av lämpliga begrepp och kunna motivera sina tolkningar
- få insikt i poetiskt språkbruk
- vidareutveckla sina färdigheter i gruppkommunikation.

Centralt innehåll

- att fördjupa sin kunskap om de litterära genrerna och hur deras profiler förändras och vidgas över tid och rum
- att behandla bildspråk, mångtydighet och andra textuella medel i skönlitteraturen och i de studerandes egna texter
- att läsa, analysera och tolka epik, drama och lyrik, med fokus på diktanalys
- att läsa och tolka multimodala uttrycksformer, till exempel i bildkonstverk, film och teater
- att producera egna texter utgående från skönlitterära texter
- att föra målinriktade litterära samtal samt analysera och bedöma gruppdiskussioner

4. Text och påverkan (MO04)

Kursen handlar om maktbruk och delaktighet genom språk och texter. Den studerande fördjupar sig i att analysera multimodala texter och litteratur utgående från texters möjlighet att påverka samhällsdebatten och får fördjupad kunskap och färdighet i argumentationsteknik och andra påverkningsmedel.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin kritiska läskunnighet, speciellt sin medieläskunnighet
- kunna motivera sina åsikter både som talare och skribent
- kunna analysera och kritiskt granska texter ur olika synvinklar, bland annat etiskt och ideologiskt
- kunna analysera litteraturens och andra konstformers samt mediernas samhälleliga inverkan och kulturpolitiska betydelse.

Centralt innehåll

- ställningstagande och argumenterande texter och retoriska stilmedel
- verbala och visuella medel som används för att påverka mottagaren, t.ex. reklamtexter och underhållning

- ideologiskt färgade texter och skillnaden mellan åsikter och vetenskapligt baserad information
- synvinklar och uttryckssätt inom olika vetenskapsområden samt informationssökning
- yttrandefrihet, censur, källkritik, mediekritik, upphovsrätt och plagiat
- språk, stil och innehåll som påverkningsmedel inom litteraturen
- övning i att debattera, argumentera och ta ställning, både i tal och skrift

5. Text och kontext (MO05)

Kursen har fokus på texter i ett kontextuellt perspektiv. Den studerande blir van att analysera, tolka och producera texter inom olika genrer och stilriktningar i relation till olika sammanhang och processer.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera texter ur ett geografiskt, språkligt och historiskt perspektiv, i olika historiska och kulturella sammanhang och i relation till andra texter
- fördjupa sina kunskaper om texters stilistiska drag
- utveckla och bredda sina uttryckssätt i tal och skrift
- känna till skönlitterära författarskap och texter inom nordisk litteratur
- känna till centrala verk och teman inom världslitteraturen och kunna placera dem i deras kulturella kontext.

Centralt innehåll

- läsning och tolkning av texter från olika tider, platser och kulturer och som uttryck för olika människosyner, världsbilder, värdegrunder och idévärldar både i ett historiskt och i ett nutidsperspektiv
- olika stilistiska och språkliga komponenter och hur de inverkar på en text
- centrala verk inom världslitteraturen, med fokus på nordisk litteratur och i ett kontextuellt perspektiv
- en skrivuppgift eller en muntlig uppgift med litterärt tema, till exempel ett debattinlägg, en essä eller en dramaframställning

6. Berättelser i samtiden (MO06)

Kursen behandlar aktuella kulturfenomen framför allt i ett narrativt perspektiv. Den studerande fördjupar även sina kunskaper om kommunikationsetik.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till kulturella uttryck och fenomen i samtiden och nutida textgenrer
- nå en fördjupad förståelse för språkets och texters betydelse för kulturen som helhet
- nå en fördjupad förståelse för narrativiteten som centralt kulturuttryck
- ha kunskap om nutida verk och teman inom världslitteraturen samt inom aktuell finländsk litteratur
- kunna fungera etiskt och konstruktivt i olika kommunikationssituationer.

Centralt innehåll

- aktuella kulturella och språkliga fenomen, till exempel språkets och litteraturens utveckling i en digital värld samt språk och identitet
- aktuella multimodala textgenrer, till exempel teater, film, bildkonst, TV-serier, spel och andra medietexter
- klassiska narrativa strukturer i modern form, till exempel myter, sagor eller klassiker; intertextualitet
- läsning och tolkning av utländsk och finländsk nutidslitteratur
- produktion av reflekterande texter utgående från kursens teman
- språkvård i samband med textproduktion
- dialogisk kommunikation och kommunikationsetik, t.ex. i sociala medier

Nationella fördjupade kurser

7. Fördjupad muntlig kommunikation (MO07)

Kursen ger den studerande möjlighet att fördjupa och bredda sina kommunikativa kunskaper och färdigheter framför allt i muntlig kommunikation samt att planera, anpassa och utvärdera sitt sätt att kommunicera i olika kommunikationssituationer. Under kursen övar den studerande sig också i att bedöma kommunikationens betydelse för mänskliga relationer och inom studierna och arbetslivet. Den studerande kan ges möjlighet att delta i slutprovet i muntlig kommunikation för andra stadiet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om talspråklig kommunikation, retoriska medel, olika aktörer och kommunikationsmönster
- fördjupa sin kunskap om hur kommunikativt samspel uppkommer och upprätthålls och om spänningar mellan olika kommunikatörer
- utveckla sin kompetens att fungera i olika slag av kommunikationssituationer samt att skapa och upprätthålla kommunikation
- utveckla sin säkerhet i att uttrycka sig både individuellt och i grupp
- känna igen, kunna analysera och implementera faktorer som påverkar talarens och budskapets trovärdighet
- kunna analysera kommunikation och kommunikativa färdigheter ur olika synvinklar.

Centralt innehåll

- typiska mönster och bidragande faktorer i olika kommunikationssituationer och mellan olika kommunicerande aktörer
- analys, tolkning och bedömning av talspråkstexter
- verbal och nonverbal kommunikation
- kommunikation i vardagen
- övning i att uppträda och argumentera vid förhandlingar, möten och i olika slag av diskussioner, debatter och samtal
- muntliga anföranden och kommunikation i grupp
- kulturbundna, speciellt finlandssvenska och svenska särdrag, vid muntlig kommunikation

8. Fördjupad skrivkompetens (MO08)

Kursen handlar om att fördjupa och utveckla färdigheten att producera olika slag av texter. Dessutom fördjupar den studerande sig i och analyserar aktuella mediedebatter som gäller till exempel kultur och samhälle.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sin färdighet i textproduktion då det gäller att välja synvinkel för sina egna texter, behandla ett tema, välja sina källor, tänka självständigt och hitta sitt eget personliga uttryckssätt
- kunna bygga upp en till innehållet, strukturen och stilen enhetlig och logisk text
- i diskussioner och i skrift kunna behandla, utvärdera och kritiskt granska aktuella teman
- kunna välja texter som är intressanta och genom egen textproduktion bidra till diskussionen kring dessa texter.

Centralt innehåll

- att strukturera och bearbeta texter och sammanställa dem i slutlig form samt att ge respons, skriva tillsammans och dela texter
- att producera texter som är begripliga, logiska och sammanhängande och analysera dem ur ett språkriktighetsperspektiv
- att skriva texter med utgångspunkt i ett mångsidigt material
- att producera och analysera medietexter

9. Fördjupad läskompetens (MO09)

Under denna kurs fördjupar den studerande sina färdigheter i att analysera, tolka, producera och utvärdera olika slag av texter. Den studerande utvecklar även sitt kritiska läsande, sin läslust, sitt reflektiva tänkande och sin kulturella kompetens.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- vidareutveckla förmågan att läsa och tolka olika slag av texter analytiskt, kritiskt, kreativt och med inlevelse
- fördjupa sina insikter i multilitteracitet, speciellt vad gäller textgenrer och multimodalitet, samt särdrag i olika typer av texter
- hitta nya vägar för sitt kritiska, kreativa och reflektiva tänkande genom läsning
- vidareutveckla sin läsfärdighet och bredda sina lässtrategier.

Centralt innehåll

- fördjupad textkunskap, fördjupad textanalys och begrepp som används då man analyserar, tolkar och kritiskt granskar språk, litteratur, bilder och medietexter
- fördjupad läsning och tolkning av multimodala texter, både faktatexter och fiktiva texter, ur olika synvinklar
- olika lässtrategier och lästekniker, speciellt vid läsning av längre texter
- läsning av hela texter, till exempel essäer, romaner och olika slag av faktatexter inom ämnesområdet
- gestaltning och bearbetning av litteratur genom kreativt skrivande

Lokala fördjupade kurser

Enigheten (MO12)

10. Svenskan på intensiven (MO10)

Kursen är uppbyggd kring det individuella språkbruket.

kurssi-osa-tavoitteet

Kursens mål är att den studerande ska

- analysera det individuella språkbruket.
- bearbeta och analysera både den skriftliga och muntliga svenskan, allt från ordförråd till stilistik
- jobba intensivt med språket
- åtgärda språkproblem via olika uppgifter
- gå igenom allmän språkvård
- diskutera språkliga nyheter och fenomen
- kommunicera, påverka, medla och briljera både verbalt och skriftligt

kurssi-osa-keskeinenSisalto

- språkbruk och självreflektion
- studieteknik och skrivprocessen
- vokabulär, språkriktighet och stilistik
- aktuella språkfrågor
- argumentation både muntligt och i skrift

11. På slutrakan (MO11)

Kursen är uppbyggd kring reflektion kring det egna skrivandet, analys av texter och en fördjupning av textkompetens. Kursen ger den studerande en möjlighet att utveckla sitt eget skrivande.

kurssi-osa-tavoitteet

Kursens mål är att den studerande ska

- hitta nya vägar för sitt skrivande och utveckla en säkerhet att uttrycka sig i skriftlig form
- jämföra sitt skrivande av idag med tidigare essäer och analyser
- kunna ge och ta emot konstruktiv kritik på sina essäer och analyser

kurssi-osa-keskeinenSisalto

- skrivprocessen
- textkomposition
- bildanalys
- textkompetens

7.4. Det andra inhemska språket, svenska (ruotsi)

Undervisningen i svenska i gymnasiet ska fördjupa och utveckla den språkkunskap och språkmedvetenhet som den studerande tillägnat sig i den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina kunskaper i svenska och att vidga sin flerspråkiga kompetens och utveckla sina metaspråkliga färdigheter. Undervisningen i svenska ska basera

sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar både det talade och det skrivna språket, och undervisningen stödjer därmed också de studerandes kompetens i multilitteracitet.

Undervisningen ska stärka de studerandes tilltro till den egna förmågan att lära sig svenska och att modigt använda sig av sina kunskaper samt ge de studerande möjligheter att känna glädjen i att lära sig. Undervisningen ska stärka de studerandes vilja och förmåga att agera i svenskspråkiga miljöer både i Finland och i Sverige och på andra håll där det är möjligt. All språkkunskap som de studerande har ska tas tillvara i undervisningen. Undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och med de språk som de studerande använder på fritiden. De studerande ska vägledas att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin förmåga att agera konstruktivt i olika sammanhang. Undervisningen ska ge färdigheter för att delta och aktivt påverka i internationella sammanhang samt fördjupa de studerandes världsmedborgerliga färdigheter.

De studerande ska uppmuntras att tillägna sig livslånga strategier för språkinläring genom att identifiera de strategier för lärande som bäst lämpar sig för det egna lärandet i svenska. De ska även uppmuntras att utvärdera sina framsteg i lärandet och att se språkkunskapen som en kompetens också i arbetslivet. Jämställdheten mellan könen vid språkval och i språkstudier förstärks genom att man i undervisningen uppmuntrar till en fördomsfri inställning och genom att man behandlar olika teman mångsidigt.

I språkundervisningen ska man använda undersökande, mångsidiga och elevaktiverande arbetssätt. De studerande ska handledas att söka, utvärdera och behandla information på svenska, eventuellt också på de andra nordiska språken. Digitala verktyg ska utgöra en naturlig del av studiemiljön.

I språkundervisningen behandlas teman som utvecklar de studerandes förmåga att behärska helheter och att arbeta ämnesintegrerat. De studerande ska erbjudas produktiva och tillräckligt krävande uppgifter som är meningsfulla för dem. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier uppmuntrar de studerande att använda sig av sina språkkunskaper och flerspråkiga kompetenser på både högre och lägre nivå.

I undervisningen ska man beakta att de studerande i förhållande till kunskapsnivåerna avancerar i olika takt, vilket kan betyda att uppgifterna kräver differentiering eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i svenska

Gemensamma mål för undervisningen i de olika lärokurserna i svenska är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att använda och agera på svenska i en kulturellt mångskiftande värld i nationella, nordiska, europeiska och globala sammanhang där det är möjligt att använda svenska
- inse det svenska språkets betydelse som Finlands andra nationalspråk
- på ett kreativt sätt våga använda svenska i studierna, arbete och under fritiden
- befästa sina kunskaper i svenska, sin språkkänsla och förmåga att tillämpa språkkunskaper och sin allmänna språkkännedom också över språkgränserna
- utvecklas till en målinriktad språkinlärare och kunna tillämpa strategier för språklärande
- förstå betydelsen av mångsidiga språkkunskaper och vilka möjligheter de ger
- kunna bedöma om de egna kunskaperna räcker till för fortsatta studier
- kunna planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, såsom arbetsliv och internationell verksamhet.

Målen för undervisningen är att den studerande i lärokursen når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och att den studerande ska kunna bedöma sin språkkunskap i förhållande till den kunskapsnivå lärokursen har som mål.

Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A-lärokurs	B2.1	B2.1	B1.2
B1-lärokurs	B1.1	B1.1	B1.1
B3-lärokurs	A2.2	A2.2	A2.1
Modersmålsinriktad lärokurs	B2.2	B2.2	B2.2

Bedömning

Bedömningen i svenska ska basera sig på hur den studerande uppnår de gemensamma målen för undervisningen i svenska och de specifika målen för lärokursen. I varje kurs ska man i bedömningen beakta de enskilda kursernas tyngdpunktsområden och deras nära koppling till de gemensamma målen och de specifika målen för lärokursen. I alla kurser ges den studerande mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av lärprocessen. Den studerande ska få respons på sina framsteg inom språkkunskapens olika delområden och på övriga mål, såsom förmågan att i språkkunskaperna tillämpa strategier för lärande och att agera i svenskspråkiga miljöer. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Man kan under alla kurser arbeta med portfoliomethoden, även vid integrering av läroämnena.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självbedömning och kamratbedömning används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk. I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen baserar sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och på övriga bevis på kunskap som framkommit under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig färdighet ges ett särskilt intyg som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

Byte av lärokurs

Det är ändamålsenligt för den studerande att i mån av möjlighet fortsätta med studierna enligt påbörjad lärokurs. Vid byte av lärokurs i svenska från en lång lärokurs till en kortare räknas kurserna till godo enligt följande:

Kurser	Modersmålsinriktad lärokurs		A-lärokurs		B1-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1
Kurs	2	→	2	→	2
Kurs	3	→	3	→	3
Kurs	4	→	4	→	4

Kurs	5	→	5		
Kurs	6	→	6	→	5
Kurs	7	→	7	→	7
Kurs	8	→	8	→	6

Studier som avklarats enligt en längre lärokurs kan i en kortare lärokurs utgöra fördjupade eller tillämpade kurser enligt vad som bestäms i läroplanen. Om den studerande önskar, ska hen ges möjlighet att avlägga kompletterande studier för fastställande av kunskapsnivån. Vid byte från en kortare lärokurs till en längre kan den studerande uppmanas att avlägga kompletterande studier och vitsordet ska samtidigt omprövas. Den studerande kan också studera kurser från en annan lärokurs utan att byta lärokurs. Dessa kurser kan då enligt vad som bestäms i läroplanen utgöra fördjupade eller tillämpade kurser och räknas in i den studerandes egentliga lärokurs.

7.5. Det andra inhemska språket, finska

Undervisningen i finska i gymnasiet ska fördjupa och utveckla den språkkunskap och språkmedvetenhet som de studerande tillägnat sig inom den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina kunskaper i finska och att vidga sin flerspråkliga kompetens, att bygga broar språken emellan och att utveckla sina metaspråkliga färdigheter. Språkundervisningen baserar sig på det vidgade textbegreppet, som omfattar både det talade och det skrivna språket, och undervisningen stödjer därmed också de studerandes kompetens i multilitteracitet.

Undervisningen ska förstärka de studerandes tilltro till den egna förmågan att lära sig finska och viljan att modigt använda sig av sina kunskaper samt att känna glädjen i att lära sig. Undervisningen ska även stärka de studerandes vilja och förmåga att agera i finskspråkiga miljöer. All språkkunskap som de studerande har ska kunna tillvaratas både i skolan och på fritiden och de studerande ska handledas i att reflektera över språkrelaterade attityder och värderingar. Undervisningen ska stärka och utveckla de studerandes färdigheter och möjligheter att på finska aktivt kunna ta del av och påverka utveckling och händelser både i sin närmiljö och i vidare sammanhang.

De studerande ska uppmuntras att tillägna sig livslånga strategier för språkinläring genom att identifiera de strategier för lärande som bäst lämpar sig för det egna lärandet i finska. De ska även uppmuntras att utvärdera sina framsteg i lärandet och att se språkkunskapen som en kompetens också i arbetslivet. Jämställdheten mellan könen vid språkval och i språkstudier förstärks genom att man i undervisningen uppmuntrar till en fördomsfri inställning till språkstudier och genom att man behandlar olika teman ur flera olika synvinklar.

I språkundervisningen ska man använda undersökande, mångsidiga och elevaktiverande arbetssätt. De studerande ska handledas att söka, utvärdera och behandla information på finska. Digitala verktyg ska utgöra en naturlig del av studiemiljön.

I språkundervisningen behandlas teman som utvecklar de studerandes förmåga att behärska helheter och att arbeta ämnesintegrerat. De studerande ska erbjudas produktiva och tillräckligt krävande uppgifter som är meningsfulla för dem. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier uppmuntrar de studerande att använda sig av sina språkkunskaper och flerspråkiga kompetenser på både högre och lägre nivå.

I undervisningen ska man beakta att de studerande i förhållande till kunskapsnivåerna avancerar i olika takt, vilket kan betyda att uppgifterna kräver differentiering eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i finska

Gemensamma mål för undervisningen i de olika lärokurserna i finska är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att agera på finska i olika sammanhang
- inse det finska språkets betydelse som nationalspråk
- på ett kreativt sätt våga använda det finska språket i studier, arbete och under fritiden
- befästa sina kunskaper i finska, sin språkkänsla och förmåga att i språkstudierna tillämpa och dra nytta av sin allmänna språkkänedom
- fördjupa och bredda sina kunskaper om finskans struktur
- utvecklas till en målinriktad språkanvändare som kan tillämpa strategier för lärande i sina språkstudier
- inse betydelsen av de utökade möjligheter som en bred språkkunskap erbjuder
- kunna bedöma sina språkkunskaper och planera sina språkstudier med tanke på framtida behov i till exempel fortsatta studier och arbetsliv.

Målen för undervisningen är att den studerande når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och att den studerande ska kunna bedöma sin språkkunskap i förhållande till den kunskapsnivå lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A-finska	B2.1	B2.1	B1.2
B1-finska	B1.1	B1.1	B1.1
B3-finska	A2.2	A2.2	A2.1
Modersmålsinriktad finska	B2.2	B2.2	B2.2

Bedömning

Bedömningen i det andra inhemska språket finska ska basera sig på hur den studerande uppnår de gemensamma målen för undervisningen i finska och de specifika målen för lärokursen. I bedömningen ska man beakta de enskilda kursernas tyngdpunktsområden och deras nära koppling till de gemensamma målen och de specifika målen för lärokursen. I alla kurser ges den studerande mångsidig respons. Man ska ge den studerande respons på framsteg inom språkkunskapens olika delområden och på övriga mål, såsom förmågan att i språkstudierna tillämpa strategier för lärande och att använda finska i autentiska miljöer. Responsen ges under kursens gång i olika skeden av lärprocessen. Den studerande uppmuntras att dra nytta av självvärdering och kamratvärdering. Man kan under alla kurser arbeta med portfoliomethoden, även vid integrering av läroämnena.

Som stöd vid bedömningen och som ett verktyg för läraren och den studerandes självvärdering och kamratvärdering används nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen för språk. I början av studierna ska man speciellt ge respons på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. I takt med att studierna framskrider kan man i tilltagande grad använda sig av nivåskalan då man definierar nivån på den studerandes förmåga att kommunicera samt att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen, den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen och den fördjupade kursen 8 i den modersmålsinriktade lärokursen i det andra inhemska språket baserar sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och på övriga bevis på kunskap som framkommit under kursen. Kurserna bedöms enligt skalan 4–10. Också det prov i muntlig språkfärdighet som hör till kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig språkfärdighet ges ett särskilt intyg som bilaga till gymnasiets avgångsbetyg.

Byte av lärokurs

Det är logiskt för den studerande att i mån av möjlighet fortsätta med studierna enligt påbörjad lärokurs. Vid byte av lärokurs i finska, från en lång lärokurs till en kortare lärokurs, räknas kurserna till godo enligt följande:

Kurs	Modersmålsinriktad lärokurs		A-lärokurs		B1-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1
Kurs	2	→	2	→	2
Kurs	3	→	3	→	3
Kurs	4	→	4	→	4
Kurs	5	→	5	→	5
Kurs	6	→	6		
Kurs	7	→	7	→	7
Kurs	8	→	8	→	6

Studier som avklarats enligt en mer omfattande lärokurs kan i en mindre omfattande lärokurs utgöra fördjupade eller tillämpade kurser enligt hur man definierar dem i den lokala läroplanen. Den studerande har möjlighet att få erkännande av kunnande för fastställande av kunskapsnivån ifall hen så önskar. Vid byte från en mindre omfattande lärokurs till en mer omfattande lärokurs kan den studerande uppmanas att avlägga kompletterande studier och i detta sammanhang gör man en ny omprövning av kursvitsorden. Den studerande kan även läsa kurser från en annan lärokurs utan att byta lärokurs. Dessa kurser kan då enligt vad som bestäms i den lokala läroplanen utgöra fördjupade eller tillämpade kurser och räknas in i den studerandes egentliga lärokurs.

7.5.1. Finska, modersmålsinriktad lärokurs

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. I tilltagande grad och i samband med att studierna framskrider ska man fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och uttryckssätt som kursernas olika kontexter kan kräva. Under studiernas gång och speciellt i slutskedet ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ingår många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs.

Under de obligatoriska kurserna 1 och 2 ska man betona betydelsen av att utveckla färdigheterna för språkstudier, den egna språkkompetensen både individuellt och interaktivt i grupp och förmågan att kommunicera i olika situationer. I tilltagande grad och i samband med att studierna framskrider ska man fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och uttryckssätt som kursernas olika kontexter kan kräva. Under studiernas gång och speciellt i slutskedet ska man betona språket som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

Under varje kurs ska man reservera tillräckligt med tid för aktuella eller lokala frågor om vilka man kan besluta tillsammans. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som berör temaområdena kan ske i samband med alla kurser. I kurserna ingår många olika slag av övningar inom språkets alla delområden så att den muntliga och skriftliga interaktionen i slutskedet fått lika stor tyngd. Tyngdpunkterna kan dock variera från kurs till kurs.

Under de fördjupade kurserna fördjupar den studerande sin förmåga att använda finska språket för olika ändamål. Hen övar sig att tolka och producera texter både individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. Under kurserna kan man i form av en skriftlig eller muntlig produktion integrera studierna i finska med övriga studier.

Under de fördjupade kurserna fördjupar den studerande sin förmåga att använda finska språket för olika ändamål. Hen övar sig att tolka och producera texter både individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. Under kurserna kan man i form av en skriftlig eller muntlig produktion integrera studierna i finska med övriga studier.

Läroämnets uppdrag

Syftet med den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att ge tvåspråkiga och flerspråkiga studerande i svenskspråkiga gymnasier en möjlighet att vidareutveckla sina kunskaper i finska och stärka den egna mångfasetterade språkliga och kulturella identiteten. Kurserna är uppbyggda kring samma teman som A-lärokursen, för att studierna ska kunna ordnas både som särskilda kurser och som individuella studier.

Lokal precisering:

Rekommenderad kursordningsföljd:

1G: FIM01, FIM02, FIM03

2G: FIM04, FIM05, FIM06

3G: FIM07, FIM08, FIM09

Kurserna bör avläggas i kronologisk ordning.

Mål för undervisningen

Specifika mål för undervisningen i den modersmålsinriktade lärokursen i finska är att den studerande ska

- *fördjupa sina kunskaper om finskans struktur*
- *fördjupa sin språkliga medvetenhet om finska och utveckla sin kunskap om språkets användning i jämförelse med svenskan och andra språk, så att hen kan nyansera och förbättra sitt språk*
- *fördjupa och nyansera sitt ordförråd så att hen kan läsa, tolka, producera och utnyttja olika texter som hör till allmänbildningen eller studierna*
- *bekanta sig med finsk kultur och litteratur, samt läsa och analysera finsk skönlitteratur*

- vidareutveckla sin förmåga att fungera målinriktat som talare, lyssnare, läsare och skribent i olika kommunikationsmiljöer
- kunna relatera sin språkkunskap till kunskapsnivå B2.2 samt kunna utvärdera och vidareutveckla sina språkkunskaper
- efter slutförda gymnasiestudier klara av också krävande studier och arbetsuppgifter på finska.

Nationella obligatoriska kurser

1. Vardagsliv, närmiljö och hälsa (FIM01)

Centralt innehåll

- skillnader i slang, dialekter, talspråk och standardfinska behandlas
- Den studerande håller korta anföranden gällande teman som anknyter till deras vardagliga liv som t.ex. hobbyn.
- tvåspråkigheten stärks genom översättning fi-sve, sve-fi gällande t.ex. sportgrenar.
- verblära

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter som t.ex. novellanalys eller bokrecension, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen fördjupas den studerandes förmåga att uttrycka sig nyanserat och korrekt i olika sammanhang, med utgångspunkt i kursens teman och med speciell uppmärksamhet på skillnader mellan det talade och det skrivna språket. Skillnader i spontant talspråk, slang, dialekter och standardfinska behandlas. Den studerande förbereder och håller korta muntliga anföranden. I litteraturen behandlas och analyseras noveller och annan skönlitteratur.

2. Natur och vetenskap (FIM02)

Centralt innehåll

- skrivuppgift om ett vetenskapligt ämne som anknyter till natur, miljö och hållbar utveckling
- muntlig presentation av det egna vetenskapliga ämnet
- studeranden läser en skönlitterär bok som anknyter till natur och miljö
- vattendrag, naturfenomen, växter, svampar, djurarter, fåglar m.m. översätts
- nomenböjningen
- besök till t.ex. Luontotalo arkki som är Björneborgs museums naturvetenskapliga enhet

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå bedömning av den skriftliga och muntliga presentationen av det egna vetenskapliga ämnet, prov, uppsats och andra skrivuppgifter, övriga muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen behandlas olika slag av texter, också skönlitterära, om natur, miljö, vetenskap och hållbar utveckling både muntligt och skriftligt. Ordförrådet inom kursens teman fördjupas. Den studerande förbereder och håller en längre projektpresentation och lär sig utvärdera sin egen och andras presentationer.

3. Teknik och konsumtion (FIM03)

Centralt innehåll

- texter tolkas och läses som behandlar konsumtion, handel, teknik och informationsteknik
- tvåspråkigheten stärks genom att ord och uttryck översätts som anknyter till teman ovan
- muntligt anförande av en uppfinning
- infinitiver och participer

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå bedömningen av muntliga anförandet av en uppfinning, prov, uppsats och andra skrivuppgifter, andra muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen bekantar sig den studerande med genrer som kombinerar bild, ljud och skriftlig och muntlig text. Man använder sig av texter som behandlar konsumtion, handel, teknik och informationsteknik och bearbetar dem både muntligt och skriftligt, till exempel med hjälp av digitala verktyg. Lämplig skönlitteratur läses och diskuteras till exempel i ett digitalt forum.

4. Medierna och samhället (FIM04)

Centralt innehåll

- medietexter läses, analyseras och produceras.
- ordförrådet och tvåspråkigheten stärks gällande media och samhälle
- insändare behandlas och produceras själv
- besök till Satakunnan Kansa, lokaltidningens redaktion
- satsmotsvarigheter

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå bedömningen av medietexter som studeranden själv har skrivit som t.ex. en insändare, prov, uppsats och andra skrivuppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen producerar den studerande texter som anknyter till kursens teman och uppmärksamhet fästs i synnerhet vid texternas disposition, styckeindelning, variation och sätt att skapa sammanhang. Man bekantar sig med medietexter om aktuella händelser och texternas stil och uppbyggnad behandlas. Skönlitteratur läses och används som underlag för medietexter.

5. Utbildning och arbetsliv (FIM05)

Centralt innehåll

- texter läses som behandlar studie-, yrkes och näringsliv
- studeranden fördjupar och nyanserar sitt ordförråd gällande yrkes- och näringslivet genom t.ex. översättning
- skriver arbetsansökan och meritförteckning
- arbetsintervju övas
- Ortsnamn och deras böjning
- platsadverbial
- i mån av möjlighet studiebesök till ett lokalt företag

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter som t.ex. sammandrag eller översättning, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen fördjupar den studerande sina färdigheter att producera olika texter som anknyter till kursens temaområden och lär sig förbereda sig för arbetsintervjuer. Man arbetar med texter som behandlar utbildning och yrkes- och näringsliv. Översättning till och från finska övas för att belysa skillnader mellan språken. Sammandrag övas på båda språken.

6. Finsk kultur och litteratur (FIM06)

Centralt innehåll

- den finska litteraturen behandlas
- läsning av ett skönlitterärt verk som är skrivet av en finsk författare
- läsning och analysering av finsk skönlitteratur
- muntliga och skriftliga uppgifter samt diskussionsteman som behandlar kända finska författare och deras verk
- skrivandet fördjupas genom att öva olika textgenrer.

Bedömning: I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter som t.ex. bokrecension, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Mål och centralt innehåll

Under kursen breddar och fördjupar den studerande sin multilitteracitet och sin kännedom om finsk kultur och litteratur. Den studerande fördjupar även sin kunskap om språkets estetiska funktion och kulturella betydelse. Ett skönlitterärt verk läses och analyseras. Förmågan att skriva stärks genom att man övar sig i att producera olika slag av texter.

Nationella fördjupade kurser

7. Kommunicera i skrift (FIM07)

Mål och centralt innehåll

Under kursen fördjupas färdigheterna i textproduktion och förmågan att kritiskt läsa och tolka finska texter i olika slag av skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Man analyserar och producerar både fakta och fiktiva texter samt texter inom olika genrer, såsom berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande och ställningstagande texter. Den studerande ges möjlighet att enligt behov och önskemål producera olika digitala texter. Vid behov kan centrala strukturer repeteras.

8. Kommunicera i tal (FIM08)

Mål och centralt innehåll

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tala och uppträda på finska i både formella och informella kommunikationssituationer. Den studerande utvecklar sina färdigheter att uttrycka sig individuellt och att i grupp diskutera aktuella samhällsfenomen och sådant som hör till allmänbildningen. Argumentationsteknik övas.

Lokala fördjupade kurser

9. Förberedande kurs för studenskrivningen (FIM09)

- de centrala strukturerna repeteras
- studentskrivningarnas delområden övas
- kursen bedöms med vitsordet A (avlagd) eller U (underkänd) och avläggs inför skrivningarna

7.6. Främmande språk

Språkundervisningen ska fördjupa språkmedvetenheten och den språkpedagogik som påbörjats i den grundläggande utbildningen. De studerande ska handledas att utveckla sina färdigheter i olika språk, sin flerspråkiga kompetens och sina metalingvistiska färdigheter. Språkundervisningen ska baseras på det vidgade textbegreppet, enligt vilket text innefattar både talat och skrivet språk. Språkundervisningen ska bidra till att utveckla de studerandes multilitteracitet.

Undervisningen ska stärka de studerandes tilltro till sin förmåga att lära sig språk och att modigt använda dem samt ge de studerande möjligheter att känna glädje i lärandet. Undervisningen ska stärka de studerandes vilja och förmåga att ta del av kulturellt, internationellt och språkligt mångskiftande miljöer och sammanhang. All språkkunskap som de studerande har ska tas tillvara i undervisningen och undervisningen ska också bygga broar mellan olika språk och till de språk som de studerande använder på fritiden. De studerande ska vägledas att reflektera över betydelsen av attityder och värderingar och att utveckla sin förmåga att agera konstruktivt i olika situationer. Undervisningen ska bidra till att utveckla färdigheter för att delta och aktivt påverka i en global värld samt utveckla de studerandes världsmedborgerliga färdigheter.

De studerande ska uppmuntras att utveckla färdigheter för livslångt språklärande och att identifiera individanpassade sätt att lära sig språk, att utvärdera hur det egna lärandet fortlöper och att se språkkunskapen som en arbetslivskompetens. Jämställdheten mellan könen ska stärkas i språkstudierna och i språkval genom att man uppmuntrar de studerande att ha en fördomsfri inställning till språkstudier och behandlar olika teman mångsidigt.

Undersökande lärande, mångsidiga och elevnära arbetssätt ska användas i språkundervisningen. De studerande ska handledas att söka, bedöma och hantera information på de språk de behärskar. Digitala verktyg ska användas på ett naturligt sätt som en del av studiemiljöerna.

I språkundervisningen ska man behandla teman som stödjer ämnesintegrerat arbete och de studerandes förmåga att hantera helheter. De studerande ska erbjudas relevanta, produktiva och tillräckligt krävande uppgifter. Temaområdena, temastudierna och övriga ämnesintegrerade studier ska sporra de studerande att använda också sina begränsade kunskaper i olika språk och sin flerspråkiga kompetens.

I undervisningen ska man beakta att de studerande gör framsteg i olika takt i förhållande till kunskapsnivåerna, vilket förutsätter differentiering av uppgifterna eller andra former av stöd.

Gemensamma mål för undervisningen i främmande språk

De gemensamma målen för de olika lärokurserna i främmande språk är att den studerande ska

- våga använda sina språkkunskaper kreativt i studierna, i arbete och på fritiden
- stärka sina kunskaper i målspråket, sin språkkänsla och sin förmåga att tillämpa språkkunskaper också över språkgränserna
- utvecklas som en målinriktad språkinlärare och kunna tillämpa strategier för språklärande
- förstå betydelsen av mångsidiga språkkunskaper och vilka möjligheter de ger
- kunna utvärdera sina kunskaper och planera sina språkstudier med tanke på framtida behov, såsom fortsatta studier, arbetsliv och internationell verksamhet.

Målet är att den studerande i de olika språken eller lärokurserna når upp till nivåerna i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 1) enligt nedanstående tabell och kan ställa sin språkkunskap i relation till den kunskapsnivå som lärokursen har som mål. Den studerande ska ställa upp egna mål, utvärdera hur kunskaperna utvecklas och vidareutveckla dem.

Språk och lärokurs	Förmåga att kommunicera	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
Engelska A	B2.1	B2.1	B2.1
Övriga språk A	B1.2	B1.2	B1.2
Engelska B1	B1.2	B1.2	B1.2
Övriga språk B1	B1.1	B1.1	B1.1
Engelska B2	B1.1	B1.1	B1.1
Övriga språk B2	A2.2	A2.2	A2.2
Engelska B3	B1.1	B1.1	A2.2
Asiatiska och afrikanska språk B3	A2.1	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)	A2.1 (talat språk) A1.3 (skriven text)
Övriga språk B3	A2.1	A2.1	A2.1

Bedömning

Bedömningen i främmande språk ska basera sig på de gemensamma målen för främmande språk och de specifika målen för varje språk och lärokurs. De kursspecifika målen, liksom de nära sammanknutna gemensamma målen och de lärokursspecifika målen ska beaktas i varje kurs. I alla kurser ska den studerande ges mångsidig respons på sina framsteg i de olika faserna av

lärprocessen. Den studerande ska få respons på sin progression inom språkets olika delområden och i fråga om övriga mål för språkinläringen, såsom färdigheter för språkstudier och förmåga att fungera i miljöer där målspråket används. Den studerande ska handledas i självvärdering och kamratvärdering. Portföljarbete kan användas i alla kurser, också i ämnesintegrerade studier.

Nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling som grundar sig på den gemensamma europeiska referensramen ska i tillämpliga delar användas som stöd för bedömningen och som verktyg för läraren och för den studerandes självvärdering och för kamratvärdering. I början av studierna ska responsen fokusera på den studerandes förmåga att utveckla sina lärstrategier för språkstudier. Under studiernas gång kan nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling i tilltagande grad användas för att fastställa nivån på den studerandes kommunikativa färdigheter samt förmåga att tolka och producera texter.

Bedömningen av den fördjupade kursen 8 i A-lärokursen och den fördjupade kursen 6 i B1-lärokursen ska basera sig på vitsordet i det prov i muntlig språkfärdighet som utarbetas av Utbildningsstyrelsen och annat kunnande som den studerande visat under kursen. Kurserna bedöms med siffror enligt skalan 4–10. Också provet i muntlig språkfärdighet som ingår i kursen bedöms enligt skalan 4–10. Över provet i muntlig färdighet ges ett separat intyg som bilaga till avgångsbetyget från gymnasiet.

Byte av lärokurs

För den studerande är det ändamålsenligt att fortsätta studierna långsiktigt inom den lärokurs hen valt. Vid byte av lärokurs i ett främmande språk från lång lärokurs till kort räknas kurserna till godo, med undantag av latin, enligt följande:

Kurser	A-lärokurs		B1-lärokurs		B2-lärokurs		B3-lärokurs
Kurs	1	→	1	→	1	→	3
Kurs	2	→	2	→	3	→	5
Kurs	3	→	3	→	4	→	6
Kurs	4	→	4	→	2	→	4
Kurs	6	→	5	→	5	→	7
Kurs	7	→	7	→	6	→	8
Kurs	8	→	6				

Resten av studierna från den tidigare lärokursen kan i den nya lärokursen utgöra fördjupade eller tillämpade kurser i enlighet med vad som bestäms i läroplanen. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån. När en studerande övergår från en kortare till en längre lärokurs kan tilläggsprestationer förutsättas och vitsordet ska samtidigt omprövas. Den studerande kan också avlägga kurser enligt en annan lärokurs utan att byta lärokurs. I så fall kan kurserna i fråga räknas som fördjupade eller tillämpade kurser i den studerandes egentliga lärokurs på det sätt som bestäms i läroplanen.

Kurser

Kurskoderna i främmande språk består av språkets bokstavsbezeichnung, lärokursens nivåbezeichnung och kursens nummer. Exempelvis FRB32 betyder således kurs nummer 2 i B3-lärokursen i franska. Följande koder används för de främmande språken:

EN = engelska

LA = latin

FR = franska

SA = samiska

TY = tyska

RY = ryska

IA = italienska

SP = spanska

PO = portugisiska

KI = kinesiska

JP = japanska

SX = annat språk

7.6.1. Franska, B2-lärokurs

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

oppiaine-osa-tehtava

Rekommenderad kursordningsföljd:

1G: FRB21, FRB22, FRB23

2G: FRB24, FRB25, FRB26

3G: FRB27, FRB28

Kurserna bör avläggas i kronologisk ordning, med undantag av FRB29 som vanligtvis avläggs under det första eller andra studieåret.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B2-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.2 (övriga språk) eller B1.1 (engelska) i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Nationella fördjupade kurser

1. Viktiga frågor i livet och vardagen (FRB21)

Mål:

- kunna förstå språkets betydelse i det egna livet
- kunna utvärdera sina egna kunskaper i språket
- kunna ställa upp mål och hitta sätt att nå dem
- kunna diskutera ämnen som direkt berör det egna livet

Centralt innehåll:

- teman som berör de studerandes dagliga liv, såsom relationer, fritid och hobbyer
- kommunikativa färdigheter övas med hjälp av olika medier

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, timaktivitet och skriftliga uppgifter. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Under kursen reflekterar den studerande över målspråkets betydelse i hens eget liv, nu och i framtiden. Den studerandes kunskaper i målspråket kartläggs. Den studerande analyserar och utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för sitt språklärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. De kommunikativa färdigheterna utvecklas med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de ungas dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

2. Liv och levnadssätt (FRB22)

Mål:

- förstå sociala koder och hur de påverkar kommunikationen
- vara medveten om kulturskillnader mellan Finland och olika fransktalande länder
- kunna skriva korta texter, som t.ex. SMS, Facebookmeddelanden och vykort

Centralt innehåll:

- interkulturell kommunikation
- skrivande av korta texter

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, timaktivitet och skriftliga uppgifter. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i någon mån. Kursens teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands.

3. Välbefinnande och omsorg (FRB23)

Mål:

- kunna diskutera med andra och uttrycka sin åsikt i olika situationer
- kunna diskutera frågor som berör välbefinnande och mänskliga relationer

Centralt innehåll:

- teman som välbefinnande och relationer och diskussioner kring dem
- reflektioner över teknologins inverkan på kommunikationen och välbefinnandet

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, muntliga uppgifter, hör- och/eller läsförståelseuppgifter samt skriftliga uppgifter. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelse i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande bekantar sig med olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Den studerande reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

4. Kultur och medier (FRB24)

Mål:

- kunna läsa och analysera olika typer av text och bild
- känna till kulturella fenomen och medier som är intressanta för den studerande

Centralt innehåll:

- kulturella fenomen av olika slag, speciellt ungdomskultur
- användning av olika medier

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, muntliga uppgifter, hör- och/eller läsförståelseuppgifter samt skriftliga uppgifter. Läsning av en roman eller utdrag ur en roman på målspråket, samt reflektioner kring den, kan också ingå i kursen. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de ungas synvinkel intressanta kulturella fenomen och medier inom målspråkets språkområde eller -områden.

5. Studier, arbete och framtid (FRB25)

Mål:

- kunna diskutera studier, arbete och framtidsplaner
- kunna uttrycka sig lämpligt

Centralt innehåll:

- skola
- studier och arbete
- framtidsplaner

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, muntliga uppgifter, hör- och/eller läsförståelseuppgifter samt skriftliga uppgifter. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de ungas framtidsplaner.

6. Vår gemensamma jord (FRB26)

Mål:

- fördjupa de muntliga kunskaperna
- kunna diskutera saker som rör miljön, naturen och en hållbar livsstil

Centralt innehåll:

- natur
- boendemiljöer
- hållbar livsstil
- internationellt samarbete

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, muntliga uppgifter, hör- och/eller läsförståelseuppgifter samt skriftliga uppgifter. Den studeranden informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Under kursen fortsätter man att öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

7. Internationell verksamhet (FRB27)

Mål:

- stärka den kulturella förståelsen
- kunna skriva olika slags texter
- stärka de muntliga kunskaperna

Centralt innehåll:

- internationellt samarbete
- volontärarbete
- arbetsliv

Bedömningskriterierna varierar beroende på hur kursen utformas i praktiken.

Under kursen använder den studerande sin språkkunskap och stärker förståelsen för olika kulturer genom att lära känna eller delta i internationellt samarbete, volontärarbete eller arbetslivet, vid behov med hjälp av fjärruppkoppling. De språkliga målen bestäms på basis av kursinnehållet. De studerande rapporterar om eventuellt deltagande i internationell verksamhet på gemensamt överenskommet sätt.

8. Muntlig och skriftlig kommunikation (FRB28)

Mål:

- fördjupa färdigheten att producera och analysera olika texttyper
- fördjupa bekanta temaområden
- förbereda den studerande för studentskrivningarna

Centralt innehåll:

- olika textgenrer
- repetition av tidigare behandlade teman och strukturer

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, muntliga uppgifter, hör- och/eller läsförståelseuppgifter samt skriftliga uppgifter. Den studerande informeras om de exakta bedömningskriterierna då kursen börjar.

Kursen stärker den studerandes förmåga att producera text som behövs i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig att producera och tolka olika textgenrer. Teman som behandlats tidigare repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

Lokala tillämpade kurser

Språk och kultur (FRO)

Kursen är ett reseprojekt

7.6.2. Tyska, B2-lärokurs

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

Under de första kurserna ska tyngdpunkten ligga på muntliga kommunikationssituationer och enkla skriftliga övningar som på ett naturligt sätt anknyter till dem. Också hörförståelse övas. Andelen skriftliga övningar ska småningom öka men muntlig kommunikation övas fortsättningsvis under alla kurser. Det centrala är att utveckla grundläggande språkfärdighet som behövs i vardagen. I mån av möjlighet reserveras tid för att behandla gemensamt överenskomna eller aktuella teman. Den studerandes multilitteracitet kan utvecklas under alla kurser genom att behandla litteratur, film, musik, teater, bildkonst eller medier. Olika textgenrer ska introduceras. Ämnesintegrerad undervisning kan ingå i de olika kurserna. Strukturer behandlas, övas och repeteras på ett flexibelt sätt i samband med lämpliga teman. Det är viktigt att från början fästa vikt vid ett gott uttal.

Läroämnets uppdrag

Rekommenderad kursordningsföljd:

1G: TYB21, TYB22, TYB23

2G: TYB24, TYB25, TYB26

3G: TYB27, TYB28

Kurserna bör avläggas i kronologisk ordning.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i B2-lärokursen i främmande språk är att den studerande ska

- få lust och vilja att utöka sin språkliga repertoar
- utvecklas som språkbrukare i målspråket och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl nationella och europeiska som globala sammanhang
- kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå A2.2 (övriga språk) eller B1.1 (engelska) i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.

Bedömning

I bedömningen ingår t.ex. timaktivitet, prov, skrivuppgifter och projekt, grupparbeten, muntliga anföranden, samt läs- och hörförståelseuppgifter. Hur kursen bedöms bestäms närmare i början av en kurs.

Nationella fördjupade kurser

1. Viktiga frågor i livet och vardagen (TYB21)

Under kursen reflekterar den studerande över målspråkets betydelse i hens eget liv, nu och i framtiden. Den studerandes kunskaper i målspråket kartläggs. Den studerande analyserar och utvärderar sina färdigheter för språkstudier, ställer upp mål för sitt språklärande och hittar sätt att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp. De kommunikativa färdigheterna utvecklas med hjälp av olika medier. Under kursen behandlas teman och situationer som anknyter till de ungas dagliga liv, mänskliga relationer och nätverk, intressen, fritid och hobbyer.

2. Liv och levnadssätt (TYB22)

Under kursen fästs uppmärksamhet vid olika sociala koder och deras eventuella skillnader i kommunikation. Skriftlig kommunikation övas i någon mån. Kursens teman är interkulturell kommunikation och kulturmöten i Finland och utomlands.

3. Välbefinnande och omsorg (TYB23)

Under kursen lär sig den studerande att med hjälp av olika medier diskutera och lyssna på andra i olika kommunikationssituationer. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelse i frågor som gäller vardagslivet. Den studerande bekantar sig med olika texter om välbefinnande, mänskliga relationer och livsskeden samt övar sig att diskutera frågor i anknytning till dem. Den studerande reflekterar också över vilka förändringar teknologin och digitaliseringen har inneburit för kommunikation och välbefinnande.

4. Kultur och medier (TYB24)

Kursen stärker den studerandes multilitteracitet. Den studerande lär känna aktuella och ur de ungas synvinkel intressanta kulturella fenomen och medier inom målspråkets språkområde eller -områden.

5. Studier, arbete och framtid (TYB25)

Under kursen fästs vikt vid att kommunikationen är kulturellt lämplig. Kursens teman är skola, fortsatta studier och arbetsliv samt de ungas framtidsplaner.

6. Vår gemensamma jord (TYB26)

Under kursen fortsätter man att öva sig i interaktion och repeterar språkkunskapen utgående från de studerandes behov. Den studerande bekantar sig med möjligheterna att delta i internationellt samarbete. Kursens teman ska anknyta till naturen, olika boendemiljöer och hållbar livsstil.

7. Internationell verksamhet (TYB27)

Under kursen använder den studerande sin språkkunskap och stärker förståelsen för olika kulturer genom att lära känna eller delta i internationellt samarbete, volontärbete eller arbetslivet, vid behov med hjälp av fjärruppkoppling. De språkliga målen bestäms på basis av kursinnehållet. De studerande rapporterar om eventuellt deltagande i internationell verksamhet på gemensamt överenskommet sätt.

8. Muntlig och skriftlig kommunikation (TYB28)

Repetition inför studentskrivningarna.

Kursen stärker den studerandes förmåga att producera text som behövs i olika kommunikationssituationer. Den studerande övar sig att producera och tolka olika textgenrer. Teman som behandlats tidigare repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

Lokala tillämpade kurser

9. Språk och kultur (TYO)

Kursen är ett reseprojekt till ett tyskspråkigt land.

7.6.3. Främmande språk, engelska, A-lärokurs

I de obligatoriska kurserna 1 och 2 är målet att stärka den studerandes studiefärdigheter samt förmåga att utveckla sina kunskaper individuellt och i grupp och att delta i olika kommunikationssituationer. Från och med kurs 3 ska man i tilltagande grad fästa uppmärksamhet vid olika textgenrer och hårdant språk de förutsätter. I kurserna 4–6 ska språket betonas som verktyg för att söka, komprimera och dela information.

I varje kurs ska man reservera tid för att behandla aktuella eller lokala frågor, som kan väljas tillsammans med de studerande. Ämnesintegrerad undervisning eller undervisning som anknyter till temaområdena kan ingå i alla kurser. Muntlig och skriftlig kommunikation ska mångsidigt övas under kurserna, även om tyngdpunkterna kan variera från kurs till kurs.

Under kurserna ska den studerande fördjupa sin förmåga att använda engelska för olika syften. Den studerande övar sig att tolka och producera texter individuellt och i grupp. Repetitionsövningar utgående från de studerandes behov ingår i kurserna. En mer omfattande skriftlig eller muntlig del eller helhet på engelska, som anknyter till övriga studier, kan integreras i kurserna.

oppiaine-osa-tehtava

Rekommenderad kursordningsföljd:

1G: ENA1, ENA2, ENA3

2G: ENA4, ENA5, ENA6

3G: ENA7, ENA8, ENA9

Kurserna 1-6 bör läsas i kronologisk ordning, medan kurserna 7-9 kan avläggas i annan ordning.

Mål för undervisningen

De specifika målen för undervisningen i A-lärokursen i engelska är att den studerande ska

- *utvecklas som språkbrukare i engelska och som aktör i en kulturellt mångskiftande värld i såväl lokala och nationella som europeiska och globala sammanhang*
- *förstå engelskans betydelse och roll som internationellt kommunikationsspråk*
- *kunna bedöma huruvida de egna kunskaperna är tillräckliga för fortsatta studier*
- *kunna planera sina språkstudier för framtida behov, såsom arbetsliv och internationell verksamhet*
- *få erfarenheter av att läsa, tolka och behandla längre texter på engelska*
- *kunna ställa sin språkkunskap i relation till nivå B2.1 i nivåskalan för språkkunskap och språkutveckling, utvärdera hur de egna färdigheterna utvecklats och vidareutveckla dem.*

Nationella obligatoriska kurser

1. Engelskan och min värld (ENA1)

Mål:

- kunna utvärdera sina kunskaper och lärstrategier
- kunna ställa upp mål för sina studier
- kunna prata om ämnen som direkt anknyter till det egna livet

Centralt innehåll:

- språklig mångfald och engelska som globalt språk
- lärstrategier
- de ungas livsmiljön

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Den studerandes kunskaper inom språkets olika delområden kartläggs. Den studerande analyserar sina utvecklingsområden och utvärderar sina lärstrategier för språkstudier, ställer upp mål för studierna i engelska och hittar sätt att utveckla sina kunskaper både individuellt och i grupp. Under kursen reflekterar man kring den språkliga mångfalden i världen, engelskan som globalt fenomen samt språkkunskap som redskap för att utveckla den kulturella kompetensen. Kursens teman och situationer ska anknyta till studielivet, den ungas livsmiljö och behov av språkkunskap.

2. Människans sociala nätverk (ENA2)

Mål:

- kunna kommunicera ledigt i olika situationer, både formella och informella
- kunna uttrycka sin åsikt och diskutera med andra

Centralt innehåll:

- mänskliga relationer

- fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande
- teknologi i relation till kommunikation och välbefinnande

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Under kursen övar den studerande att med hjälp av olika medier delta i olika kommunikationssituationer av varierande språklig och kulturell svårighetsgrad, också i en internationell kontext. Den studerande fördjupar sin förmåga att diskutera aktivt och lyssna på andra. Hen utvecklar sin förmåga att formulera åsikter och tillsammans diskutera betydelser. Mångsidiga strategier utvecklas för olika kommunikationssituationer. Under kursen behandlas teman som anknyter till mänskliga relationer och i samband med dem även psykiskt, fysiskt och socialt välbefinnande. Man reflekterar också över teknologins och digitaliseringens betydelse för kommunikation och välbefinnande.

3. Kulturella fenomen (ENA3)

Mål:

- kunna producera och förstå text och bild av olika slag
- känna till de olika drag som kännetecknar olika textgenrer

Centralt innehåll:

- kulturella fenomen, t.ex. litteratur, musik, drama, traditioner, seder och bruk
- medier

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skriftliga uppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. Den studerande kan också ombedas läsa en engelskspråkig roman eller utdrag ur en roman under kursen samt diskutera den muntligt och/eller skriftligt. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Under kursen fördjupas och utvecklas den studerandes multilitteracitet. Den studerande producerar texter inom olika genrer med betoning på de språkliga drag som kännetecknar genren. Kursens teman utgår från olika kulturella fenomen, engelskspråkiga medier och kreativ verksamhet.

4. Samhället och omvärlden (ENA4)

Mål:

- kritiskt kunna söka och granska information
- kunna diskutera samhällsliga fenomen

Centralt innehåll:

- samhällsliga fenomen
- källkritik
- individens ansvar och möjligheter att påverka samhället

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skrivuppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Under kursen utvecklar den studerande sin förmåga att söka information och läsa kritiskt samt övar sig att aktivt använda engelska. Man bekantar sig med olika debatter om samhällsliga fenomen, och fokuserar i synnerhet på hur man kan påverka som aktiv medborgare. Under kursen reflekterar man även över individens och gruppens ansvar och möjligheter att påverka i medborgarsamhället, till exempel då det gäller människorätsfrågor.

5. Vetenskap och framtid (ENA5)

Mål:

- vidareutveckla den studerandes multilitteracitet
- fördjupa kunskaperna i informationssökning
- kunna dela med sig av den egna kunskapen och sina egna åsikter

Centralt innehåll:

- framtiden i relation till teknologins utveckling
- olika vetenskapsområden
- engelskan som internationellt språk inom vetenskap och teknik

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skriftliga uppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Kursen fördjupar den studerandes förmåga att tolka och producera texter samt den studerandes kompetens att söka information om för hen intressanta kunskaps- och vetenskapsområden. De studerande övar sin förmåga att dela med sig av synpunkter som grundar sig på egna kunskaper eller åsikter. De reflekterar kring olika framtidsvisioner, i synnerhet i ett teknologi- och digitaliseringsperspektiv, samt över engelskans ställning som internationellt språk inom vetenskap och teknik. Temana väljs från olika fack- och vetenskapsområden.

6. Studier, arbete och ekonomi (ENA6)

Mål:

- förstå språkets betydelse för den egna framtiden, t.ex. i arbetslivet
- kunna diskutera frågor som gäller studier och arbetsliv, samt ekonomi
- vara bekant med texter som den studerande kan stöta på i studie- och arbetslivet

Centralt innehåll:

- studier och arbetsliv
- ekonomiska frågor som är relevanta för den studerande
- globala ekonomiska frågor

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skriftliga uppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Kursen fördjupar den studerandes förståelse för språkkunskap som ett socialt kapital och en färdighet för arbetslivet. Den studerande bekantar sig med textgenrer som kan komma till nytta i eventuella fortsatta studier eller i arbetslivet. Under kursen överväger och diskuterar den studerande planer för fortsatta studier, karriär och arbete även i en internationell kontext. Under kursen behandlas ekonomiska frågor som är relevanta för den unga som står på tröskeln till arbetslivet samt ekonomiska företeelser i ett större perspektiv.

Nationella fördjupade kurser

7. Hållbar livsstil (ENA7)

Mål:

- kunna producera och tolka olika skriftliga kommunikationssituationer
- kunna förstå och diskutera olika teman, såsom vetenskap, kultur, arbetsliv etc., ur ett hållbarhetsperspektiv

Centralt innehåll:

- produktion och tolkning av olika textgenrer
- ekologisk, ekonomisk, social och kulturell hållbarhet

I bedömningen kan t.ex. ingå prov, uppsats och andra skriftliga uppgifter, muntliga anföranden och läs- och hörförståelseuppgifter. De exakta bedömningskriterierna meddelas då kursen börjar.

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att tolka och producera engelska i olika skriftliga kommunikationssituationer och för olika slag av mottagare. Den studerande analyserar eller producerar texter inom olika genrer, såsom fiktiva och icke-fiktiva, berättande, beskrivande, reflekterande, instruerande eller ställningstagande texter. Man fortsätter behandla de obligatoriska kursernas teman ur ett ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbarhetsperspektiv med beaktande av de studerandes behov eller intressen.

8. Muntlig kommunikation och påverkan (ENA8)

Mål:

- utveckla den muntliga förmågan
- flytande klara av olika muntliga kommunikationssituationer
- ledigt kunna ge ett förberett anförande

Centralt innehåll:

- repetition och kompletterande av olika teman som behandlats i de obligatoriska kurserna enligt de studerandes behov

I slutet av kursen avläggs det nationella muntliga provet i engelska. I kursbedömningen ingår muntliga anföranden, visad timaktivitet, den studerandes uppvisade muntliga färdighet i engelska, samt det muntliga provet som görs i slutet av kursen.

Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att producera muntlig engelska, förstå talad engelska och bygga upp en dialog. Hen stärker sin förmåga att tala flytande och övar muntlig produktion som förutsätter förberedelse. Teman som behandlats i de obligatoriska kurserna repeteras eller kompletteras enligt de studerandes behov.

Lokala tillämpade kurser

9. Repetition (ENO)

Under kursen gör den studerande en egen studieplan över vilka aspekter av engelskakunskaperna hen vill utveckla och studerar sedan självständigt med hjälp av lärarens handledning. Kursen fungerar som en repetitionskurs inför studentskrivningarna och därför övas hör- och läsförståelser gemensamt.

Mål:

- stärka och fördjupa den studerandes färdighet att analysera och producera texter, både muntligt och skriftligt
- utvidga ordförrådet
- fördjupa grammatikkunskaperna
- förbereda den studerande för studentexamen

Centralt innehåll:

- ordförråd och grammatik som har behandlats i de obligatoriska kurserna
- text- och hörförståelser
- olika textgenrer
- Personlig handledning

Den studerande ska lämna in uppgifter och/eller en portfolio som redovisning över sitt självständiga arbete. Kursen bedöms med A/U.

7.7. Matematik

På grund av matematikens ställning i vår kultur behöver vi kompetens att förstå, använda och producera information i matematisk form. Matematiken spelar en viktig eller rent av avgörande roll bland annat i vetenskap, teknik, ekonomi, företagsverksamhet, hälso- och sjukvård och säkerhet. Syftet med matematikundervisningen är att göra de studerande bekanta med matematiska tankemodeller och grundläggande matematiska idéer och strukturer, lära dem använda matematikens språk i tal och skrift och utveckla deras färdigheter i räkning, modellering av fenomen och problemlösning.

Undervisningen tar avstamp i teman och fenomen samt tillhörande problem som intresserar de studerande. I undervisningen används varierande arbetssätt, där de studerande arbetar på egen hand eller i grupp. Lektionerna ordnas så att de studerande utifrån sina iakttagelser stimuleras att ställa frågor, framlägga hypoteser, dra slutsatser och motivera dessa. De ska särskilt vägledas till insikt om de matematiska begreppens innebörd och om hur de hänger samman med större helheter. De studerande uppmuntras även att använda bilder, figurer och redskap som stöder tänkandet och de får hjälp att utveckla sin förmåga att växla mellan olika sätt att framställa matematisk information.

De studerande sporrar att utveckla kreativa lösningar på matematiska problem. I undervisningen undersöks sambanden mellan matematiken och vardagslivet, och de tillfällen att utveckla de studerandes personlighet som ges utnyttjas medvetet. Det här innebär bland annat att man styr de studerandes intresse, sporrar dem att experimentera och stimulerar dem att söka efter kunskap.

De studerande tränas i användningen av datorprogram som stöd för inläring och utforskning av matematik och som hjälpmedel vid problemlösning. I matematikstudierna används bland annat dynamiska och symboliska matematikprogram, statistikprogram, kalkylprogram och textbehandlingsprogram. Dessutom används digitala informationskällor i den mån det är möjligt. Det är också viktigt att bedöma hur nyttiga hjälpmedlen är och vad som begränsar deras användning. De hjälpmedel som nämns ovan kallas i fortsättningen tekniska hjälpmedel.

Bedömning

Bedömningen ska vara mångsidig och återkopplingen sporrande. Den ska hjälpa de studerande att utveckla sitt matematiska tänkande och självförtroende och hålla uppe och stärka deras studiemotivation. Bedömningen ska fungera som vägledning när de studerande utvecklar sitt matematiska kunnande, sin matematiska förståelse och sin förmåga att arbeta långsiktigt. Den ska

hjälpa de studerande att utveckla sin förmåga att presentera matematiska lösningar, stödja dem i processen att bilda matematiska begrepp och lära dem bedöma sitt arbete. En lyckad återkoppling hjälper de studerande att inse vad som är deras starka sidor samt vilka kunskaper och färdigheter de behöver vidareutveckla och hur de ska göra detta.

Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet på räknefärdigheterna, på valet av metoder och tekniska hjälpmedel och på hur exakt och konsekvent den studerande motiverar sina slutsatser.

Byte av lärokurs

Vid byte av lärokurs ersätter kurser i den långa lärokursen kurser i den korta som följer: MAA2 → MAB2, MAA3 → MAB3, MAA6 → MAB7, MAA8 → MAB4 och MAA10 → MAB5. Övriga studier enligt den långa lärokursen kan utgöra lokala fördjupade eller tillämpade kurser i den korta lärokursen enligt vad som bestäms i läroplanen. Om en studerande ber om det ska han eller hon beredas extra tillfällen att visa sin kunskapsnivå. Vid en övergång från den korta lärokursen till den långa kan det krävas att den studerande ger ytterligare prov på sina kunskaper. I detta sammanhang övervägs kursvitsordet på nytt.

En studerande kan också ta enstaka kurser från den andra lärokursen utan att byta lärokurs. Kurserna kan då räknas som lokala fördjupade eller lokala tillämpade kurser i den studerandes egentliga lärokurs enligt vad som bestäms i läroplanen.

Prestationer som kursvitsordet grundar sig på kan till exempel vara prov, förhör, inlämningsuppgifter, hemuppgifter och timaktivitet. Vid början av varje kurs informeras om bedömningskriterierna i ifrågasvarande kurs. Alla nationella obligatoriska och fördjupade kurser bedöms med vitsordet 4–10.

7.7.1. Gemensam studiehelhet i matematik

Syftet med den gemensamma studiehelheten i matematik är att väcka den studerandes intresse för matematik bland annat genom att göra hen bekant med den mångskiftande betydelse som matematiken har för människan och samhället och dess enastående och fascinerande väsen som vetenskap. I denna studiehelhet får de studerande tillfälle att förbättra de grundkunskaper som behövs för matematikstudierna och lära sig se matematiken som ett nyttigt och funktionellt redskap för att förklara och behärska händelser och situationer i samhället, ekonomin och naturen.

Nationella obligatoriska kurser

1. Tal och talföljder (MAG01)

Syftet med den gemensamma studiehelheten i matematik är att väcka den studerandes intresse för matematik bland annat genom att göra hen bekant med den mångskiftande betydelse som matematiken har för människan och samhället och dess enastående och fascinerande väsen som vetenskap. I denna studiehelhet får de studerande tillfälle att förbättra de grundkunskaper som behövs för matematikstudierna och lära sig se matematiken som ett nyttigt och funktionellt redskap för att förklara och behärska händelser och situationer i samhället, ekonomin och naturen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv*
- *repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning*

- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- förstå begreppet talföljd
- kunna bestämma termerna i en talföljd, när begynnelsevillkoren och regeln enligt vilken de följande termerna ska beräknas är givna
- få en uppfattning av hur summan av en talföljd bestäms
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer och talföljder samt för att lösa tillämpade problem där talföljder förekommer.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- talföljder
- rekursiv talföljd
- aritmetisk talföljd och summa
- logaritm och potens och sambandet mellan dem
- lösning av ekvationer i formen $ax + b = c$
- geometrisk talföljd och summa

7.7.2. Matematik, lång lärokurs

oppiaine-osa-tehtava

Undervisningen i den långa lärokursen i matematik ska ge de studerande sådana matematiska kunskaper och färdigheter som krävs för yrkes- och högskolestudier samt en matematisk allmänbildning. De som studerar lång matematik ges tillfälle att tillägna sig matematiska begrepp och metoder samt att lära sig förstå den matematiska kunskapens natur. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse i samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet, vetenskapen och tekniken.

Rekommenderad kursordningsföljd

1G: MAG01, MAA02, MAA03, MAA04, MAA05

2G: MAA06, MAA07, MAA08, MAA09, MAA12

3G: MAA11, MAA10, MAA13, MAA14

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den långa lärokursen i matematik är att den studerande ska

- få positiva inlärningserfarenheter och vänja sig vid långsiktigt arbete och därigenom lära sig att lita på sin matematiska förmåga, sina matematiska färdigheter och sin förmåga att tänka matematiskt
- få mod till experimentellt och undersökande arbete samt till att hitta och kritiskt bedöma lösningar
- förstå och kunna använda matematikens språk, det vill säga följa en matematisk framställning, läsa matematisk text, diskutera matematik samt lära sig sätta värde på en exakt framställning och på klara motiveringar
- lära sig se matematisk kunskap som en logisk struktur
- utveckla sin förmåga att bearbeta uttryck, dra slutsatser och lösa problem

- bli van att behandla information på ett sätt som är karakteristiskt för matematiken, att göra antaganden, att undersöka deras riktighet och att motivera dem samt att bedöma motiveringarnas giltighet och resultatens generaliserbarhet
- bli van att ställa upp matematiska modeller för praktiska problemsituationer och att utnyttja olika strategier för att lösa dem
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Bedömning

Nationella obligatoriska kurser

1. Tal och talföljder (MAG01)

Syftet med den gemensamma studiehelheten i matematik är att väcka den studerandes intresse för matematik bland annat genom att göra hen bekant med den mångskiftande betydelse som matematiken har för människan och samhället och dess enastående och fascinerande väsen som vetenskap. I denna studiehelhet får de studerande tillfälle att förbättra de grundkunskaper som behövs för matematikstudierna och lära sig se matematiken som ett nyttigt och funktionellt redskap för att förklara och behärska händelser och situationer i samhället, ekonomin och naturen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv
- repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning
- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- förstå begreppet talföljd
- kunna bestämma termerna i en talföljd, när begynnelsevillkoren och regeln enligt vilken de följande termerna ska beräknas är givna
- få en uppfattning av hur summan av en talföljd bestäms
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer och talföljder samt för att lösa tillämpade problem där talföljder förekommer.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- talföljder
- rekursiv talföljd
- aritmetisk talföljd och summa
- logaritm och potens och sambandet mellan dem
- lösning av ekvationer i formen $ax + b = c$
- geometrisk talföljd och summa

2. Polynomfunktioner och polynomekvationer (MAA02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att använda polynomfunktioner
- kunna lösa polynomekvationer av andra graden och undersöka antalet lösningar
- kunna lösa polynomekvationer av högre grad som kan lösas utan division av polynom
- kunna lösa enkla polynomlikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknyter till polynomekvationer, polynomlikheter och polynomfunktioner.

Centralt innehåll

- multiplikation av polynom samt binomialformler för uttryck i formen
- andragradsekvationer och rotformeln samt undersökning av rötternas antal
- faktorisering av polynom av andra graden
- polynomfunktioner
- polynomekvationer
- lösning av polynomlikheter

3. Geometri (MAA03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- öva sig i att gestalta och beskriva rum och former både i två och tre dimensioner
- öva sig i att formulera, motivera och använda geometriska satser
- kunna lösa geometriska problem genom att utnyttja egenskaper hos figurer och kroppar, likformighet, Pythagoras sats samt trigonometrin för rät- och snedvinkliga trianglar.
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- likformighet hos figurer och kroppar
- sinussatsen och cosinussatsen
- geometrin för cirkeln och dess delar samt räta linjer i anknytning till cirkeln
- beräkning av längder, vinklar, areor och volymer i anknytning till figurer och kroppar

4. Vektorer (MAA04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vektorbegreppet och bli förtrogen med grunderna i vektorkalkyl
- kunna undersöka figurers egenskaper med hjälp av vektorer
- förstå principen för lösning av ekvationssystem
- kunna undersöka punkter, avstånd och vinklar i två- och tredimensionella koordinatsystem med hjälp av vektorer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av vektorer och vid lösning av tillämpade problem där linjer och plan förekommer.

Centralt innehåll

- vektorernas grundläggande egenskaper
- addition och subtraktion av vektorer samt multiplikation av en vektor med en skalär
- skalärprodukten av vektorer i ett koordinatsystem
- lösning av ekvationssystem
- räta linjer och plan i rymden

5. Analytisk geometri (MAA05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå hur den analytiska geometrin knyter samman geometriska och algebraiska begrepp
- förstå begreppet ekvation för en punktmängd och kunna undersöka punkter, räta linjer, cirklar och parabler med hjälp av ekvationer
- fördjupa sin förståelse av begreppet absolutbelopp och kunna lösa enkla ekvationer med absolutbelopp av typerna $|f(x)| = a$ och $|f(x)| = |g(x)|$ och motsvarande olikheter
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka ekvationer för punktmängder och för att lösa ekvationer, ekvationssystem, ekvationer och olikheter med absolutbelopp i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- ekvationen för en punktmängd
- ekvationer för räta linjer, cirklar och parabler
- lösning av ekvationer och olikheter som innehåller absolutbelopp
- avståndet från en punkt till en linje

6. Derivatans (MAA06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna bestämma nollställena för rationella funktioner och lösa enkla rationella olikheter
- få en klar uppfattning av begreppen gränsvärde, kontinuitet och derivata för funktioner
- kunna bestämma derivatan av enkla funktioner
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan och bestämma dess extremvärden
- veta hur en rationell funktions största och minsta värde bestäms
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att undersöka gränsvärden, kontinuitet och derivata och för att lösa rationella ekvationer och olikheter samt bestämma derivatan för polynomfunktioner och rationella funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- rationella ekvationer och olikheter
- gränsvärden, kontinuitet och derivator
- derivering av polynomfunktioner och av produkter och kvoter av funktioner
- undersökning av förloppet hos en polynomfunktion och bestämning av dess extremvärden

7. Trigonometriska funktioner (MAA07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av symmetrier i enhetscirkeln
- kunna lösa trigonometriska ekvationer av typen $f(x) = a$ och $\sin f(x) = \sin g(x)$
- kunna de trigonometriska sambanden och
- kunna derivera sammansatta funktioner
- kunna undersöka trigonometriska funktioner med hjälp av deras derivator
- kunna använda trigonometriska funktioner när de ställer upp modeller för periodiska fenomen
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av trigonometriska funktioner och lösning av trigonometriska ekvationer samt vid bestämning av derivatan av trigonometriska funktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- riktad vinkel och radianer
- trigonometriska funktioner och deras symmetriska och periodiska egenskaper
- lösning av trigonometriska ekvationer
- derivatan av en sammansatt funktion
- derivatan av trigonometriska funktioner

8. Rot- och logaritmfunktioner (MAA08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- repetera räkneregler för potenser, inklusive potenser med bråk som exponent
- känna till egenskaperna hos rot-, exponential- och logaritmfunktioner och kunna lösa ekvationer i anknytning till dem
- kunna undersöka rot-, exponential- och logaritmfunktioner med hjälp av derivatan
- kunna utnyttja exponentialfunktionen när de ställer upp modeller för olika fenomen där tillväxt eller avtagande förekommer
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökningen av rot-, exponential- och logaritmfunktioner, vid lösning av rot-, exponential- och logaritmekvationer och vid bestämning av derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- räkneregler för potenser
- rotfunktioner och rotekvationer
- exponentialfunktioner och exponentialekvationer
- logaritmfunktioner och logaritmekvationer
- derivatan av rot-, exponential- och logaritmfunktioner

9. Integralkalkyl (MAA09)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå begreppet primitiv funktion och kunna bestämma primitiva funktioner till elementära funktioner

- förstå begreppet integral och dess samband med arean
- kunna bestämma areor och volymer med hjälp av integraler
- bli förtrogna med tillämpningar av integralkalkyl
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av egenskaper hos funktioner och vid bestämning av primitiva funktioner samt vid beräkning av integraler i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- primitiv funktion
- primitiva funktioner till elementära funktioner
- integraler
- beräkning av areor och volymer

10. Sannolikhet och statistik (MAA10)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna åskådliggöra diskreta och kontinuerliga statistiska fördelningar samt bestämma och tolka fördelningarnas karakteristika
- sätta sig in i kombinatorikens metoder
- bli förtrogen med begreppet sannolikhet och med sannolikhetslärans räkneregler
- förstå begreppet diskret sannolikhetsfördelning och kunna bestämma och tillämpa fördelningens väntevärde
- bli förtrogen med begreppet kontinuerlig sannolikhetsfördelning och kunna tillämpa normalfördelningen
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristika för fördelningar och beräkna sannolikheter med hjälp av en given fördelning och givna parametrar.

Centralt innehåll

- diskret och kontinuerlig statistisk fördelning
- karakteristika för en fördelning
- klassisk och statistisk sannolikhet
- kombinatorik
- sannolikhetslärans räkneregler
- diskret och kontinuerlig sannolikhetsfördelning
- väntevärdet för en diskret fördelning
- normalfördelning

Nationella fördjupade kurser

11. Talteori och bevis (MAA11)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- sätta sig in i logikens grunder, bekanta sig med principerna för bevisföring och öva sig i bevisföring
- behärska talteoriens grundbegrepp och göra sig förtrogna med primtalens egenskaper
- kunna undersöka hela tals delbarhet med hjälp av delningsekvationer och kongruens mellan hela tal
- fördjupa sin förståelse av talföljder och deras summor

- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av talens egenskaper.

Centralt innehåll

- konnektiv och sanningsvärden
- geometriska bevis
- direkta bevis, kontrapositionsbevis och motsägelsebevis
- induktionsbevis
- hela tals delbarhet och delningsekvationer
- Euklides algoritm
- primtalen och Eratosthenes såll
- aritmetikens grundsats
- kongruens hos hela tal

12. Algoritmer i matematiken (MAA12)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- fördjupa sitt algoritmiska tänkande
- kunna undersöka och förklara hur algoritmer fungerar
- förstå begreppet iteration och kunna lösa icke-linjära ekvationer numeriskt
- kunna undersöka delbarhet hos polynom och bestämma deras faktorer
- kunna bestämma förändringshastigheter och areor numeriskt
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av algoritmer och vid räkneoperationer.

Centralt innehåll

- iteration och Newton-Raphsons metod
- divisionsalgoritmen för polynom
- delningsekvationen för polynom
- Newton-Cotes formler: rektangelregeln, trapetsregeln och Simpsons regel

13. Fortsättningskurs i differential- och integralkalkyl (MAA13)

Mål

Kursens mål är att de studerande ska

- fördjupa sina insikter i differential- och integralkalkylens teoretiska grunder
- kunna undersöka inversa funktioner till strängt monotona funktioner
- komplettera sina färdigheter i integralkalkyl och tillämpa dem bland annat för att undersöka kontinuerliga sannolikhetsfördelningar
- kunna undersöka gränsvärdet för talföljder samt serier och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners egenskaper och bestämning av derivator med avseende på en given variabel samt vid beräkning av generaliserade integraler, gränsvärden av talföljder och seriers summor i tillämpade problem.

Centralt innehåll

- undersökning av kontinuitet och deriverbarhet för en funktion

- allmänna egenskaper hos kontinuerliga och deriverbara funktioner
- invers funktion
- funktioner av två variabler och partiella derivator
- gränsvärden av funktioner och talföljder när variabelns eller indexets värde går mot oändligheten
- generaliserade integraler
- gränsvärdet för en talföljd samt serier och deras summa

Lokala tillämpade kurser

14. Repetition av långa lärokursen i matematik. (MAA14)

Kursbeskrivning

Kursen riktar sig till studerande som vill repetera och fördjupa sina kunskaper i lång matematik.

Mål och innehåll

Kursens mål är att studerande skall repetera och förstärka de matematiska kunskaperna inom valfria delområden samt bekanta sig med studentuppgifter.

Innehållet i kursen baserar sig på de obligatoriska kurserna.

Användning och utnyttjande av tekniska hjälpmedel repeteras.

Bedömning

Kravet för att bli godkänd är att kursens uppgifter/prov är utförda.

Kursen bedöms med godkänd/underkänd.

7.7.3. Matematik, kort lärokurs

Kursordning

Syftet med den korta lärokursen i matematik är att lära de studerande ta fram, behandla och förstå matematisk information samt att använda matematiken i olika situationer och i fortsatta studier. Undervisningen syftar också till att ge de studerande en klar uppfattning om matematikens betydelse för samhällsutvecklingen och om dess tillämpningsmöjligheter i vardagslivet och i många olika vetenskapsgrenar.

Kursordning

1G MAB1, MAB2, MAB3

2G MAB4, MAB5, MAB6

3G MAB7, MAB8, MAB9

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen enligt den korta lärokursen i matematik är att de studerande ska

- kunna utnyttja matematiken som hjälpmedel i det dagliga livet och i samhälllig verksamhet
- få positiva inlärningserfarenheter när de arbetar med matematik, lära sig lita på sin kapacitet, sina färdigheter och sin tankeförmåga och få mod att lära sig nytt genom experiment, undersökningar och upptäckter
- inhämta sådana matematiska kunskaper och färdigheter som ger en tillräckligt bra grund för fortsatta studier

- ta till sig matematiken som ett redskap med vars hjälp man kan beskriva, förklara och bygga upp modeller av fenomen och som kan användas för att dra slutsatser
- utveckla sin uppfattning av den matematiska kunskapens natur och dess logiska struktur
- få rutin i att ta emot och analysera sådan information som massmedierna ger i matematisk form och kunna bedöma dess tillförlitlighet
- bekanta sig med matematikens betydelse för den kulturella utvecklingen
- kunna använda figurer, scheman och modeller som tankeredskap
- kunna använda ändamålsenliga matematiska metoder, tekniska hjälpmedel och informationskällor.

Nationella obligatoriska kurser

1. Tal och talföljder (MAG01)

Syftet med den gemensamma studiehelheten i matematik är att väcka den studerandes intresse för matematik bland annat genom att göra hen bekant med den mångskiftande betydelse som matematiken har för människan och samhället och dess enastående och fascinerande väsen som vetenskap. I denna studiehelhet får de studerande tillfälle att förbättra de grundkunskaper som behövs för matematikstudierna och lära sig se matematiken som ett nyttigt och funktionellt redskap för att förklara och behärska händelser och situationer i samhället, ekonomin och naturen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- begrunda matematikens betydelse ur individens och samhällets perspektiv
- repetera och komplettera det som hen har lärt sig tidigare om talområdena samt repetera de grundläggande räknesätten och principerna för procenträkning
- stärka sin förståelse av begreppet funktion
- förstå begreppet talföljd
- kunna bestämma termerna i en talföljd, när begynnelsevillkoren och regeln enligt vilken de följande termerna ska beräknas är givna
- få en uppfattning av hur summan av en talföljd bestäms
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av aritmetiska och geometriska talföljder och deras summor
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av funktioners grafer och talföljder samt för att lösa tillämpade problem där talföljder förekommer.

Centralt innehåll

- reella tal, grundläggande räknesätt och procenträkning
- funktioner, ritning och tolkning av grafer
- talföljder
- rekursiv talföljd
- aritmetisk talföljd och summa
- logaritm och potens och sambandet mellan dem
- lösning av ekvationer i formen $ax + b = c$
- geometrisk talföljd och summa

2. Uttryck och ekvationer (MAB02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att använda matematik när det gäller att lösa vardagliga problem och lära sig lita på sin matematiska förmåga
- förstå begreppen linjärt beroende, proportionalitet och polynomfunktioner av andra graden
- stärka sina färdigheter i att lösa ekvationer och lära sig lösa ekvationer av andra graden
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynomfunktioner och vid lösning av tillämpade problem som anknyter till polynomekvationer och polynomfunktioner.

Centralt innehåll

- linjära samband och proportionalitet mellan storheter
- formulering av problem med hjälp av ekvationer
- grafisk och algebraisk lösning av ekvationer och system med två ekvationer
- tolkning och bedömning av lösningar
- polynomfunktioner av andra graden och lösning av andragradsekvationer

3. Geometri (MAB03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få vana att göra iakttagelser och dra slutsatser om geometriska egenskaper hos figurer och kroppar
- bli skickligare i att rita plana figurer och tredimensionella kroppar
- kunna lösa praktiska problem med hjälp av geometri
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av figurer och kroppar och vid lösning av tillämpade problem med anknytning till geometrin.

Centralt innehåll

- figurers likformighet
- trigonometri i den rätvinkliga triangeln
- Pythagoras sats och den omvända satsen till Pythagoras sats
- bestämning av area och volym för figurer och kroppar
- användning av geometriska metoder i koordinatsystemet

4. Matematiska modeller (MAB04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- se regelbundenheter och samband hos fenomen i den reella världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller
- få rutin i att bedöma olika modellers lämplighet och användbarhet
- bekanta sig med att göra prognoser utgående från modeller
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av polynom- och exponentialfunktioners egenskaper och vid lösning av polynom- och exponentialekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- tillämpning av linjära och exponentiella modeller

- lösning av potensekvationer
- lösning av exponentialekvationer med hjälp av logaritmer
- talföljder som matematiska modeller

5. Statistik och sannolikhet (MAB05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få rutin i att hantera och tolka statistiskt material
- kunna bedöma olika regressionsmodeller bland annat med hjälp av kalkylprogram och kunna göra prognoser utgående från modellerna
- bli insatt i sannolikhetslärans grunder
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form och för att bestämma karakteristikorna för diskreta fördelningar och beräkna sannolikheter.

Centralt innehåll

- bestämning av karakteristikor för diskreta statistiska fördelningar
- begreppen regression och korrelation
- observation och avvikande observation
- prognostisering
- kombinatorik
- sannolikhetsbegreppet
- räkneregler för sannolikheter och modeller som åskådliggör dem

6. Ekonomisk matematik (MAB06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i procenträkning
- förstå de begrepp som används i affärlivet
- utveckla sina matematiska färdigheter för att kunna planera sin egen ekonomi
- stärka sina matematiska förutsättningar för att kunna bedriva studier i entreprenörskap och ekonomi
- kunna tillämpa statistiska metoder för behandling av statistiskt material
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att göra beräkningar och lösa ekvationer i samband med tillämpade problem.

Centralt innehåll

- index-, kostnads-, transaktions-, kredit- och skattekalkyler samt andra beräkningar
- matematiska modeller i ekonomiska sammanhang med hjälp av talföljder och summor

Nationella fördjupade kurser

7. Matematisk analys (MAB07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna undersöka förändringshastigheten hos funktioner med grafiska och numeriska metoder
- förstå begreppet derivata som ett mått på förändringshastigheten
- kunna undersöka förloppet hos en polynomfunktion med hjälp av derivatan
- kunna fastställa det största och minsta värdet för en polynomfunktion i tillämpningar
- kunna använda tekniska hjälpmedel vid undersökning av en funktions förlopp och vid bestämning av en funktions derivata och extremvärden i ett slutet intervall i samband med tillämpningar.

Centralt innehåll

- grafiska och numeriska metoder
- derivatan av en polynomfunktion
- undersökning av tecken och förlopp för polynomfunktioner
- bestämning av största och minsta värde av en polynomfunktion i ett slutet intervall

8. Statistik och sannolikhet II (MAB08)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få bättre och mångsidigare färdigheter i att hantera statistiskt material
- kunna bestämma statistiska karakteristika och sannolikheter med hjälp av kontinuerliga fördelningar och tekniska hjälpmedel
- kunna använda tekniska hjälpmedel för att söka, behandla och undersöka data i digital form, för att bestämma väntevärdet och standardavvikelsen för en sannolikhetsfördelning, för att beräkna sannolikheter med hjälp av parametrarna för en given fördelning och för att bestämma konfidensintervall.

Centralt innehåll

- begreppen normalfördelning och normering av en normalfördelning
- upprepat försök
- binomialfördelningen
- begreppet konfidensintervall

Lokala tillämpade kurser

9. Repetition av korta lärokursen i matematik. (MAB9)

Kursbeskrivning

Kursen riktar sig till studerande som vill repetera och fördjupa sina kunskaper i låg matematik.

Mål och innehåll

Kursens mål är att studerande skall repetera och förstärka de matematiska kunskaperna inom valfria delområden samt bekanta sig med studentuppgifter.

Innehållet i kursen baserar sig på de obligatoriska kurserna.

Användning och utnyttjande av tekniska hjälpmedel repeteras.

Bedömning

Kravet för att bli godkänd är att kursens uppgifter/prov är utförda.

Kursen bedöms med godkänd/underkänd.

7.8. Biologi

Gymnasiets biologi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande. Undervisningen ska öka förståelsen för biologins betydelse som byggsten i en naturvetenskaplig världsbild. Den ska dessutom väcka intresse för bio- och miljövetenskaper. Biologiundervisningen hjälper de studerande att förstå de möjligheter som biovetenskaperna erbjuder för att förbättra såväl människosläktets som övriga organismers och hela ekosystemens välmående. De studerande ska få möjlighet att ta del av insikten om nödvändigheten av en hållbar livsstil och betydelsen av en kretsloppsekonomi som sparar naturresurser.

Biologiundervisningen hjälper den studerande att förstå hur den levande naturen är uppbyggd, fungerar och växelverkar på allt från molekyl- och cellnivå till biosfären som helhet. Den hjälper också de studerande att förstå evolutionens betydelse för organismernas utveckling.

Gymnasiets biologi ska synliggöra för de studerande att biovetenskaperna är ett snabbt växande kunskapsområde vars tillämpningar, såsom genteknologi, används på många olika sätt inom jordbruket, industrin och medicin. Biologiundervisningen ska också ge de studerande insikter om hur kunskaper i biologi kan användas i vardagslivet, i fortsatta studier och i arbetslivet.

Utmärkande för gymnasiets biologi är att de studerande ska inhämta kunskap genom observationer och experiment, att studierna är forskningsinriktade och att arbetssätten ska vara aktiverande och betona interaktion. I undervisningen ingår laborationer, och en del av studierna sker i digitala studiemiljöer och i studiemiljöer utanför skolan. I undervisningen ska man samarbeta särskilt med läroämnet hälsokunskap, men också med andra läroämnena.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i biologi är att den studerande ska

- bli intresserad av biologisk kunskap och få motivation att följa med nyheter som har anknytning till biologin
- få handledning i att ställa upp egna mål samt stöd och uppmuntran i lärprocessens olika faser
- förstå vad som karakteriserar biologin som vetenskap, känna till biologiska strukturer och processer samt ärtförmåga och förstå evolutionens betydelse
- sätta sig in i olika metoder som används när man söker biologisk kunskap och bedriver biologisk forskning
- kunna formulera frågeställningar och forskningsproblem för de fenomen som studeras
- planera och genomföra experimentella undersökningar självständigt eller i samarbete med andra
- kunna ta fram, behandla, analysera och tolka forskningsmaterial samt utvärdera och presentera forskningsresultat
- kunna arbeta i en digital studiemiljö, i ett laboratorium och ute i fält
- kritiskt utvärdera biologisk kunskap som presenteras i massmedia
- använda informations- och kommunikationsteknik mångsidigt som ett stöd i biologistudierna
- sätta sig in i tillämpningen av biologi inom olika områden
- kunna tillämpa och använda kunskap och färdigheter som biologistudierna ger i vardagen
- lära sig sätta värde på mångfalden av organismer, vara medveten om nödvändigheten av en hållbar utveckling och inse sitt eget ansvar för ekosystemens framtid.

Bedömning

I gymnasiets biologiundervisning ska man bedöma hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda den studerande till medvetenhet om sina arbetsmetoder och till att utveckla sitt kunnande. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes kunskaper, såsom behärskandet av de centrala begreppen inom biologin, och den studerandes färdigheter, såsom förmågan att tänka, argumentera och undersöka. I bedömningen beaktas förmågan att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, bedöma, åskådliggöra och presentera biologisk kunskap i olika situationer. Bedömningen ska fästa uppmärksamhet vid förståelsen av naturvetenskapliga lagbundenheter och samband mellan orsak och verkan, insikten om betydelsen av växelverkan samt förmågan att uppfatta helheter. I bedömningen ska man också beakta förmågan att kritiskt utvärdera information.

Sina kunskaper och färdigheter i biologi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer, i experimentellt arbete och genom att på egen hand eller i grupp utarbeta en biologisk undersökningsrapport eller ett biologiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motannons eller webbsidor.

Nationella obligatoriska kurser

1. Livet och evolutionen (BI01)

I kursen sätter de studerande in sig i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Under kursen bekantar sig de studerande också med sättet att inhämta och beskriva kunskap inom biologin och med biologin som en del av det naturvetenskapliga tänkandet. Det centrala perspektivet i kursen är förståelse av evolutionen och dess betydelse. I kursen sätter de studerande in sig i livets förutsättningar och de karakteristiska dragen hos alla organismer. Under kursen bekantar sig de studerande också med sättet att inhämta och beskriva kunskap inom biologin och med biologin som en del av det naturvetenskapliga tänkandet. Det centrala perspektivet i kursen är förståelse av evolutionen och dess betydelse.

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som fördjupar intresset för biologin och biologistudierna
- kritiskt använda och bedöma biologiska kunskapskällor och uttrycka och motivera olika synsätt på ett sätt som är karakteristiskt inom biologin
- veta vad som kännetecknar liv, grundförutsättningar för liv och hur man undersöker livets fenomen
- förstå evolutionens kontinuitet, mekanismer och betydelse
- kunna beskriva den nuvarande strukturen hos biosfären och tyda dess utveckling
- arbeta experimentellt och genomföra en liten undersökning eller ett litet projekt tillsammans med andra.

Biologin som vetenskap

- livets egenskaper, grundförutsättningar och organisationsnivåer
- de biologiska vetenskapsområdena och forskningsmetoderna
- presentation av biologisk kunskap med hjälp av modeller

Cellen som livets grundenhet

- livets uppkomstfaser
- cellernas uppbyggnad och energihushållning

- DNA och genuttryck

Organismens livscykel

- könlig och könlös förökning
- variation
- tillväxt, utveckling och död

Evolutionen

- naturligt urval och anpassning
- arternas uppkomst och undergång
- organismvärldens släkträd

En mindre undersökning eller ett projekt som anknyter till biologins experimentella natur.

2. Ekologi och miljö (BI02)

I kursen studeras ekologins grunder och livets mångfald samt hoten mot denna mångfald i Finland och annanstans i världen. Centrala teman är de faktorer som hotar mångfalden i naturen samt möjligheterna att bevara mångfalden. Genom kursen blir de studerande förtrogna även med andra ekologiska miljöproblem. I kursen ingår en liten undersökning eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller ekologin eller miljöns tillstånd och som görs självständigt eller i samarbete med andra.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå principerna för populationernas, organismsamhällenas och ekosystemens strukturer, växelverkan och funktioner
- kunna jämföra, analysera och bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen
- förstå betydelsen av naturens mångfald för mänsklighetens framtid
- skapa sig en bild av orsakerna till miljöproblem och deras följder i ekosystemen och känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan observeras och uppkomna problem lösas
- förstå nödvändigheten av en ekosocial bildning och en hållbar livsstil och lära sig handla i enlighet med detta
- kunna planera och genomföra självständigt eller i samarbete med andra en liten undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett litet utvecklingsprojekt som gäller miljöns tillstånd.

Centralt innehåll

Ekologins grunder

- växelverkan mellan levande och icke-levande natur
- ekosystemens struktur och återhämtningsförmåga
- ämnens kretslopp och energiflödet i ett ekosystem
- naturens mångfald
- populationernas egenskaper
- förhållandet mellan olika arter
- organismernas anpassning till sin omgivning och deras utbredning

Miljöproblem, deras orsaker och tänkbara lösningar

- de ekologiska konsekvenserna av klimatförändringen
- hoten mot naturens mångfald och ekosystemen
- problem i anknytning till ämnenas kretslopp och energiflödet

- *lokala miljöproblem*

En hållbar framtid

- *ekosystemtjänsternas betydelse*
- *ekologiskt hållbar utveckling, kretsloppsekonomi och ekosocial bildning*
- *verksamhet för att främja en hållbar livsstil i den egna närmiljön*

En undersökning som gäller ekologi eller miljöns tillstånd eller ett miljöutvecklingsprojekt.

Nationella fördjupade kurser

3. Cellen och ärftligheten (BI03)

Kursen ger den studerande en djupare förståelse av cellens uppbyggnad och funktion. Kursen behandlar också styrningen av cellens funktion, cellernas förökning och ärftlighetens grunder. Centralt för kursen är experimentella arbetsätt och undersökningar som de studerande utför.

Rekommenderade förkunskaper: BI1

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *använda begrepp, modeller och teorier vid undersökning av fenomen som har att göra med celler och ärftlighet*
- *fördjupa sin kunskap om funktionen hos cellens olika delar och förstå att organismernas strukturer och funktioner har sin grund i processer på cellnivå*
- *undersöka olika celler och vävnader och tyda deras strukturer*
- *bedöma vad kunskapen om cellernas och genernas funktion innebär ur individens och samhällets synvinkel*
- *planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra.*

Centralt innehåll

Cellen som forskningsobjekt

- *hur celler undersöks*
- *behovet av cellbiologisk kunskap och kunskap om genom samt användningen av denna kunskap*

Organismerna är uppbyggda av celler

- *biomolekyler*
- *uppbyggnaden av celler med och utan cellkärna och deras funktion*
- *DNA:s och RNA:s struktur*
- *proteinsyntesen och epigenetisk reglering*

Cellernas förökning

- *mitosen och dess betydelse*
- *celldelning, cellernas tillväxt och differentiering*

Ärftlighetens grunder

- gener och alleler
- könscellerna och deras uppkomst genom meios
- hur gener ärvs och hur egenskaper överförs från en generation till en annan
- mutationer och mutagener

En cellbiologisk undersökning i laboratorium eller med hjälp av digitalt material.

4. Människans biologi (BI04)

Under kursen blir de studerande förtrogna med människans anatomi och fysiologi. Centrala frågor är människans livsfunktioner och fortplantning samt arvsmassans och miljöns betydelse för människans hälsa. Under kursen behandlas människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot.

Rekommenderade förkunskaper: BI1, BI3

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna analysera funktionsprinciperna hos vävnadernas och organens strukturer
- förstå regleringsmekanismerna i den kemiska jämvikten i människokroppen och hur de påverkas av yttre och inre faktorer
- förstå betydelsen av nervsystemets processer och hormonsignaler som reglerare av kroppens funktioner
- förstå de fysiologiska förändringar som sammanhänger med fortplantningen och människans livscykel
- kunna förklara människokroppens förmåga att anpassa sig till förändringar och försvara sig mot yttre hot
- förstå hur arvsanlagen och miljön tillsammans inverkar på människans hälsa
- kunna genomföra en liten undersökning där kroppsfunktioner mäts och presentera resultaten av undersökningen.

Centralt innehåll

Energin, ämnesomsättningen och regleringen av den

- näringsämnena och matsmältningen
- blodcirkulationssystem
- andningsorganen och regleringen av andningen

Rörelse

- stöd- och rörelseorganen

Regleringen av livsfunktionerna

- nervsystemet och sinnena
- de inresekretoriska körtlarna och hormonerna
- värmereglering
- kemisk jämvikt
- kroppens anpassningsförmåga och försvarsmekanismer

Fortplantningen

- befruktning, graviditet och förlossning
- könsutvecklingen och sexualiteten
- arvsanlagens och miljöns betydelse

En undersökning där funktioner i människokroppen mäts.

5. Biologins tillämpningar (BI05)

Syftet med kursen är att de studerande ska få förståelse av den biologiska forskningens betydelse för lösningen av framtidens problem. I kursen blir de studerande förtrogna med olika tillämpningar av biologin inom medicinen, industrin och livsmedelsproduktionen samt inom hållbar användning av naturtillgångarna. Centrala frågor är olika tillämpningar av genteknologi och mikrobiologi. I kursen planerar och genomför den studerande ett experiment eller en undersökning med anknytning till biologins tillämpningar.

Rekommenderade förkunskaper: BI1, BI2, BI3, (BI4)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå betydelsen av biologiska innovationer och biologins tillämpningar i samhället
- bekanta sig med bioteknologins metoder och produkter och möjligheterna att använda bioteknologi för att främja en hållbar framtid
- förstå genteknologins möjligheter inom medicin och industri
- förstå mikrobernas betydelse i naturen och i olika biotekniska processer
- förstå betydelsen av växt- och djurförädling i näringsproduktionen
- kunna bedöma de möjligheter, hot och etiska frågor som är förknippade med bioteknologins och genetikens tillämpningar
- kunna planera och genomföra ett experiment eller en undersökning som anknyter till tillämpning av biologi på egen hand eller tillsammans med andra.

Centralt innehåll

Bioteknologins tillämpningar och betydelse

- produktion av näring, energi, produkter och tjänster med hjälp av förnybara naturresurser
- biotekniska tillämpningar i industrin och inom miljövården

Mikrobiologins tillämpningar och betydelse

- bakteriernas och virusens uppbyggnad och funktion
- odling, behandling och identifiering av bakterier
- mikroberna i naturen och i människans tjänst

Genteknologins tillämpningar och betydelse

- genteknikens metoder
- genominformation
- mikrober inom genteknologin

Växt- och djurförädling

Ett försök eller en undersökning inom ett av biologins tillämpningsområden.

7.9. Geografi

Undervisningen i geografi ska utveckla de studerandes geografiska världsbild och ge dem verktyg att förstå globala, regionala och lokala företeelser och problem och möjligheterna att lösa dessa. Undervisningen ska vägleda de studerande till insikt om de faktorer som bidrar till att världen förändras, lära sig att formulera motiverade åsikter, ta ställning till förändringar som sker i den egna miljön, i närområdet och i hela världen samt att arbeta aktivt för att främja naturens och människans välmående. Undervisningen övar upp den studerandes färdigheter att delta och påverka samt stöder den studerande i byggandet av en hållbar framtid.

Geografiundervisningen hjälper de studerande att bli medvetna om växelverkan mellan naturen och mänsklig verksamhet och att betrakta världen som en föränderlig och kulturellt pluralistisk livsmiljö. I geografiundervisningen integreras de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga elementen. Undervisningen ger den studerande färdigheter att granska miljö- och människorättsfrågor och stödjer den studerandes utveckling till en ekosocialt bildad medborgare.

Undervisningen ska ta avstamp i de ungas levnadsvärld och i den studerandes vardagliga erfarenheter och observationer. Ett undersökande angreppssätt hjälper den studerande att fördjupa sitt geografiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i vardagsmiljön på det lokala, regionala och globala planet. En mångsidig användning av geomedia hjälper den studerande att hämta, analysera och tolka information och presentera den visuellt. Med geomedia avses en mångsidig användning av kartor, geodata, diagram, bilder, videofilmer, skriftliga källor, olika medier, muntliga presentationer och andra sätt att ta fram och presentera geografisk information. Genom att man behandlar aktuella nyheter i undervisningen får den studerande stöd för att utveckla sin världsbild och sitt kritiska tänkande och att förstå de förändringar som sker i närmiljön och på andra håll i världen. I undervisningen utnyttjas också studiemiljöer utanför skolan och digitala studiemiljöer.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i geografi är att den studerande ska

- förstå vad som karakteriserar geografin som vetenskap
- utveckla sin förmåga till geografiskt tänkande och bilda sig en uppfattning om världen och dess mångfald
- förstå, tolka, tillämpa och bedöma geografisk kunskap och använda geomedia mångsidigt för att söka, analysera och presentera information
- kunna observera vardagsmiljöer och beskriva regionala fenomen och strukturer samt regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet
- kunna kritiskt diskutera aktuella händelser i världen och faktorer som inverkar på dessa
- kunna observera och bedöma tillståndet i naturliga och byggda miljöer och de förändringar som pågår i dem samt människornas välmående lokalt, regionalt och globalt
- förstå vad regional utveckling innebär och kunna diskutera olika möjligheter att lösa jämlikhetsproblem
- förstå innebörden i begreppet mänskliga rättigheter och uppskatta kulturell mångfald
- känna till olika metoder för regionplanering och kunna delta i och påverka utvecklingen av sin närmiljö
- intressera sig för geografisk kunskap och bli motiverad att följa aktuella händelser i olika delar av världen
- kunna använda geografisk kunskap och geografiska färdigheter i vardagslivet
- veta i vilka yrken och arbetsuppgifter geografisk kompetens behövs

- handla som aktiv världsmedborgare som tar ställning i olika lokala, regionala och globala frågor och främjar hållbar utveckling.

Bedömning

I gymnasiets geografi bedöms hur väl den studerande når målen för undervisningen med fokus på de specifika målen för och innehållet i kursen i fråga. Bedömningen ska vägleda de studerande till att utveckla sina kunskaper. Centrala föremål för bedömningen är kunskap om centrala begrepp och förmågan att tänka och argumentera geografiskt och att bearbeta geografisk information. I bedömningen beaktas den studerandes förmåga att förstå, tillämpa, analysera, kombinera, utvärdera, åskådliggöra och presentera geografisk kunskap i olika situationer. Centrala färdigheter som ska bedömas i geografi är förmågan att läsa och tolka kartor, förmågan att presentera information grafiskt samt andra geomediala färdigheter.

Sina kunskaper och färdigheter i geografi kan den studerande visa förutom i skriftliga prov även muntligt i olika interaktionssituationer och genom att på egen hand eller tillsammans med andra utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller ett geografiskt projektarbete, såsom en videofilm, ett spel, en motannons eller webbsidor. I bedömningen kan läraren även beakta de kunskaper och färdigheter som den studerande visar i ett projekt som handlar om delaktighet och påverkan i skolan.

Nationella obligatoriska kurser

1. En värld i förändring (GE01)

Kursen lär den studerande granska vår föränderliga värld och dess regionala problem. Under kursen följer de studerande med aktuella nyheter från olika delar av världen och skapar sig en bild av globala riskområden med hänsyn till risker som rör naturen, miljön och mänskligheten. Kursen behandlar också den positiva utveckling som sker i olika delar av världen och möjligheter att hantera risker, skapa behövlig beredskap, förutse risker och anpassa sig till dem. Till de centrala synvinklarna hör ekosocial hållbarhet, kretsloppsekonomi och globala utvecklingsfrågor.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få upplevelser och erfarenheter som fördjupar den studerandes intresse för geografi och geografins sätt att gestalta och utforska världen
- identifiera de riskområden på jorden som anknyter till naturfenomen, till människans verksamhet samt till växelverkan mellan människan och naturen
- förstå vilka slags risker som förekommer i olika områden på jorden och vilka faktorer som inverkar på dem
- kunna jämföra och bedöma hur riskkänsliga olika områden är och hur stor inverkan riskerna har med hänsyn till regionernas naturtillgångar och graden av utveckling
- veta vilka lösningar det finns för att hantera risker eller lindra deras följder och känna till möjligheterna att förutse och gardera sig mot risker och följa principerna för hållbar utveckling
- kunna analysera positiv utveckling i olika delar av världen och de faktorer som inverkar på denna
- inse att människan med sin verksamhet påverkar vår planets livsduglighet och människans välmående
- kunna använda digitala verktyg för att söka information om globala frågor, analysera och presentera informationen och kunna följa och kritiskt bedöma aktuella regionala nyheter i olika medier.

Centralt innehåll

Geografin som vetenskap

- hur geografin studerar miljön och världen
- den studerandes vardagliga erfarenheter och observationer av sin egen närmiljö och av en värld som förändras
- geografiska forskningsfärdigheter och geomedia
- hur geografin används i arbetslivet och i vardagen
- aktuella nyheter från olika delar av världen om regionala risker, positiv utveckling och innovationer
- fördjupning av kunskaperna om jordens kartbild och om ortnamn

Centrala globala riskområden gällande naturens system, identifiering av risker och riskberedskap

Centrala globala riskområden gällande naturresurserna och miljön samt riskhantering, riskberedskap och riskanpassning

- klimatförändringen och andra globala miljörisker
- förnuftig resursanvändning samt kretslopps- och bioekonomi
- möjligheter och styrkor i olika områden på jorden

Globala riskområden gällande mänskligheten och centrala utvecklingsfrågor

- de globala problemen i fråga om den mänskliga utvecklingen, välståndets fördelning, ojämlikhet, sårbarhet, hunger och flyktingskap

Nationella fördjupade kurser

2. Den blå planeten (GE02)

Kursen behandlar naturgeografiska fenomen och fördjupar de studerandes kunskaper om atmosfärens, hydrosfärens och litosfärens struktur och processer. Den centrala infallsvinkeln är processerna i naturen och de orsakssamband som är förknippade med dessa. Under kursen bekantar sig de studerande med naturgeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka naturlandskap och deras uppkomst med hjälp av geomedia. Kursen ger förtrogenhet i att använda naturgeografisk information i samhället och i vardagen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda centrala naturgeografiska begrepp
- kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera naturgeografisk information med hjälp av geomedia
- förstå de fenomen som beror på jordklotets planetariska natur
- förstå den zonvisa indelningen av den icke-levande och den levande naturen på jordklotet
- förstå hur och varför naturlandskap förändras och kunna utläsa naturlandskapens struktur, uppkomst och utveckling via kartor och bilder
- förstå betydelsen av naturgeografisk kunskap i samhället och i människors vardag.

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- naturgeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av naturgeografisk information

- *geomedia och andra naturgeografiska informationskällor och användningen av dem samt naturgeografiska forskningsmetoder*

Jordens planetariska rörelser och de fenomen som beror på dem

Atmosfären och hydrosfären i rörelse samt indelningen i zoner

- *atmosfärens struktur och vindarna*
- *regn*
- *havsvattnets rörelse*
- *väder och väderprognoser*
- *klimat- och vegetationszoner*

Jordklotets uppbyggnad och föränderliga ytformer

- *endogena och exogena processer som bearbetar jordens yta*
- *tolkning av naturlandskap med hjälp av kartor och bilder*
- *värdefulla naturlandskap*

Tillämpning av naturgeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet.

3. En gemensam värld (GE03)

Kursen behandlar humangeografins fenomen och fördjupar de studerandes kunskap om regionala drag i den mänskliga verksamheten. Det centrala fokusområdet är analys av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder med tanke på den mänskliga verksamheten. I kursen bekantar sig den studerande med humangeografins forskningsmetoder och övar sig i att tolka hur den mänskliga verksamheten gestaltar sig på jordklotet med hjälp av geomedia. Kursen gör den studerande förtrogen med användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagslivet.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *kunna använda de centrala humangeografiska begreppen*
- *kunna inhämta, analysera, tolka, bedöma och presentera humangeografisk information med hjälp av geomedia*
- *kunna analysera de regionala dragen i mänsklig verksamhet och bedöma deras beroende av de möjligheter som naturresurserna och miljön erbjuder*
- *känna till olika kulturer och uppskatta deras mångfald samt sätta värde på de mänskliga rättigheterna*
- *kunna bedöma det mänskliga väståndet och miljöns tillstånd i olika delar av världen*
- *förstå betydelsen av en ekologiskt, ekonomiskt, kulturellt och socialt hållbar utveckling för världens framtid*
- *förstå betydelsen av humangeografisk kunskap i samhället och i människornas vardag.*

Centralt innehåll

Geografiskt tänkande

- *humangeografiska frågeställningar samt inhämtande, analys, bedömning och presentation av humangeografisk information*
- *de centrala begreppen inom humangeografien*
- *geomedia och andra humangeografiska informationskällor och forskningsmetoder*
- *tankekartor, upplevelse av platser och regional identitet*

Befolkning och bosättning

- *befolkningstillväxt, bosättning, flyttningsrörelser, urbanisering*
- *kulturell mångfald och genomförande av de mänskliga rättigheterna*

Primärproduktion och miljö

- *ett hållbart jord- och skogsbruk och en hållbar fiskerinäring*

Industri och energi

- *råvaror, energikällor, bioekonomi och industrins lokalisering*

Tjänster, rörelser och växelverkan

- *trafiken, turismen, den globala ekonomin och informationsteknikens utveckling*

Den mänskliga verksamhetens regionala struktur

- *markanvändning, centralorter och periferier*
- *tolkning av kulturlandskap med hjälp av kartor, bilder och andra geomedia*

Användningen av humangeografisk kunskap i samhället och i vardagen

4. Geomedia – undersök, delta och påverka (GE04)

Kursen lär de studerande att tillämpa de geografiska kunskaper och färdigheter som de skaffat sig i de tidigare kurserna för att utarbeta en undersökningsrapport eller genomföra ett delaktighets- eller påverkansprojekt. Centrala infallsvinklar i kursen är involverande planering, globala utvecklingstrender och användningen av geomedia i forskning och påverkansarbete.

Rekommenderade förkunskaper: GE1, GE2

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *kunna formulera geografiska frågeställningar och använda geomedia för att lösa geografiska problem*
- *utveckla sina färdigheter att inhämta, behandla, analysera, tolka, utvärdera och presentera geografisk information*
- *kunna använda applikationer inom geodata*
- *förstå betydelsen av geomedia i sin egen vardag och inom olika områden i samhället*
- *känna till globala utvecklingstrender och målen för Finlands utvecklingsbistånd*
- *förstå betydelsen av hållbar utveckling som grundprincip vid områdesplaneringen och känna till medborgarnas möjligheter att påverka planeringen och utvecklingen av sin egen miljö*
- *kunna använda geomedia för att utarbeta en geografisk undersökningsrapport eller i ett delaktighets- och påverkansprojekt som har en lokal, regional eller global dimension.*

Centralt innehåll

Användningen av geomedia i vardagen och arbetslivet och för att främja hållbar utveckling

Geomedia och geografiska forskningsfärdigheter

- grunderna i kartografi och användning av geodata samt användning av andra geomedia i geografiska undersökningar
- att formulera problem och skaffa, behandla, analysera, tolka, utvärdera, åskådliggöra och presentera forskningsmaterial

Styrning av utvecklingen och hållbar utveckling

- områdesplanering och principerna för involverande planering
- skillnader i utvecklingsnivå på olika regionala nivåer samt internationellt samarbete, världsomfattande utvecklingstrender och åtaganden som anknyter till hållbar utveckling

En geografisk undersökning eller ett delaktighets- och påverkansprojekt

- utarbetande av en småskalig geografisk studie med hjälp av geomedia eller genomförande av ett delaktighets- eller påverkansprojekt på lokal, regional eller global nivå med hjälp av geomedia självständigt eller i samarbete med andra

7.10. Fysik

oppiaine-osa-tehtava

Undervisningen i fysik ska hjälpa den studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en naturvetenskaplig världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge den studerande insikter om fysikens betydelse i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och inom områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska fysiken tillämpas i många olika situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet inom utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av fysikens betydelse när vi bygger en hållbar framtid: fysiken behövs i utvecklingen av nya tekniska lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön.

Undervisningen i fysik ska stödja de studerande att uppfatta och förstå fysikens begrepp både kvalitativt och kvantitativt. De studerande bearbetar sina tidigare erfarenheter, nya observationer och synvinklar i växelverkan med lärarna till en logiskt sammanhängande helhet som närmar sig en sådan uppfattning av den omgivande verkligheten som står i samklang med fysikaliska teorier. I undervisningen ska de studerande lära sig att tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse samt att växelverka. Informations- och kommunikationsteknik används bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i fysik ska utgå från observationer av omgivningen. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i fysik. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa arbetarskyddslagstiftningen.

Rekommenderad kursordningsföljd

1G: FY01, FY02, FY03

2G: FY04, FY05

3G: FY07, FY06, FY08

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i fysik är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i fysik, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet fysik
- få möjligheter att sätta sig in i fysikens tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna ställa upp, tolka och bedöma olika modeller och använda dem för att beskriva fenomen och göra förutsägelser
- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i fysik
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken
- kunna strukturera sin uppfattning om naturens byggstenar och fenomen med hjälp av fysikaliska begrepp och principer
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse fysiken och teknologin har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i fysik med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömning och respons som ges under lärprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i fysik. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Kunskaperna i fysik och förmågan att tillämpa dem kan visas på olika sätt, såsom genom förklaringar, grafiska modeller och matematiska modeller. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma arbetsmoment, såsom formulering av frågor, strukturerade redogörelser för problemlösningssprocesser och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Prestationer som kursvitsordet grundar sig på kan till exempel vara prov, förhör, inlämningsuppgifter, laborationsrapporter, presentationer, hemuppgifter och timaktivitet. Alla nationella obligatoriska och fördjupade kurser bedöms med vitsordet 4–10.

Nationella obligatoriska kurser

1. Fysiken som naturvetenskap (FY01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för fysik och fysikstudier
- förstå hur naturvetenskaplig kunskap byggs upp genom experimentell verksamhet och modeller som ställs upp med hjälp av resultaten av experimenten
- kunna planera och genomföra enkla naturvetenskapliga försök
- bekanta sig med grundbegrepp som gäller materiens och universums struktur och bilda sig en uppfattning om de grundläggande strukturerna i naturen
- kunna använda och tillämpa fysikaliska begrepp för rörelse på fenomen i vardagen
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som stöd för studierna.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- stifta bekantskap med grundformerna för växelverkan, universums strukturer och uppkomst samt materiens uppbyggnad
- kraft som orsak till att en rörelse förändras samt kinematikens fenomen
- betydelsen av experiment och modeller då fysikalisk kunskap byggs upp
- insamling och grafisk presentation av resultat samt bedömning av deras tillförlitlighet

Nationella fördjupade kurser

2. Värme (FY02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa värmelärens begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna undersöka fenomen som gäller materiens termodynamiska tillstånd och förändringar i aggregationstillstånd
- fördjupa sin förståelse av energi som centralt begrepp i fysiken
- utveckla sin förmåga att fatta beslut i frågor som gäller miljö och teknologi.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för energiproduktionslösningar och en hållbar utveckling
- värme och temperatur
- gasernas tillståndsförändringar, värmeutvidgning och tryck
- uppvärmning och avkyllning av kroppar, förändringar i aggregationstillstånd och värmeenergi
- mekaniskt arbete, effekt och verkningsgrad
- energins bevarande i värmeläran och värmeflödets riktning
- framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning

3. Elektricitet (FY03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa ellärens begrepp på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- få rutin i att ställa upp matematiska modeller och använda ekvationer som anger samband mellan storheter
- kunna undersöka fenomen med anknytning till elektricitet experimentellt och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik i samband med experiment.

Centralt innehåll

- fysikens och teknologins betydelse i det dagliga livet och i samhället
- elektrisk ström och spänning samt resistans och Ohms lag
- enkla likströmskretsar och Kirchhoffs lagar
- elektrisk effekt och Joules lag

- kondensatorn, dioden och lysdioden som komponenter
- elektrostatisk växelverkan, Coulombs lag och elektriskt fält
- elsäkerhet, att göra kopplingar och undersöka strömkretsar

4. Kraft och rörelse (FY04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kraft och rörelse på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- förstå konserveringslagarnas betydelse i fysiken
- experimentellt kunna undersöka fenomen som anknyter till kraft och rörelse
- få vana att använda och producera grafiska framställningar.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse för individens och samhällets säkerhet
- växelverkan som orsak till att en rörelse förändras, likformig och likformigt accelererad rätlinjig rörelse
- Newtons lagar, kraftfigurer och krafters sammanlagda verkan
- distanskrafter och kontaktkrafter: tyngd, friktion och lyftkraft samt mediets motstånd kvalitativt
- rörelseekvationen
- kraftmoment och jämvikt vid rotation i enkla fall
- lagen om rörelsemängdens bevarande, impulsprincipen och endimensionella kollisioner
- kinetisk och potentiell energi samt lagen om den mekaniska energins bevarande
- användning och uppgörande av modeller samt deras begränsningar och brister

5. Periodisk rörelse och vågor (FY05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för periodisk rörelse och vågor på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- göra sig förtrogen med svängningsrörelsens och vågrörelsens grunder genom att undersöka mekanisk svängning och ljud
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse inom medicin och musik
- likformig cirkelrörelse
- gravitationsväxelverkan
- harmonisk kraft och svängningsrörelse
- vågrörelsers uppkomst och utbredning
- vågrörelsens reflektion, brytning, diffraktion och interferens samt stående vågor
- ljudet som vågrörelsefenomen
- förhållandet mellan modeller och simuleringar och verkligheten

6. Elektromagnetism (FY06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för elektromagnetism och ljus på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten
- få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för fysiken och att analysera argumenteringen i olika informationskällor.

Centralt innehåll

- fysikens betydelse i energitekniken och kommunikationstekniken
- magnetism, magnetisk växelverkan och magnetfält
- en laddad partikels rörelse i el- och magnetfält
- elektromagnetisk induktion, magnetfält, induktionslagen och Lenz lag
- generatoren, transformatorn, uppkomsten av växelström och överföring av energi med hjälp av elektrisk ström
- spektrum för elektromagnetisk strålning, ljusets reflektion, brytning, interferens och diffraktion
- strukturerad redogörelse för en undersökning eller en problemlösningsprocess

7. Materia och strålning (FY07)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för materia och strålning på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och tekniken
- fördjupa sin helhetsbild av fysiken som den vetenskap som förklarar materiens och universums uppbyggnad.

Centralt innehåll

- perspektiv på fysikens och kosmologins utveckling
- energins kvantisering
- den elektromagnetiska strålningens kvantisering och fotoner
- våg-partikeldualitet
- atomkärnans uppbyggnad
- kärnreaktioner, kärnenergi, kärnans bindningsenergi och ekvivalensen mellan massa och energi
- radioaktivitet och sönderfallslagen
- strålsäkerhet och nyttoanvändning av strålning
- inhämtning, presentation och bedömning av information

Lokala tillämpade kurser

Fysik och vetenskap (FY09)

Kursen är ett samarbetsprojekt med GNet-skolorna och innehåller en utlandsresa.

8. Repetitionskurs i fysik. (FY08)

Kursbeskrivning

Kursen riktar sig till studerande som vill repetera och fördjupa sina kunskaper i fysik.

Mål och innehåll

Kursens mål är att studerande skall repetera och förstärka kunskaperna inom valfria delområden i fysiken samt bekanta sig med studentuppgifter.

Innehållet i kursen baserar sig på de tidigare gymnasiekurserna.

Användning och utnyttjande av tekniska hjälpmedel repeteras.

Bedömning

Kravet för att bli godkänd är att kursens uppgifter/prov är utförda.

Kursen bedöms med godkänd/underkänd.

7.11. Kemi

Undervisningen i kemi ska hjälpa de studerande att utveckla ett naturvetenskapligt tänkande och en modern världsbild som en del av en mångsidig allmänbildning. Undervisningen ska ge de studerande insikter i betydelsen av kemi och dess tillämpningar i vardagen och för miljön, samhället och teknologin. De studerande utvecklar sina färdigheter att bedriva studier inom naturvetenskapliga områden och områden där naturvetenskaper tillämpas. I undervisningen ska kemins tillämpas i mångsidiga situationer, vilket också främjar de studerandes jämlikhet och jämställdhet i utbildningen. Undervisningen ska förmedla en bild av kemins betydelse när vi bygger en hållbar framtid: kemins behövs i utvecklingen av nya lösningar och när man ska trygga miljöns och människornas välmående. Undervisningen ska vägleda de studerande att ta ansvar för sitt eget agerande och för miljön.

Undervisningen i kemi ska stödja de studerande att förstå hur kemins begreppsapparat är uppbyggd och skaffa sig en förståelse av kemiska fenomen där den makroskopiska och mikroskopiska nivån och symbolnivån tillsammans bildar en logisk helhet. I undervisningen utgår man från de studerandes tidigare erfarenheter och observationer. Därefter beskrivs och förklaras fenomen, och modeller för materiens uppbyggnad och för kemiska reaktioner behandlas matematiskt och genom att använda kemins symbolspråk. De studerande lär sig tänka på ett naturvetenskapligt sätt, söka och använda information, komma med egna idéer, samt växelverka och bedöma informationens tillförlitlighet och betydelse. Informations- och kommunikationsteknik ska användas bland annat som verktyg för att skapa modeller, göra undersökningar och producera arbeten.

Undervisningen i kemi ska utgå från observation och undersökning av ämnen och fenomen som anknyter till de studerandes livsmiljö. Experiment i olika former gör det lättare för de studerande att tillägna sig och förstå begrepp, lära sig forskningsmetoder och förstå naturvetenskapernas karaktär. Genom experimentellt arbete utvecklar de studerande sina arbetssätt, sin samarbetsförmåga och sin förmåga till kreativt och kritiskt tänkande. Samtidigt inspirerar experimenten till studier i kemi. Under studiernas gång utvecklas de studerandes undersökningsfärdigheter både generellt och inom de centrala områden som behandlas i respektive kurs. I experimentellt arbete ska man följa kemikalie-, avfalls- och arbetarskyddslagstiftningen.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i kemi är att den studerande ska

- få handledning i att identifiera sina kunskaper i kemi, ställa upp egna mål, möta utmaningar i lärandet och tillämpa olika studiestrategier i läroämnet kemi
- få möjligheter att sätta sig in i kemins tillämpningar i olika sammanhang, exempelvis i naturen, näringslivet, organisationer och forskarsamfundet.
- kunna formulera frågor om de fenomen som studeras och vidareutveckla frågeställningarna som utgångspunkt för undersökningar, problemlösning eller annan verksamhet
- kunna planera och genomföra experimentella undersökningar i samarbete med andra på ett säkert sätt
- kunna behandla, tolka och presentera undersökningsresultat samt bedöma dem och hela undersökningsprocessen
- kunna använda olika modeller för att beskriva och förklara fenomen och göra förutsägelser
- kunna använda mångsidiga informationskällor och bedöma dem kritiskt utifrån sina kunskaper i kemi
- kunna uttrycka slutsatser och synpunkter på sådana sätt som är karakteristiska för kemien
- kunna strukturera sin syn på fenomenen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologi med hjälp av begrepp från kemien
- förstå den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt vetenskapliga sätt att producera kunskap
- kunna bedöma vilken betydelse kemien och den teknologi som anknyter till kemien har för individen och samhället.

Bedömning

Bedömningen ska basera sig på de allmänna målen för lärokursen i kemi med betoning på kursspecifika mål och centrala innehåll. Bedömningen och den respons som ges under läroprocessen ska stödja de studerande att utveckla och bli medvetna om sina kunskaper och färdigheter i kemi. Kursvitsordet baseras på olika slags prestationer samt på observation av den studerandes begreppsliga och metodiska kunskaper och färdigheter. Den studerande kan visa sin förmåga att förstå och tillämpa kemisk kunskap på olika sätt. Förutom olika arbeten kan läraren bedöma olika arbetsmoment, såsom formulering av frågor och undersökningsfärdigheter. Vid bedömningen ska man beakta den studerandes förmåga att arbeta experimentellt och att inhämta och behandla information.

Prestationer som kursvitsordet grundar sig på kan till exempel vara prov, förhör, inlämningsuppgifter, laborationsrapporter, presentationer, hemuppgifter och timaktivitet. Alla nationella obligatoriska och fördjupade kurser bedöms med vitsordet 4–10.

Nationella obligatoriska kurser

1. Kemi överallt (KE01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få erfarenheter som väcker och fördjupar intresset för kemi och kemistudier
- utveckla sina förutsättningar att delta i samhällsdebatten i frågor som anknyter till kemi
- kunna använda och tillämpa sina kunskaper om ämnens egenskaper i frågor om fenomen i det dagliga livet och i miljön
- kunna undersöka olika kemiska fenomen experimentellt och med hjälp av olika modeller samt beakta arbetarskyddsaspekterna
- kunna använda modeller av ett ämnes struktur, grundämnenas periodiska system och olika informationskällor för att dra slutsatser om ämnets egenskaper.

Centralt innehåll

- kemins betydelse i nutiden, i fortsatta studier och i arbetslivet
- atomens uppbyggnad och grundämnenas periodiska system i huvuddrag
- egenskaper hos grundämnena och kemiska föreningar
- beskrivning av ämnens egenskaper utgående från ämnets struktur, kemiska bindningar och polaritet
- frågor som utgångspunkt för informationssökning
- säkert arbete, metoder för att separera ämnen från varandra, att undersöka och observera ämnens egenskaper och dra slutsatser om dem

Nationella fördjupade kurser

2. Människans kemi och kemin i livsmiljön (KE02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp som gäller organiska föreningar och substansmängd på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen som är förknippade med organiska föreningar, substansmängd och haltmått experimentellt och med hjälp av olika modeller
- förstå hur kunskap inom kemin byggs upp genom experiment och modeller som sammanhänger med dem
- kunna använda informations- och kommunikationsteknik som hjälpmedel för att ställa upp modeller.

Centralt innehåll

- kemins betydelse för hälsa och välmående
- strukturmodeller för organiska föreningar, såsom kolväten och syre- och kväveföreningar, och beskrivning av föreningarna med hjälp av olika modeller
- rymdstruktur och isomeri
- förklaring av egenskaper hos organiska föreningar utgående från strukturen
- substansmängd och haltmått
- användning av redskap och reagens samt framställning av lösningar
- metoder för analys av ett ämnes struktur, såsom spektroskopi

3. Reaktionen och energi (KE03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna använda och tillämpa begrepp för kemiska reaktioner på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin
- kunna undersöka fenomen i samband med reaktioner experimentellt och med hjälp av olika modeller
- förstå innebörden av materiens och energins oförstörbarhet i kemin.

Centralt innehåll

- kemins betydelse för energilösningar och miljön
- symbolisk framställning och balansering av kemiska reaktioner
- oorganiska och organiska kemiska reaktioner och deras tillämpningar

- *materiens oförstörbarhet i kemiska reaktioner och enkel tillämpning av detta i beräkningar*
- *energins oförstörbarhet i kemiska reaktioner, bindingsenergi och Hess lag*
- *gasernas egenskaper och idealgaslagen*
- *experimentell undersökning av reaktioner, titrering som analysmetod, behandling, tolkning och presentation av undersökningsresultat*

4. Material och teknologi (KE04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *kunna använda och tillämpa kemiska begrepp som gäller material och teknologi på fenomen i det dagliga livet, miljön och samhället*
- *kunna undersöka fenomen som berör material och elektrokemi med hjälp av experiment och modeller*
- *få vana att uttrycka sig på sådana sätt som är karakteristiska för kemin och analysera argumenteringen i olika informationskällor*
- *kunna använda informations- och kommunikationsteknik för att producera arbeten.*

Centralt innehåll

- *kemins betydelse inom teknologi och samhälle*
- *egenskaper hos metaller och polymerer, deras användning och livscykel*
- *uppbyggnaden av atomens valensskal, och grundämnenas periodiska system som förklaring på periodiska egenskaper hos grundämnena*
- *oxidationstal och redoxreaktioner*
- *centrala principer i elektrokemin: metallernas elektrokemiska spänningsserie, normalpotential, elektrokemisk cell och elektrolys*
- *stökiometriska tillämpningar*
- *framtagning av idéer och planering i experimentellt arbete eller i problemlösning*
- *samarbetets betydelse i produktion av kemisk kunskap*

5. Reaktioner och jämvikt (KE05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *kunna använda och tillämpa begrepp som gäller reaktioner och kemisk jämvikt på fenomen i det dagliga livet, miljön, samhället och teknologin*
- *kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktioner och kemisk jämvikt med hjälp av experiment och modeller*
- *kunna använda matematiska och grafiska modeller för att beskriva och förklara reaktionshastighet och kemisk jämvikt och för att göra förutsägelser.*

Centralt innehåll

- *kemins betydelse i bygget av en hållbar framtid*
- *kemisk reaktionshastighet och de faktorer som inverkar på reaktionshastigheten*
- *homogen och heterogen jämvikt och påverkan på jämviktstillståndet*
- *syra-basjämvikt, starka och svaga protolyter och buffertlösningar*
- *grafisk framställning av jämviktstillstånd*
- *matematisk behandling av homogen jämvikt och syra-basjämvikt*
- *bedömning av undersökningsresultat och undersökningsprocesser*

7.12. Filosofi

Det filosofiska tänkandet omfattar hela verkligheten och olika sätt att gestalta den. Att känna till filosofiska frågeställningar ingår som en väsentlig del i allmänbildningen. Inom filosofin formulerar och klargör man problem med hjälp av begrepp och genom diskussion. Studier i filosofiskt tänkande utvecklar förmågan att rationellt reflektera över motiveringarna till olika uppfattningar. Utmärkande för filosofin är att den ifrågasätter och söker motiv, vilket hjälper de studerande att få grepp om och strukturera dagens ständigt växande informationsflöde. På så sätt främjar studierna i filosofi de studerandes förmåga att tänka och lära sig.

Inom filosofin lär sig de studerande att med hjälp av begrepp formulera frågor om värderingar, normer och betydelser. Detta främjar de studerandes förmåga till etiskt tänkande och förmågan att förstå vilken betydelse olika kunskaper och färdigheter har för individen och samhället. Genom studier i filosofi lär sig de studerande att uppfatta större begreppsliga helheter och samband. Detta hjälper dem att se hur uppfattningar inom olika vetenskapsområden och tanketraditioner är uppbyggda och hur de skiljer sig från varandra.

Studierna i filosofi ska utveckla omdömesförmågan och främja kreativt och självständigt tänkande. I undervisningen i filosofi ska de studerande stödjas att formulera välgrundade personliga åsikter och lära sig att delta i en rationell diskussion. Genom att sätta sig in i filosofiska frågor som saknar enkla svar lär sig de studerande att formulera och motivera sina ståndpunkter. Samtidigt utvecklar de respekt för andra välgrundade ståndpunkter. Genom att reflektera kring invecklade frågor tillsammans med andra utvecklar de studerande tilltro till sin egen tankeförmåga och sina egna möjligheter att lösa även svåra problem. Studierna i filosofi ska stödja de studerande att bli aktiva och ansvarsfulla medborgare som visar respekt för andra individer och respekterar jämlikhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i filosofi är att den studerande ska

- kunna gestalta filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem inom den filosofiska traditionen och att kunna tillämpa problemformuleringarna på olika aktuella frågor
- kunna strukturera, analysera och bedöma information begreppsligt, i synnerhet olika påståenden, deras betydelser och motiveringar till dem
- behärska grundläggande logisk argumentation och därigenom lära sig att lita på och kritiskt granska sitt eget tänkande samt reflektera över dess begränsningar inom olika vetenskapsgrenar och i vardagslivet
- lära sig att reflektera över och begreppsligt analysera större helheter samt att tänka och handla på ett omdömesgillt sätt i såväl etiska frågor som inom andra livsområden, även då informationen är motstridig eller otillförlitlig.

Kurserna bör läsas så att man först läser kurs 1 och 2 i kronologisk ordning. De valfria kurserna kan efter detta läras i fri ordning.

Bedömning

Bedömningen i filosofiämnet ska fokusera på den studerandes kognitiva förmåga samt på förmågan att behärska centrala begrepp och uttrycka filosofiskt tänkande. Det innebär att man bedömer förmågan att kritiskt analysera och problematisera information, uppfatta och precisera informationens begreppsliga struktur och framföra ett motiverat omdöme i olika frågor. Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att kritiskt granska sitt eget tänkande och uppmuntra den studerande att planera sina studier. Kursbedömningen ska basera sig på mångsidiga bedömningsmetoder. Målen och det centrala innehållet i de olika kurserna

ska vara utgångspunkt för bedömningen av hur den studerande har uppnått de allmänna målen i filosofi.

Kurserna bedöms med sifferbetyg från 4-10. Bedömningen kan basera sig på elevernas aktiva deltagande, kurs- och delprov samt arbeten individuellt och i mindre grupper.

Nationella obligatoriska kurser

1. Introduktion i filosofiskt tänkande (FI01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *bilda sig en underbyggd uppfattning om filosofins natur och metoder genom att sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar på dem*
- *lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet*
- *känna till och genom olika övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att ifrågasätta antaganden, klassificera och definiera begrepp samt använda tankeexperiment och motexempel*
- *fördjupa sig i några centrala filosofiska frågor och begreppsliga distinktioner i anslutning till dem*
- *känna till grundläggande kunskapsteoretiska distinktioner, kunna analysera och värdera olika tankeföreställningar och bekanta sig med kunskapsinnehållet i något av gymnasiets läroämnen.*

Centralt innehåll

- *vad filosofi är, de filosofiska frågornas och det filosofiska tänkandets natur i den filosofiska traditionen och tillämpning av filosofiskt tänkande i aktuella frågor*
- *grunderna för logisk argumentation och giltig slutledning samt muntlig och skriftlig övning inom området*
- *centrala filosofiska grundfrågor och distinktioner: ande och materia, frihet och tvång, begreppslig och empirisk, objektiv och subjektiv*
- *skillnaden mellan kunskap och information, vardagskunskap och vetenskaplig kunskap samt vetenskap och pseudovetenskap*
- *kunskapens och argumentationens natur inom olika vetenskapsgrenar: hur man formulerar påståenden samt testar och motiverar dem i några av gymnasiets läroämnen*

2. Etik (FI02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *lära känna den filosofiska etikens centrala begrepp, frågor och teorier samt grunderna i miljöfilosofi*
- *förstå vad som kännetecknar normativa påståenden och förhållandet till deskriptiva påståenden och kunna motivera uppfattningar om det goda och det rätta*
- *kunna analysera meningen med sitt liv och sina livsval med hjälp av filosofiska begrepp*
- *kunna motivera moralens förpliktande karaktär samt tillämpa filosofiska begreppsdistinktioner och logisk argumentation i moralfrågor*

- kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar utgående från den filosofiska etiken.

Centralt innehåll

- moral samt normativ och tillämpad etik i moralfrågor; grunderna i dygd-, konsekvens-, kontrakts-, rättighets- och pliktetik
- moralen som normsystem och skillnaden i förhållande till juridiska system och system som grundar sig på gängse normer, moralisk relativism
- filosofiska teorier om ett gott liv, meningen med livet och en god livsstil
- etik och individens moraliska beslut: mänskliga relationer och livsval
- etiska frågor som gäller djur och miljö

Nationella fördjupade kurser

3. Samhällsfilosofi (FI03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- bli förtrogen med centrala begrepp och inriktningar inom samhällsfilosofin samt de grundläggande samhällsfilosofiska uppfattningarna om individens relation till gruppen, samhället och staten
- lära sig använda centrala filosofiska begrepp för att analysera samhällelig och politisk verksamhet och för att motivera sina egna lösningar på samhällsproblem
- lära sig att beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, grupper och institutioners verksamhet
- lära sig att begreppsligt bedöma samhällsordningens uppbyggnad, grunder och legitimitet
- kunna tillämpa sina kunskaper på aktuella samhällsfrågor.

Centralt innehåll

- samhällsordningens och centrala samhällsinstitutioners existens och legitimitet: teorier om samhällsfördrag och individ- och grupporienterade teorier om samhället
- olika former av rättvisa samt motivering och tillämpning av dem
- begreppet makt och olika former av makt, maktens legitimitet, olika former av demokrati och diktatur samt anarkism
- arbetsfördelning, ekonomi och välfärd, legitimering av ekonomiska verksamhetsprinciper och ägande
- politiska ideal och förverkligande av dem: frihet, jämlikhet och solidaritet; konservatismen, liberalismen och socialismen; nationalstater och det globala perspektivet
- spänningar och konflikter i samhället och hur man löser dem: rättsstaten och alternativ till den och upplösning av samhällsordningen; krig, inbördeskrig, terror samt förintelsen och andra brott mot mänskligheten som samhällsfilosofiska problem
- aktuella samhällsfilosofiska frågor: genus och könsroller, informationsteknik, kulturmöten, att skapa en hållbar framtid

4. Kunskap, vetenskap och verklighet (FI04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- gestalta filosofiska uppfattningar baserade på olika vetenskaper och vardagslivet om hur verkligheten är uppbyggd
- kunna analysera och bedöma filosofiska teorier om verkligheten, sanning, kunskap och vetenskap
- kunna strukturera och analysera kännetecknen för vetenskaplig forskning, slutledning och tolkning
- kunna analysera hur observationer och kunskap samt vetenskapliga teorier och modeller förhåller sig till verkligheten
- lära sig att uppfatta vetenskapsfilosofiska frågor inom någon specialvetenskap i några av gymnasiets läroämnen.

Centralt innehåll

- metafysikens centrala frågor och begrepp, olika uppfattningar om metafysikens väsen samt verklighetens fundamentala uppbyggnad
- existentiella frågor: förändring och beständighet, entitet och egenskaper, det möjliga och det nödvändiga, det reella och det virtuella
- uppfattning och gestaltning av verkligheten
- det sannas natur och sanningsteorierna
- kunskapens möjligheter och gränser, kunskapens berättigande
- den vetenskapliga forskningens natur och metoder, vetenskaplig slutledning; begreppen fenomen, forskningsmaterial, modell och teori samt förhållandet mellan dem
- tolkning och kunskap inom natur- och humanvetenskaper samt formella vetenskaper: att veta och förutspå, förstå och tolka

7.13. Psykologi

I egenskap av en vetenskap som undersöker mänsklig aktivitet ger psykologin de studerande förutsättningar att på olika sätt iaktta och förstå människan och de faktorer som påverkar hennes beteende. Med hjälp av psykologisk kunskap och psykologiska begrepp kan de studerande bli medvetna om och bearbeta psykiska fenomen. Kunskaper och färdigheter i psykologi stödjer självkännedomen, den personliga utvecklingen, förståelsen för andra människor och det psykiska välbefinnandet. Psykologins dels empiriska, dels reflekterande grepp ger de studerande möjlighet att utveckla sitt kritiska tänkande. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen ska skapa förutsättningar för de studerande att förstå psykologisk kunskap och själva kunna tillämpa den. De studerande ska få hjälp med att inse den psykologiska kunskapens koppling till sociala, kulturella och aktuella frågor samt med att förstå hur psykiska, biologiska och sociala faktorer samverkar och är beroende av varandra.

Undervisningen i psykologi ska vara forskningsbaserad. Det innebär att man i undervisningen ska behandla den psykologiska kunskapens karaktär och hur den uppkommer med betoning på de viktigaste resultat som framkommit genom forskningstraditionen och genom aktuell forskning. Den forskningsbaserade undervisningen ska användas för att skapa förståelse för människans dagliga liv och vardag. På detta sätt kan man föra forskningsresultaten närmare de studerande.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i psykologi är att den studerande ska

- utgående från vetenskapliga fakta lära sig se mänskligt beteende som en helhet som är ett resultat av växelverkan mellan psykiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer
- behärska psykologins centrala begrepp, frågeställningar och metoder att skaffa sig information samt känna till psykologiska forskningsresultat och utgående från dem

kunna bedöma den vetenskapliga kunskapens och forskningsmetodernas möjligheter och begränsningar

- *förstå etiska frågor inom psykologi och psykologisk forskning och kunna tillämpa sina kunskaper också för att bedöma psykologiska undersökningar*
- *tillägna sig psykologisk kunskap och kunna tillämpa den i sina studier och i vardagen, för att se sin livssituation och sina möjligheter, främja sin psykiska utveckling och hälsa samt för att utveckla sitt tänkande, sina människorelationer och sina sociala färdigheter*
- *kunna tillägna sig psykologisk kunskap genom olika informationskällor och kunna bedöma informationens tillförlitlighet*
- *kunna använda psykologisk kunskap för att analysera ämnesövergripande teman och fenomen*
- *kunna tillämpa psykologisk kunskap för att främja jämlikhet, jämställdhet och hållbar utveckling.*

Bedömning

Vid bedömningen ska man fästa uppmärksamhet vid den studerandes teoretiska kunskaper såväl som förmågan att tillämpa psykologisk kunskap i vanliga situationer och i vardagslivet. Förmåga att bearbeta information och behärska helheter i stället för upprepning av enskilda fakta ska betonas. Den studerande ska på ett mångsidigt sätt visa att hen har förstått det centrala innehållet och kan utvärdera och tillämpa sina kunskaper.

Nationella obligatoriska kurser

1. Psykisk aktivitet och lärande (PS01)

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *förstå betydelsen av biologiska, psykiska, sociala och kulturella faktorer för att kunna förklara och förstå mänskligt beteende*
- *känna till psykologins centrala ämnesområden såsom känslor, motivation och kognitiva funktioner, samt kunna iaktta och reflektera över mänskligt beteende och sin egen psykiska hälsa med hjälp av begrepp som beskriver dessa*
- *fördjupa sig i psykologisk kunskap som berör lärprocesser och med hjälp av kunskapen kunna reflektera över sina studier*
- *kunna ge exempel på psykologiska forskningsområden och undersökningar inom dem samt analysera och bedöma motiven bakom forskningen och bevekelsegrund*
- *förstå att psykologisk kunskap baserar sig på forskning och kunna beskriva centrala kännetecken för vetenskapligt tänkande.*

Centralt innehåll

Medveten och omedveten psykisk aktivitet

- *biologiska faktorer som inverkar på mänskligt beteende samt grundläggande kunskap om nervsystemets funktion*
- *grundläggande kunskap om känslor och motivation*
- *betydelsen av kognitiva tolkningar i mänskligt beteende*

Sociala och kulturella faktorer inverkan på människans beteende

- grundläggande kunskap om socialisation och hur man tillägnar sig normer
- exempel på situationsfaktorer som påverkar individens beteende

Fördjupning i ett valbart fenomen, till exempel aggressivitet, nervositet, beroenden, ätbeteende, socialt samspel, lycka eller kärlek

Studier och lärande ur ett psykologiskt perspektiv

- den biologiska, kognitiva och sociokulturella grunden för lärande
- effektiva studiemetoder
- motivation och lärande

Uppkomsten av psykologisk kunskap

- psykologiska forskningsobjekt
- skillnaden mellan vardagskunskap och vetenskaplig kunskap
- exempel på psykologiska forskningsmetoder

Nationella fördjupade kurser

2. Människans utveckling (PS02)

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderade förkunskaper PS 1.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- veta hur man undersöker människans utveckling och kunna bedöma kunskapens tillförlitlighet
- kunna beskriva faktorer som påverkar människans utveckling och växelverkan mellan dem
- fördjupa sig i olika delområden av människans utveckling och kunna beskriva växelverkan mellan dem samt kunna förklara utvecklingens kontinuitet under människans levnadslopp
- fördjupa sig särskilt i barn- och ungdomspsykologi samt teorier och forskningsrön inom dem
- känna till principerna för nervsystemets funktion och förstå sambandet mellan nervsystemet och individens psykiska utveckling
- kunna bedöma utvecklingspsykologisk kunskap och tillämpa den för att förstå sig själv och andra människor.

Centralt innehåll

Forskning om utvecklingen

Olika utvecklingsområden och faktorer som påverkar dem i barndomen och ungdomen

- fysisk-motorisk utveckling
- kognitiv utveckling
- emotionell utveckling
- psykosocial utveckling
- utveckling av jaget och jaguppfattningen

Den psykiska utvecklingen under ungdomsåren och särskilda utmaningar som är förknippade med den

- tankeutveckling
- identitetsutveckling: personlig, social och kulturell identitet

- könsidentitet och sexuell utveckling
- utveckling av exekutiva funktioner och deras neurologiska orsaker

Utvecklingens kontinuitet under levnadsloppet

- begreppet levnadslopp
- växelverkan mellan faktorer som påverkar utvecklingen
- en teori som förklarar utvecklingens kontinuitet

Biologiska och sociokulturella faktorer som påverkar utvecklingen

- nervsystemets mognad
- hjärnans utveckling under en livstid
- växelverkan mellan arv och miljö
- tidigt socialt samspel och känslomässig anknytning
- socialisation och kulturella skillnader i utvecklingen

3. Människan som informationsbehandlare (PS03)

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för andra och tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till de allmänna principerna som styr kognitiv aktivitet och kunna tillämpa dem för att undersöka kognitiva fenomen
- fördjupa sig i de grundläggande kognitiva funktionerna, dvs. perception, uppmärksamhet och minne, samt med en mer avancerad kognitiv aktivitet, till exempel beslutsfattande, problemlösning, sakkunskap eller språkliga funktioner
- fördjupa sig i forskningen om kognitiva funktioner och kunna bedöma den
- förstå den neurologiska bakgrunden till kognitiv aktivitet och sambandet mellan kognitiva och psykiska funktioner.

Centralt innehåll

- principer för kognitiv aktivitet, såsom inre modeller och varseblivningscirkeln
- den neuropsykologiska bakgrunden till kognitiva funktioner
- forskningsmetoder inom kognitiv psykologi och hjärnforskning
- de grundläggande kognitiva funktionerna perception, uppmärksamhet och minne och deras biologiska bakgrund
- undersökning av en valbar mera avancerad kognitiv funktion, till exempel språk, problemlösning, beslutsfattande eller sakkunskap

4. Känslor, psykiskt välbefinnande och mental hälsa (PS04)

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för andra eller tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få kunskap om forskning som gäller känslor och mental hälsa och förstå hur dessa kan undersökas samt kunna bedöma forskning kritiskt

- kunna beskriva hur känslor föds genom samverkan mellan biologiska och kognitiva faktorer och kunna reflektera över deras kulturbundenhet
- kunna analysera känslors betydelse för kommunikation och välbefinnande
- känna till faktorer som påverkar det psykiska välbefinnandet och olika sätt att upprätthålla den psykiska balansen
- kunna analysera sitt eget psykiska välbefinnande ur ett psykologiskt perspektiv och få verktyg att hitta lösningar som stödjer det egna välbefinnandet
- förstå psykologiska, biologiska, sociala och kulturella faktorer som påverkar den mentala hälsan
- känna igen de vanligaste mentala störningarna och problemen samt förstå svårigheten i att definiera mental hälsa och mentala problem
- tillägna sig djupare kunskap om minst en mental störning: orsaker, symptom och vård.

Centralt innehåll

- hur känslor uppkommer, den biologiska grunden för minst en känsla
- känslor som föremål för psykologisk forskning
- känslor som universella och kulturbundna företeelser
- känslornas betydelse som verktyg för att förstå sig själv
- psykiskt välbefinnande och upprätthållande av psykisk balans
- sömn och sovande som bidragande faktorer till välbefinnande
- stress, kriser och olika sätt att hantera dem
- centrala mentala problem och vård av dem
- faktorer som bidrar till uppkomsten av mentala problem
- betydelsen av den sociala miljön för individens välbefinnande

5. Människan som individ och social varelse (PS05)

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för andra eller tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå vidden av begreppet personlighet
- känna igen och kunna förklara centrala skillnader mellan individer, såsom temperament, personlighetsdrag, intelligens, begåvning och tolkningsmönster
- känna till den biologiska grunden för individuella skillnader
- tillägna sig kunskap om forskning som gäller personlighet och socialpsykologi
- fördjupa sin förståelse för psykologiska forskningsmetoder när det gäller undersökning av individuella skillnader och personlighetspsykologisk forskning
- kunna analysera individens beteende som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, situationsfaktorer och kultur
- kunna tillämpa personlighetspsykologisk och socialpsykologisk kunskap för att förstå olikhet.

Centralt innehåll

- definition av personlighet
- det varaktiga och det föränderliga i personligheten
- minst två personlighetsteorier, -modeller eller -perspektiv, till exempel inom sociokognitiv, psykodynamisk eller humanistisk psykologi, temperamentsteori eller egenskapsteori
- undersökning av individuella skillnader

- hur situationsfaktorer och gruppfenomen påverkar individens beteende i grupper och sociala nätverk
- kulturens inverkan på personligheten, kommunikationen och den sociala aktiviteten

7.14. Historia

Undervisningen i historia ska stärka de studerandes allmänbildning och ge förutsättningar att förstå dagens värld och förändringsprocesser. Undervisningen ska även ge dem verktyg att förstå och förklara nutiden på historisk grund och med utblick mot framtiden. Historia är ett kulturorienterat ämne som ska fördjupa de studerandes individuella, nationella, europeiska och globala identitet. Historieämnet ska även stödja deras utveckling till aktiva och fördomsfria samhällsmedlemmar som inser att mångfald berikar.

Undervisningen ska utgå från historia som vetenskap. Man ska fästa uppmärksamhet vid hur historisk kunskap är uppbyggd, vid att kritiskt bedöma dess tillförlitlighet och vid att historiska företeelser kan tolkas på olika sätt. Undervisningen i historia ska utveckla förmåga att söka information, skilja på väsentliga och oväsentliga fakta och hantera stora kunskapsmängder. De studerande ska i synnerhet undersöka samband mellan det förflutna, nutid och framtid samt hur historiska fakta kan tolkas och brukas på olika sätt i samhället. Tid, förändring, kontinuitet, orsak och verkan samt empati utgör centrala begrepp i ämnet historia.

I undervisningen i historia studerar man den utveckling som har format nutiden, förhållandet mellan människan och miljön samt växelverkan mellan kultur, maktutövning och ekonomi. De studerande ska undersöka individens betydelse som samhällsaktör samt reflektera kring drivkrafter bakom, intentioner och motiv för individers och kollektivs agerande i historien. Undervisningen ska lyfta fram betydelsen av mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet samt de möjligheter som demokrati och internationellt samarbete ger för att lösa dagens och framtidens utmaningar. Finlands historia ska studeras i ett globalt perspektiv.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i historia är att den studerande ska

- få insikt i att historiska företeelser har en mångfald av aspekter och olika kulturella uttrycksformer
- behärska huvuddragen och de viktigaste händelserna och processerna i Finlands historia och i världshistorien, samt bakgrunden till och följderna av dem, och kunna kritiskt analysera och utvärdera deras orsaker och verkningar
- förstå nuet som resultat av en historisk utveckling och som utgångspunkt för framtiden, kunna relatera sin egen tid och sig själv till det historiska skeendet och därmed fördjupa sitt historiemedvetande
- kunna, som en ansvarsfull medborgare, skapa sig en idé om att respekt för mänskliga rättigheter, jämlikhet och demokrati är förutsättningar för en god värld
- kunna analysera historiska händelser och mänskliga handlingar mångsidigt och ur ett samtida perspektiv
- kunna producera kunskap om det förflutna genom att använda relevanta källor, bedöma information kritiskt samt förstå att historisk kunskap är relativ och därmed kan tolkas på olika sätt
- kunna använda historia för att bilda sig en välgrundad åsikt samt kritiskt bedöma olika historiebruk för att påverka i samhället och i andra sammanhang
- kunna tillämpa sina kunskaper i historia för att bedöma kulturella, samhälleliga och ekonomiska problem i dag och i framtiden och finna alternativa lösningar.

Bedömning

Bedömningen i historieämnet ska fokusera på hur väl den studerande behärskar kunskaper och färdigheter som är specifika för historia samt hur väl de allmänna målen för läroämnet uppnåtts. Bedömning och respons under lärprocessen stödjer och utvecklar den studerandes förmåga att utgående från sina kunskaper i historia se historiska förlopp i ett större perspektiv som strukturerade helheter, att skilja på väsentliga och oväsentliga fakta, att överblicka tidsförlopp och orsakssammanhang och att kunna bedöma historiska fenomen och användningen av historia. Kursvitsordet ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes kunskaper och förmåga att tillämpa sina kunskaper i praktiken, såsom förmåga att använda historia för att bygga upp en argumentation, historiska fakta för att bilda sig en välgrundad åsikt och förmåga att kritiskt bedöma tolkningar och bruk av historia.

Nationella obligatoriska kurser

1. Människan i en föränderlig omvärld (HI01)

Under kursen granskas växelverkan mellan individen, samhället och naturen i den europeiska och globala kulturmiljön. Tyngdpunkten i undervisningen ska ligga på att förklara nutiden och granska historiska fenomen i ett långtidsperspektiv. Under kursen bekantar sig den studerande med centrala förändringar i de socioekonomiska strukturerna samt social- och miljöhistorien från jordbrukets början till nutid. Den studerande övar sig att använda olika typer av historiska källor.

Bedömning: Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för första årets studerande

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå beroendeförhållandet mellan människan, naturen och samhället samt vilka utmaningar det innebär med tanke på en hållbar framtid
- förstå centrala processer som format europeiska kulturkretsar och samhällen samt det globala ekonomiska systemet
- kunna analysera beroendeförhållanden mellan befolkningsutveckling, ekonomi och samhällsstrukturer samt vilka utmaningar de innebär
- kunna kritiskt bedöma hur tekniken, vetenskapen och ny kunskap formar människors levnadsförhållanden
- kunna producera historisk information självständigt eller i grupp genom att använda mångsidiga, kritiskt granskade källor.

Centralt innehåll

Historia som vetenskap

- historieforskning, forskningsmetoder och användning av källor

Från fångstkultur till högkulturer och handelsstater

- jordbruket, arbetsfördelningen och kulturens uppkomst
- kulturerna i de stora floddalarna
- Medelhavets ekonomiska sfär och samhällena under antiken

Medeltidens ekonomi och samhälle

- feodalsamhället
- befolkningen, handeln och städerna under medeltiden

Uppkomsten av en världsekonomi

- *Upptäcktsfärdernas förutsättningar och deras påverkan på samhällena*
- *kolonialismen och de första stegen mot en global ekonomi*

Förutsättningarna för industrialiseringen samt de ekonomiska och samhällsliga följderna av den

- *utvecklingen av modern vetenskap och teknik, ökad produktivitet och högre levnadsstandard*
- *förändringar i könsrollerna och arbetsfördelningen mellan könen*
- *flyttningsrörelser och miljökonsekvenser*

Utvecklingen av det moderna konsumtionssamhället och gränserna för ekonomisk tillväxt

- *ökat välbefinnande och uppkomsten av servicesamhället*
- *demografisk transition och de samhällsliga förutsättningarna för och effekterna av den*
- *2000-talets nätverkssamhälle*

2. Internationella relationer (HI02)

Kursen behandlar centrala fenomen och förändrade maktförhållanden inom den internationella politiken från och med början av 1900-talet fram till i dag. Den internationella politiken analyseras utifrån olika ekonomiska och ideologiska modeller. Centrala teman är konflikten mellan konkurrens och samarbete, strävan efter balans och säkerhet samt konkurrensen mellan olika politiska system. Under kursen fördjupar den studerande sin förmåga att söka, analysera och producera information och att tolka och bedöma olika typer av källor som berör internationella relationer.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för första årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *behärska grundläggande begrepp och de viktigaste teoretiska modellerna inom internationell politik*
- *kunna använda mångsidiga informationskällor och urskilja propaganda som spritts i media under olika tider*
- *kunna beskriva betydelsen av ideologiska och ekonomiska intressekonflikter för de internationella relationernas utveckling och kunna bedöma hur de påverkar i dag och i framtiden*
- *kunna analysera orsakerna till och följderna av internationellt samarbete och internationella konflikter samt internationella samarbetsstrukturer och motsättningar*
- *följa med medierna aktivt och kritiskt granska aktuella internationella frågor samt kunna utreda och bedöma orsaker till konflikter och hur de kunde lösas.*

Centralt innehåll

Grunderna i internationell politik

- *bruket av historia som politiskt verktyg*

Nationalstaternas blomstringstid och världskrigen

- *imperialismens, nationalismens och andra ideologiers inflytande på internationell politik och samhällen*
- *följderna av första världskriget*

- demokratiska och totalitära stater i internationell politik
- människorättsfrågor, förintelsen och andra folkmord
- andra världskriget och dess följder

En delad värld

- den ideologiska, ekonomiska och militära kampen mellan supermakterna under kalla kriget
- avkoloniseringen och dess följder
- kalla krigets slut och följder

En värld av ömsesidigt beroende

- Mellanöstern och andra konfliktområden samt olika typer av konflikter
- nya maktkoncentrationer i världen och växelverkan mellan dem
- FN och övriga internationella fredsorganisationer

3. Det självständiga Finlands historia (HI03)

Kursens syfte är att analysera viktiga förändringsprocesser och utvecklingslinjer i Finlands historia från slutet av den autonoma tiden till nutid. Centrala föremål för granskning är utvecklingen av Finlands politiska och internationella ställning, kriser i anslutning till förändringarna, övergången från ståndssamhälle till medborgarsamhälle samt politiska, ekonomiska och kulturella brytningar. Under kursen undersöker den studerande olika källor, nya tolkningar och bruk av historia med avseende på Finlands historia.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. . Rekommenderade förkunskaper HI05. Kan rekommenderas för andra årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till utvecklingsförlopp som format den finländska kulturen och det finländska samhället samt kunna reflektera över framtida möjligheter
- känna till de viktigaste samhällsliga och ekonomiska förändringarna och deras betydelse i det finländska samhället från 1860-talet fram till i dag
- kunna ställa den politiska utvecklingen i Finland mot den allmänneuropeiska och världspolitiska bakgrunden
- förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag
- kunna bedöma tolkningar av Finlands historia och motiven bakom dem i en historisk kontext
- kunna analysera ideal och föreställningar som förknippas med finländskhet och finländsk kultur under olika tider och hur de påverkat dagens Finland.

Centralt innehåll

Hur Finland blev Finland

- arvet från den svenska tiden och autonomins betydelse samt 1860-talets brytningstid
- kulturella och samhällsliga förändringar vid övergången från 1800- till 1900-talet

Finlands väg till självständighet och de första åren av självständighet

- självständigheten i en internationell kontext
- inbördeskrigets orsaker och följder samt återuppbyggnadstiden

Finland i internationella konflikter

- säkerhetspolitiska alternativ före andra världskriget
- Finland i andra världskriget
- Finlands inrikespolitik och ställning i den internationella politiken under och efter kalla kriget

Utvecklingen mot dagens Finland

- samhälleliga och ekonomiska strukturomvandlingar, välfärdsstaten
- kultur, vetenskap och kunskap
- det kulturellt mångskiftande och internationella Finland

Nationella fördjupade kurser

4. En europeisk världsbild växer fram (HI04)

Under kursen granskas utvecklingen av samhälleligt tänkande, ideologier och mänskliga rättigheter samt mytiska, religiösa och vetenskapliga världsförklaringar från antiken till i dag. Under kursen fördjupar sig den studerande i kulturarvet, konsten och vetenskapen som uttryck för sin tid i Europa. Föremål för granskning är: den europeiska människan, förhållandet mellan individ och samhälle, kön och vardagsliv.

Bedömning Kursen bedöms med siffreritsord. . Rekommenderade förkunskaper HI01.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till det viktigaste europeiska kulturarvet och förstå vilka faktorer som påverkat den europeiska kulturen
- kunna analysera betydelsen av vetenskapliga rön och världsbilder under olika tidsperioder
- kunna bedöma utvecklingen av olika ideologier samt deras effekter på den omgivande världen
- kunna analysera kultur i dess historiska kontext samt förstå växelverkan mellan kultur och politik
- kunna granska europeisk kultur som en del av den kulturella globaliseringen.

Centralt innehåll

Antikens kulturkrets

- kulturer och levnadssätt
- vetenskapens första steg och demokratins uppkomst

Den medeltida kulturen

- den medeltida världsbilden
- interaktion mellan religion, kultur och kulturkretsar

Den nya tidens genombrott

- renässansen och kunskapsrevolutionen
- reformationens betydelse
- kulturen under enväldets tid

Upplysningens tidevarv

- uppkomsten av en naturvetenskaplig världsbild
- upplysningens ideologiska grund och inflytande
- uppkomsten av mänskliga rättigheter och jämlikhetstänkande

Ideologiernas och industrialiseringens tid

- centrala idéer och konstströmningar
- vetenskapen utmanar religionen
- samhällsförändringar under borgerskapets århundrade

Den mångfasetterade nutiden

- massrörelsernas tid och den kommersialiserade populärkulturens uppkomst
- kulturell globalisering
- könsrollernas förändring
- vetenskapens utveckling och mediernas ökade betydelse

5. Sveriges östra rikshalva blir Finland (HI05)

Kursen behandlar Finlands utveckling som en del av Östersjöområdets historia ända fram till autonomins tid. Under kursen undersöker den studerande utöver samhälle, ekonomi och miljö även växelverkan mellan grupper och individer, vardagshistoria och människors levnadssätt samt näringsgrenar under olika historiska tidsperioder. Man fördjupar sig i synnerhet i näromgivningens historiska källor och i olika forskningsmetoder.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Kan rekommenderas för andra och tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till det finländska kulturarvet
- känna till de historiska utvecklingslinjerna i Finland och deras koppling till Östersjöområdet
- kunna förknippa de historiska utvecklingslinjerna med sin hembygds historia och se utvecklingen också ur den enskilda människans synvinkel
- känna till befolkningens, de sociala förhållandenas och ekonomins utveckling i Finland
- kunna se och förstå sambanden mellan den finländska bildningen och den västerländska kulturen.

Centralt innehåll

Finlands område före korstågen

- forskningsmetoder och uppfattningar om folkgruppers ursprung i Finland
- det finländska stamsamhället under järnåldern

Medeltiden

- den statliga utvecklingen i Östersjöområdet
- fördelningen mellan religiös och världslig makt
- samhälle, näringar, levnadssätt och kultur

Nya tiden

- reformationen och en starkare regeringsmakt
- hur Finland påverkades av Sveriges stormaktssträvanden
- stånds- och jordbrukssamhället
- den framväxande ekonomin

En del av Sverige blir en del av Ryssland

- Finlands förändrade ställning och samhällsreformer i slutet av den svenska tiden
- Finlands införlivande med Ryssland och autonomins uppkomst
- det nationella uppvaknandet, bildning, vetenskap och konst

6. Globala kulturmöten (HI06)

Under kursen fördjupar sig den studerande i begreppet kultur och hur tänkandet i fråga om kulturella skillnader förändrats samt undersöker hur inställningen till olika kulturer har varierat i takt med att tänkandet och samhällsstrukturen förändrats. Kultur ska ses som ett övergripande begrepp. Under kursen granskas möten och växelverkan mellan europeiska och utomeuropeiska kulturer under olika historiska tidsperioder.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderade förkunskaper HI01 och lämpar sig för andra och tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- behärska grundläggande begrepp inom kulturforskning och olika sätt att dela in världen i kulturområden
- uppfatta hur kulturella värderingar och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och sociala relationer
- förstå den historiska utvecklingen samt olika värderingar och levnadssätt inom det kulturområde som utforskas och kunna analysera kulturella skillnader och likheter som uppstått genom växelverkan med andra kulturer
- kunna analysera kulturella värderingar och bruk som förekommer inom exempelvis konsten, religioner och sociala strukturer
- kunna bedöma kulturell mångfald som en historisk del av europeisk kultur och analysera olika definitioner av kulturell mångfald
- kunna kritiskt granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotyper som kopplas ihop med olika kulturer.

Centralt innehåll

Grunder och begrepp inom kulturforskning

Under kursen väljer man att granska ett eller flera av följande kulturområden:

- Amerikas ursprungskulturer
- Australiens och Oceaniens ursprungskulturer
- Asiens kulturer
- Afrikas kulturer
- arktiska kulturer
- Latinamerikas kulturer
- Mellanösterns kulturer.

Lokala fördjupade kurser

7. Det aktuella världsläget (HI07)

8. Antikens Grekland och Rom (HI08)

Kursen behandlar antikens Grekland och Rom ur en ekonomisk, politisk och social synvinkel. Kursen kan eventuellt utformas som projektbaserad. I anslutning till kursen kan gästföreläsare eller museibesök ingå.

Mål

Kursens mål är att de studerande skall

- känna till antiken som en historisk tidsperiod
- lära sig att förstå hur antiken påverkat eftervärlden
- förstå vilka förutsättningar och drivkrafter som styr människor och samhällen i antikens värld

Centralt innehåll

- källor till kunskapen om antiken, källäget och källproblematiken
- granska den samhällseliga utvecklingen fram till medeltidens början

Bedömning: Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderade förkunskaper HI01.

9. Repetitionskurs i historia (HI09)

Lokala tillämpade kurser

10. Projektkurs om storfurstendömet Finland i det ryska riket (HiRy)

Kurs-och målbeskrivning.

År 1809 blev vårt land en del av det ryska riket efter att i flere århundraden ha hört till Sverige. Det här kom att medföra många förändringar för människorna här i det som kom att kallas Storfurstendömet Finland. Vi kommer under kursen att bekanta oss med det ryska kejsardömet historia, sedd ur finländsk synvinkel, vilken vi blev en del av genom föreläsningar, arbetsuppgifter och ev. egna projekt. I kursen kommer en studieresa till St. Petersburg att ingå. Under hela kursen kommer vi att samarbeta med elever och lärare från någon eller några andra skolor.

Bedömning

Kursen kommer att bedömas som godkänd eller inte godkänd. För att kunna bli godkänd skall de studerande ha utfört alla uppgifter som hör till kursen.

11. Historia och Tyska-en kulturkurs (HI/TY)

Kursen är ett samarbetsprojekt och en tvärvetenskaplig kurs med ämnena historia och tyska. Den riktar sig i första hand till andra och tredje årets studeranden. I kursen ingår en studieresa till någon av de större städerna i Tyskland.

Kursen bedöms som antingen godkänd eller ick-godkänd. För att få vitsordet godkänt ska den studerande göra de arbetsuppgifter som hör till kursen samt delta i studieresan.

Kursen motsvarar den tillämpade kursen TYO som ingår i läroämnet tyska

7.15. Samhällslära

Undervisningen i samhällslära ska fördjupa de studerandes kunskaper om det omgivande samhället och ge dem förutsättningar att utvecklas till aktiva och engagerade medborgare med intresse för samhällsfrågor. Medborgarsamhället samt samhällets struktur och centrala företeelser, makt, ekonomi och medborgarinflytande granskas ur finländsk, europeisk och global synvinkel. Samhällsläran bygger på samhällsvetenskaplig och juridisk kunskap.

Samhällsläran ska ge de studerande förutsättningar för att kritiskt granska aktuella företeelser samt reflektera över framtida trender och alternativ. Den ska också stärka de studerandes ekonomikunskaper och juridiska förståelse samt uppmuntra dem att aktivt delta i samhället. Utgångspunkten för undervisningen är att väcka ett genuint intresse för samhällsfrågor och världshändelser. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid att utveckla färdigheter av betydelse för rollen som samhällsmedborgare, såsom att kunna söka information på olika sätt, kritiskt tolka information och statistiskt material samt diskutera och argumentera.

I undervisningen i samhällslära ska värdegrunden präglas av demokratiska principer, såsom jämlikhet, socialt ansvar, respekt för de mänskliga rättigheterna, åsiktsfrihet och aktivt medborgarskap samt uppskattning av arbete och företagsamhet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i samhällslära är att den studerande ska

- förstå samhällets karaktär och förändring som ett resultat av den historiska utvecklingen
- känna till grunderna för hur kunskap om samhället uppstår och behärska centrala samhälleliga och ekonomiska begrepp
- behärska grunderna för och tillvägagångssätten i det finska samhällssystemet, rättssystemet och näringslivet och kunna placera dem i europeiska och internationella sammanhang
- kunna bilda sig en samhällsuppfattning som bygger på ansvarskänsla, demokrati, respekt för jämlikhet och förståelse för olikhet
- känna till sina möjligheter att påverka som medlem i ett demokratiskt samhälle på lokal, nationell och internationell nivå och vara motiverad att delta som en aktiv och ansvarsfull medborgare
- kunna söka och hitta mångsidigt samhällsrelaterat och aktuellt material i olika källor, också med hjälp av digitala verktyg, samt kunna tolka och kritiskt granska verbal, visuell och statistisk information
- kunna bilda sig motiverade åsikter om värdefrågor, kontroversiella samhällsfrågor samt ekonomiska frågor
- kunna beskriva samband mellan komplexa samhällsfenomen, jämföra alternativa modeller för samhällsutveckling och ekonomisk utveckling samt bedöma olika motiv bakom och följer av samhällsbeslut och -åtgärder ur olika befolkningsgruppers perspektiv.

Bedömning

Bedömningen i samhällsläran ska fokusera på hur den studerande behärskar de kunskaper, färdigheter och förfaringssätt som är specifika för samhällslära samt når de allmänna målen för läroämnet. Bedömning och respons under lärprocessen utvecklar den studerandes förmåga att behärska centrala begrepp och större helheter samt att bedöma betydelsen av samband mellan orsak och verkan och mellan olika företeelser.

Bedömningen ska grunda sig på kontinuerlig och mångsidig utvärdering av kunskaperna. Man ska fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att söka information, uttrycka sina kunskaper

och argumentera strukturerat samt kritiskt tolka samhällsfenomen och verbal, numerisk och grafisk information i olika former.

Nationella obligatoriska kurser

1. Det finländska samhället (SL01)

Kursen ger den studerande insikt i politiska system och samhällssystem och hur man kan påverka inom dem. Tyngdpunkten i kursen ska ligga på att analysera det finländska samhället med hjälp av statsvetenskapliga, socialpolitiska och sociologiska begrepp och teorier. Centrala perspektiv är demokrati, samhällets grundstrukturer och hur de uppstår och utvecklas, samt makt och påverkan med betoning på ett aktivt och engagerat medborgarskap.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå grundstrukturerna i det finländska samhället på lokal och nationell nivå
- känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt bli intresserad av att delta i samhället
- kunna granska samhället och dess utveckling analytiskt ur olika perspektiv
- känna till välfärds- och rättsstatens grundpelare och kunna jämföra olika välfärdsmodeller i Norden, Europa och på andra håll i världen
- kunna kritiskt granska samhällsinformation och motiveringar till samhällsbeslut på lokal och nationell nivå samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer.

Centralt innehåll

Det finländska samhällets struktur

- Finlands befolkningsstruktur – demografiskt och socialt sett
- faktorer som påverkar förändringar i befolkningsstrukturen

Rättsstaten och intern säkerhet

- grundläggande medborgerliga rättigheter och skyldigheter
- rättsväsendet, domsrätten och ordningsmakten

Välbefinnande och jämlikhet

- välfärdsstatens uppgifter och resurser
- finansieringen av den nordiska välfärdsstaten, dess fördelar och utmaningar
- jämlikhet och rättvisa i samhället

Makt, påverkan och beslutsfattande

- olika former av maktutövning i samhället
- demokrati och andra politiska system
- den kommunala och statliga beslutsprocessen i Finland
- påverkningsmedel i medborgarsamhället: val, partier, föreningsverksamhet och betydelsen av ett aktivt medborgarskap
- det förändrade mediefältet

2. Ekonomikunskap (SL02)

Kursen grundar sig på ekonomiska vetenskaper och vägleder den studerande att förstå ekonomiska verksamhetsprinciper och den aktuella ekonomisk-politiska debatten. Mikro- och makroekonomiska frågor behandlas ur medborgarnas, företagens och staternas perspektiv. Under kursen undersöker den studerande samband mellan ekonomi och politik samt vilken betydelse arbete och företagande har för finansieringen av välfärdsstaten. Den studerande analyserar även sambandet mellan ekonomi och miljö ur ett hållbarhetsperspektiv.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för andra eller tredje årets studerande.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- kunna fatta ekonomiska beslut, ha kontroll över sin egen ekonomi och granska ekonomiska frågor också ur etiskt perspektiv samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin
- förstå betydelsen av arbete och företagsamhet för ekonomin och samhället
- känna till samhällsekonomin grunder, centrala begrepp och teorier samt förstå näringslivets strukturer och verksamhetsprinciper
- kunna kritiskt analysera argument i en ekonomisk debatt
- kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar och analysera bakgrunden till och följderna av dem.

Centralt innehåll

Samhällsekonomi och privat ekonomi

- grundläggande ekonomiska begrepp, hur ekonomisk kunskap uppstår
- hantering av den egna ekonomin
- arbete, företagsamhet samt företag och deras roll i samhällsekonomin
- det samhällsekonomiska kretsloppet samt växelverkan mellan privathushåll och samhällsekonomi

Marknaden, konjunkturer och näringsliv

- fri konkurrens och prisbildning
- finansinstitut, placering och riskhantering
- ekonomiska konjunkturväxlingar
- arbetslöshet och arbetskraftsbrist

Ekonomisk politik

- utgångspunkter för ekonomisk tillväxt, fördelar och problem
- beskattningens betydelse för skattebetalarna samt för den statliga och kommunala ekonomin
- ekonomisk-politiska medel
- politikens och marknadskrafternas betydelse för ekonomiska beslut

Den internationella ekonomin och Finland

- den globala ekonomin
- Finlands utrikeshandel och dess betydelse
- ekonomiska framtidsutsikter

3. Finland, Europa och en värld i förändring (SL03)

Kursen fördjupar den studerandes kunskap om Europas ekonomiska och politiska integration och den enskilda medborgarens ställning i ett integrerat Europa och i en global värld. Under kursen lär sig den studerande att följa med aktuella händelser i världen. Kursen sporrar den studerande att delta i debatter om olika händelser inom internationell politik. I kursen betonas undersökande arbetssätt där man använder medier och andra mångsidiga informationskällor.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderas för andra eller tredje årets studerande. Förkunskaper: SL1.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en bred överblick av verksamheten i Europeiska unionen och kunna söka jämförande information om den
- förstå sina möjligheter att påverka och kunna agera som en världsmedborgare
- kunna analysera fördelar och nackdelar, möjligheter och utmaningar som den europeiska integrationen medför
- kunna bedöma hur globaliseringen påverkar det egna livet samt Finlands ekonomiska och politiska system
- kunna analysera nya hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.

Centralt innehåll

Europa och europeisk identitet

- värderingar, politiska kulturer och kulturell mångfald
- grundläggande friheter och medborgarskap
- Finland och Norden i Europa

Den europeiska integrationens mål och verksamhet

- EU:s beslutsfattande och gemensamma ekonomi-och finanspolitik samt utmaningar angående dem
- Finland som en del av Eurosystemet
- utmaningar och möjligheter inom EU och de närliggande områdena

Säkerhet och nya framtida utmaningar

- Finlands säkerhetsmiljö och säkerhetspolitik samt nya hot mot säkerheten
- Finland och främjande av internationellt samförstånd
- globaliseringen, miljön, befolkningen och en hållbar framtid

Nationella fördjupade kurser

4. Medborgarens lagkunskap (SL04)

Under kursen fördjupar den studerande sig i grunderna för Finlands rättssystem och hur man kan utöva sina juridiska rättigheter. Hen bekantar sig med juridiska avtal och informationskällor och fördjupar sig i hur man behandlar allmänt förekommande juridiska frågor.

Bedömning Kursen bedöms med siffervitsord. Rekommenderade förkunskaper: sl1. Lämpar sig för andra eller tredjeårets studerade.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- ha grundläggande kunskaper om Finlands rättsordning och dess viktigaste principer
- känna till internationella domstolar som är relevanta för det finländska domstolsväsendet och den enskilda medborgaren
- kunna bedöma sina rättigheter, fördelar och skyldigheter som medborgare, arbetstagare och konsument samt själv kunna sköta de vanligaste rättsärendena
- kunna söka och använda central juridisk information
- kunna handla rätt och lagligt samt tillämpa sina kunskaper i lagkunskap.

Centralt innehåll

Grunderna i lagkunskap

- grundläggande begrepp och hur man söker juridisk information

Medborgarens vanligaste rättsområden

- familjerätt
- arbetsrätt
- konsumentskydd
- gäld, säkerheter och insolvens
- boende
- överklagande av myndigheters beslut
- upphovsrätt
- miljö rätt

Straff- och processrätt

- brottsutredning och åtalsprövning
- rättegångar och alternativ till dem
- olika former av straff
- internationell rätt och åberopande av den

7.16. Religion

Uppdraget för undervisningen i religion är att stödja de studerande att utveckla sin allmänbildning i religion och livsåskådning. I religionsundervisningen får de studerande kunskap om religioner, olika uttryck för religiositet samt irreligiositet. Religionerna studeras som en del av kulturen, kulturarvet och samhället och som en del av det individuella och kollektiva livet.

Undervisningen ska ge mångsidig kunskap om religioner och livsåskådningar och hjälpa de studerande att förstå debatten kring dem. De studerande ska handledas att undersöka religioner och livsåskådningar analytiskt ur olika perspektiv. Religionsundervisningen ska ge de studerande förutsättningar att bygga sin egen världsåskådning och bedöma den samt att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar. Läroämnet stödjer de studerande att utvecklas till ansvarsfulla medlemmar i det demokratiska samhället. Olika synsätt ska tas i beaktande och den enskildes övertygelse ska respekteras i religionsundervisningen.

Teologisk och religionsvetenskaplig forskning såväl som kultur-, samhälls- och konstforskning ska utnyttjas i undervisningen. Också de olika religionernas egna källor och aktuellt material ur olika

medier ska användas. Varierande studiemiljöer samt de möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Aktiverande arbetssätt ska betonas.

Mål för undervisningen

Målen för religionsundervisningen är att den studerande ska

- utveckla sin kulturella läskunnighet i anslutning till religioner och livsåskådningar
- uppfatta begreppet helig i olika religioner och kulturer och hur det påverkar människors beteende
- fördjupa sig i religionernas historiska och nutida betydelse på olika håll i världen
- fördjupa sig i den egna religionens särdrag och kulturella inflytande
- förstå religionernas inre mångfald
- känna till speciella kännetecken för religiöst språk och religiös symbolik
- förstå relationen mellan religiös och vetenskaplig kunskap samt känna till centrala perspektiv och metoder inom religionsforskning
- kunna bygga, gestalta och bedöma sin egen världsåskådning och kulturella identitet
- utveckla förmåga att förstå människor med en annan övertygelse och att umgås med människor som kommer från olika kulturer och har ett annat tänkesätt
- respektera de mänskliga rättigheterna och kunna analysera religioner och livsåskådningar ur ett människorättsperspektiv
- utveckla förmåga att leva som en ansvarsfull och aktiv medborgare
- ha förmåga att diskutera och reflektera kring religiösa och etiska frågor och på egen hand kunna söka fram och kritiskt bedöma fakta om religion.

Bedömning

Bedömningen ska handleda och uppmuntra den studerande att långsiktigt planera, utvärdera och utveckla sin egen läroprocess. Bedömningen i religion ska fokusera på den studerandes kunskaper i religion samt förmåga att tillämpa och utvärdera dem och förmåga att samtala om religion och livsåskådning. Bedömningen ska ha fokus på kommunikativa färdigheter samt på allmänbildande kunskaper om religions- och åskådningsfrågor.

7.16.1. Evangelisk-luthersk tro

Mål för undervisningen

De obligatoriska kurserna 1 och 2 bör läras i kronologisk ordning. De valbara kurserna kan efter detta läsas i valfri ordning.

Bedömning

Kurserna bedöms med siffebetyg 4-10. Elevernas prestationer kan grunda sig på elevernas aktiva deltagande i undervisningen, kurs- och delprov samt arbeten individuellt och i mindre grupper.

Nationella obligatoriska kurser

1. Religion som fenomen – i kristendomens, judendomens och islams fotspår (RE01)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå religiösa och icke religiösa livsåskådningars natur och inre mångfald
- kunna analysera religion som ett fenomen och känna till religionsforskning
- känna till judendomens, kristendomens och islams gemensamma rötter samt deras centrala drag, kulturarv och inflytande i samhället
- kunna diskutera aktuella frågor som berör judendomen, kristendomen och islam
- utveckla förmåga att komma till rätta i mångreligiösa och mångkulturella miljöer och arbetsmiljöer.

Centralt innehåll

- religionen som fenomen, definition av religion, religionsforskning
- modern andlighet, sekularisering, irreligiositet och religionsfrihet
- den religiösa situationen i Finland och i världen
- den kulturella bakgrunden till Mellanösterns monoteistiska religioner, deras uppkomst, centrala och gemensamma drag
- de heliga skrifternas tillkomst och ställning samt hur de används och tolkas i judendomen, kristendomen och islam
- judendomens och islams inre mångfald, etik, levnadssätt, förhållande till samhället på olika håll i världen och betydelse för den västerländska kulturen
- aktuella frågor som gäller möten mellan olika livsåskådningar

2. Kristendomen som världsomfattande religion (RE02)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå kristendomens betydelse ur kulturellt, samhälleligt och individuellt perspektiv
- känna till centrala riktningar inom kristendomen samt bakgrunden till deras uppkomst och kunna jämföra deras centrala drag
- fördjupa sig i olika tolkningssätt och uttrycksformer inom kristendomen på olika håll i världen
- kunna analysera och bedöma den aktuella debatten om kristendomen.

Centralt innehåll

- kristendomens ställning och samverkan med den omgivande kulturen i olika delar av världen
- den katolska, ortodoxa och protestantiska, i synnerhet den lutherska, kyrkans uppkomst, särdrag, etiska tänkande och inflytande i samhället
- karismatisk kristendom och kontextuell teologi
- huvuddragen i religioner som har sina rötter i kristendomen
- religionens ställning och bakgrunden till den i olika delar av Europa
- ekumenik och dialog mellan olika livsåskådningar
- aktuella frågor som berör kristendomen och bakgrunden till dem

Nationella fördjupade kurser

3. Religioner och religiösa rörelser i världen (RE03)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religioner som uppkommit i Indien, Kina och Japan som en del av det individuella och kollektiva livet samt religionernas inflytande på kultur och samhälle
- känna till hur religioner som uppkommit i Indien och Kina syns och påverkar i västländerna

- känna till naturreligionernas utbredning och centrala drag
- fördjupa sig i bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag
- utveckla förmåga att komma till rätta i arbetslivet och i internationella miljöer.

Centralt innehåll

- den hinduiska världsbilden och livsstilen samt hinduismens mångfald och inflytande på Indiens kultur, samhälle och politik
- den religiösa situationen i dagens Indien
- centrala drag i jainismen och sikhismen
- den buddhistiska livsstilen, buddhistiska läror och riktningar samt buddhismens inflytande på asiatiska kulturer
- centrala drag i den gamla kinesiska folktron, konfucianismen och taoismen och deras inflytande på det kinesiska tänkesättet och samhället
- den religiösa situationen i dagens Kina
- shintoismen som etnisk religion i Japan samt religionernas inflytande på det japanska samhället och japansk politik
- de asiatiska religionernas inflytande i västländerna
- naturreligionernas och voodoons centrala drag och utbredning
- bakgrunden till nyreligiösa rörelser och deras centrala drag

4. Religion i det finska samhället (RE04)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få en mångsidig bild av samverkan mellan religion och samhälle i dagens Finland
- fördjupa sig i religionernas inflytande och betydelse inom den offentliga, privata, tredje och fjärde sektorn
- förstå att kunskap om religioner behövs på olika områden i samhällslivet
- kunna analysera den aktuella debatten kring religionsfrihet och kring samverkan och dialog mellan religion och samhälle
- kunna leva som en aktiv medborgare och medlem i samhället
- utveckla förmåga att ta del av dialogen mellan religioner och livsåskådningar.

Centralt innehåll

- den religiösa situationen och andligheten i Finland, sekularisering
- olika former av religiösa samfund och deras förhållande till det övriga samhället
- hur religionerna format det finska samhället under olika tider
- dialogen mellan religioner och livsåskådningar i dagens Finland
- religion och religiösa samfund i den finländska och allmänneuropeiska lagstiftningen, religions- och livsåskådningsfrihet samt frågor om jämställdhet och diskriminering
- religionens betydelse och synlighet inom den offentliga sektorn, i politiken, arbetslivet och ekonomin
- religiösa samfund som aktörer inom tredje sektorn
- religionens betydelse i individens och familjernas liv samt seder och bruk
- irreligiositet, religionskritik och icke religiösa seder och bruk i Finland
- som en del av kursen kan de studerande genomföra ett frivilligt projekt eller fördjupa sig i den sociala verksamheten inom något religiöst samfund

5. Religion inom vetenskapen, konsten och populärkulturen (RE05)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden samt aktuell forskning
- uppfatta samband mellan religion och konst: betydelsen av religiös konst och arkitektur i olika religioner och religionernas inflytande på konstens utveckling
- fördjupa sig i hur man genom religiös konst uttrycker centrala läror inom en religion, i synnerhet kristendomen
- få kunskap om religiös symbolik och hur religiösa teman behandlas inom konst och populärkultur
- känna till hur den fornnordiska tron och kristendomen har påverkat det finländska kulturarvet.

Centralt innehåll

- aktuella religionsvetenskapliga perspektiv och metoder inom olika vetenskapsområden: olika forskningsområden inom religionsvetenskap och teologi samt konstforskning, kulturforskning och samhällsvetenskaper
- samverkan mellan religion och olika former av konst och populärkultur
- hur arkitekturen i religiösa rum återspeglar religionen och dess särdrag
- religiösa teman, symbolik och myter i olika konstformer och inom populärkulturen
- analys av olika tolkningar av Bibelns berättelser och den kristna läran med hjälp av olika konstformer
- den fornnordiska trons och kristendomens inflytande på det finländska kulturarvet

6. Religioner och medier (RE06)

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- lära känna religionsrelaterade aktuella teman i medierna
- kunna analysera och bedöma förhållandet mellan religion och medier
- kunna bedöma religionsrelaterad information och dess källor kritiskt
- delta i produktionen av religionsrelaterat medieinnehåll eller genomföra en medieanalys.

Centralt innehåll

- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- användningen av religiöst språk och religiösa bilder i olika medier
- religioners mediesynlighet
- religiösa medier och användningen av medier i religiösa sammanhang
- mediernas inverkan på religionsrelaterade fenomen, såsom attityder och föreställningar kring religioner, religioner och konflikter, religioner och fredsbyggande, religionskritik
- produktion av religionsrelaterat medieinnehåll eller medieanalys

7.17. Livsåskådningskunskap

Livsåskådningskunskap är ett tvärvetenskapligt läroämne som bygger på humanistiska vetenskaper, kultur- och samhällsvetenskaper samt filosofi. I undervisningen i livsåskådningskunskap betraktas människan som en naturlig aktör som skapar och reproducerar

betydelser tillsammans med andra. Olika livsåskådningar och mänskliga sedvänjor ses som resultat av interaktion och samverkan mellan individer, samfund och traditioner. Undervisningen i livsåskådningskunskap bygger på en människosyn som betonar människors möjlighet att leva som fria, jämlika, aktiva och målmedvetna individer. I läroämnet betonas också människans förmåga att undersöka sin omvärld och utveckla sin kunskap om den samt att medvetet styra sitt liv i samverkan med andra. Med dessa mål som utgångspunkt ska läroämnet hjälpa de studerande att forma sin livsåskådning och identitet samt att bygga sina ideal och handlingsmönster för ett socialt gott liv. De möjligheter som digitala verktyg ger ska mångsidigt användas i undervisningen.

Undervisningen i livsåskådningskunskap ska genom reflektion och samtal öka de studerandes kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar, deras omdömesförmåga och sensibilitet i olika situationer, deras respekt för andra människor och jämställdhet samt deras förmåga att diskutera, lyssna och uttrycka sig.

Målen för undervisningen i livsåskådningskunskap är att den studerande ska

- få stöd och underlag för att bygga sin identitet och livsåskådning
- utveckla kommunikativa färdigheter och kunna tillämpa dem för att behandla frågor där målet är att hitta en gemensam hållbar linje oberoende av synsätt
- bredda och fördjupa sin kulturella allmänbildning och kunskap om olika livsåskådningar
- utveckla sin omdömes- och handlingsförmåga genom att lära sig reflektera över sitt eget och andras tänkande och handlande
- respektera och kunna motivera principer och handlingssätt som främjar de mänskliga rättigheterna, positiva möten mellan olika kulturer, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling.

I livsåskådningskunskap ska man bedöma såväl den studerandes förmåga att skickligt och mångsidigt kunna analysera och uttrycka livsåskådningsfrågor som den allmänna förståelsen för begreppet livssyn. Livsåskådningsfrågor är ofta personliga, men reflektionen kring dem bygger på intellektuella dygder, såsom kritiskt tänkande, konsekvens, entydighet och systematik. Vid bedömning och beskrivning av olika livsåskådningar, värderingar och föreställningar är det viktigare att kunna beakta olika synvinklar och alternativa synsätt än att enbart framföra sina åsikter.

Bedömningen ska stödja och utveckla den studerandes förmåga att utvärdera hur den egna livsåskådningen och identiteten utvecklas samt uppmuntra den studerande att planera och utveckla sina studier. Den studerandes kommunikativa färdigheter och allmänbildning i livsåskådningsfrågor ska betonas och beaktas på ett mångsidigt sätt i bedömningen av kurserna.

Nationella obligatoriska kurser

1. Världsåskådning och kritiskt tänkande (LK1)

Kursens mål är att den studerande ska

- förstå och kunna tillämpa begrepp som beskriver världsåskådningar, uppfatta samband mellan dem och kunna beskriva olika världsåskådningars särdrag och utgångspunkter
- förstå hur individuella och samhällliga faktorer påverkar formandet av en världsåskådning och kunna beskriva hur ens egen världsbild och olika föreställningar som hänger samman med den har formats
- kunna kritiskt granska både sina egna och andras föreställningar samt information i olika medier
- kunna dra nytta av sina kunskaper i olika läroämnen för att forma sin livsåskådning och skilja mellan en vetenskaplig, icke vetenskaplig och ovetenskaplig världsbild.

- begrepp som anknyter till världsåskådning, världsbild och livsåskådning, deras inbördes samband och roll i den egna livsåskådningen
- olika världsåskådningar – till exempel sekulära, religiösa, politiska och livsstilsrelaterade – samt undersökning av deras särdrag och utgångspunkter med hjälp av olika vetenskapliga verktyg
- undersökning av typiska kognitiva förvrängningar i samband med behandling av information och gestaltning av den omgivande verkligheten, såväl i eget som andras tänkande
- skolans, mediernas, politikens, vetenskapens, konstens, nöjesindustrins samt religiösa och kulturella samfunns inverkan på världsbilder och -åskådningar samt den egna livsåskådningen
- logiken enligt vilken medier och andra informationskällor fungerar, kritisk granskning av dem ur ett livsåskådningsperspektiv samt argumentationsanalys kring livsåskådningsfrågor, ur olika synvinklar

2. Människan, identiteten och ett gott liv (LK2)

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till olika människosyner och kunna beskriva och bedöma hur olika människosyner och -ideal leder till olika och ibland motstridiga svar på viktiga livsfrågor
- kunna reflektera över faktorer som bidragit till den egna identiteten samt tillämpa alternativa människosyner och livsåskådningar i viktiga frågor som berör det egna livet
- förstå den etiska grunden för människovärdet, känna till de centrala dokumenten om mänskliga rättigheter och kunna tillämpa människorättstänkande i olika sammanhang, till exempel i frågor som gäller religions- och yttrandefrihet
- få kunskap om olika uppfattningar om ett gott liv och kunna beskriva och bedöma de världsåskådningar dessa uppfattningar bygger på
- utveckla sin förmåga att uttrycka sin identitet och livsåskådning, sina åsikter och känslor logiskt och kreativt och med respekt för jämställdhet och andra människor.
- natur- och humanvetenskapliga, sekulära och religiösa, filosofiska och populärkulturella människosyner och -ideal
- grundläggande existentiella frågor: människorelationer, könsroller och sexualitet, studier och arbete, åldrande och död
- identitet, livsval och livsbalans: individens möjligheter att påverka sitt liv, arvsanlagens och miljöns betydelse
- människovärdet, mänsklig värdighet och mänskliga rättigheter, dokument om mänskliga rättigheter: FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, FN:s konvention om barnets rättigheter och Europakonventionen
- olika uppfattningar om ett gott liv samt vilken roll andra människor, djur och miljö spelar i ett gott liv

Nationella fördjupade kurser

3. Individens och samhället (LK3)

Kursens mål är att den studerande ska

- inse betydelsen av social gemenskap för mänskligheten och för den egna identiteten och få insikt i hur man kan dra nytta av positiva sociala sammanhang för att utveckla sin identitet
- förstå att man kan undersöka sociala företeelser, samhällsstrukturer och -förändringar vetenskapligt och inse att de har stor betydelse för individens livsval
- kunna uppfatta sin egen position som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som aktör i ett ekonomiskt system samt bedöma individens ansvar och möjligheter att påverka inom olika områden och utveckla sin förmåga att delta i samhället på ett konstruktivt sätt

- *förstå och kunna motivera utgångspunkterna och principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämställdhet, demokrati, fred, samhällelig och global rättvisa samt en hållbar utveckling*
- *kunna granska samhället och dess strukturer kritiskt samt utveckla sin fantasi och aktivitet när det gäller samhällsfrågor för att uppfatta framtida möjligheter och alternativa händelseförlopp som man också själv kan påverka.*
- *människan som social varelse, interaktion och gemenskap mellan individer: det privata och det offentliga, erkännanderelationer och signifikanta andra, roller och gemensamma normer*
- *samhällsforskningens grunder, såsom sociala realiteter, samhällsstrukturer, och kännetecken för det moderna västerländska samhället samt hur dessa grunder påverkar individens liv*
- *sambandet mellan ekonomisk och politisk makt i dagens Finland och i den globala marknadsekonomi, följderna av individens val som konsument och medborgare på olika samhällsnivåer*
- *mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, global rättvisa och en hållbar utveckling som moraliska och politiska villkor samt synsätt och handlingar som utgör hot mot dessa villkor, inklusive kränkningar av de mänskliga rättigheterna och förintelsen*
- *samhälleliga utopier och dystopier samt deras kritiska potential: ideal och skräckbilder som förstoringsglas och drivfjädrar i dagens samhälle*

4. Kulturens inverkan på människans livsåskådning (LK4)

Kursens mål är att den studerande ska

- *förstå kulturens betydelse för mänskligheten och den egna livsåskådningen och få verktyg för att utveckla sin kulturella identitet på ett positivt sätt*
- *kunna använda begrepp inom kulturforskning och bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågor som gäller kulturer samt kunna känna igen hatretorik och kunna skilja den från ansvarsfull yttrandefrihet*
- *uppfatta finskhet som en kontinuitet som utvecklas och förändras genom historien och som omfattar såväl yttre influenser som inre mångfald och minoritetskulturer*
- *förstå att kulturer befinner sig i interaktion med varandra och att ingen kultur har utvecklats isolerat, utan yttre influenser på de kulturella särdragen, såsom livsstil, språk, teknik och olika uppfattningar*
- *kunna förstå olika livsåskådnings- och identitetsrelaterade val och beslut samt se den kulturella mångfalden i världen som en rikedom och försvara jämlik behandling av alla kulturer.*
- *begreppet kultur och kulturens betydelse, olika kulturella klassificeringar och sätt att ta del av kultur, kultur som meningsbaserad mänsklig verksamhet, olika teorier om kulturers utveckling och förhållande till varandra*
- *kulturarvet: olika seder och bruk, kulturellt självuttryck, kulturens inverkan på individens världsbild och livsåskådning, Unescos världsarvskonvention*
- *den finländska kulturens och identitetens historiska utveckling, mångfald och minoritetskulturer i Finland*
- *växelverkan mellan kulturer och civilisationer samt monokulturalismens omöjlighet: kulturell mångfald och global kultur samt deras olika inverkan på livsåskådningar och samhällen*
- *etnocentrism och rasism samt ömsesidig respekt och jämställdhet i olika kulturer i ett historiskt perspektiv*

5. Livsåskådningarnas värld (LK5)

Kursens mål är att den studerande ska

- utveckla sin förmåga att läsa, tolka och förstå olika religiösa och icke religiösa världsåskådningar samt jämföra deras utgångspunkter och livsstil med sin egen livsåskådning
  - förstå att världsåskådningar, religion och religiositet är historiskt uppkomna, mångfasetterade och föränderliga fenomen med stor kulturell och samhälllig betydelse
  - få kunskap om vetenskaplig forskning, definition och förklaring av religioner, religiositet och irreligiositet samt uppfatta forskningens utgångspunkter och mål
  - behärska begrepp samt kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna analysera och reflektera kring världsåskådningsfrågor, till exempel frågor med anknytning till sekulär humanism och religioner, och kunna bilda sig en egen välgrundad åsikt i frågorna
  - fördjupa sig i religionskritikens centrala argument och lära känna humanismens och fritänkandets historia
  - fördjupa sig i Mellanösterns religioner och i några andra religioner och världsåskådningar och uppfatta deras särdrag, inre mångfald samt inflytande på kulturen och samhället, i synnerhet ur finländskt perspektiv.
-
- undersökning, definition och förklaring av livsåskådning och religion samt religiositet och irreligiositet, olika uppfattningar om religioners ursprung
  - begrepp som används vid tolkning av religiösa fenomen, såsom myt, rit, symbol teism och helig
  - de världsåskådningar som religionskritik, ateism, agnosticism och sekulär humanism grundar sig på
  - kristendomens, islams, judendomens samt några andra religioners och världsåskådnings historiska och geografiska utbredning och uppdelning, heliga skrifter, lära, livsstil och förhållande till samhället
  - hur vår tids mest betydande världsåskådningar, såsom sekulär humanism och de stora världsreligionerna förhåller sig till samhället, seder och bruk, moral, politik och vetenskap; liberal och fundamentalistisk religiositet, sekularisering och irreligiositet

6. Teknologi, världsåskådningar och mänsklighetens framtid (LK6)

Kursens mål är att den studerande ska

- känna till historiskt, kulturellt och ideologiskt viktiga vändpunkter i mänsklighetens sätt att leva och hur de påverkat och påverkar nutida världsåskådningar
  - förstå kulturers och samhällsformers kontingenta och strukturella natur
  - kunna bedöma betydelsen av evolutionen, abstrakta etiska system, upplysningen och den vetenskapstekniska revolutionen för nutida världsåskådningar och för sin egen livsåskådning
  - förstå olika attityder till teknologin och dess utveckling samt förstå hur de teknologiska och tekniska förändringarna står i relation till förändringar i miljön, samhället och kulturen
  - kunna bedöma vilken roll den teknologiska utvecklingen spelar för en hållbar framtid samt kunna ta del av diskussioner om mänsklighetens och jordens framtid.
-
- människans evolution och den kulturella evolutionen: språkets roll för uppkomsten av mänskliga kulturer och innovativitet
  - utvecklingen av de stora filosofernas, världsåskådningarnas och religionernas etiska och ideologiska grunder till abstrakta och allmänmänskliga fenomen
  - vändpunkter gällande människans världsbilder och världsåskådningar samt tekniska genombrott som påverkat människans uppfattning om världen och sig själv: människan som en aktör som aktivt påverkar sitt liv och sin omgivning
  - från myten om Prometheus till tekniska utopier och dystopier, människans förhållande till upplysningens ideal och den tekniska utvecklingen
  - framtidsforskning, artificiell intelligens, humanism, transhumanism och kritik av dessa med stöd av de nyaste forskningsresultaten

7.18. Hälsokunskap

Hälsokunskap är ett läroämne som vilar på tvärvetenskaplig grund och har som mål att främja kunskap som stödjer hälsa, välbefinnande och trygghet. Utgångspunkten för läroämnet är respekt för livet och ett värdigt liv i enlighet med de mänskliga rättigheterna. Hälsa ses som fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande samt funktions- och arbetsförmåga. Företeelser med anknytning till hälsa och trygghet ska granskas inom olika delområden i läroämnet hälsokunskap. Dessa delområden innefattar hälsorelaterade kunskaper och färdigheter, självkännedom, kritiskt tänkande och etiskt ansvar.

I undervisningen i hälsokunskap i gymnasiet ska hälsa och sjukdomar, hälsofrämjande arbete samt förebyggande och vård av sjukdomar behandlas utgående från erfarenhet och forskning samt ur individens, familjens, gruppens, samhällets och ur globalt perspektiv. Vid sidan av teoretiska kunskaper och praktiska färdigheter i fråga om hälsa och sjukdom omfattar hälsokunskap även förmåga att söka information om hälsa, att kritiskt bedöma, tolka och tillämpa informationen samt förstå hur miljö och arv påverkar hälsan. Till ämnet hälsokunskap hör också att kunna reflektera kring värderingar som gäller hälsa och beskriva olika hälsokulturer samt hälsa och sjukdomar i ett historiskt perspektiv och i en internationell värld.

Undervisningen i hälsokunskap ska samarbeta med undervisningen i övriga läroämnena och de studerande ska delta i utvecklandet av den gemensamma studerandevården med hjälp av sina kunskaper inom hälsokunskapsområdet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i hälsokunskap är att den studerande ska

- kunna iaktta och förklara företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom som mångdimensionella helheter ur individens, gruppens och samhällets samt ur ett globalt perspektiv
- förstå skillnaden mellan erfarenhet och vetenskaplig kunskap när det gäller att förklara risker, orsaker, effektmekanismer och följder i anknytning till hälsa och sjukdom
- kunna främja sin egen och omgivningens hälsa och trygghet, förstå principerna för förebyggande och vård av de vanligaste sjukdomarna samt åtgärder som vidtas som egenvård och för att skydda den mentala hälsan
- lära sig olika sätt att söka information om hälsa, använda hälsorelaterade begrepp på ett korrekt sätt samt kritiskt kunna bedöma och tolka information om hälsa och sjukdomar, kommunikation kring hälsofrågor och olika företeelser i olika hälsokulturer
- reflektera över etiska frågor förknippade med hälsa och kunna motivera sina åsikter
- förstå hur samhällsförhållanden, hälso- och övriga samhällspolitiska beslut påverkar folkhälsan, skillnaderna mellan olika befolkningsgrupper, strukturerna inom hälso- och sjukvården samt människors hälsobeteende.

Bedömning

Bedömningen ska fokusera på hur målen nåtts inom de olika delområdena av hälsokunskap med betoning på målen och det centrala innehållet i varje kurs. Vid bedömningen ska läraren fästa uppmärksamhet vid den studerandes förmåga att förstå information och orsakssamband gällande hälsa och sjukdom samt att tillämpa, analysera, bedöma och kombinera information från olika källor. Vid bedömningen ska även beaktas hur den studerandes praktiska färdigheter har utvecklats. Bedömning och respons under läroprocessen hjälper den studerande att utveckla sin förmåga att reflektera över etiska värderingar om hälsa och sjukdom, att motivera sitt sätt att sköta sin hälsa samt att kritiskt granska samhälleliga beslut om hälsa och sjukdom. Kursvitsordet ska basera sig på kontinuerlig och mångsidig bedömning av den studerandes färdigheter inom de

olika delområdena av hälsokunskap. Den studerandes värderingar, attityder, hälsobeteende eller övriga personliga egenskaper ska inte bedömas.

Nationella obligatoriska kurser

1. Hälsans byggstenar (HÄ01)

Den obligatoriska kursen ska fördjupa den hälsokunskap som den studerande tillägnat sig i den grundläggande utbildningen och förståelsen för främjandet av hälsa och välbefinnande. Den studerande ska också lära sig att identifiera och bedöma förutsättningarna för hälsa i sitt eget liv, den närmaste omgivningen och miljön samt i det samhälleliga beslutsfattandet. Viktigt är också att utveckla kunskaper i egenvård och hälsa i vardagen, skydda den mentala hälsan och behandla aktuella frågor samt frågor som de studerande tar upp.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina kunskaper om hälsa i vardagen, förstå vilka faktorer som påverkar den fysiska, psykiska och sociala arbets- och funktionsförmågan och kunna bedöma hur de förverkligas och vilken betydelse de har i den egna livsstilen och omgivningen
- kunna söka, använda och bedöma information om hälsa och sjukdomar samt reflektera över fenomen förknippade med hälsokulturen, medier och den tekniska utvecklingen ur etiskt och hälsorelaterat perspektiv
- känna igen och förstå teorier, modeller och företeelser som belyser hälsa och sjukdomar samt hälsovanor ur forsknings- och erfarenhetsperspektiv
- tillämpa modeller och tillvägagångssätt inom egenvård
- veta vad folksjukdomar och de vanligaste smittsamma sjukdomarna innebär ur individens och samhällets perspektiv och fundera över hur de kan förebyggas och vilka faktorer som inverkar på uppkomsten av hälsoskillnader i samhället.

Centralt innehåll

- den fysiska, psykiska och sociala funktions-, studie- och arbetsförmågan: hälsofrämjande motion och föda, viktkontroll, sömn och vila, sexuell hälsa, elevhälsa
- omsorg om den egna hälsan och övriga färdigheter i egenvård, livräddande första hjälp
- olika former av beroende, tobak, alkohol och droger, spel- och nätberoende
- folksjukdomar och vanliga smittsamma sjukdomar
- centrala biologiska, psykologiska och kulturella fenomen, teorier och modeller som belyser hälsa, hälsovanor och -problem

Nationella fördjupade kurser

2. Människan, miljön och hälsan (HÄ02)

Under kursen granskas hälsa, välbefinnande och trygghet som resurser samt social hållbarhet som ett mål för en hållbar framtid. Kursen fokuserar också på att undersöka hur arvs- och miljöfaktorer påverkar hälsan och funktionsförmågan.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- uppfatta och bedöma hur arvs- och miljöfaktorer, såsom den psykosociala, byggda och naturliga miljön, står i samband med och påverkar hälsan och funktionsförmågan

- *uppfatta skeenden som hör till utvecklingen och livet och kunna presentera olika sätt att hantera och klara av dem*
- *kunna tillämpa sin hälsokunskap i frågor som gäller hälsa, sjukdom och trygghet och för att begrunda värderingar som är förknippade med dem*
- *kunna bedöma betydelsen av socialt stöd och samspel för hälsan, redogöra för centrala faktorer och mekanismer som påverkar den mentala hälsan samt beskriva alternativa lösningar för att hantera kriser*
- *kunna tolka och kritiskt bedöma olika fenomen i anslutning till hälsokommunikation*
- *kunna motivera och bedöma hur val i fråga om levnadsvanor, kultur och miljö påverkar hälsan och välbefinnandet*
- *kunna analysera faktorer som gäller trygghet och förebyggande av våld och förstå vikten av att respektera och skydda den personliga integriteten i olika kommunikationssituationer, grupper och omgivningar.*

Centralt innehåll

- *hur arvet, naturmiljöer, den byggda miljön, den psykosociala miljön och olika grupper påverkar hälsan*
- *hälsa och liv, döden som en del av livet*
- *mänskliga relationer och socialt stöd*
- *sexualitet och sexuella rättigheter, sexuell och reproduktiv hälsa*
- *faktorer som skyddar respektive belastar den mentala hälsan*
- *olika kriser och krishantering*
- *arbetshälsa och ergonomi*
- *trygghet och förebyggande av våld*
- *betydelsen av medie- och kulturmiljöer samt hälsokommunikation och kritisk tolkning av dem*

3. Hälsa och forskning (HÄ03)

Kursen ska ge en helhetsbild av den historiska utvecklingen och de viktigaste framtida utmaningarna vad gäller främjande av hälsa och förebyggande av sjukdomar. Kursen ska stärka den studerandes förmåga att inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap och att tillämpa sin hälsokunskap som en aktiv medborgare. Under kursen ska den studerande lära sig att kritiskt bedöma faktorer som påverkar hälsan och att reflektera kring möjligheterna att med hjälp av forskning och beslutsfattande främja hälsan i den närmaste omgivningen, i samhället och globalt.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *kunna beskriva och analysera hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, tekniken samt hälso- och sjukvårdstjänsterna har förändrats och utvecklats och vilket samband de har med befolkningens hälsa*
- *kunna bedöma faktorer som påverkar hälsa och ojämlikhet i hälsa i Finland och globalt och kunna beskriva faktorer som bidrar till minskade hälsoskillnader*
- *kunna inhämta och bedöma hälsorelaterad vetenskaplig kunskap och vardagskunskap samt planera mindre hälsoundersökningar eller mätningar av funktionsförmågan*
- *undersöka den vetenskapliga forskningens möjligheter i främjandet av hälsa samt förebyggande och vård av sjukdomar*
- *kunna reflektera kring etiska frågor förknippade med hälsa och sjukdom*
- *identifiera centrala globala hälsofrågor och förstå vilken roll och uppgift de organisationer som arbetar med dem har för att främja hälsan.*

Centralt innehåll

- hur samhällsförhållandena, hälso- och den övriga samhällspolitiken, den vetenskapliga forskningen, uppfattningen om hälsa samt tekniken utvecklats och förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa
- hur hälso- och socialtjänsterna utvecklats, förändrats och vilket samband de har med befolkningens hälsa, centrala aktörer inom hälso- och socialvård
- hälsoskillnader och faktorer som påverkar dem i Finland och i världen, minskning av hälsoskillnader
- undersökning av hälsa och hälsobeteende
- centrala etiska och rättsliga frågor i anslutning till hälsa och sjukdom, patientens rättigheter
- globala hälsofrågor och hur de går att påverka

7.19. Gymnastik

De obligatoriska kurserna ska fördjupa de kunskaper och färdigheter i gymnastik som inhämtats i grundskolan och de studerande ska ges möjlighet att mångsidigt bekanta sig med nya gymnastikformer och idrottsgrenar. Undervisningen ska stödja de studerandes funktionsförmåga, totala välbefinnande och utveckling mot delaktighet samt uppmuntra dem att utöva motion som främjar hälsan och att tillägna sig en aktiv livsstil.

De obligatoriska kurserna ska fördjupa de kunskaper och färdigheter i gymnastik som inhämtats i grundskolan och de studerande ska ges möjlighet att mångsidigt bekanta sig med nya gymnastikformer och idrottsgrenar. Undervisningen ska stödja de studerandes funktionsförmåga, totala välbefinnande och utveckling mot delaktighet samt uppmuntra dem att utöva motion som främjar hälsan och att tillägna sig en aktiv livsstil.

Syftet med kurserna är att utöva motion som främjar det totala välbefinnandet och hälsan, lära sig ta ansvar för egna och gemensamma aktiviteter samt få positiva upplevelser av sin egen kropp, sin fysiska kapacitet och den sociala gemenskapen. Läraren ska precisera innehållet i de fördjupade kurserna tillsammans med gruppen.

Syftet med kurserna är att utöva motion som främjar det totala välbefinnandet och hälsan, lära sig ta ansvar för egna och gemensamma aktiviteter samt få positiva upplevelser av sin egen kropp, sin fysiska kapacitet och den sociala gemenskapen. Läraren ska precisera innehållet i de fördjupade kurserna tillsammans med gruppen.

Syftet med undervisningen i gymnastik är att ge de studerande sådana kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna upprätthålla och utveckla sin fysiska, sociala och psykiska funktionsförmåga och hälsa. Gymnastikundervisningen ska stödja de studerande att på ett ansvarsfullt sätt upprätthålla sin fysiska aktivitet, funktions- och studieförmåga och motverka en passiv livsstil. Betydelsen av en aktiv livsstil och motion som främjar hälsan och välbefinnandet ska betonas i undervisningen. I undervisningen i gymnastik ska de studerande få uppleva glädje, känslan av att lyckas och känna att de har fysisk kapacitet samt lära sig olika sätt att upprätthålla och utveckla sin kondition. I undervisningen i gymnastik ska man främja alla studerandes jämlikhet, likabehandling, delaktighet, samarbetsförmåga samt färdigheter för en hållbar livsstil och förmåga att ta hänsyn till andra. Gymnastikundervisningen ska även stärka gemenskapen bland de studerande.

Gymnastikens uppdrag och mål ska förverkligas genom undervisning i sommar- och vinteraktiviteter samt inomhus- och utomhusaktiviteter och genom att mångsidigt beakta vilka

möjligheter studiemiljöerna erbjuder. Innehållet som gäller funktionsförmåga ska genomföras i samarbete med hälsokunskapen. Den psykiska och fysiska tryggheten och säkerheten ska beaktas i undervisningen och vid gruppbyggnad. De studerande ska delta i planeringen av aktiviteter samt ta ansvar för sin egen och gruppens aktiviteter. Användning av sportteknologi kan bidra till att nå målen för undervisningen. Vid differentiering av undervisningen ska de studerandes individuella utgångspunkter och utvecklingsbehov beaktas.

Mål för undervisningen

Målet för undervisningen i gymnastik är att främja den fysiska, sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerande ska lära sig att röra på sig aktivt och tryggt och att upprätthålla sin fysiska aktivitet och funktionsförmåga.

Beträffande den fysiska funktionsförmågan är målet att lära sig tillämpa sina grundläggande fysiska kunskaper och färdigheter i olika gymnastikövningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden. Den studerande ska lära sig bedöma och utgående från bedömningen träna sina fysiska egenskaper (styrka, uthållighet, rörlighet och snabbhet). Till gymnastikundervisningens mål för den sociala och psykiska funktionsförmågan hör att lära sig att försöka sitt bästa, arbeta aktivt, utveckla sig själv långsiktigt och respektera andra. Den studerande ska ta ansvar för sina egna och gemensamma aktiviteter, ta hänsyn till andra och lära sig att hjälpa och stödja andra under gymnastiklektionerna.

Bedömning

Syftet med bedömningen i gymnastik är att ge den studerande respons på hur målen för undervisningen nåtts och hur studierna förlöpt och att främja den studerandes lärande. Bedömningen i gymnastik ska beskriva hur målen för undervisningen nåtts såväl i fråga om den fysiska funktionsförmågan som i fråga om den sociala och psykiska funktionsförmågan. Den studerandes fysiska konditionsnivå ska inte användas som grund för bedömningen. Den studerandes hälsotillstånd och specialbehov ska beaktas i undervisningen och bedömningen.

Nationella obligatoriska kurser

1. Motion ger energi (GY01)

Mål och centralt innehåll

Målet är att den studerande ska förstå att fysisk aktivitet och funktionsförmåga är en grundläggande förutsättning för hälsa och välbefinnande. Den studerande ska utveckla sina fysiska färdigheter och sin kroppsliga uttrycksförmåga och få kunskaper och erfarenheter av mångsidig träning av fysiska egenskaper. Den studerande ska få erfarenheter av att utöva idrott gemensamt enligt principen om rent spel. Uppfattningen om den egna fysiska kapaciteten stärks när den studerande lär sig nytt och upplever glädje och avkoppling i gymnastiken.

Centralt innehåll i kursen är tillämpning av grundläggande fysiska färdigheter och träning av fysiska egenskaper i olika gymnastikövningar, gymnastikformer och idrottsgrenar genom att mångsidigt utnyttja möjligheterna i studiemiljön.

2. En aktiv livsstil (GY02)

Mål och centralt innehåll

Målet är att undervisa och uppmuntra den studerande att tillägna sig en motions- och hälsoinriktad livsstil och få tillräcklig fysisk aktivitet varje dag. Den studerande ska vägledas att förstå att fysisk aktivitet som stödjer funktionsförmågan, hälsan och välbefinnandet förutom idrottsintressen också består av vardagsval och undvikande av långvarigt sittande.

Centralt innehåll i kursen: utvärdering av fysiska egenskaper, motion som belastar andnings- och cirkulationsorgan, muskelträning och kroppsvård. De studerande ska vägledas att iaktta sina vanor och val i vardagen ur ett perspektiv av fysisk aktivitet och hälsa. De ska få handledning och respons som uppmuntrar till en motions- och hälsoinriktad livsstil och en aktiv vardag.

Nationella fördjupade kurser

3. Motion och hälsa (GY03)

Mål och centralt innehåll

Kursen ska särskilt fördjupa kunskaper och färdigheter som anknyter till den fysiska funktionsförmågan. Kursens syfte är att främja regelbunden motion samt att iaktta och utveckla sina fysiska egenskaper. Läraren ska leda planeringen och genomförandet av ett motionsprogram. Motionsprogrammet ska i mån av möjlighet genomföras med hjälp av sportteknologi.

4. Att motionera tillsammans (GY04)

Mål och centralt innehåll

Kursen ska särskilt fördjupa kunskaper och färdigheter som anknyter till den sociala funktionsförmågan. Syftet med kursen är att främja de studerandes sociala gemenskap. Arbetssätten ska präglas av de studerandes delaktighet, aktivitet och samverkan. Kursinnehållet kan bestå av någon gemensam aktivitet, till exempel de gamlas dans eller någon annan projekthelhet.

5. Motion och välbefinnande (GY05)

Mål och centralt innehåll

Kursen ska särskilt fördjupa kunskaper och färdigheter som anknyter till den psykiska funktionsförmågan. Syftet med kursen är att hjälpa de studerande att orka och att öka sin studieförmåga genom avslappnande och stimulerande upplevelser av motion och idrott. Mångsidiga gymnastikövningar ger möjlighet till delaktighet, känsla av fysisk kapacitet och erfarenheter av att uttrycka sig med kroppen.

Lokala tillämpade kurser

Gamlas dans (GY06)

7.20. Musik

Undervisningen i musik i gymnasiet har som utgångspunkt att musik är en central del av kulturen och all mänsklig verksamhet. Målet för musikundervisningen är att de studerande ska bli medvetna om och fördjupa sitt förhållande till musiken. Ett personligt förhållande till musiken stärker självkännsdomen och det totala välbefinnandet samt stödjer självkänslan. De studerande ska lära sig att förstå och värdesätta olika musikaliska former och deras betydelse. Studierna i musik ska ge upplevelser, erfarenheter, kunskaper och färdigheter samt möjlighet att använda fantasin. På detta sätt stärks de studerandes musikaliska bildning och de uppmuntras till kreativt konstnärligt tänkande och ett livslångt intresse för musik.

Det väsentliga i musikundervisningen och det musikaliska lärandet är att de studerande får uttrycka sig, samverka och får positiva upplevelser. Det musikaliska kunnandet, liksom förmågan att tänka kreativt och kritiskt, ska utvecklas i samverkan med andra. Att musicera tillsammans är en unik form av gruppssamverkan som stärker de sociala och kommunikativa färdigheterna.

Att sjunga, spela, lyssna och kreativt producera ska utgöra både arbetssätt och centralt innehåll i undervisningen, som kan berikas genom att musiken kombineras med andra konstnärliga uttrycksformer. I valet av innehåll ska de studerandes olika färdigheter och intressen beaktas. Målet är att kurserna i musik ska erbjuda varje studerande meningsfulla musikaliska övningar.

I egenskap av konstämne ska musiken skapa kulturell verksamhet i skolan och stärka gemenskapen. Musiken ska vara en viktig del av gymnasiets fester och andra evenemang. Genom studier i musik fördjupas kunskapen om den egna kulturen och andra kulturer. Musiken hjälper oss att värdesätta kulturell mångfald och förstå hur olika kulturer och konstarter samverkar. De studerande ska utveckla sin förmåga att arbeta konstnärligt, att aktivt påverka kulturen, att utnyttja teknik för att uttrycka sig musikaliskt och att kritiskt granska mediernas musikutbud.

Mål för undervisningen

Målen för musikundervisningen är att den studerande ska

Musikens betydelse för välbefinnandet

- *bli medveten om sitt eget förhållande till musik och lära sig använda musik för att främja sitt välbefinnande*
- *lära sig att respektera olika uppfattningar om musik*

Musikaliskt kunnande

- *lära sig att uttrycka sig musikaliskt genom att sjunga, spela och komponera*
- *utveckla sin förmåga att lyssna på musik och tolka musiken, också medan man musicerar*
- *fördjupa sina kunskaper om olika musikstilar, -genrer och musikhistoria*

Kulturell förståelse och multilitteracitet

- *bli medveten om sin egen kulturella identitet och lära sig förstå mångfalden av musikkulturer samt kunna ta del av interkulturell kommunikation också i internationella sammanhang*
- *lära sig att uppfatta ljudets och musikens påverkan i vardagliga miljöer*
- *lära sig att tolka användningen av ljud och musik i medierna*

Att lära sig lära

- *kunna arbeta ansvarsfullt och långsiktigt i aktiv samverkan med sin grupp*
- *kunna ställa upp mål för sina musikstudier samt utvärdera sitt arbete och styra det i riktning mot målen.*

Bedömning

I undervisningen i musik ska bedömningen på ett positivt sätt stödja och fördjupa varje studerandes musikaliska utveckling och förhållande till musiken. Under lärprocessen ska den studerande få och ge mångsidig respons, vilket stödjer den studerande då det gäller att utvärdera och underlätta det egna lärandet.

Bedömningen ska ske i en förtroendefull och trygg atmosfär och fokusera på hela den musikaliska processen och på de mål som ställts upp för studierna. Vid bedömningen bör man ta hänsyn till den studerandes utgångsnivå och till att den studerandes kunnande kan komma till uttryck inom vilket musikaliskt delområde som helst. Det som ska bedömas är den studerandes musikaliska aktivitet i skolan, inte den studerandes allmänna musikalitet.

Nationella obligatoriska kurser

1. Musiken och jag (MU01)

Mål och centralt innehåll

Kursens mål är att den studerande ska hitta sitt eget sätt att ta del av och skapa musik. Den studerande ska genom att delta i musikalisk verksamhet få erfarenheter av att musicera, fördjupa sitt kunnande och reflektera över sin roll som musikåhörare, -tolkare, -skapare och användare av kulturtjänster. Utifrån sitt personliga förhållande till musiken ska varje studerande uppnå insikt i musikens betydelse i livet och i kommunikationen mellan människor. Under kursen ska de studerande bekanta sig med varandras musikintressen och med det lokala musiklivet.

Den studerande ska utveckla sin röst användning och sin förmåga att spela något instrument för att utveckla sitt musikaliska uttryck och tänkande. Under kursen ska den studerandes kännedom om musik och musikaliska begrepp fördjupas genom praktiskt musicerande. Den studerande ska lära sig att iaktta sin ljudmiljö och bli insatt i hörselvård.

2. Ett flerstämmigt Finland (MU02)

Mål och centralt innehåll

Kursens mål är att den studerande ska lära känna den finländska musiken och utveckla sin kulturella identitet. Den studerande ska undersöka olika musikkulturer i Finland, inklusive subkulturer, och lära sig förstå bakgrunden till dem, hur de utvecklats och deras centrala drag. Det är också viktigt att beakta att de finländska musikkulturerna är en del av den europeiska och globala musikkulturen.

I undervisningen ska mångsidiga arbetssätt användas, i synnerhet musicerande och musiklyssnande. I samband med musicerande ska man fästa avseende vid att utveckla den konstnärliga uttrycksförmågan samt förmågan att lyssna och kommunicera. Musikrepertoaren ska innehålla olika musikgenrer, allt från populärmusik till konstmusik och folkmusik.

Nationella fördjupade kurser

3. Fritt fram för musik (MU03)

Mål och centralt innehåll

Kursens mål är att den studerande ska lära känna musikgenrer, -stilar och -kulturer som den studerande inte är bekant med från förr, samt fördjupa sin förståelse för musikens kulturbundenhet. Den studerande ska undersöka likheter och olikheter i musikalisk praxis inom olika musikkulturer och lära sig förstå hur varje kultur själv definierar sin uppfattning om musik. Under kursen ska den studerande fördjupa sig i några musikgenrer eller musikkulturer. Den studerande ska utveckla sin förmåga att musicera och sin förmåga att söka och hantera information. Kursen kan även genomföras som ett projekt.

4. Musikens budskap och makt (MU04)

Mål och centralt innehåll

Kursens mål är att den studerande ska tillägna sig kunskap om hur musiken används och om musikens möjligheter att påverka inom olika konstformer, i multimediala informations- och kommunikationsmiljöer och i samhället. Den studerande ska undersöka sambandet mellan musik och text, bild och rörelse samt med hjälp av några avgränsade exempel fördjupa sig närmare i hur musiken används i exempelvis filmer, teater, medier eller webbmiljöer. Vid analys av ovan

nämnda musikuttryck ska man fokusera på att förstå helheter. Genom att analysera existerande eller självproducerat material kan de studerande utforska möjligheterna att påverka genom musik. Kursen kan även genomföras som ett tvärkonstnärligt eller ämnesövergripande projekt.

Lokala tillämpade kurser

Lucia (MU06)

7.21. Bildkonst

Undervisningen i bildkonst tar avstamp i en kulturellt mångskiftande verklighet. Denna utforskas genom att man producerar och tolkar bilder. De studerandes upplevelser, fantasi, kreativa tänkande och målinriktade arbete utgör grunden för ett konstnärligt lärande som sker med alla sinnen. Ett centralt syfte är att de studerande ska lära sig förstå fenomen inom bildkonst och annan visuell kultur i sitt eget liv och i samhället. De studerandes kännedom om kulturarvet fördjupas genom att de bekantar sig med traditioner och når insikt i hur traditioner förnyas. De studerande ska utforska estetiska, ekologiska och etiska värden och värderingar inom konsten och inom andra visuella kulturuttryck. Undervisningen ska ge förutsättningar för att utveckla ett kritiskt tänkande, för att påverka livsmiljön och främja en hållbar livsstil.

I undervisningen i bildkonst ska de studerande betrakta, skapa, tolka och värdera bilder med hjälp av visuella uttryck och andra metoder för att skapa kunskap. Undervisningen ska även utveckla de studerandes multilitteracitet. De studerande ska undersöka individuella, samhälleliga och globala betydelser inom bildkonst och annan visuell kultur samt fördjupa sig i olika konstsyner. Det centrala innehållet ska utgöras av de studerandes egna bildkulturer, bildkulturer i omgivningen och inom konstens olika världar och dessa granskas genom att man skapar samband mellan dem. Innehållet ska fokusera på bildkulturer som är relevanta men obekanta för de studerande och de studerande ska delta i valet av innehåll och uttryckssätt. I undervisningen fördjupas man sig i aktuella visuella kulturfenomen, förfaringssätt och olika former av delaktighet.

Undervisningen ska ge förutsättningar för en mångsidig användning av olika arbetssätt och studiemiljöer. De studerande ska uppmuntras att experimentera med olika redskap, material och uttryckssätt och att tillämpa dem på ett kreativt sätt. Ny teknologi och nya mediemiljöer ska betraktas både som fenomen som ska utforskas och som redskap för visuellt skapande. De studerandes kulturella kompetens ska fördjupas i samarbete med museer och andra lokala aktörer. Undervisningen i bildkonst ska erbjuda möjligheter att utveckla gymnasiets verksamhetskultur och ge de studerande förutsättningar för vidare studier efter gymnasiet.

Mål för undervisningen

Målen för undervisningen i bildkonst är att den studerande ska

- förstå konstens, omgivningens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld
- utveckla sin kulturella identitet genom att producera och tolka olika bilder
- fördjupa sin multilitteracitet och kulturella kompetens genom att utveckla sin visuella läskunnighet, mediekunskap och förmåga att tolka omgivningen
- uttrycka sina iakttagelser, tankar och sin fantasi genom bilder och på andra sätt
- fördjupa sin förmåga att skapa bilder genom att använda olika material, tekniker och uttryckssätt på ett ändamålsenligt sätt
- lära sig att arbeta tematiskt, process- och målinriktat samt att utvärdera sig själv och samarbeta med andra
- förstå betydelsen av sinnlig njutning, känslor, skönhetsupplevelser och kreativt tänkande för det egna lärandet
- använda ett undersökande arbetssätt för att skapa bilder självständigt eller i samverkan med andra

- tillämpa visuella kommunikationsmedel för att delta och påverka med hjälp av bilder
- tolka bildkonst och annan visuell kultur genom att använda olika bildtolkningsmetoder och -begrepp
- utforska vilken betydelse konst och annan visuell kultur haft för individen, gruppen och samhället under olika tider och i olika kulturer
- undersöka nutid och framtid i sina bilder med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling.

Bedömning

Bedömningen i bildkonst ska vara uppmuntrande, långsiktig, interaktiv och utveckla den studerandes bildkonstnärliga färdigheter. Bedömningen ska stödja den studerandes personliga förhållande till bildkonst och annan visuell kultur. Mångsidig bedömning under alla faser av läroprocessen ska stödja den studerande att nå målen som ställts upp för studierna. Detta stödjer den studerande att fördjupa sin förmåga att lära sig lära. Bedömningen ska även omfatta självvärdering och kamratvärdering. Bedömningen ska fokusera på den studerandes förmåga att iaktta och tänka visuellt, skapa bilder samt tolka och värdera visuell kultur ur estetisk, ekologisk och etisk synvinkel. I bedömningen ska läraren beakta hur den studerandes bildkonstnärliga färdigheter utvecklats, de olika arbetsprocesserna och resultaten av arbetet. Bedömningen ska sporra den studerande att använda arbetssätt och studiemiljöer på ett ändamålsenligt sätt, individuellt och i grupp.

Nationella obligatoriska kurser

1. Bilder och kulturer (KO01)

Grundkursen i bildkonst utvecklar de studerandes iakttagelseförmåga, kreativa tänkande och förmåga till att ta initiativ och att arbeta självständigt. Uppgifterna görs främst med bildkonstens bastekniker och de görs med utgångspunkt i lärandet om bildens olika visuella uttryck och kulturella vikt (se mål).

Bedömningen är sifferbaserad, utgående från varje uppgifts utförande enligt den nationella bedömningsplanen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- undersöka innehåll, fenomen, processer och förfaringssätt inom bildkonsten och annan visuell kultur
- använda uttryckssätt som är typiska för bildkonsten och annan visuell kultur i sina bilder och fatta egna beslut
- iaktta sina egna och andras bildkulturer samt aktuella fenomen inom konst, i medier och annan visuell kultur
- utforska bildkonst och annan visuell kultur ur individens, gruppens och samhällets perspektiv, individuellt och i grupp
- iaktta olika bilder ur verkets, konstnärens och betraktarens perspektiv med hjälp av olika bildtolkningsmetoder
- förstå bildkonstens och den övriga visuella kulturens betydelse i sitt eget liv, i samhället och i en global värld.

Centralt innehåll

- egna bilder som identitetsbyggare, uttryck för kulturell mångfald och förnyare av kulturarvet
- påverkan i egna och andras bilder, inom konst, i medier och andra miljöer
- olika syner på konst och annan visuell kultur

- *begrepp, bildtyper och bildsamlingar inom bildkonsten*
- *visuella, verbala och andra bildtolkningsmetoder*
- *aktuella fenomen inom konst, medier och annan visuell kultur*

2. Formgivna och byggda miljöer (KO02)

I kurs KO2 studerar vi vår närmiljö genom natur och arkitektur för att kunna jämföra med andra kulturers olika sätt att ta tillvara sitt kulturarv. Via inredning, föremål, form, ljus, doft och färg, undersöker vi hur vår omgivning påverkar oss. Alternativ arkitektur stöder tanken om hållbar utveckling. Uppgifterna utvecklar bland annat kreativitet, problemlösning och en vidare användning av material.

Bedömningen är sifferbaserad, utgående från varje uppgifts utförande enligt den nationella bedömningsplanen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *fördjupa sin visuella uttrycksförmåga genom att undersöka samband mellan omgivningens bildkulturer och kulturarvet, konsten och de egna bilderna*
- *iaktta byggda och naturliga miljöer ur ett perspektiv av kulturell mångfald och hållbar utveckling*
- *använda innehåll, processer och förfaringssätt som är typiska inom arkitektur, design och produktifiering som utgångspunkt för att skapa bilder*
- *delta och påverka i olika miljöer med hjälp av visuella metoder och andra metoder att producera kunskap*
- *undersöka naturens, arkitekturens och designens betydelser för individen, gruppen, i samhället och globalt*
- *förstå konstens betydelse i olika miljöer och planeringen av dem samt i aktuella samhällsfrågor.*

Centralt innehåll

- *bildkulturer i omgivningen som identitetsbyggare och förnyare av kulturarvet*
- *naturen, den byggda miljön, design, produktifiering, tjänster, mediemiljöer och virtuella världar som utgångspunkter för visuellt skapande*
- *begrepp och bildsamlingar som anknyter till miljöplanering och design*
- *olika sätt att tolka omgivningens bildkulturer*
- *aktuella fenomen i naturen, inom arkitektur och design*

Nationella fördjupade kurser

3. Medier och delaktighet (KO03)

Vi studerar mediabilden främst utgående från konsthistoria och från elevens vardag genom olika typer av bildanalyser och via eget skapande. Gällande reklambilden är målet att kunna se hur den kan påverka identiteten - vårt sätt att se på oss själva.

Bedömningen är sifferbaserad, utgående från varje uppgifts utförande enligt den nationella bedömningsplanen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- fördjupa sina färdigheter i visuell kommunikation samt informations- och kommunikationsteknologi genom att utforska samband mellan medier och andra miljöer, egna bilder, konst och kulturarv
- iaktta mediekulturer med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling
- använda medieinnehåll och – fenomen, olika förfaringssätt och mediala planeringsprocesser som utgångspunkt för att skapa bilder
- delta och påverka i mediemiljöer med hjälp av visuella metoder och genom andra sätt att producera kunskap
- undersöka mediekulturers betydelser för individen, gruppen, i samhället och globalt
- förstå betydelsen av det visuella i mediekommunikation, mediemiljöer och mediepresentationer samt i planeringen och skapandet av dem.

Centralt innehåll

- mediekulturer som identitetsbyggare och förnyare av kulturarvet
- medieinnehåll, -produkter, -tjänster, olika förfaringssätt och mediemiljöer som utgångspunkt för visuellt skapande
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar som anknyter till medier
- olika sätt att tolka mediepresentationer
- aktuella mediefenomen och -frågor

4. Konstens olika världar (KO04)

Vi närmar oss förståelsen av konstens mångfald genom jämförelser mellan nutidskonst och de olika epokenas konstuttryck och genom jämförelser av vår bekanta kultur och främmande kulturer. Uppgifterna utvecklar materialanvändningen, utmanar kreativiteten och ett självständigt arbetsätt.

Bedömningen är sifferbaserad, utgående från varje uppgifts utförande enligt den nationella bedömningsplanen.

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- undersöka samband mellan konstinnehåll och -fenomen, olika förfaringssätt och egna bilder, omgivningen och kulturarvet på ett fenomenorienterat sätt
- iaktta bildkonst som producerats under olika tider och i olika miljöer med fokus på kulturell mångfald och hållbar utveckling
- tillämpa olika material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt och i grupp
- granska bildkonstens betydelser för individen, gruppen och samhället genom att tillämpa bildtolkningsmetoder
- utforska fenomen i sin egen livsmiljö och i samhället genom bilder och på andra sätt
- förstå konstens betydelse i byggda och naturliga miljöer, egna bilder samt för att påverka och delta.

Centralt innehåll

- konstens världar som identitetsbyggare, uttryck för kulturell mångfald och förnyare av kulturarvet
- bildkonst producerad under olika tider, i olika miljöer och kulturer
- begrepp, bildtyper och bildsamlingar inom bildkonsten
- visuella, verbala och andra metoder för att tolka konst
- aktuella konstfenomen och -frågor

Lokala fördjupade kurser

5. Video (KO05)

Kursens mål är att lära sig:

- skriva manuskript
- bekanta sig med filmens teori och termer
- arbeta med olika typer av filmgenrer
- arbeta med olika typer av filmtekniker
- ta ansvar och att ta initiativ
- arbeta målmedvetet
- hålla deadline (budgeten är tid)

Utförd kurs blir godkänd.

6. Fotografering/bildredigering (KO06)

Fotograferingskursen har som mål att:

- fördjupa den studerandes förmåga att skapa bild
- utveckla bilduppbyggnaden och bildanalysförmågan
- gå djupare in i bildmanipuleringsvärld, göra själv och lära sig känna igen i mediebild
- arbeta med lay-out
- behärska kamerans och bildredigeringens teknik

Utförd kurs blir godkänd.

7.22. Studiehandledning

Studiehandledningen har som uppdrag att stödja de studerande i studierna under gymnasietiden och se till att de får tillräckliga kunskaper och färdigheter som de behöver vid livsförändringar och olika övergångsskeden i livet, till exempel vid övergången till fortsatta studier och arbetslivet samt för att bli fullvärdiga och aktiva samhällsmedborgare.

Handledningsverksamheten ska utgöra en kontinuitet som pågår under hela gymnasieutbildningen. Kurserna i studiehandledning samt all övrig handledning ska ge de studerande möjligheter att inhämta sådana grundläggande kunskaper och färdigheter som de behöver för att kunna planera sina gymnasiestudier och fortsatta studier och sin karriärinriktning. Individuell handledning, handledning i klass eller smågrupper och kamrathandledning stödjer den studerande att kartlägga sina intressen, upptäcka sina styrkor, planera sin karriär, göra val och lösa problemsituationer. Under den individuella handledningen ska den studerande kunna diskutera frågor som berör gymnasiestudier, karriärplanering, fortsatta studieval, livssituation och framtid. I smågrupper ska den studerande ha möjlighet att diskutera frågor som kan delas med övriga studerande och som det är meningsfullt att ta upp i gruppen.

Mål för studiehandledningen

Handledningen ska genomföras på ett sätt som stärker den studerandes aktivitet, delaktighet och ansvar. Målet är att den studerande hittar egna sätt att lära sig, som också stödjer livslångt lärande. Den studerande ska stödjas att upptäcka sina styrkor och utvecklingsområden och att söka information om hur och var hen kan få hjälp vid eventuella svårigheter i studierna. Handledningen ska utveckla studiefärdigheterna och främja studierna samt stödja den ungas förmåga att planera och ha kontroll över sitt liv och att fatta beslut som gäller utbildning och karriärval. Målet är att den studerande på ett realistiskt sätt ska kunna bedöma sina förutsättningar och möjligheter då hen planerar sin karriär och fattar beslut kring den.

Förmågan att söka information ska stärkas genom att den studerande på ett mångsidigt sätt handleds att utnyttja olika studiemiljöer och att aktivt och kritiskt söka och tillämpa information. Målet är att den studerande ska känna till de viktigaste informationskällorna, handledningstjänsterna och digitala ansökningssystemen som gäller fortsatt utbildning, yrkesval och karriärplanering och ska kunna använda dessa för att planera sin karriär och söka till fortsatta studier.

Studiehandledningen ska ge den studerande information om undervisningen vid andra läroanstalter, studiealternativ efter gymnasiet samt kunskap om arbets- och näringslivet och företagande. Den studerande ska ges möjlighet att bekanta sig med många olika yrken och med arbetslivet samt med utbildningsutbudet vid folkhögskolor, yrkesläroanstalter på andra stadiet, yrkeshögskolor och universitet. Den studerande ska också lära sig att söka information om möjligheterna att studera eller arbeta utomlands.

Den studerande ska få handledning i att planera sina fortsatta studier och i att ansöka till fortsatta studier. Målet är att den studerande i god tid ska planera sina gymnasiestudier och göra sina val för att kunna söka till fortsatta studier direkt efter gymnasiet. Den studerande ska få hjälp med att göra upp en individuell studieplan, en plan för studentexamen och en plan för fortsatta studier och för sin yrkeskarriär och samt med att uppdatera planerna.

Nationella obligatoriska kurser

1. Jag som studerande (SH01)

- gymnasiets studieguide
- studieteknik
- självkännedom
- självutvärdering
- uppdatering av den personliga studieplanen
- information om studentskrivningarna
- digitala handledningstjänster
- fortsatta studiemöjligheter efter gymnasiet
- information om studiesociala förmåner
- planering av studentskrivningarna

Kursen avläggs genom aktivt deltagande i lektioner, diskussioner i grupp, studiebesök till skolor, mässor och arbetsplatser, gästföreläsningar och tutorbesök. Kursdeltagarna kan påverka val av teman. Individuella diskussioner förs med varje deltagare.

Kursen bedöms som avlagd (A) eller underkänd (U).

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- få information om gymnasiestudierna, studiernas uppbyggnad och studentexamen
- vidareutveckla studiefärdigheter som förutsätts i gymnasiet samt centrala kunskaper och färdigheter som behövs för att kartlägga sina styrkor och intresseområden
- fundera över frågor i anslutning till livslångt lärande och personlig utveckling.

Centralt innehåll

- *studiefärdigheter och förmåga att söka information, förmåga att lära sig*
- *planering av gymnasiestudierna och studentexamen; individuell studieplan och en plan för studentexamen*
- *reflektion kring fortsatta studier och yrkesinriktning; plan för fortsatta studier och yrkeskarriär*
- *självkännedom och att utveckla den*
- *livsfärdighet*
- *utvärdering av det egna lärandet*
- *informationskällor, digitala handledningstjänster och ansökningssystem som anknyter till fortsatta studier och framtidsplanering*
- *orientering i arbetslivet och information om olika utbildningar på andra stadiet och på universitet och högskolor*
- *aktuella frågor som tangerar gymnasiestudierna*

2. Fortsatta studier och arbetsliv (SH02)

-fördjupning av de färdigheter som behandlades i SH 1

-uppdatering av den personliga studieplanen

-fortsatta studiemöjligheter efter gymnasiet

-information om olika ansökningsprocedurer och digitala ansökningstjänster

-arbetslivet och entreprenörskap

-arbetsansökan och cv

Kursen avläggs genom aktivt deltagande i lektioner, diskussioner, studiebesök till skolor, mässor och arbetsplatser, gästföreläsningar och tutorbesök. Kursdeltagarna kan påverka val av teman så att för dem aktuella frågor behandlas. Skriftliga arbeten och intervjuer. Individuella diskussioner och handledning i övergångsskedet till fortsatta studier.

Kursen bedöms som avlagd (A) eller underkänd (U).

Mål

Kursens mål är att den studerande ska

- *utveckla sin självkännedom och sin förmåga att planera och ha kontroll över sitt liv*
- *fördjupa sig i teman som är centrala med tanke på fortsatta studier och arbetsliv och som utvecklar förmågan att planera sin karriär och sitt liv samt ger färdigheter för övergången till fortsatta studier och arbetslivet*
- *bekanta sig med olika utbildningsalternativ på andra stadiet och på universitet och högskolor samt med det övriga utbildningsutbudet*
- *förbättra sina arbetslivsfärdigheter och fördjupa sin kunskap om arbetslivet.*

Centralt innehåll

- *möjligheterna till fortsatta studier i Finland och utomlands*
- *arbetslivskunskap, det föränderliga och mångskiftande arbetslivet*
- *entreprenörskap*
- *arbetslivsfärdigheter och förmåga att söka arbete*
- *orientering i arbetslivet och information om fortsatta studier*
- *planering av fortsatta studier och framtiden, ansökan till fortsatta studier*

- uppdatering av den individuella studieplanen, plan för studentexamensplanen och planen för fortsatta studier och yrkeskarriär
- aktuella frågor som tangerar gymnasiestudierna

7.23. Temastudier

Temastudierna är studier som kombinerar olika vetenskapsområden. De ger ett helhetsperspektiv på undervisningen och utvecklar de studerandes förmåga att gestalta och förstå större helheter än det enskilda läroämnet. Det centrala uppdraget för temastudierna är att erbjuda de studerande möjligheter att kombinera och tillämpa kunskaper och färdigheter från flera olika läroämnena. Målen och innehållet i temastudierna ska preciseras och konkretiseras i läroplanen.

Mål för undervisningen

Målet för temastudierna är att den studerande ska

- uppmuntras att söka samband mellan centrala begrepp och perspektiv inom olika vetenskapsområden och konstarter samt skapa helheter utifrån dem
- skapa sig en uppfattning om problem, fenomen eller olika frågeställningar och inspireras att söka svar på dem självständigt och i samarbete med andra
- dra nytta av kunskaper och färdigheter som man erhållit inom olika områden
- söka information i olika källor och bedöma källornas tillförlitlighet
- tillämpa sina kunskaper och utveckla sin digitala kompetens i praktiska situationer
- kunna arbeta målinriktat och konstruktivt som medlem i en grupp.

Bedömning

Bedömningen av temastudierna ska grunda sig på den studerandes förmåga att söka, bedöma och tillämpa information samt skapa strukturerade helheter på basis av tillförlitliga källor. Centrala föremål för bedömningen är den studerandes förmåga att kritiskt bedöma informationskällor och förmågan att förstå samband mellan olika kunskapsområden. Bedömningen av arbetet ska fokusera på hur målinriktat och strukturerat det är. Den studerande ska ges handledande respons även på sin kommunikations- och samarbetsförmåga och på sin förmåga att använda olika arbetsredskap. Vid bedömningen av temastudier ska mångsidiga bedömningsmetoder användas.

Nationella fördjupade kurser

1. Tvärvetenskapligt tänkande BK/BI (TS01)

Kursen har ett tvärvetenskapligt grepp och är ett samarbete mellan ämnena historia och bildkonst.

Mål

- att kunna skapa eget bildmaterial utgående från källmaterial
- att känna igen konst och konstnärer från renässansen
- att kunna analysera en målning (känna igen symboler och tecken)
- att förstå förutsättningarna för en ny tid och hur dessa påverkade konstnärernas möjlighet att kunna utöva sin konst
- att märka de kulturella förändringarna i samtiden
- att försöka hur det omgivande samhället och tidens anda påverkade den dåtida konsten och genom den kunskapen även dennutida konsten

Metoder

- föreläsningar, bildanalys, eget arbete och grupparbete samt presentation

- möjligtvis kan studiebesök ingå

Bedömning

- en godkänd kurs baserar sig på att den studerande utfört alla uppgifter som hör kursen till. Ett kursprov kan även ingå i kursen.

Mål och centralt innehåll

Kursens mål är att erbjuda den studerande möjligheter att vidareutveckla ett mångsidigt och ämnesövergripande tänkande. Den studerande ska, inom ramen för större helheter, lära sig att se samband mellan olika vetenskapsområden och konstarter samt växelverkan mellan centrala principer och begrepp inom dem. Under kursen ska den studerande även vidareutveckla sitt kritiska och kreativa tänkande både självständigt och i samarbete med andra. Den studerande ska analysera och bedöma olika begreppssystem och perspektiv och använda dem för att dra slutsatser och hitta lösningar. Det centrala innehållet i kursen ska väljas från minst två olika läroämnen eller temaområden.

2. Undersökande projektarbete med hjälp av digitala arbetsätt (TS02)

Mål och centralt innehåll

Målet för denna kurs i informations- och kommunikationsteknologi är att den studerande självständigt eller i samarbete med andra studerande planerar, genomför och presenterar ett dokumenterat projekt, en undersökning, uppfinning eller annan produkt som anknyter till något fenomen, tema eller ämnesområde. Den studerande ska samtidigt utveckla sin digitala kompetens. Ett annat mål är att den studerande ska ges möjlighet att arbeta och samarbeta över ämnesgränserna. Det centrala innehållet i kursen ska ha koppling till kunskaper och färdigheter inom två eller flera olika läroämnen eller temaområden.

3. Björneborg sett ur ett mikrohistoriskt perspektiv GE/HI (TS03)

Kursbeskrivning

Kursen riktar sig till i alla studerande som har ett intresse av att fördjupa sina kunskaper i den lokala historien ur ett tvärvetenskapligt synsätt.

Mål och innehåll

Kursen behandlar Björneborgs utveckling sett ur region- och stadsplanering, också ur ett historiskt perspektiv. De studerande skall känna till Björneborgs moderna utveckling mot en modern stad och hur industrin inverkat på stadsplaneringen. I kursen ingår en rundvandring i centrum samt en utflykt till A. Ahlströms bruksområde i Norrmark.

Bedömning

Kravet för att bli godkänd är att alla kursens uppgifter är utförda.

Mål och centralt innehåll

Under denna kurs som ska behandla frivilligverksamhet, arbetsliv, trafikfostran eller internationell verksamhet ska den studerande ges möjligheter att tillämpa sina kunskaper och färdigheter i praktiska arbetsuppgifter och situationer. Syftet är att stärka sambandet mellan vardagslivet och kunskaper som den studerande inhämtat i skolan. Kursens mål är att den studerande ska lära sig förstå hur samhället fungerar och att den studerande i olika sammanhang utanför skolan ska utveckla sådan kompetens som behövs i arbetslivet. Den studerande ska i mån av möjlighet ges tillfälle att fördjupa sitt kunnande också i internationellt samarbete. Kunskap som inhämtats på

annat håll och som motsvarar kursens mål och innehåll kan helt eller delvis räknas den studerande till godo.